

CONFERENCE BOOK

ANTALYA

1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON
HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES

Jan 2 - 4, 2026

ANTALYA

www.antalyakongresi.org

**ANTALYA 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL
SCIENCES
JANUARY 2 - 4, 2026
ANTALYA**

Edited By
ASSIS. PROF. DR GULTEKIN GURCAY

Issued: 10.02.2026
ISBN: 978-625-5694-70-6

ASSOCIATION & ACADEMIC INCENTIVES :

**In the conference 21 papers have been presented by Turkish participants and 43 papers
by international participants.**

**Members of the organizing committees of the conference perform their duties with an
"official assignment letter"**

The Contents Of This Proceedings Book Are Solely Those Of The Authors.

Web: www.antalyakongresi.org

Contact: akongresi@gmail.com

CONFERENCE ID

ANTALYA 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES**DATE – PLACE****JANUARY 2 - 4, 2026****ANTALYA****ORGANIZATION****ACADEMY GLOBAL CONFERENCES & JOURNALS****EVALUATION PROCESS****All applications have undergone a double-blind peer review process.****PARTICIPATING COUNTRIES****Turkey – Kazakhstan – Indonesia – Albania – Azerbaijan – Ethiopia – Moldova- Pakistan –****Egypt - India – Qatar – China -****PRESENTATION****Oral presentation**

No part of this book may be reprinted or reproduced or utilized in any form or by any electronic, mechanical or any other means, now known or hereafter invented, including photocopying and recording, or in any form of information storage or retrieval systems, without permission from the publishers.

Academy Global–2026©

CONGRESS ORGANIZING BOARD

Prof. Dr. Hülya Çiçek - Gaziantep Üniversitesi

Prof. Dr. Ali Bilgili - Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Naile Bilgili - Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Başak Hanedan - Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Hajar Huseynova - Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Prof. Dr. Dwi Sulisworo - Ahmad Dahlan University

Prof. Zain Musa - Royal Academy of Cambodia

Prof. Dr. Sameer Jain - NICMAR University

Prof Yakup Babayev - Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Prof. Dr. Suyatno - Ahmad Dahlan University

Prof. Dr. Al-Rashiff H. Mastul -Mindanao State University

Prof. Dr. Alhisan U. Jemsy - Mindanao State University

Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi - Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Mehtap Kavurmacı - Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Belkıs Özkara - Afyon Kocatepe Üniversitesi

Prof. Dr. Mavlonova Ugiloy Khamdamovna - Zarmed University

Assoc. Prof. Dr. Aysel Arslan - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Yeliz Çakır Sahilli - Munzur Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Sıddık BAKIR - Ataturk Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Berna Koçak - Munzur Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Irade Kerimova - Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Dhesi Ari Astuti - Ahmad Dahlan University

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat Baran - Batman Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Abdulkadir Aydın - Dicle Üniversitesi

Assoc. Prof. Dody Hartanto - Ahmad Dahlan University

Assoc. Prof. Dr. Rungchacadaporn - Ahmad Dahlan University

Assoc. Prof. Nazile Abdullazade - Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Assoc Prof. Dr. Feran Aşur - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Assoc Prof. Dr. Erkan EFİLTİ - Kırgızistan-Türkiye Manas University

Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti - Ahmad Dahlan University

Assoc. Prof. Ivaylo Staykov - New Bulgarian Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Abbas Ghaffari - Tebriz Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Yasemin Taş - Gazi Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Yeganə Qəhrəmanova - Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Bülent Işık - Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Nurkan Yılmaz - İnönü Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Həmzə Əliyev- Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Sevrə Fırıncıoğulları

Assist. Prof. Ihwan Ghazali - Technic University of Malaysia

Assist. Prof. Dr. Abışov Elşad Şərəfxan oğlu- Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Assist. Prof. Dr. Mahrukh Dovlatzade - Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Assist. Prof. Dr. Naci Büyükkaracığan- Selçuk Üniversitesi

Assist. Prof. Dr. Songül Atak - Dicle Üniversitesi

Lecturer Mehmet Nuri Ödük - Selçuk Üniversitesi

Dr. Fatih İ. Kurşunmaden - Selçuk Üniversitesi

Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini Heydarlou –

Dr. Dadash Mehravari - Tebriz Üniversitesi

Dr. Aynurə Əliyeva - Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Dr. Gültekin Gürçay

Dr. Amaneh Manafidizajı

Scientific & Review Committee

Prof. Dr. Hülya Çiçek – Türkiye

Prof. Dr. Emine Koca – Türkiye

Prof. Dr. Fatma Koç – Türkiye

Prof. Dr. Valide Paşayeva - Türkiye

Prof. Dr. Ali Bilgili - Türkiye

Prof. Dr. Naile Bilgili - Türkiye

Prof. Dr. Başak Hanedan – Türkiye

Prof. Dr. Aysel Güven - Türkiye

Prof Dr. Bülent Kurtişoğlu – Türkiye

Prof. Dr. Hajar Huseynova – Azerbaijan

Prof. Dr. Dwi Sulisworo – Indonesia

Prof. Dr. Natalia Latygina – Ukraina

Prof. Dr. Yunir Abdrahimov – Russia

Prof. Muntazir Mehdi – Pakistan

Prof. Dr. T.Venkat Narayana Rao – India

Prof. Dr. İzzet Gümüş – Türkiye

Prof. Dr. Mustafa Bayram – Türkiye

Prof. Dr. Saim Zeki Bostan – Türkiye

Prof. Dr. Hyeonjin Lee – China

Prof. Yakup Babayev - Azerbaijan

Prof. Dr. Suyatno – Indonesia

Prof. Dr. Zain Musa – Cambodia

Prof. Dr. Sameer Jain – India

Prof. Mehdi Mohammadzade – Iran

Prof. Dr. Ika Maryani – Indonesia

Prof. Dr. Guler Yenice – Türkiye

Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi – Türkiye

Prof. Dr. Mavlonova Ugiloy Khamdamovna – Uzbekistan

Prof. Dr. Mehtap Kavurmacı – Türkiye

Prof. Dr. Belkıs Özkara – Türkiye

Prof. Dr. Al-Rashiff Hamjilani Mastul – Philipinnes

Prof. Dr. Alhisan U. Jemsy – Philippines

Assoc. Prof. Dr. Aysel Arslan - Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Sıddık Bakır – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Meryem Öztürk - Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Yeliz Çakır Sahilli - Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Berna Koçak - Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Dhesi Ari Astuti – Indonesia

Assoc. Prof. Dr. Abdulkadir Aydın - Türkiye

Assoc Prof. Dr. Feran Aşur – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Yasemin Taş – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Bülent Işık - Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Nurkan Yılmaz - Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Sevrâ Fırıncıoğulları - Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Abdulsemet Aydın – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat Baran - Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Dilorom Hamroeva - Ozbekistan

Assoc. Prof. Dr. Abbas Ghaffari – Iran

Assoc. Prof. Ivaylo Staykov - Bulgaria

Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti – Indonesia

Assoc. Prof. Dr. Ümit Ayata – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Həmzə Əliyev - Azerbaijan

Assoc. Prof. Dr. Okan Sarıgöz – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Eda Bozkurt – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Ahmet Topal – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Abdulkadir Kırbaş – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Mesut Bulut – Türkiye

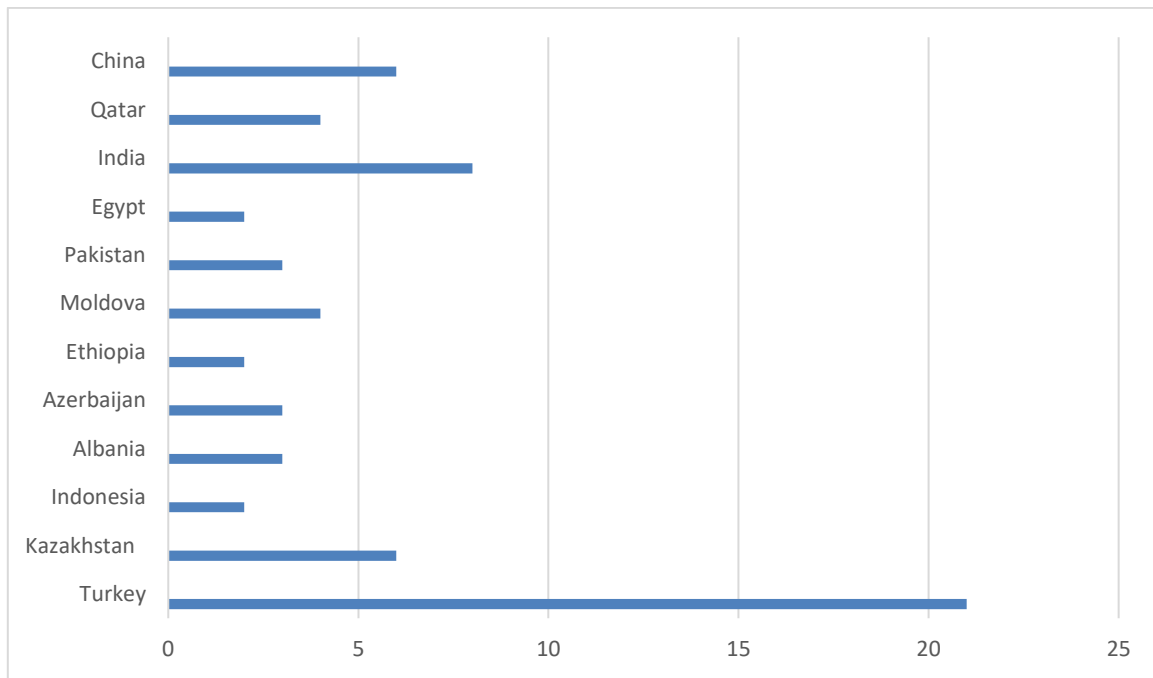
Assoc. Prof. Dr. Fahriye Emgili – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Sandeep Gupta – India

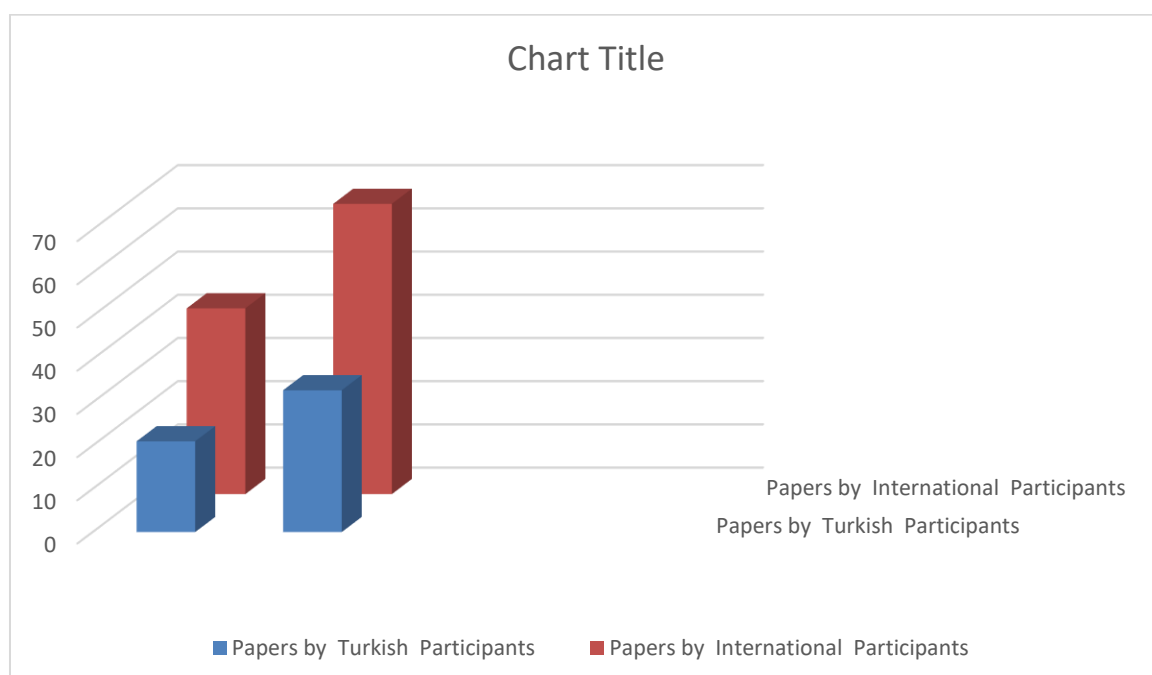
Assoc. Prof. Dr. Veysel Parlak – Türkiye

- Assoc. Prof. Dr. Mahmut İslamoğlu – Türkiye
- Assoc. Prof. Dr. Nazile Abdullazade – Azerbaijan
- Assoc. Prof. Dr. Irade Kerimova - Azerbaijan
- Assoc. Prof. Dr. Yeganə Qəhrəmanova – Azerbaijan
- Assoc. Prof. Dr. Ali Vandshoari – İran
- Assoc. Prof. Dr. Dinara Fardeeva – Rusya
- Assoc. Prof. Dr. Göksel Ulay – Türkiye
- Assoc. Prof. Dr. Erkan Efilti - Kirgizistan
- Assist. Prof. K. R. Padma – India
- Assist. Prof. Dr. Omid Afghan - Afghanistan
- Assist. Prof. Dr. Maha Hamdan Alanazi - Saudi Arabia
- Assist. Prof. Dr. Dzhakipbek Altaevich Altayev - Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Amina Salihi Bayero – Nigeria
- Assist. Prof. Dr. Ahmad Sharif Fakheer - Jordania
- Assist. Prof. Dr. Dody Hartanto - Indonesia
- Assist. Prof. Dr. Ihwan Ghazali - Malaysia
- Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini Heyladou – Iran
- Assist. Prof. Dr. Bazarhan İmangalieva - Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Keles Nurmaşulı Jaylıbay - Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Mamatkuli Juraev – Ozbekistan
- Assist. Prof. Dr. Kalemkas Kalibaeva – Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Bouaraour Kamel – Algeria
- Assist. Prof. Dr. Alia R. Masalimova - Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Amanbay Moldibaev - Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Ayslu B. Sarsekenova - Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Bhumika Sharma - India
- Assist. Prof. Dr. Gulşat Şugaeva – Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. K.A. Tleubergenova - Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Cholpon Toktosunova – Kirgizia
- Assist. Prof. Dr. Hoang Anh Tuan – Vietnam
- Assist. Prof. Dr. Songül Atak - Türkiye

- Assist. Prof. Dr. Botagul Turgunbaeva - Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Dinarakhan Tursunalieva - Kirgizia
- Assist. Prof. Dr. Yang Zitong – China
- Assist. Prof. Dr. Gulmira Abndirasulova – Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Imran Latif Saifi – South Africa
- Assist. Prof. Dr. Murat Genç – Türkiye
- Assist. Prof. Dr. Monisa Qadiri – India
- Assist. Prof. Dr. Vaiva Balciuniene – Lithuania
- Assist. Prof. Dr. Meltem Avan – Türkiye
- Assist. Prof. Dr. Abışov Elşad Şərəfxan oğlu - Azerbaijan
- Assist. Prof. Dr. Mahrukh Dovlatzade – Azerbaijan
- Assist. Prof. Dr. Naci Büyükkaracığan – Türkiye
- Assist. Prof. Dr. Raihan Yusoph – Philippines
- Dr. Que-Nhu Duong - Vietnam
- Dr. Fatih İ. Kurşunmaden – Türkiye
- Dr. Mehmet Nuri Ödük – Türkiye
- Dr. Ayşe Baran - Türkiye
- Dr. Aynurə Əliyeva - Azerbaijan
- Dr. Sonali Malhotra – India
- Dr. Amaneh Manafidizaji - Iran

	<i>Number of paper</i>	<i>%</i>
<i>Papers by Turkish Participants</i>	21	32,81
<i>Papers by International Participants</i>	43	67,18

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Spor Bilimleri Fakültesi Dekanlığı

Sayı :E-21619327-900-606980
Konu :Kurum İzin Talebi

23/06/2025

Sayın Doç.Dr. Nurkan YILMAZ
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölüm Başkanlığı - Öğretim Üyesi

"Academy Global Conferences & Publishing (<https://www.akademikongre.org/registration>)" tarafından önümüzdeki tarihlerde düzenlenecek olan uluslararası kongrelerde; kongre başkanı, kongre düzenleme ve bilim kurulu üyesi olarak görev alabilmenize yönelik talebiniz Dekanlığımızca uygun bulunmuştur.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Prof.Dr. Cemal GÜNDOĞDU
Dekan

Ek:Dilekçe

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSLCLRAH2Y Pin Kodu :53482

Belge Takip Adresi :
<https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=3837&eD=BSLCLRAH2Y&eS=606980>

Adres:Spor Bilimleri Fakültesi/Malatya
Telefon:04223774940 Faks:0 422 341 00 32
e-Posta:spor.bilimleri@inonu.edu.tr Web:<http://www.inonu.edu.tr/sporbilimleri>
Kep Adresi:inonuuniversitesi@hs03.kep.tr

Bilgi için: Güler CANPOLAT
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni
Tel No: 04223774974

ANTALYA 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND
SOCIAL SCIENCES
ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON ENGINEERING,
ARCHITECTURE and MATHEMATICS
ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH and SPORT
SCIENCES
JANUARY 2 - 4, 2026
Antalya

Kongre Bağlantı Linki :

Join Zoom Meeting

<https://us06web.zoom.us/j/88571518350?pwd=fOYazCWBmbAiWrHygjKSjkbbSvotfd.1>

Meeting ID: 885 7151 8350

Passcode: 202224

ÖNEMLİ AÇIKLAMA (Lütfen okuyunuz)

- ZOOM bağlantısı için yukarıda verilen bağlantıyı veya yine yukarıda verilen giriş bilgilerini kullanabilirsiniz.
- **Oturum içerisinde en KIDEMLİ olan moderatör olarak seçilir. Moderatörün oturum düzenini gözetmesi, akademisyen adaylarını yönlendirmesi beklenmektedir.**
- Oturuma bağlanmadan önce Salon numaranızı adınızın önüne aşağıdaki gibi ekleyiniz. Bu sayede kongre açılışında beklemeden oturumlarınıza gönderilebileceksiniz. Ör. 5 Ahmet Ahmetoglu
- **Sunum süresi 10 dakikadır. Bu sürenin aşılmasını moderatörler temin edecektir.**
- Sunum sonrası 5 dakikayı geçmeyen soru-cevap, tartışma süresi verilmektedir.
- **Sunumlar TÜRKÇE veya İNGİLİZCE yapılabilir.**
- Kameralar, oturum süresince toplam % 70 oranında açık olmak zorundadır.
- **Sunum yapan katılımcının kamerası açık olmak zorundadır.**
- Sunum yapmak zorunludur. **Herhangi bir nedenle sunum yapmamış olan katılımcıya sertifika verilmesi ve çalışmasının yayınlanması sözkonusu olamaz.**
- Katılımcı, kendi oturumda, oturum bitene kadar bulunmak zorundadır.
- Katılımcıların kendi oturumları dışındaki oturumlara katılma zorunluluğu yoktur.
- ZOOM platformunun kapasite sınırı nedeniyle, DİNLEYİCİ, sadece kapasite izin verdiği sürece kabul edilebilmektedir.
- **SADECE ÇALIŞMADA YAZAR OLARAK GEÇEN KİŞİLER SUNUM YAPABİLİR !**

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- During the session, your camera should be turned on **at least %70** of session period
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.
- Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,

ANTALYA 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	Dr. Ayşegül TONGAL	1	ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMDE TEKNOLOJİ KULLANIMININ ÖÇOCUKLARIN GELİŞİMİ VE GRENME SÜREÇLERİNE ETKİSİ	Yüksek Lisans Öğrencisi ŞENAY AKKAYA Doç. Dr. AYSEL ARSLAN Yüksek Lisans Öğrencisi LÜTFİ EMRE
		2	ÖĞRETMENLERİN ÖĞRENME VE ÖĞRETME ORTAMLARINDA MOTİVASYON SÜREÇLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	Yüksek Lisans Öğrencisi LÜTFİ EMRE Doç. Dr. AYSEL ARSLAN Yüksek Lisans Öğrencisi ŞENAY AKKAYA
		3	YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN YENİ İSTANBUL KİTABININ CİNSİYET AYRIMCILIĞI YÖNÜNDEN İNCELENMESİ	Lisans Öğrencisi VEYSEL ÖZTÜRK Doç. Dr. ESİN YAĞMUR ŞAHİN
		4	ETNOBİLİM VE YEŞİL BECERİLER BAĞLAMINDA ÖĞRENCİ SÖYLEMLERİNİN DOĞAL DİL İŞLEME YÖNTEMLERİYLE ANALİZİ VE FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM TASARIMI	Dr. Ayşegül TONGAL

ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON ENGINEERING, ARCHITECTURE and MATHEMATICS JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 2	Salih Taha Alperen ÖZÇELİK	1	A GENERALİZATION OF TERNARY MATRICES WITH ENTRIES IN B_3	Hasan Keleş, Umut Ertürk Halil İbrahim Şahin
		2	A HYBRID REMOTE SENSING APPROACH FOR COASTAL CHART AND VALIDATION WITH ACOUSTIC DATA: THE CASE OF KEKOVA	Yüksek Lisans Öğrencisi, Aysemin ERİŞİR AKTÜRK, Prof. Dr. Füsun Balık ŞANLI,
		3	PHENOTYPE PREDICTION WITH ARTIFICIAL NEURAL NETWORKS IN GENOMIC SELECTION: A COMPARATIVE ANALYSIS OF DEEP LEARNING AND CLASSICAL METHODS	Salih Taha Alperen ÖZÇELİK
		4	POLAR CODING BASED CYBER THREAT DETECTION SYSTEM FOR INDUSTRIAL CONTROL SYSTEMS	Salih Taha Alperen ÖZÇELİK
		5	YALIN ÜRETİMDE SEZGİSEL KARAR SÜREÇLERİNİN SİSTEMATİK HALE GETİRİLMESİ: SAHA TABANLI BİR KARAR MODELİ	Uzman Mühendis, Vedat ULUAD Doç. Dr., Ömer Faruk EFE

ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON ENGINEERING, ARCHITECTURE and MATHEMATICS JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 3	Yıldırım Özüpak	1	ŞEBEKEDEN BAĞIMSIZ FOTOVOLTAİK SİSTEMLER İÇİN AKILLI DC ENERJİ İZLEME VE MATLAB DESTEKLİ PERFORMANS ANALİZİ	Erkin Gündoğdu Prof. Dr. Mustafa Burunkaya
		2	BUILDING-INTEGRATED PHOTOVOLTAIC/THERMAL (BIPV/T) SYSTEMS, THEIR APPLICATION AREAS, AND PERFORMANCE EVALUATION	Mak. Yük. Müh. EDİP İMİK Prof. Dr. MEHMET YILMAZ Dr. ÖMER FARUK YILDIZ
		3	IMPROVING THE PERFORMANCE OF AIR-COOLED PHOTOVOLTAIC THERMAL (PV/T) SYSTEMS: USE OF FINS	Mak. Yük. Müh. EDİP İMİK Prof. Dr. MEHMET YILMAZ Dr. UFUK SEKMEN
		4	A LSTM-Based Deep Learning Approach for Short- and Medium-Term Photovoltaic Power Forecasting	Yıldırım Özüpak Emrah Aslan
		5	Performance Analysis of an Optimized XGBoost Model for Power Generation Forecasting in Photovoltaic Systems	Yıldırım Özüpak Emrah Aslan

ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON ENGINEERING, ARCHITECTURE and MATHEMATICS JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 4	Doç. Dr. Ümit AYATA	1	MEKÂNSAL DÜZENLEMENİN KOLEKTİF BELLEK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: EZİNE İLÇE MERKEZİ ÖRNEĞİ	Dr. EYLEM ŞEVİK
		2	Application of Boiled, Bleached, Cold-Pressed, and Refined Linseed Oils to Common Hornbeam Wood	Doç. Dr. Ümit AYATA
		3	Effects of Exposure to Hot Water Vapor for Different Durations on Color Parameters of Black Pine Wood Dyeing with German Cinnamon Stone	Doç. Dr. Ümit AYATA
		4	ÇANKIRI İLİNDE YAPILAN AĞAÇLANDIRMA ÇALIŞMALARINDA KULLANILAN TÜRLERİN ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİ YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	Dr. Öğr. Üyesi Gamze TUTTU Dr. Özlem MEŞE
		5	SERALARDA FARKLI GEOMETRİ VE ÖRTÜ MALZEME TİPLERİNİN YAPISAL DAVRANIŞA ETKİLERİ	İnş. Müh., ADİL YILDIZOĞLU Prof. Dr., HALİL BAKİ ÜNAL
		6	THE EFFECTS OF IRRIGATION WITH DIFFERENT WATER COMPOSITIONS ON GERMINATION AND SELECTED GROWTH PARAMETERS OF BASİL (Ocimum basilicum L.) AND LAVENDER (Lavandula angustifolia) SEEDS	Ayşe ÇEKİÇ Dr., Türker OĞUZTÜRK Prof. Dr. Turan YÜKSEK

ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON ENGINEERING, ARCHITECTURE and MATHEMATICS JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 5	Prof. Dr. ARZU ÖZEN YAVUZ	1	ANKARA ULUS KENTİNİNİN GEORGE R. R. MARTIN ATEŞ VE KAN ROMANIYLA EKFRASSTİK GÖRSELLEŞTİRİLMESİ	Betül ÖZDEMİR, Prof. Dr. Arzu ÖZEN YAVUZ
		2	IN THE FOOTSTEPS OF URBAN LAYERS: VISUAL REPRESENTATIONS OF ANKARA'S ANAFARTALAR STREET	CANSU ŞAVKIN Prof. Dr. ARZU ÖZEN YAVUZ
		3	Unutulmuş Kitaplar Mezarlığı Üzerinden Ekfrastik Ve Dijital Kolaj Temelli Bir Mekânsal Türetme Süreci	Aleyna AGALAR Prof.Dr., Arzu ÖZEN YAVUZ
		4	KENTSEL MEKÂNA GÖSTERGELERARASI BİR YAKLAŞIM: ANAFARTALAR CADDESİ ÖRNEĞİ	Yüksek Lisans Öğrencisi, MUSA BOZKURT Prof. Dr. ARZU ÖZEN YAVUZ
		5	ANKARA ANAFARTALAR CADDESİ ÜZERİNDEN EKFRASSTİK OKUMA YAPILMASI: SÜRREAL KOLAJ VE YAPAY ZEKA GÖRSELLEŞTİRMELERİ	Yüksek Lisans Öğrencisi, Zeynep Eda SERT Prof. Dr. Arzu ÖZEN YAVUZ

ANTALYA 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 11:30 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 6	Assoc. Prof. Dr. Sanjay Bhattacharya,	1	CULTURALLY RESPONSIVE PEDAGOGY FOR ETHNIC MINORITY STUDENTS IN CHINESE MULTILINGUAL CLASSROOMS	Prof. Dr. Zhao Min, Wang Lili, Dr. Guo Qiang
		2	AI-ASSISTED ADAPTIVE LEARNING SYSTEMS FOR PERSONALIZED MATHEMATICS INSTRUCTION IN URBAN CHINA	Assoc. Prof. Dr. Liu Xiaoyan, Chen Peng, Zhang Rui
		3	MONTESORI PRINCIPLES ADAPTED FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION IN RURAL CHINESE KINDERGARTENS	Dr. Hu Jing, Sun Wei, Assis. Prof. Dr. Yang Lei
		4	STEM EDUCATION INNOVATIONS THROUGH MAKERSPACES IN QATARI PUBLIC SCHOOLS	Prof. Dr. Khalid Al-Thani, Mariam Al-Kuwari
		5	TEACHER COLLABORATIVE INQUIRY COMMUNITIES FOR CURRICULUM DEVELOPMENT IN QATARI CONTEXTS	Dr. Fatima Al-Mansoori, Assoc. Prof. Dr. Nasser Ali
		6	NEUROSCIENCE-INFORMED READING INTERVENTIONS FOR DYSLEXIC STUDENTS IN INDIAN PRIVATE SCHOOLS	Prof. Dr. Aruna Menon, Rahul Nair, Dr. Lakshmi Iyer
		7	RURAL TEACHER PREPARATION THROUGH COMMUNITY-BASED PEDAGOGICAL RESIDENCIES IN INDIA	Assoc. Prof. Dr. Sanjay Bhattacharya, Priya Das
		8	CRITICAL PEDAGOGY APPROACHES TO ADDRESS CASTE DYNAMICS IN URBAN INDIAN CLASSROOMS	Dr. Kavita Sharma, Vikrant Joshi,

ANTALYA 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 11:30 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 7	Dr. Xu Fei,	1	BRONZE AGE RITUAL PRACTICES REVEALED THROUGH TERRACOTTA FIGURINES AT ANYANG ROYAL TOMBS	Prof. Dr. Zhang Wei, Li Ming, Dr. Wang Xiaoyu
		2	SILK ROAD CERAMIC TRADE NETWORKS UNCOVERED AT XINJIANG OASIS SETTLEMENTS	Assoc. Prof. Dr. Liu Jian, Chen Hao, Zhao Lin
		3	NEOLITHIC JADE WORKING TECHNOLOGIES AT LINGJIATAN CULTURE SITES IN NORTHWEST CHINA	Dr. Xu Fei, Huang Wei, Sun Ming
		4	HELLENISTIC INFLUENCES IN PRE-ISLAMIC QATARI SETTLEMENT ARCHITECTURE AND POTTERY	Prof. Dr. Khalid Al-Thani, Fatima Nasser
		5	PALEOENVIRONMENTAL RECONSTRUCTION OF EARLY ISLAMIC AGRICULTURAL TERRACES IN NORTHERN QATAR	Dr. Mariam Al-Kuwari, Assoc. Prof. Dr. Hassan Mubarak
		6	INDUS VALLEY SEAL CARVING WORKSHOPS UNCOVERED AT HARAPPAN SATELLITE SITES	Vikram Singh
		7	MEGALITHIC BURIAL COMPLEXES AND IRON AGE RITUAL LANDSCAPES IN SOUTH INDIA	Assoc. Prof. Dr. Meera Nair, Sanjay Gupta
		8	EARLY HISTORIC BUDDHIST MONASTIC ECONOMIES AT SANCHI STOOPA SATELLITE SITES	Dr. Kavita Reddy, Rahul Joshi, Assis. Prof. Dr. Neha Sharma
		9	CHALCOLITHIC ROCK SHELTER ART AND SYMBOLIC LANDSCAPES IN CENTRAL INDIA	Prof. Dr. Vikram Desai, Anjali Rao
		10	MARITIME TRADE PORTS AND ROMAN COMMERCIAL NETWORKS AT ARIKAMEDU SETTLEMENT	Dr. Sanjay Bhattacharya, Lakshmi Menon, Rohit Varma

ANTALYA 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 11:30 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 8	Assoc. Prof. Dr. Hassan Abdel-Rahman,	1	THE SYNCRETISM OF PRE-ISLAMIC TENGRISM AND ISLAMIC SUFISM IN CONTEMPORARY KAZAKH SPIRITUAL PRACTICES	Prof. Dr. Almaz Kairatov, Aigerim Sarsenova, Dr. Nurlan Tursunov
		2	TEXTUAL ANALYSIS OF MEDIEVAL KAZAKH MANUSCRIPTS ON ISLAMIC LEGAL INTERPRETATIONS	Assoc. Prof. Dr. Zhuldyz Abilkair, Erlan Bekbolatov
		3	CONTEMPORARY REVIVAL OF SUFI ORDERS AND NATIONAL IDENTITY FORMATION IN POST-SOVIET KAZAKHSTAN	Dr. Saltanat Makhmutova, Bekzhan Oralov, Assis. Prof. Dr. Daulet Nurpeisov
		4	EGYPTIAN SUFI POETRY TRADITIONS AND THEIR INFLUENCE ON CONTEMPORARY ARABIC DEVOTIONAL LITERATURE	Prof. Dr. Ahmed El-Sayed, Fatima Mahmoud
		5	QURANIC HERMENEUTICS IN CONTEMPORARY EGYPTIAN SCHOLARSHIP: BALANCING TRADITION AND MODERNITY	Assoc. Prof. Dr. Hassan Abdel-Rahman, Nour El-Din
		6	SHIITE-SUNNI DIALOGUE INITIATIVES AND INTERFAITH PEACEBUILDING IN PAKISTANI RELIGIOUS COMMUNITIES	Dr. Fatima Zahra, Assoc. Prof. Dr. Ali Raza, Imran Khan
		7	FOLK ISLAMIC HEALING PRACTICES AND BIOMEDICAL INTEGRATION IN RURAL PAKISTANI COMMUNITIES	Prof. Dr. Muhammad Aslam, Sobia Ahmed, Dr. Naveed Malik
		8	CONTEMPORARY REINTERPRETATIONS OF JIHAD CONCEPT IN PAKISTANI MADRASA CURRICULA REFORMS	Assis. Prof. Dr. Amina Siddiqui, Tariq Mehmood

ANTALYA 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 11:30 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 9	Assoc. Prof. Dr. Sevinc Nuriyeva,	1	HUMAN TRAFFICKING VICTIM PROTECTION FRAMEWORKS IN MOLDOVAN CRIMINAL JUSTICE REFORMS	Assis. Prof. Dr. Olga Rotaru, Stefan Balan, Dr. Elena Ciunac
		2	INNOVATIVE STEM TEACHING METHODOLOGIES FOR RURAL MOLDOVAN SECONDARY SCHOOLS ENHANCING CRITICAL THINKING SKILLS	Prof. Dr. Ion Ceban, Dr. Maria Popa,
		3	BILINGUAL EDUCATION MODELS FOR ROMANIAN AND RUSSIAN-SPEAKING STUDENTS IN NORTHERN MOLDOVAN PRIMARY SCHOOLS	Assoc. Prof. Dr. Elena Ursu, Victor Rotaru
		4	DIGITAL LITERACY DEVELOPMENT THROUGH MAKER SPACES IN URBAN MOLDOVAN VOCATIONAL TRAINING CENTERS	Dr. Natalia Gherman, Mihai Balan, Assis. Prof. Dr. Olga Crudu
		5	COMMUNITY-BASED TEACHER TRAINING PROGRAMS ADDRESSING ETHIOPIAN RURAL EDUCATION DROPOUT CRISES	Prof. Dr. Tadesse Alemu, Selamawit Getachew
		6	INTEGRATING INDIGENOUS ECOLOGICAL KNOWLEDGE INTO ETHIOPIAN PRIMARY SCIENCE CURRICULA FOR SUSTAINABLE LEARNING	Dr. Firew Assefa, Assoc. Prof. Dr. Mulugeta Bekele
		7	FLIPPED CLASSROOM MODELS ENHANCING CRITICAL READING SKILLS AMONG AZERBAIJANI UNIVERSITY STUDENTS	Prof. Dr. Aysel Mammadova, Elnur Gasimov, Dr. Leyla Aliyeva
		8	INCLUSIVE EDUCATION FRAMEWORKS FOR CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS IN BAKU MUNICIPAL PRESCHOOLS	Assoc. Prof. Dr. Sevinc Nuriyeva, Kamran Huseynov
		9	STEAM EDUCATION INTEGRATION THROUGH AZERBAIJANI FOLK ARTS IN GANJA SECONDARY SCHOOLS	Dr. Tarana Khalilova, Assis. Prof. Dr. Rauf Mammadov, Nigar Sadigova

ANTALYA 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 11:30 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 10	Assoc. Prof. Dr. Siti Nurjanah,	1	MIGRATION PATTERNS AND SOCIAL INTEGRATION CHALLENGES AMONG ALBANIAN DIASPORA COMMUNITIES IN EUROPE	Prof. Dr. Arben Lika, Dr. Elira Deda, Sokol Meta
		2	GENDER ROLES TRANSFORMATION IN POST-SOCIALIST ALBANIAN RURAL COMMUNITIES	Assoc. Prof. Dr. Luljeta Hoxha, Beni Qirjako
		3	URBAN POVERTY AND SOCIAL EXCLUSION DYNAMICS IN TIRANA'S INFORMAL SETTLEMENTS	Dr. Fatmir Bega, Mira Shehu, Assis. Prof. Dr. Gentian Elezi
		4	ISLAMIC REVIVALISM AND YOUTH IDENTITY FORMATION IN INDONESIAN URBAN NEIGHBORHOODS	Prof. Dr. Ahmad Syarif, Dr. Nurul Hidayah
		5	CLIMATE CHANGE ADAPTATION STRATEGIES AMONG INDONESIAN COASTAL FISHING COMMUNITIES	Assoc. Prof. Dr. Siti Nurjanah, Budi Santoso
		6	ETHNIC MINORITY INTEGRATION CHALLENGES IN MULTIETHNIC KAZAKHSTANI CITIES	Yerkebulan Tastanbekov, Dr. Aizhan Kaskyrbekova
		7	TRANSNATIONAL FAMILY NETWORKS AMONG LABOR MIGRANTS FROM RURAL KAZAKHSTAN	Dr. Zhanna Musina, Nurdaulet Abildayev
		8	URBANIZATION EFFECTS ON TRADITIONAL NOMADIC SOCIAL STRUCTURES IN KAZAKHSTAN	Assoc. Prof. Dr. Aidana Satybaldiyeva, Temirlan Orynbayev, Assis. Prof. Dr. Zhuldyz Kenzhegulova

ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON ENGINEERING, ARCHITECTURE and MATHEMATICS JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 11:30 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 11	Dr. Elena Garcia,	1	EPIDEMIOLOGICAL INVESTIGATION OF BRUCELLOSIS IN DAIRY CATTLE HERDS ACROSS NORTHERN IRAN	Prof. Dr. Mohammad Rezaei, Sara Ahmadi, Ali Jafari
		2	THERAPEUTIC EFFICACY OF HERBAL NANOPARTICLES AGAINST MASTITIS IN IRANIAN SHEEP FLOCKS	Assoc. Prof. Dr. Fatemeh Karimi, Hassan Tavakoli
		3	PARASITOLOGICAL SURVEY OF GASTROINTESTINAL NEMATODES IN CAMELS UNDER INTENSIVE FARMING	Dr. Leila Hosseini, Nima Bahrami, Zahra Mahmoudi
		4	VACCINE DEVELOPMENT FOR NEWCASTLE DISEASE VIRUS IN BACKYARD POULTRY SYSTEMS	Reza Jalali, Prof. Dr. Mina Sharifi
		5	ANTIMICROBIAL STEWARDSHIP PROGRAMS FOR SWINE RESPIRATORY DISEASES IN PHILIPPINE FARMS	Assoc. Prof. Dr. Maria Santos, Dr. Jose Rizalino
		6	ZOONOTIC LEPTOSPIROSIS TRANSMISSION DYNAMICS IN URBAN-RURAL INTERFACE COMMUNITIES	Luzviminda Cruz, Roberto Villanueva, Assis. Prof. Dr. Ana Reyes
		7	NUTRITIONAL MANAGEMENT OF FOOT-AND-MOUTH DISEASE RECOVERY IN CARABAO DAIRY HERDS	Dr. Elena Garcia, Mark Torres
		8	THERMAL STRESS MITIGATION STRATEGIES FOR DAIRY GOATS IN OMAN'S ARID ENVIRONMENTS	Prof. Dr. Ahmed Al-Maskari, Fatima Said
		9	THERMAL STRESS MITIGATION STRATEGIES FOR DAIRY GOATS IN OMAN'S ARID ENVIRONMENTS	Prof. Dr. Ahmed Al-Maskari, Fatima Said

ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON ENGINEERING, ARCHITECTURE and MATHEMATICS JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 11:30 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 12	Dr. Esther Njoroge,	1	DEVELOPMENT OF COST-EFFECTIVE SOLAR-POWERED IRRIGATION SYSTEMS FOR PAKISTANI AGRICULTURAL COMMUNITIES	Prof. Dr. Ahmed Raza Khan, Dr. Sara Iqbal, Bilal Hassan
		2	STRUCTURAL OPTIMIZATION OF EARTHQUAKE-RESISTANT BRIDGE DESIGNS USING PAKISTANI LOCAL MATERIALS	Assoc. Prof. Dr. Fatima Zahra, Khalid Mehmood, Dr. Imran Malik
		3	ADVANCES IN LOW-COST WASTEWATER TREATMENT TECHNOLOGIES FOR INDUSTRIAL ZONES IN KARACHI	Dr. Nadeem Akhtar, Ayesha Siddiqui, Assis. Prof. Dr. Zubair Khan
		4	AERODYNAMIC ENHANCEMENTS FOR SMALL-SCALE WIND TURBINES IN PAKISTANI OFF-GRID COMMUNITIES	Prof. Dr. Hassan Rauf, Mariam Shah, Tariq Javed
		5	SMART BUILDING ENERGY MANAGEMENT SYSTEMS FOR DUBAI'S HIGH-RISE COMMERCIAL DEVELOPMENTS	Dr. Omar Al-Fahim, Layla Hassan, Assoc. Prof. Dr. Khalid Nasser
		6	DESIGN OF SUSTAINABLE DESALINATION PLANTS UTILIZING WASTE HEAT RECOVERY IN DUBAI	Prof. Dr. Fatima Al-Suwaidi, Ahmed Khalil
		7	3D PRINTING APPLICATIONS IN CUSTOM PROSTHETICS FOR DUBAI'S DIVERSE EXPATRIATE POPULATION	Dr. Mariam Rashid, Salim Al-Mansoori, Assis. Prof. Dr. Noor Khan
		8	GEOHERMAL ENERGY EXPLORATION AND WELL DESIGN METHODOLOGIES FOR KENYAN RIFT VALLEY	Prof. Dr. James Mwangi, Dr. Esther Njoroge, Kevin Otieno

ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON ENGINEERING, ARCHITECTURE and MATHEMATICS JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 11:30 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 13	Assoc. Prof. Dr. Fatima Zohra,	1	CLIMATICALLY RESPONSIVE MOSQUE ARCHITECTURE INCORPORATING INDIGENOUS VERNACULAR ELEMENTS IN PAKISTANI PUNJAB	Prof. Dr. Ahmed Zubair, Dr. Sara Khan, Bilal Ahmed
		2	EARTHQUAKE-RESILIENT MUD BRICK CONSTRUCTION TECHNIQUES FOR HERITAGE CONSERVATION IN NORTHERN PAKISTAN	Assoc. Prof. Dr. Fatima Rehman, Omar Siddiqui
		3	URBAN INFILL HOUSING MODELS ADDRESSING LAND SCARCITY IN KARACHI'S INFORMAL SETTLEMENTS	Dr. Nadia Gul, Hassan Malik, Ayesha Tariq
		4	SUSTAINABLE MARKET ARCHITECTURE REVITALIZING TRADITIONAL BAZAARS IN PESHAWAR'S OLD CITY	Assis. Prof. Dr. Imran Khan, Zainab Noor
		5	POST-COLONIAL HOUSING MORPHOLOGIES BLENDING OTTOMAN AND FRENCH ARCHITECTURAL LEGACIES IN ALGIERS	Prof. Dr. Karim Belkacem, Dr. Nadia Cherif, Samir Lounis
		6	SAHARAN VERNACULAR STRATEGIES FOR CONTEMPORARY DESERT ARCHITECTURE IN SOUTHERN ALGERIA	Assoc. Prof. Dr. Fatima Zohra, Yacine Hadji
		7	PUBLIC SPACE RECONFIGURATION STRATEGIES FOR POST-WAR URBAN RECOVERY IN ORAN'S MEDINA	Dr. Mehdi Bouziane, Amina Bouzid
		8	BYZANTINE INFLUENCES IN SERBIAN ORTHODOX MONASTERY ARCHITECTURE AND SPATIAL ORGANIZATION	Prof. Dr. Milan Petrovic, Dr. Ana Jovanovic, Nikola Radovic

ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH and SPORT SCIENCES JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	Mustafa Yalçın	1	RFID/QR-Based Instrument–Sponge Counting: A New Technological Approach in Surgical Safety	Intern Hemşire, GİZEM GÖKSU Intern Hemşire, DİLARA ÖZDEMİR Assistant Professor HATİCE ERDOĞAN
		2	PREVENTION OF VENTILATOR-ASSOCIATED PNEUMONIA IN THE INTENSIVE CARE UNIT: CURRENT NURSING STUDIES	Yüksek Lisans Öğrencisi İREM OKUMUŞ Prof. Dr. ŞENAY KARADAĞ ARLI
		3	THE IMPACT OF SURGICAL SMOKE ON HEALTHCARE PROFESSIONALS' HEALTH AND AWARENESS IN THE OPERATING ROOM	Yüksek Lisans Öğrencisi ÇİĞDEM GÖKSEL Prof. Dr. Şenay KARADAĞ ARLI
		4	Is It Knee Pain or Referred Pain from the Lumbar Spine? Ignoring the Lumbar Source in Persistent Pain After Total Knee Arthroplasty	Mustafa Yalçın
		5	THE ROLE AND NECESSITY OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN NUTRITIONAL STATUS MANAGEMENT	Dt, Elif Buse CANPOLAT Eng, Mustafa Melik AYANOĞLU Asst. Prof, Büşra BAŞAR GÖKCEN
		6	DEVELOPMENT OF A DATABASE-SUPPORTED DIET INFORMATION AND PATIENT FOLLOW-UP SYSTEM WITH MOBILE AND DESKTOP INTERFACES	Dt, Elif Buse CANPOLAT Eng, Mustafa Melik AYANOĞLU Asst. Prof, Büşra BAŞAR GÖKCEN

ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH and SPORT SCIENCES JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 2	Meral Ekim	1	DEKOMPRESİF CERRAHİ VE PLAZMAFEREZ TEDAVİSİNE DİRENÇLİ POSTERİOR REVERSİBLE ENSEFALOPATİ SENDROMLU GEBE: FATAL CASE	Uzman Dr ESRA POLAT Prof Dr GÜLÇİN AYDIN
		2	WOLF HIRSCHHORN SENDROMLU BİR ÇOCUKTA ANESTEZİ YÖNETİMİ	Uzman Dr ESRA POLAT Prof Dr GÜLÇİN AYDIN
		3	İDİOPATİK PULMONER FİBROZİSİ OLAN HASTADA GELİŞEN BİLATERAL PNÖMOTORAKS VE PNÖMOMEDİASTİNUM OLGUSU	Uzm Dr Esra Polat Dr Güliz Alpağan
		4	ERCP SIRASINDA MYOKARD İNFARKTÜSÜ	Dr, SEHER DEVECİ Dr, ESRA POLAT
		5	Parathyroid Disease and Management	Meral Ekim Hasan Ekim
		6	Hypothyroidism: Diagnosis and Treatment	Meral Ekim Hasan Ekim
		7	NÖRAL TÜP DEFEKT (NTD) OLUŞUMUNDA ÇEVRESEL FAKTÖRLER	Elif Korkmaz
		8	ERCP SONRASINDA DİRENÇLİ KARDİYAK ARREST	Dr,ZEYNEP BUZLUK DR ESRA POLAT
		9	Kırım-Kongo Kanamalı Ateşi Şüphesi Altında Gelişen Akut Koroner Sendrom: Tedavi İkilemi Yaratın Nadir Bir Olgu	Uzman Dr ESRA POLAT

ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH and SPORT SCIENCES JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 3	Yahya Emin YÜCEL	1	DESIGN AND RATIONALE OF A CROSS-SECTIONAL STUDY TO MODEL MENTAL HEALTH AND WELL-BEING PATHWAYS	Vaiva Balciuniene Migle Baceviciene Rasa Jankauskiene
		2	BIOMETRIC ANALYSIS OF STUDIES ON SPORT AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE BETWEEN 2000-2025 ON WEB OF SCIENCE DATABASE	Yahya Emin YÜCEL Prof. Dr. Eser AĞGÖN
		3	KRONİK SIRT AĞRISI OLAN BİREYLERDE TORAKAL MANİPÜLASYON VE MOBİLİZASYON UYGULAMALARININ AĞRI, SPİROMETRİK PARAMETRELER, TANSİYON VE NABİZ ÜZERİNDEKİ ETKİNLİĞİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	Uzm. Fzt. Humar YÜKSEL Prof. Dr. Cemile Ayşe Görmeli Uzm. Fzt. Ömer Dicle KIZIL Dr. Öğr. Üyesi Sefa Haktan HATİK
		4	SAĞLIKLI BİREYLERDE NAR SUYU TÜKETİMİNİN KALP ATIM HIZI DEĞİŞKENLİĞİ ÜZERİNE AKUT ETKİSİNİN İNCELENMESİ	Buket DÖNMEZ Dr. Öğr. Üyesi, Serdar Orkun PELVAN

ANTALYA 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 4	Doç. Dr. AYSUN CANÇAT	1	TÜRK MÜZİĞİNDE VİYOLONSEL İÇİN UYARLAMA ÖNERİLERİ	Dr. Seher ERKAN
		2	SANAT EĞİTİMİNDE ÖZ-BİÇİM DİYALEKTİĞİ VE TEMATİK YAKLAŞIM	Doç. Dr. AYSUN CANÇAT
		3	PLATON'UN SİYASET FELSEFESİNDE FİLOZOF KRALIN MEŞRUIYETİNE DOĞAL HUKUK ÜZERİNDEN BİR BAKIŞ	Doktora Öğrencisi, AHMET KAYALI
		4	STOA FELSEFESİNDE ADALET ANLAYIŞI	Muhammet Aramaz
		5	İÇ MEKÂNLARDA DOĞANIN BASTIRILMASI: BİYOFİLİK TASARIM BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME	Arş. Gör. Dr. AYŞENUR KANDEMİR

ANTALYA 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 5	Prof. Dr. Tahir BALCI	1	EAST-WEST ISSUE THROUGH WOMEN AND MEN CHARACTERS IN KERİME NADİR'S NOVEL: REPENTANCE FOR LOVE	Doç. Dr. SEVRA FIRINCIOĞULLARI
		2	GAMES AND GAME EQUIPMENT AS A SPORTING ELEMENT IN DIVAN POETRY: THE DIVAN OF İBRAHİM TİRSİ	Dr. Oğuz YILDIRIM
		3	THOUGHTS ON THE CLASSIFICATION OF LANGUAGES AND LINGUISTIC TYPING TERMINOLOGY	Prof. Dr. Tahir BALCI
		4	WORD LANGUAGE - SYLLABLE LANGUAGE	Prof. Dr. Tahir BALCI
		5	Z KUŞAĞI ÇALIŞANLARDA İŞ MOTİVASYONU VE İŞ UYUMU ÜZERİNE DERLEME ÇALIŞMASI	Psikolojik Danışman Sibel KILINÇ Prof. Dr. H. Zekavet KABASAKAL
		6	SAĞLIK ÇALIŞANLARINDA DUYGUSAL ZEKANIN İŞ PERFORMANSINA ETKİSİ: SİSTEMATİK GÖZDEN GEÇİRME	Psikolojik Danışman, Burcu YILMAZ Prof. Dr. H. Zekavet KABASAKAL

ANTALYA 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 6	Öğr. Gör. Dr. Sema ÖZDEMİR	1	IRAN'S PALESTINE POLICY IN THE CONTEXT OF ONTOLOGICAL SECURITY, GEOPHOBIA, AND REGIONAL HEGEMONY: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE AHMADINEJAD AND ROUHANI PERIODS	Nurefşan SUCİ Doç. Dr. Tahsin YAMAK
		2	DİJİTAL EKONOMİYE GEÇİŞLE BERABER VERGİ İLKELERİNİN YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	Öğr. Gör. Dr. Sema ÖZDEMİR Dr. Esin GÜZHAN
		3	YÜRÜTME ORGANINA TANINAN VERGİLENDİRME YETKİSİNİN SINIRLARININ GENİŞLETİLMESİNİN ANAYASAL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	Öğr. Gör. Dr. Sema ÖZDEMİR Dr. Esin GÜZHAN
		4	CHANGE OF LANDLORD IN A LEASE AGREEMENT	Master's Student, Rabia Güleç
		5	A New Perspective in Thermal Tourism: Experience-Oriented Service Design at Yalova Thermal Hotel	Master of Science Student, Yunus Deniz Assoc. Prof., Zuleyhan BARAN
		6	Designing a Nature-Based Rehabilitation Model for Substance Addiction: A Health Tourism-Oriented Approach Based on the Perspectives of Individuals in Recovery	Master of Science Student, Begüm Özküttük Arlı Assoc. Prof., Zuleyhan BARAN

ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH and SPORT SCIENCES JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 7	Dr. Nadia Cherif	1	PREVALENCE AND MANAGEMENT OF DENTAL CARIES AMONG SCHOOL CHILDREN IN RURAL TANZANIA	Prof. Dr. Amina Hassan, Dr. Juma Kilonzo
		2	ORAL HEALTH IMPACTS OF HIV/AIDS ON ADULT PATIENTS IN DAR ES SALAAM COMMUNITIES	Assoc. Prof. Dr. Elias Mushi, Fatma Swai
		3	TRADITIONAL HERBAL REMEDIES EFFICACY FOR DENTAL PAIN MANAGEMENT IN TANZANIAN VILLAGES	Dr. Zuberi Nkya, Rehema Joseph
		4	DIGITAL DENTISTRY APPLICATIONS FOR PROSTHODONTIC REHABILITATION IN TUNISIAN ELDERLY	Prof. Dr. Karim Ben Ali, Dr. Nadia Cherif
		5	ORTHODONTIC TREATMENT OUTCOMES USING CLEAR ALIGNERS IN TUNISIAN ADOLESCENTS	Assoc. Prof. Dr. Sami Karay, Leila Hadji
		6	PERIODONTAL REGENERATIVE THERAPIES USING TUNISIAN DATE PALM DERIVED BIOMATERIALS	Dr. Hassen Trabelsi, Monia Ben Salem
		7	LASER-ASSISTED CARIES REMOVAL TECHNIQUES IN MARRAKECH PEDIATRIC DENTISTRY	Prof. Dr. Ahmed El Amrani, Dr. Fatima Zahra
		8	3D PRINTED SURGICAL GUIDES FOR DENTAL IMPLANT PLACEMENT IN MARRAKECH CLINICS	Assoc. Prof. Dr. Youssef Bennani, Sara El Khadim
		9	NANOHYDROXYAPATITE TOOTHPASTE EFFICACY FOR ENAMEL REMINERALIZATION IN MARRAKECH	Dr. Rachid Lahlou, Amina Serghini

ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH and SPORT SCIENCES JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 8	Assoc. Prof. Dr. Juma Mfinanga,	1	EFFECTS OF PERIODIZED RESISTANCE TRAINING ON MUSCLE HYPERTROPHY AND STRENGTH GAINS IN ELITE HUNGARIAN WEIGHTLIFTERS	Prof. Dr. László Kovács, Dr. Anna Szabó, Tamás Nagy
		2	NEUROMUSCULAR ADAPTATIONS TO HIGH-INTENSITY INTERVAL TRAINING IN PROFESSIONAL HUNGARIAN SOCCER PLAYERS	Assoc. Prof. Dr. Gábor Tóth, Zoltán Kiss
		3	BIOKINEMATIC ANALYSIS OF OLYMPIC FENCING TECHNIQUES IN HUNGARIAN NATIONAL TEAM ATHLETES	Dr. Orsolya Farkas, Miklós Varga, Prof. Dr. István Szabó
		4	NUTRITIONAL STRATEGIES FOR ENDURANCE PERFORMANCE ENHANCEMENT AMONG TANZANIAN MARATHON RUNNERS	Assoc. Prof. Dr. Juma Mfinanga, Amina Hassan
		5	HEAT ACCLIMATION PROTOCOLS FOR TEAM SPORTS PERFORMANCE IN TANZANIA'S TROPICAL CLIMATE	Dr. Elias Ndugu, Fatuma Kikoti, Prof. Dr. Salum Ramadhani
		6	ANTHROPOMETRIC PROFILING AND TALENT IDENTIFICATION IN TANZANIAN YOUTH SOCCER ACADEMIES	Samwel Massawe, Dr. Rehema Kweka
		7	HYDRATION STRATEGIES AND COGNITIVE PERFORMANCE DURING PROLONGED CRICKET MATCHES IN INDIA	Assoc. Prof. Dr. Sanjay Patel, Neha Gupta
		8	WEARABLE TECHNOLOGY APPLICATIONS FOR LOAD MANAGEMENT IN INDIAN KABADDI PLAYERS	Dr. Vikram Reddy, Anjali Desai
		9	MENTAL TOUGHNESS TRAINING PROGRAMS FOR INDIAN SHOOTING ATHLETES PREPARING FOR OLYMPIC QUALIFICATION	Prof. Dr. Meera Joshi, Rohan Mehra

ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH and SPORT SCIENCES JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 9	Assoc. Prof. Dr. Juma Kayange	1	IMPROVED DROUGHT-TOLERANT MAIZE VARIETIES THROUGH GENOMIC SELECTION IN HUNGARIAN FIELD TRIALS	Prof. Dr. István Nagy, Dr. Anna Kovács, László Tóth
		2	PRECISION VITICULTURE TECHNOLOGIES FOR ENHANCING GRAPE QUALITY IN TOKAJ WINE REGION	Assoc. Prof. Dr. Gábor Szöllősi, Eszter Balogh
		3	BIOLOGICAL CONTROL OF COLORADO POTATO BEETLE USING ENTOMOPATHOGENIC NEMATODES IN HUNGARIAN POTATO CROPS	Dr. Zoltán Vajda, Márton Farkas, Prof. Dr. Judit Halász
		4	CLIMATE-RESILIENT CASSAVA VARIETIES FOR SMALLHOLDER FARMERS IN TANZANIA'S DRYLANDS	Assoc. Prof. Dr. Juma Kayange, Amina Hassan
		5	IMPROVED PIGEON PEA PRODUCTION SYSTEMS FOR INTERCROPPING IN TANZANIAN SMALLHOLDER FARMS	Dr. Elias Nchimbi, Fatuma Mushi, Lucas Swai
		6	VERTICAL SOIL PROFILING FOR PRECISION FERTILIZER APPLICATION IN TANZANIAN MAIZE SYSTEMS	Prof. Dr. Hamisi Kilama, Zawadi Joseph
		7	ORGANIC HORTICULTURE SYSTEMS FOR MARKET-ORIENTED VEGETABLE PRODUCTION IN INDIA	Assoc. Prof. Dr. Rajesh Kumar, Priya Sharma, Amit Singh
		8	DRONE-BASED PHENOTYPING FOR SORGHUM BREEDING IN RAINFED SEMI-ARID REGIONS OF INDIA	Dr. Sanjay Patel, Neha Gupta
		9	MICRO-IRRIGATION SYSTEMS OPTIMIZATION FOR WATER-SCARCE FRUIT ORCHARDS IN RAJASTHAN	Prof. Dr. Meera Joshi, Vikram Reddy, Anjali Desai

ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH and SPORT SCIENCES JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 10	Prof. Dr. Odgerel Chuluunbaatar,	1	GENOMIC DIVERSITY AND ADAPTIVE EVOLUTION IN CAUCASUS POPULATIONS OF GEORGIA	Prof. Dr. Nino Tsiklauri, Dr. Levan Beridze, Mariam Kapanadze
		2	CRISPR-CAS9 MEDIATED GENE EDITING FOR RARE CARDIOMYOPATHIES IN GEORGIAN COHORTS	Assoc. Prof. Dr. Irakli Gelashvili, Tamar Lomidze
		3	MITOCHONDRIAL GENOME VARIATION AND MATERNAL LINEAGE TRACING IN GEORGIAN ETHNIC GROUPS	Dr. Giorgi Khutsishvili, Lasha Tsintsadze, Prof. Dr. Maka Chikvaidze
		4	EPIGENETIC MODIFICATIONS ASSOCIATED WITH NOMADIC LIFESTYLES IN MONGOLIAN HERDER POPULATIONS	Assis. Prof. Dr. Batbold Enkhtur, Sarantuya Ganbold
		5	GENETIC DIVERSITY OF LIVESTOCK BREEDS AND CONSERVATION STRATEGIES IN MONGOLIAN STEPPES	Dr. Tumentsogt Ganzorig, Enkhjargal Munkhbayar
		6	MICROBIOME-GENOME INTERACTIONS IN MONGOLIAN HORSE DIGESTIVE TRACT ADAPTATIONS	Prof. Dr. Odgerel Chuluunbaatar, Bolormaa Tsogt
		7	TELOMERE LENGTH DYNAMICS AND CANCER SUSCEPTIBILITY IN IRANIAN HIGH-RISK FAMILIES	Assoc. Prof. Dr. Reza Mohammadi, Sara Langaroodi, Ali Rezaei
		8	PHARMACOGENOMICS OF ANTI-EPILEPTIC DRUG RESPONSE IN IRANIAN PEDIATRIC POPULATIONS	Dr. Mina Hosseini, Yasaman Sharifi

ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON ENGINEERING, ARCHITECTURE and MATHEMATICS JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 11	Assoc. Prof. Dr. Marta Sanchez,	1	ECO-FRIENDLY MATERIALS IN SUSTAINABLE INTERIOR DESIGN	Prof. Dr. Chinedu Okeke, Dr. Ifeoma Nwosu, Adaobi Eze
		2	THE IMPACT OF NATURAL VENTILATION ON INDOOR AIR QUALITY IN URBAN BUILDINGS	Ibrahim Musa, Assoc. Prof. Dr. Amina Abdullahi
		3	SMART WATER MANAGEMENT SYSTEMS FOR URBAN ENVIRONMENTS	Alikhan Baimuratov, Assis. Prof. Dr. Dana Zhussupova, Murat Kulmanov, Yasmina Serikova
		4	GREEN INFRASTRUCTURE STRATEGIES IN CITY PLANNING: A CASE STUDY	Dr. Saltanat Kenzhegulova, Jamilya Umirzakova
		5	BIODIVERSITY AND URBAN LANDSCAPE INTEGRATION IN SPAIN	Assoc. Prof. Dr. Marta Sanchez, Dr. Luis Fernandez
		6	ADVANCED WASTE RECOVERY TECHNIQUES IN ENVIRONMENTAL ENGINEERING	Josep Martinez, Clara Gomez, Prof. Dr. Elena Ruiz, Miguel Ortega, Sara Diaz
		7	ENERGY-EFFICIENT HVAC SYSTEMS FOR COMMERCIAL BUILDINGS IN DUBAI	Dr. Saeed Al Mansouri, Assis. Prof. Dr. Fatima Khalid
		8	SUSTAINABLE URBAN WATER RESOURCES MANAGEMENT AND PLANNING	Mohammed Al Falasi, Prof. Dr. Layla Ibrahim, Youssef Nasser, Hana Saeed, Dr. Khalid Ahmed

ANTALYA 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON ENGINEERING, ARCHITECTURE and MATHEMATICS JANUARY 2 - 4, 2026 Antalya Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 4 Ocak / Jan 4, 2026 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 12	Dr. Sanjay Rao,	1	FORMULATION AND EVALUATION OF HERBAL NANOPARTICLES FOR ENHANCED ANTI-DIABETIC ACTIVITY IN INDIAN TRADITIONAL MEDICINE	Prof. Dr. Rajesh Kumar Singh
		2	PHARMACOKINETIC OPTIMIZATION OF CURCUMIN-LOADED LIPOSOMES FOR NEUROPROTECTIVE EFFECTS IN ALZHEIMER'S MODELS	Assoc. Prof. Dr. Meera Desai, Vikram Gupta, Neha Kapoor
		3	DEVELOPMENT OF SUSTAINED-RELEASE MATRIX TABLETS CONTAINING METFORMIN HYDROCHLORIDE USING NATURAL POLYMERS	Dr. Sanjay Rao, Anjali Verma, Rohit Jain
		4	ANTIMICROBIAL EFFICACY OF SILVER NANOPARTICLES SYNTHESIZED FROM NEEM LEAF EXTRACT AGAINST MULTIDRUG-RESISTANT BACTERIA	Assis. Prof. Dr. Kavita Sharma, Deepak Mishra
		5	FORMULATION OF ORAL FLOATING MICROSPHERES FOR ERADICATION OF HELICOBACTER PYLORI IN EGYPTIAN PATIENTS	Prof. Dr. Ahmed Hassan, Dr. Fatima Mahmoud
		6	PHARMACEUTICAL EVALUATION OF EGYPTIAN MEDICINAL PLANTS FOR ANTI-INFLAMMATORY DRUG DISCOVERY	Assoc. Prof. Dr. Mohamed Salem, Nour El-Din
		7	DEVELOPMENT OF TOICAL EMULSION GEL FOR PSORIASIS TREATMENT USING EGYPTIAN CASTOR OIL DERIVATIVES	Dr. Sara Ahmed, Khaled Osman, Assis. Prof. Dr. Reem Hassan
		8	BIOSYNTHETIC APPROACHES FOR PRODUCTION OF NOVEL ANTIBIOTICS FROM MACEDONIAN SOIL MICROBIOMES	Prof. Dr. Nikola Petrovski, Dr. Elena Risteska

Contents

ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMDE TEKNOLOJİ KULLANIMININ ÇOCUKLARIN GELİŞİMİ VE ĞRENME SÜREÇLERİNE ETKİSİ.....	1
ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMDE TEKNOLOJİ KULLANIMININ ÇOCUKLARIN GELİŞİMİ VE ĞRENME SÜREÇLERİNE ETKİSİ.....	15
PLATON’UN SİYASET FELSEFESİNDE FİLOZOF KRALIN MEŞRUIYETİNE DOĞAL HUKUK ÜZERİNDEN BİR BAKIŞ.....	29
STOA FELSEFESİNDE ADALET ANLAYIŞI.....	30
DİVAN ŞİİRİNDE SPORTİF BİR UNSUR OLARAK OYUN VE OYUN ARAÇLARI: İBRAHİM TIRSÎ DİVANİ	37
DİLLERİN SINIFLANDIRILMALARINA DAİR DÜŞÜNCELER VE DİSEL TİPLENDİRME TERMİNOLOJİSİ.....	42
SESTEN CÜMLEYE: SÖZCÜK DİLİ- HECE DİLİ	51
SAĞLIK ÇALIŞANLARINDA DUYGUSAL ZEKANIN İŞ PERFORMANSINA ETKİSİ: SİSTEMATİK GÖZDEN GEÇİRME	62
Z KUŞAĞI ÇALIŞANLARDA İŞ MOTİVASYONU VE İŞ UYUMU ÜZERİNE DERLEME ÇALIŞMASI	78
Termal Turizmde Yeni Bir Bakış Açısı: Yalova Termal Otelde Deneyim Odaklı Hizmet Tasarımı.....	92
Madde Bağımlılığına Yönelik Doğa-Temelli Rehabilitasyon Tasarımı: Bağımlılıktan İyileşme Sürecindeki Bireylerin Görüşleri Çerçevesinde Sağlık Turizmi Perspektifli Bir Yaklaşım	108
CHANGE OF LANDLORD IN A LEASE AGREEMENT.....	124
YÜRÜTME ORGANINA TANINAN VERGİLENDİRME YETKİSİNİN SINIRLARININ GENİŞLETİLMESİNİN ANAYASAL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	126
DİJİTAL EKONOMİYE GEÇİŞLE BERABER VERGİ İLKELERİNİN YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	128
ONTOLOJİK GÜVENLİK, JEFOBİ VE BÖLGESEL HEGEMONYA BAĞLAMINDA İRAN’IN FİLİSTİN POLİTİKASI: AHMEDİNEJAD VE RUHANİ DÖNEMLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ	129
KERİME NADİR’İN “AŞKA TÖVBE” ROMANINDA KADIN ve ERKEK KARAKTERLER ÜZERİNDEN DOĞU BATI SORUNSALI.....	131
İÇ MEKÂNLARDA DOĞANIN BASTIRILMASI: BİYOFİLİK TASARIM BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME	133
ETNOBİLİM VE YEŞİL BECERİLER BAĞLAMINDA ÖĞRENCİ SÖYLEMLERİNİN DOĞAL DİL İŞLEME YÖNTEMLERİYLE ANALİZİ VE FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM TASARIMI	135
SANAT EĞİTİMİNDE ÖZ-BİÇİM DİYALEKTİĞİ VE TEMATİK YAKLAŞIM	137
CULTURALLY RESPONSIVE PEDAGOGY FOR ETHNIC MINORITY STUDENTS IN CHINESE MULTILINGUAL CLASSROOMS.....	139
AI-ASSISTED ADAPTIVE LEARNING SYSTEMS FOR PERSONALIZED MATHEMATICS INSTRUCTION IN URBAN CHINA	140
MONTESORI PRINCIPLES ADAPTED FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION IN RURAL CHINESE KINDERGARTENS.....	141
STEM EDUCATION INNOVATIONS THROUGH MAKERSPACES IN QATARI PUBLIC SCHOOLS.....	142

TEACHER COLLABORATIVE INQUIRY COMMUNITIES FOR CURRICULUM DEVELOPMENT IN QATARI CONTEXTS	143
NEUROSCIENCE-INFORMED READING INTERVENTIONS FOR DYSLEXIC STUDENTS IN INDIAN PRIVATE SCHOOLS	144
RURAL TEACHER PREPARATION THROUGH COMMUNITY-BASED PEDAGOGICAL RESIDENCIES IN INDIA	145
CRITICAL PEDAGOGY APPROACHES TO ADDRESS CASTE DYNAMICS IN URBAN INDIAN CLASSROOMS	146
BRONZE AGE RITUAL PRACTICES REVEALED THROUGH TERRACOTTA FIGURINES AT ANYANG ROYAL TOMBS	147
SILK ROAD CERAMIC TRADE NETWORKS UNCOVERED AT XINJIANG OASIS SETTLEMENTS	148
NEOLITHIC JADE WORKING TECHNOLOGIES AT LINGJIATAN CULTURE SITES IN NORTHWEST CHINA..	149
HELLENISTIC INFLUENCES IN PRE-ISLAMIC QATARI SETTLEMENT ARCHITECTURE AND POTTERY	150
PALEOENVIRONMENTAL RECONSTRUCTION OF EARLY ISLAMIC AGRICULTURAL TERRACES IN NORTHERN QATAR	151
INDUS VALLEY SEAL CARVING WORKSHOPS UNCOVERED AT HARAPPAN SATELLITE SITES	152
MEGALITHIC BURIAL COMPLEXES AND IRON AGE RITUAL LANDSCAPES IN SOUTH INDIA	153
EARLY HISTORIC BUDDHIST MONASTIC ECONOMIES AT SANCHI STOOPA SATELLITE SITES	154
CHALCOLITHIC ROCK SHELTER ART AND SYMBOLIC LANDSCAPES IN CENTRAL INDIA	155
MARITIME TRADE PORTS AND ROMAN COMMERCIAL NETWORKS AT ARIKAMEDU SETTLEMENT	156
THE SYNCRETISM OF PRE-ISLAMIC TENGRISM AND ISLAMIC SUFISM IN CONTEMPORARY KAZAKH SPIRITUAL PRACTICES.....	157
TEXTUAL ANALYSIS OF MEDIEVAL KAZAKH MANUSCRIPTS ON ISLAMIC LEGAL INTERPRETATIONS	158
CONTEMPORARY REVIVAL OF SUFI ORDERS AND NATIONAL IDENTITY FORMATION IN POST-SOVIET KAZAKHSTAN	159
EGYPTIAN SUFI POETRY TRADITIONS AND THEIR INFLUENCE ON CONTEMPORARY ARABIC DEVOTIONAL LITERATURE	160
QURANIC HERMENEUTICS IN CONTEMPORARY EGYPTIAN SCHOLARSHIP: BALANCING TRADITION AND MODERNITY	161
SHIITE-SUNNI DIALOGUE INITIATIVES AND INTERFAITH PEACEBUILDING IN PAKISTANI RELIGIOUS COMMUNITIES.....	162
FOLK ISLAMIC HEALING PRACTICES AND BIOMEDICAL INTEGRATION IN RURAL PAKISTANI COMMUNITIES.....	163
CONTEMPORARY REINTERPRETATIONS OF JIHAD CONCEPT IN PAKISTANI MADRASA CURRICULA REFORMS	164
HUMAN TRAFFICKING VICTIM PROTECTION FRAMEWORKS IN MOLDOVAN CRIMINAL JUSTICE REFORMS	165
INNOVATIVE STEM TEACHING METHODOLOGIES FOR RURAL MOLDOVAN SECONDARY SCHOOLS ENHANCING CRITICAL THINKING SKILLS	166

BILINGUAL EDUCATION MODELS FOR ROMANIAN AND RUSSIAN-SPEAKING STUDENTS IN NORTHERN MOLDOVAN PRIMARY SCHOOLS.....	167
DIGITAL LITERACY DEVELOPMENT THROUGH MAKER SPACES IN URBAN MOLDOVAN VOCATIONAL TRAINING CENTERS.....	168
COMMUNITY-BASED TEACHER TRAINING PROGRAMS ADDRESSING ETHIOPIAN RURAL EDUCATION DROPOUT CRISES	169
INTEGRATING INDIGENOUS ECOLOGICAL KNOWLEDGE INTO ETHIOPIAN PRIMARY SCIENCE CURRICULA FOR SUSTAINABLE LEARNING.....	170
FLIPPED CLASSROOM MODELS ENHANCING CRITICAL READING SKILLS AMONG AZERBAIJANI UNIVERSITY STUDENTS	171
INCLUSIVE EDUCATION FRAMEWORKS FOR CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS IN BAKU MUNICIPAL PRESCHOOLS.....	172
STEAM EDUCATION INTEGRATION THROUGH AZERBAIJANI FOLK ARTS IN GANJA SECONDARY SCHOOLS	173
MIGRATION PATTERNS AND SOCIAL INTEGRATION CHALLENGES AMONG ALBANIAN DIASPORA COMMUNITIES IN EUROPE	174
GENDER ROLES TRANSFORMATION IN POST-SOCIALIST ALBANIAN RURAL COMMUNITIES	175
URBAN POVERTY AND SOCIAL EXCLUSION DYNAMICS IN TIRANA'S INFORMAL SETTLEMENTS	176
ISLAMIC REVIVALISM AND YOUTH IDENTITY FORMATION IN INDONESIAN URBAN NEIGHBORHOODS	177
CLIMATE CHANGE ADAPTATION STRATEGIES AMONG INDONESIAN COASTAL FISHING COMMUNITIES	178
ETHNIC MINORITY INTEGRATION CHALLENGES IN MULTIETHNIC KAZAKHSTANI CITIES	179
TRANSNATIONAL FAMILY NETWORKS AMONG LABOR MIGRANTS FROM RURAL KAZAKHSTAN.....	180
URBANIZATION EFFECTS ON TRADITIONAL NOMADIC SOCIAL STRUCTURES IN KAZAKHSTAN	181
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN YENİ İSTANBUL KİTABININ CİNSİYET AYRIMCILIĞI YÖNÜNDEN İNCELENMESİ.....	182

ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMDE TEKNOLOJİ KULLANIMININ ÇOCUKLARIN GELİŞİMİ VE ÖĞRENME SÜREÇLERİNE ETKİSİ

THE IMPACT OF TECHNOLOGY USE IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION ON CHILDREN'S DEVELOPMENT AND LEARNING PROCESSES

**Doç. Dr. AYSEL ARSLAN¹, Yüksek Lisans Öğrencisi LÜTFİ EMRE², Yüksek Lisans
Öğrencisi ŞENAY AKKAYA³**

¹Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ayselarslan@cumhuriyet.edu.tr - ORCID
ID: 0000-0002-8775-1119

² Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, lutfiemre38@gmail.com -
ORCID ID: 0009-003-2271-2455

³Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi akkayasenayakkaya @gmail.com – ORCID:
0009-0003-9386-2944

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, erken çocukluk döneminde teknoloji kullanımının ve teknoloji destekli öğrenme ortamlarının çocukların gelişim ve öğrenme süreçleri üzerindeki etkilerini öğretmen görüşlerine dayalı olarak ortaya koymaktır. Çalışmada, teknolojik araçların sınıf içi öğrenme deneyimlerine, çocukların dikkat, motivasyon, katılım ve beceri gelişimlerine ne ölçüde katkı sağladığı incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş olup, olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Çalışma grubunu farklı branşlarda görev yapan erken çocukluk eğitimi öğretmenleri oluşturmuştur. Katılımcıların teknoloji kullanım sıklıkları “her gün” ile “haftada birkaç kez” arasında değişmekte olup, öğretmenlerin görüşleri sınıf içi teknoloji deneyimlerini bütüncül şekilde değerlendirmeye imkân tanımaktadır. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla öğretmenlere yöneltilen açık uçlu sorularla toplanmış ve içerik analiziyle çözümlenmiştir. Bulgular, erken çocukluk döneminde kullanılan teknolojik araçların (tablet, akıllı tahta, projeksiyon, dijital müzik ve görsel-işitsel materyaller) çocukların motivasyonunu artırdığını, dikkat sürelerini uzattığını, öğrenmeyi somutlaştırdığını ve özellikle oyun temelli etkinliklerde katılımı güçlendirdiğini göstermektedir. Öğretmenler, teknolojinin görsel ve işitsel uyaranlar sunması nedeniyle öğrenme sürecini daha etkileşimli ve ilgi çekici hale getirdiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte bazı çocuklarda teknolojinin aşırı kullanımının dikkat kaymasına, yönerge takibinde zorluklara ve oyun odaklı yönelimlerin

artmasına yol açabildiği belirtilmiştir. Araştırmada öğretmenler, teknoloji destekli öğrenme ortamlarının etkinliğinin uygun materyal seçimi, öğrencinin gelişim düzeyine uygun içerik hazırlanması ve dengeli kullanım ilkeleriyle artabileceğini vurgulamıştır. Ayrıca teknik sorunlar, yetersiz altyapı ve içerik çeşitliliği gibi faktörlerin süreci zaman zaman sınırlandırdığı görülmüştür. Çalışma, erken çocukluk döneminde teknolojinin bilinçli ve pedagojik temelli kullanıldığında öğrenme sürecini desteklediğini; ancak amaç dışı ve kontrolsüz kullanımın olumsuz etkiler yaratabileceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenme-öğretme süreçleri, öğretmen, motivasyon, görüşme

ABSTRACT

The aim of this research is to reveal the effects of technology use and technology-supported learning environments in early childhood on children's development and learning processes, based on teachers' opinions. The study examined the extent to which technological tools contribute to classroom learning experiences and children's attention, motivation, participation, and skill development. A qualitative research approach was adopted, and a phenomenological design was used. The study group consisted of early childhood education teachers working in different branches. The frequency of technology use of the participants varied between "every day" and "a few times a week," and the teachers' opinions allowed for a holistic evaluation of their classroom technology experiences. Data were collected through open-ended questions directed to teachers via a semi-structured interview form and analyzed with content analysis. The findings show that technological tools used in early childhood (tablets, smart boards, projectors, digital music, and audiovisual materials) increase children's motivation, extend their attention spans, make learning more concrete, and strengthen participation, especially in play-based activities. Teachers stated that technology makes the learning process more interactive and engaging because it provides visual and auditory stimuli. However, it was noted that excessive use of technology in some children can lead to attention deficit, difficulties in following instructions, and an increase in game-oriented tendencies. In the study, teachers emphasized that the effectiveness of technology-supported learning environments can be increased with appropriate material selection, content preparation suitable for the student's developmental level, and balanced use principles. Furthermore, it was observed that factors such as technical problems, inadequate infrastructure, and content diversity sometimes limited the process. The study reveals that when technology is used consciously and on a pedagogical

basis in early childhood, it supports the learning process; however, inappropriate and uncontrolled use can create negative effects.

Keywords: Learning-teaching processes, teacher, motivation, interview

1. GİRİŞ

Dijital teknolojilerin günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası hâline gelmesi, eğitim sistemlerini de doğrudan etkilemiştir. Bu etki hayatın her alanında olduğu gibi eğitim-öğretim süreçlerinde teknoloji destekli uygulamaların kullanımını kaçınılmaz kılmıştır. Özellikle erken çocukluk ve özel eğitim alanlarında teknolojik araçların eğitim ortamlarına uyumu, bireysel farklılıkların gözetilmesi, öğrenme süreçlerinin zenginleştirilmesi ve eğitsel erişilebilirliğin artırılması açısından önemli bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir. Erken çocukluk dönemi, bilişsel, dilsel, sosyal-duygusal ve psiko-motor gelişimin hızla ilerlediği bir dönem olup çocukların öğrenmeye ilişkin temel tutum ve becerilerin şekillendiği kritik bir gelişim evresidir. Bu dönemde sunulan öğrenme yaşantılarının niteliği, çocukların ilerleyen eğitim basamaklarındaki akademik başarıları ve yaşam boyu öğrenme becerileri üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmaktadır.

Teknolojinin erken çocukluk eğitiminde kullanımı, öğrenme ortamlarının daha etkileşimli hale gelmesine olanak tanımaktadır. Tabletler, akıllı tahtalar, projeksiyon cihazları, eğitsel yazılımlar ve dijital hikâye anlatımı gibi araçlar; çocukların dikkatini çekmekte, öğrenmeye yönelik motivasyonu artırmakta ve soyut kavramların somutlaştırılmasını kolaylaştırmaktadır. Uygun pedagojik ilkeler doğrultusunda kullanılan teknolojik materyallerin çocukların problem çözme, dil gelişimi ve üst düzey düşünme becerilerini desteklemektedir. (Hirsh-Pasek vd., 2015; Plowman vd., 2010). Bu süreçte teknolojinin bir amaç değil, öğrenmeyi destekleyen bir araç olarak ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Erken çocukluk döneminde eğitimlerine devam eden öğrencilerin bir kısmı özel eğitime gereksinim duymaktadır. Dolayısıyla özel eğitim alanında kullanılacak teknolojik materyallerin ve kullanım düzeyinin iyi bilinmesi gerekmektedir. Özel eğitim alanında teknoloji kullanımı, bireyselleştirilmiş öğretim yaklaşımlarının uygulanmasını kolaylaştıran önemli bir destek unsuru olarak öne çıkmaktadır. Özel eğitime devam eden öğrencilerin öğrenme hızları, dikkat süreleri ve duysal gereksinimleri farklılık göstermektedir. Bu durum öğretim sürecinde esnek ve uyarlanabilir materyallerin kullanımını zorunlu kılmaktadır. Yardımcı teknolojiler, video modelleme uygulamaları, artırılmış ve alternatif iletişim sistemleri ile dijital pekiştireçler; özel eğitimde öğrenmenin kalıcılığını artırmakta ve öğrencilerin bağımsızlık düzeylerini desteklemektedir (Alper & Raharinirina, 2006; Odom vd., 2015). Bu bağlamda teknoloji,

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının (BEP) uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerinde de önemli bir kolaylaştırıcı rol üstlenmektedir.

Erken çocukluk ve özel eğitim alanlarında teknolojinin etkili biçimde kullanılabilmesi, öğretmenlerin teknolojiye yönelik bilgi, beceri ve tutumlarıyla yakından ilişkilidir. Öğretmenlerin teknoloji okuryazarlığı düzeyleri, uygun dijital materyal seçimi ve geliştirme becerileri, teknolojinin sınıf içi uygulamalara yansımaları doğrudan etkilemektedir. Nitekim öğretmenlerin rehberliği olmaksızın kullanılan teknolojik araçların, çocukların dikkat dağınıklığı yaşamasına, pasif öğrenme davranışları geliştirmesine ve sosyal etkileşimlerinin sınırlandırılmasına yol açabileceği belirtilmektedir (Hamilton, 2018). Bu nedenle teknolojinin bilinçli, dengeli ve gelişimsel özelliklere uygun biçimde planlanması büyük önem taşımaktadır. Alan yazında erken çocukluk döneminde teknoloji kullanımına ilişkin tartışmalar, genellikle fırsatlar ve riskler ekseninde şekillenmektedir. Bir yandan teknoloji, öğrenme ortamlarını zenginleştirme, bireysel farklılıklara duyarlı öğretim sunma ve öğrenme motivasyonunu artırma potansiyeline sahipken; diğer yandan aşırı ve kontrolsüz kullanımın dikkat süresi, sosyal beceriler ve fiziksel etkinlik düzeyi üzerinde olumsuz etkiler doğurabileceği ifade edilmektedir (Kirkorian vd., 2008). Bu durum, teknoloji kullanımının pedagojik ilkelere dayalı, amaçlı ve öğretmen rehberliğinde gerçekleştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, erken çocukluk ve özel eğitim alanlarında görev yapan öğretmenlerin teknoloji kullanımına ilişkin deneyimlerini ve görüşlerini inceleyerek, teknolojinin sınıf içi uygulamalara etkisini bütüncül bir bakış açısıyla ele almayı amaçlamaktadır. Öğretmen görüşlerine dayalı olarak elde edilen bulguların; erken çocukluk ve özel eğitimde teknoloji kullanımına yönelik mevcut durumu ortaya koymasının yanı sıra, uygulamaların geliştirilmesine yönelik önerilere de katkı sağlaması beklenmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımı kapsamında olgu bilim deseni kullanılarak yürütülmüştür. Olgu bilim, bireylerin belirli bir olguya ilişkin yaşantılarını, algılarını ve bu yaşantılara yükledikleri anlamları derinlemesine ortaya koymayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu doğrultuda, katılımcıların deneyimleri kendi perspektiflerinden aktarılmış; araştırmacı ise bu deneyimlerin özünü anlamaya odaklanmıştır (Creswell, 2013). Bu yaklaşım, “bir olgunun insanlar tarafından nasıl deneyimlendiğini” anlamayı hedefler ve katılımcıların ortak yaşantılarından yola çıkarak olgunun temel yapısına ulaşmayı amaçlamaktadır (Moustakas,

1994). Eğitim gibi insan etkileşimine dayalı alanlarda bu desen, katılımcıların duygu, düşünce ve anlam dünyalarını görünür kılmada etkili bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2018).

2.2. Çalışma Grubu

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Kategori	Alt Kategori	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	8	80
	Erkek	2	20
Yaş	20-30	8	80
	31-40	1	10
	41-50	1	10
Deneyim Süresi	0-5 Yıl	8	80
	11-15 Yıl	1	10
	21-25 Yıl	1	10
Mezun Olunan Fakülte	Eğitim Fakültesi	5	90
	Fen-Edebiyat Fakültesi	2	20
	Diğer	3	30
Branş	Okul Öncesi Öğretmeni	7	70
	İngilizce Öğretmeni	3	30
Teknoloji Kullanım Sıklığı	Her gün	8	80
	Haftada birkaç kez	1	10
	Nadiren	1	10

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri incelendiğinde; örneklemin baskın olarak kadın katılımcılardan oluştuğu (%80, $f=8$) büyük bir çoğunluğu 20-30 yaş aralığında (%80, $f=8$), 0-5 yıl kıdem aralığında (%80, $f=8$) yoğunlaşmaktadır. Branş dağılımı açısından katılımcıların %70'i ($f=7$) Okul Öncesi Öğretmeni, %30'u ($f=3$) ise İngilizce Öğretmeni olup; mezuniyet durumu bakımından katılımcıların %50'sinin ($f=5$) Eğitim Fakültesi, geri kalanının ise Diğer (%30, $f=3$) ve Fen-Edebiyat (%10, $f=1$) fakültelerinden mezun oldukları tespit

edilmiştir. Son olarak, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun ($f=8$) teknoloji kullanım sıklığının "her gün" düzeyinde olduğu belirlenmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak dört sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, nitel araştırmalarda sıklıkla tercih edilen ve araştırmacının belirli sorular çerçevesinde esnek bir şekilde veri toplamasına imkân tanıyan etkili bir yöntemdir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Araştırmanın amacı doğrultusunda geliştirilen görüşme formunda, öğretmenlere yöneltilen üç açık uçlu soru yer almaktadır. Bu sorular şunlardır:

- ✓ Sınıfınızda kullandığınız teknolojik araçlar ve sınıfın fiziki özellikleri (tablet, interaktif tahta, eğitim uygulamaları vb.), çocukların öğrenme süreçlerini ve motivasyonunu nasıl etkiliyor?
- ✓ Öğrenme ortamlarında bireysel farklılıklara ve farklı ihtiyaçlara sahip çocuklar için neler yapıyorsunuz bu konuda aldığınız önlemler nelerdir?
- ✓ Sınıfınızın öğrenme ortamlarını hangi öğretim yöntem tekniklerine göre planlıyorsunuz?
- ✓ Erken çocukluk eğitiminde öğrenme ortamlarını ve süreçlerini geliştirmek için sizin önerileriniz nelerdir?

2.4. Veri Toplama Süreci ve Analizi

Araştırmada katılımcıların özel eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin deneyim ve algılarını derinlemesine incelemek amacıyla nitel araştırma desenlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu doğrultuda 10 öğretmenden oluşan çalışma grubuna, kapsam geçerliliği sağlanmış dört açık uçlu soru yöneltilmiştir. Veri toplama süreci gönüllülük esasına dayalı olarak yürütülmüş; görüşmeler katılımcı tercihinin göre yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Ortalama 20–30 dakika süren görüşmelerin veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde, benzer verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek organize eden içerik analizi yöntemi benimsenmiştir (Miles vd., 2014; Yıldırım & Şimşek, 2018). Analiz sürecinde veriler kodlanmış, ortak özelliklerine göre temalar ve alt temalar oluşturulmuş; bu temaların frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları hesaplanmıştır. Araştırmanın iç geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmak amacıyla analiz süreci birden fazla araştırmacı tarafından yürütülerek kodlayıcılar arası tutarlılık sağlanmış, ayrıca elde edilen

özetler katılımcı teyidine sunularak "katılımcı doğrulaması" yapılmış ve örnek ifadelere yer verilmiştir.

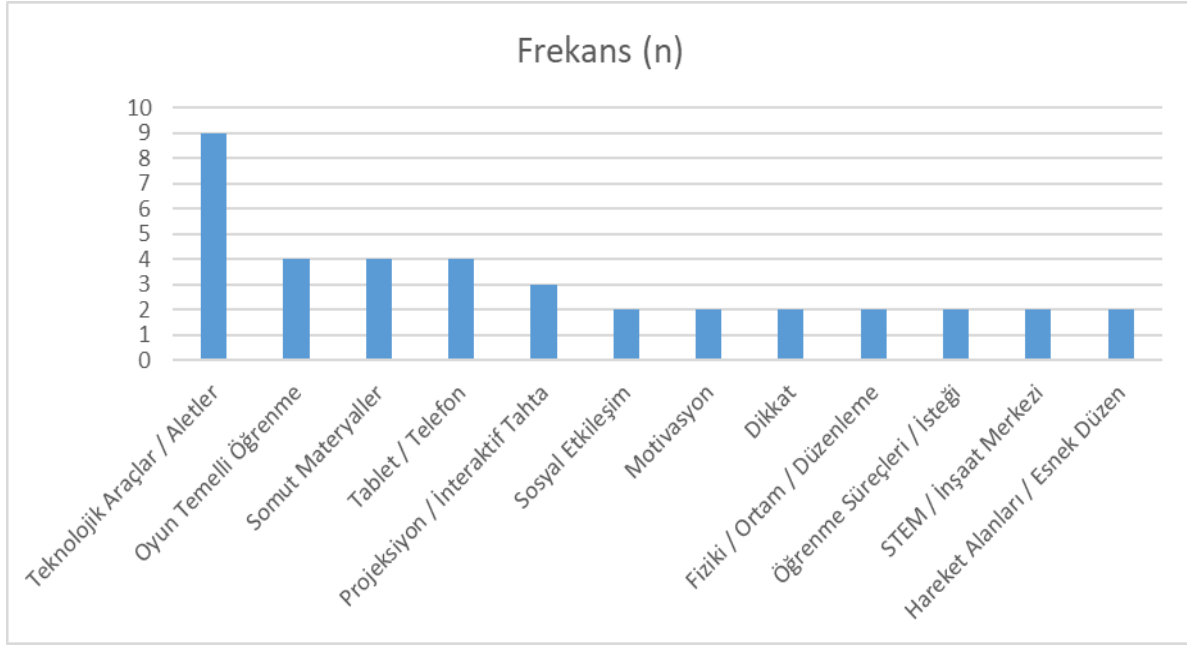
2.5.Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik, verilerin doğruluğu ve bulguların inandırıcılığı ile ilgilidir; güvenilirlik ise elde edilen bulguların tutarlılığına ve yinelenen bilirliliğine işaret eder (Creswell, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2018). Bu kapsamda, çalışmanın iç geçerliğini artırmak amacıyla aşağıdaki uygulamalara başvurulmuştur: Görüşme formu oluşturulmadan önce eğitim bilimleri alanında uzman üç akademisyenin görüşüne başvurularak soruların kapsam geçerliği değerlendirilmiştir. Görüşme formu benzer nitelikte iki öğretmen ile ön uygulama sürecinden geçirilmiş ve soruların anlaşılabilirliği test edilmiştir. Bu süreçte elde edilen geri bildirimler doğrultusunda ifadelere son hali verilmiştir. Görüşmelerin ardından katılımcılara özetlenen bulgular sunularak görüşlerinin doğru yansıtılıp yansıtılmadığı teyit edilmiştir. İçerik analizinde birden fazla araştırmacının kodlama yapması sağlanarak, verilerin yorumlanmasında öznel önyargıların azaltılması hedeflenmiştir. Veri toplama aracının geliştirilmesi sürecinde izlenen adımlar aracılığıyla verilerin hem geçerliği hem de güvenilirliği artırılmış, araştırma süreci sistematik ve güvenilir bir biçimde yapılandırılmıştır. Araştırma sürecinde her katılımcının görüşü özgün biçimde ele alınmış; görüşmeler ses kaydıyla desteklenerek daha sonra yazılı döküme aktarılmıştır.

3. BULGULAR

Bu başlık altında öğretmenlerin erken çocukluk döneminde teknoloji kullanımına yönelik sorulan sorulara verdikleri yanıtların analizine yer verilmiştir.

Katılımcılara yöneltilen “*Sınıfınızda kullandığınız teknolojik araçlar ve sınıfın fiziki özellikleri (tablet, interaktif tahta, eğitim uygulamaları vb.), çocukların öğrenme süreçlerini ve motivasyonunu nasıl etkiliyor?*” sorusuna alınan yanıtların analiz bulguları aşağıda sunulmaktadır.

Şekil 1. Erken çocukluk döneminde teknoloji kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri

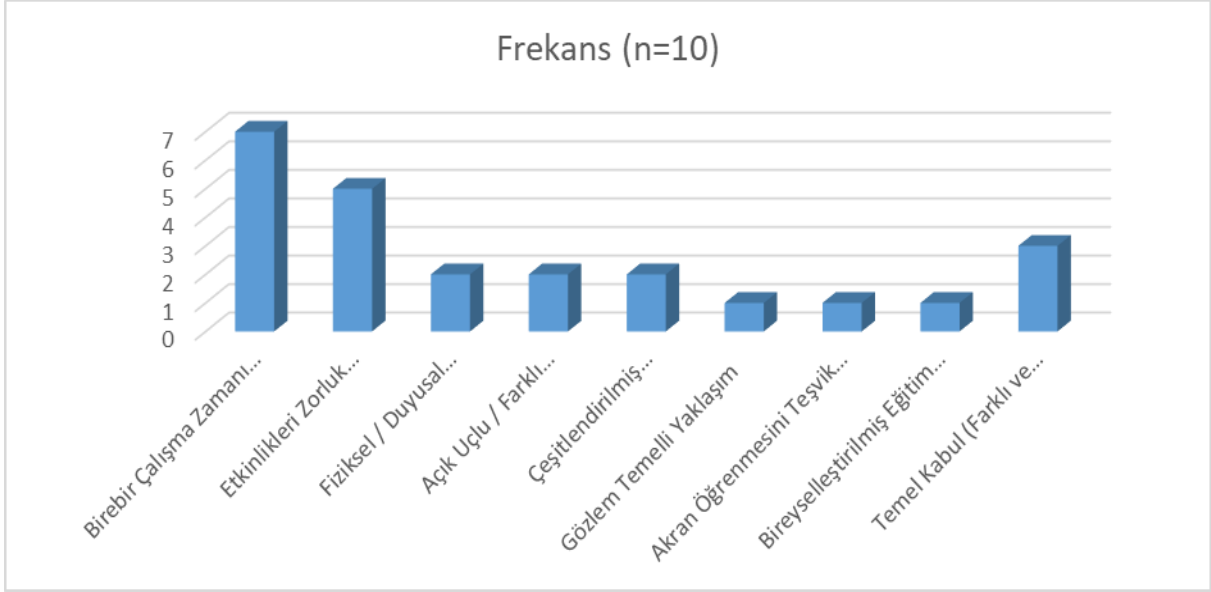
Öğretmenlerin teknoloji kullanımına yönelik görüşleri, sınıflarda teknolojik donanım eksikliğinin ($f=9$) baskın olduğunu göstermektedir. Eğitsel süreçlerde oyun temelli öğrenme ($f=4$) ile tablet ve akıllı telefon kullanımı ($f=4$) öne çıkan tercihlerdir. Katılımcılar teknolojinin; sosyal etkileşim, motivasyon, dikkat ve öğrenme isteği gibi süreçlere olumlu katkı sağladığını vurgularken ($f=2$); STEM faaliyetleri ve fiziksel hareket alanının kısıtlı olduğu durumlarda esnek bir çözüm olarak değerlendirilmesi gerektiğini ($f=2$) belirtmişlerdir.

K- 1: "Okulumuzda teknolojik araçlar bulunmuyor. Somut materyaller ve oyun temelli öğrenme yöntemlerini kullanıyoruz."

K-10: "Sınıflar oldukça sade. Buradaki amaç çocukların fazla dikkat dağınık unsurlara kolayca etkileşimi geçmesini önlemek. Tablet ve telefon gibi teknolojik aletleri az düzeyde kullanıyorum, sadece gerekli olduğunda kullanıyorum."

K-4: "Temel olarak projeksiyon cihazı ve akıllı telefon/tablet bağlantısıyla kısa eğitici videolar veya şarkılar kullanıyorum. STEM köşeleri ve etkileşimli materyaller ile fiziki düzenlemeyi destekliyorum. Teknolojik araçlar motivasyonu anında yükseltiyor. Ancak, aşırı odaklanmak sosyal etkileşimi olumsuz etkileyebilir. Fiziksel ortamdaki farklı merkezler öğrenme süreçlerini çeşitlendiriyor."

Öğretmenlerin “Öğrenme ortamlarında bireysel farklılıklara ve farklı ihtiyaçlara sahip çocuklar için neler yapıyorsunuz bu konuda aldığınız önlemler nelerdir?” sorusuna ilişkin verdikleri yanıtlar aşağıda yer almaktadır.

Şekil 2. Öğrenme ortamlarında bireysel farklılıklara ve farklı ihtiyaçlara ilişkin öğretmen görüşleri

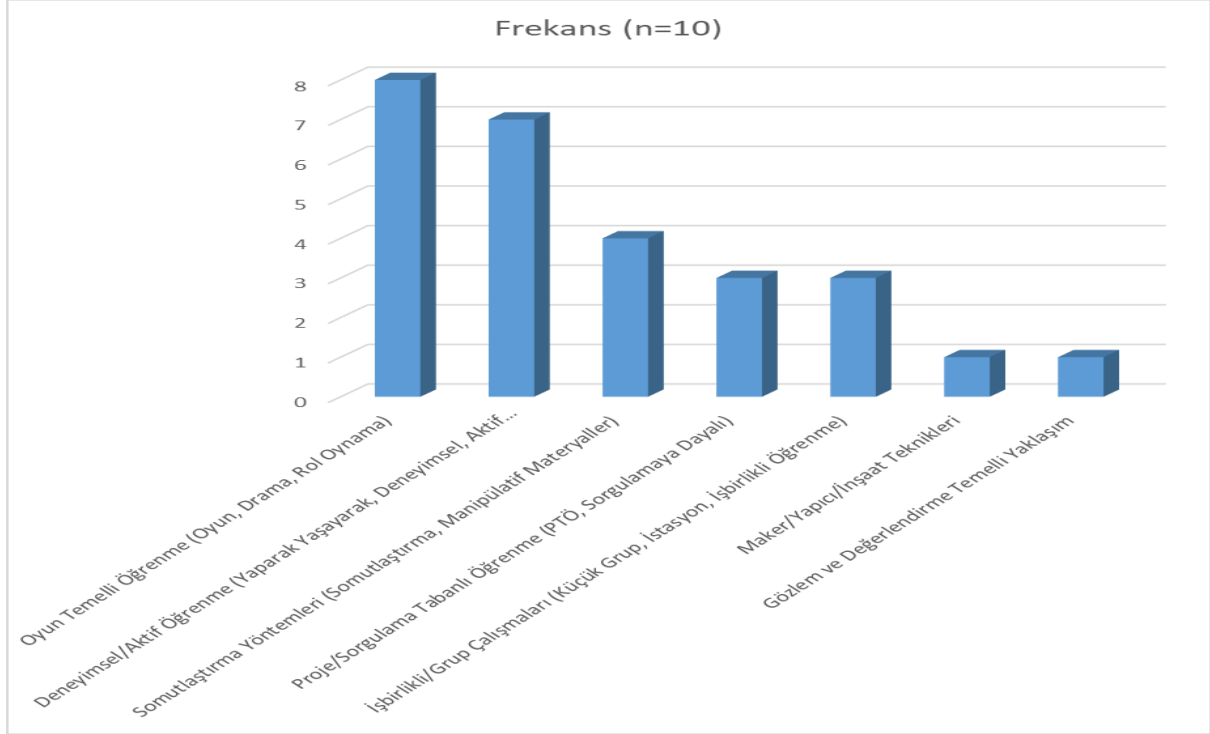
Öğretmenlerin öğretimsel uyarılama görüşlerinde; bire bir destek sağlama ($f=7$) ve etkinlikleri basamaklandırma ($f=5$) öncelikli yöntemlerdir. Katılımcılar bireysel farklılıkların kabulünü ($f=3$) vurgularken; duyuşsal ihtiyaçların gözetilmesi, açık uçlu materyal kullanımı ve yönergelerin çeşitlendirilmesi ($f=2$) gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca gözlem temelli yaklaşım, akran öğrenmesi ve BEP uygulamalarının ($f=1$) sürece katkısı ifade edilmiştir.

K-5: "Çocukların gelişimsel sorumluluklarını dikkate alarak etkinlikleri zorluk seviyelerine göre belirliyorum. Dil gelişimi, sosyal duyuşsal ihtiyaçları veya motor becerileri alanlarında desteğe ihtiyaç duyduğunda çocuklarla birebir çalışma zamanları ayarlıyorum."

K-3: "Her çocuğun farklı ve özel olduğunu kabul ediyoruz ve onları olduğu gibi kabul ediyorum. Desteğe ihtiyaçları olduğunda bunları karşılamaya çalışıyorum."

K-4: "Gözlem temelli bir yaklaşım sergiliyorum. Materyalleri farklı seviyelerde kullanılabilecek şekilde düzenliyorum. Akran öğrenmesini teşvik ediyorum. Farklı gelişimsel ihtiyaçlar için Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) doğrultusunda basitleştirilmiş veya karmaşıklaştırılmış versiyonlar sunuyorum."

Araştırmaya dâhil olan katılımcılara yöneltilen “*Sınıfınızın öğrenme ortamlarını hangi öğretim yöntem tekniklerine göre planlıyorsunuz?*” sorusuna verilen yanıtların analizi neticesinde elde edilen bulgular aşağıda sunulmaktadır.

Şekil 3. Öğrenme ortamlarının planlanmasında tercih edilen öğretim yöntem ve teknikleri

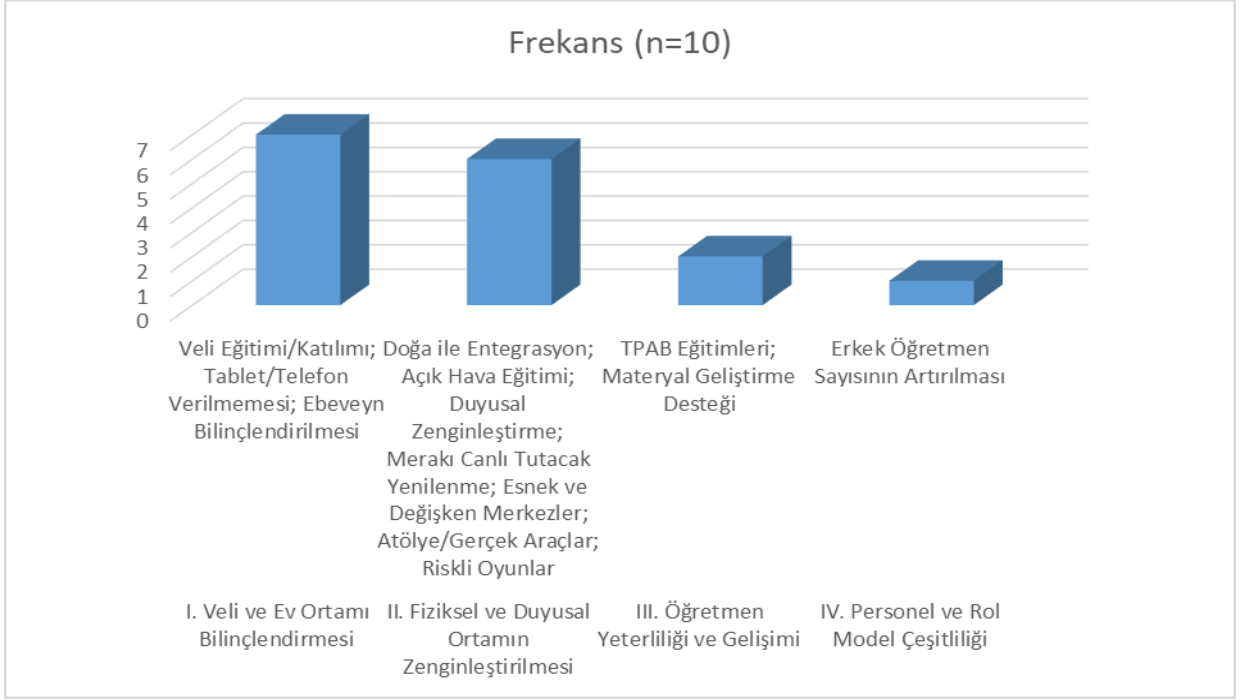
Erken çocukluk eğitimi yöntem ve tekniklerinin kullanım düzeyleri incelendiğinde; kuramsal çerçeveye uyumlu olarak Oyun Temelli Öğrenme ($f=8$) en baskın pedagojik tercih olarak öne çıkmaktadır. Bunu, çocukların sürece aktif katılımını sağlayan "yaparak yaşayarak öğrenme" ($f=6$) ile somutlaştırma ve manipülatif materyal kullanımı ($f=4$) takip etmektedir. Araştırmada ayrıca, üst düzey düşünme becerilerini hedefleyen Proje/Sorgulama Tabanlı Öğrenme ile sosyal etkileşimi destekleyen İşbirlikçi Grup Çalışmalarının ($f=3$) orta düzeyde tercih edildiği saptanmıştır. Maker/İnşa teknikleri ve gözlem temelli esnek planlama yaklaşımları ise süreci destekleyen diğer stratejiler olarak belirlenmiştir.

K-3: "En fazla kullandığımız yöntem oyun temelli öğrenme yöntemi. Şarkı ve danslarla bunları pekiştirerek kalıcı öğrenmeyi sağlıyorum. Yaparak yaşayarak öğrenme bu süreci bizim için değerli."

K-4: "Ağırlıklı olarak Oyun Temelli Öğrenme. Ayrıca Proje Tabanlı Öğrenme, Küçük Grup Çalışmaları, İstasyon Tekniği, Hikâye anlatımı ve Drama çalışmaları kullanıyorum."

K-5: "Ana eksenim Proje Temelli Öğrenme (PTÖ) ve Sorgulamaya Dayalı Öğrenme. İşbirlikçi Öğrenme ve Drama/Rol Oynama tekniklerine geniş yer veriyorum."

Öğretmenlere sorulan “Erken çocukluk eğitiminde öğrenme ortamlarını ve süreçlerini geliştirmek için sizin önerileriniz nelerdir?” sorusunun yanıtları aşağıda yer almaktadır.

Şekil 4. Erken çocukluk döneminde öğretmenlerin öğrenme ortamlarını geliştirmeye yönelik önerileri

K-3: “Teknoloji çağında çocuklar yetiştirip dikkat süreçlerinin uzun olmasını beklemek günümüzde zor olan bir şey bunun önüne geçmek çok Küçük yaşlarda çocuklara tablet ve telefon verilmemesi bunun önüne geçmek için önlem alınabilir Tabii Veli ebeveynlerin ve bu konuda bilinçlendirilmesi gerekiyor

K-8: “Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB): Öğretmenlerin teknolojiyi sadece kullanma değil, aynı zamanda pedagojik olarak doğru ve etik bir şekilde entegre etme becerilerini geliştiren mesleki gelişim eğitimlerine yatırım yapılmalı. Esnek ve Değişken Merkezler: Sınıf merkezlerinin, dönemsel projelere göre hızla dönüştürülebilecek şekilde esnek tasarlanması. (Örneğin, bir proje için drama merkezi, uzay merkezine dönüştürülebilmeli.) Duyusal Zenginleştirme: Öğrenme ortamlarının sadece görsel ve işitsel değil, dokunsal, kokusal ve tat duyularına hitap eden materyallerle sürekli zenginleştirilmesi gerekir.

K-10: Erkek Öğretmen Sayısının Artırılması: Erken çocukluk döneminde kız ve erkek çocukların sağlıklı gelişim modellemeleri için, özellikle de baba figürünün eksik olduğu durumlarda, erkek öğretmen sayısının ve görünürlüğünün artırılması kritik öneme sahiptir.”

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma bulguları, öğretmenlerin öğrenme ortamlarını planlarken Oyun Temelli Öğrenme ve Deneyimsel/Aktif Öğrenme yaklaşımlarını öncelikli olarak benimsediklerini göstermektedir. Bu durum, erken çocukluk eğitiminin temel dayanağı olan yaparak-yaşayarak öğrenme ilkesiyle örtüşmektedir. Oyunun öğrenme sürecindeki merkezi rolü; Vygotsky'nin sosyal etkileşim yoluyla öğrenme kuramı ve Piaget'in bilişsel gelişim kuramındaki somut işlemler dönemiyle uyumlu bir çerçeve sunmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Teknolojik araçların çoğunlukla oyunlaştırma, pekiştirme ve dikkat çekme amacıyla kullanılması, bu pedagojik yaklaşımı destekleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Teknolojinin öğrenmeyi somutlaştırma ve motivasyonu artırma potansiyeline rağmen, Somutlaştırma Yöntemleri ile Maker/Yapıcı–İnşacı Tekniklerin önemini koruması; erken çocukluk döneminde bilişsel gelişimin temelinde yer alan manipülatif ve duyuşal deneyimlerin vazgeçilmez olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, erken yaşlarda fiziksel materyallerle yapılan yapılandırılmış etkinliklerin öğrenmenin kalıcılığını artırdığına ilişkin alan yazınıla örtüşmektedir. Aynı zamanda Proje/Sorgulama Tabanlı Öğrenme ve İşbirlikçi/Grup Çalışmaları gibi üst düzey bilişsel becerileri hedefleyen yöntemlerin kullanılması, öğretmenlerin erken yaşlardan itibaren eleştirel düşünme, problem çözme ve iş birliği gibi 21. yüzyıl becerilerini destekleme çabasında olduklarını göstermektedir. Bu durum, yapılandırmacı yaklaşımların erken çocukluk döneminde bilişsel derinliği desteklediğine ilişkin bulgularla paralellik göstermektedir.

Öğretmenlerin bireysel farklılıklara yönelik yaklaşımlarında Birebir Çalışma Zamanı Ayarlama ve Etkinlikleri Zorluk Seviyesine Göre Katmanlandırma yöntemlerinin öne çıkması, kapsayıcı eğitim anlayışının sınıf içi uygulamalara yansıtıldığını göstermektedir. Bu yaklaşım, bireyselleştirilmiş eğitim programı mantığının erken çocukluk eğitime uyarlanması açısından önemlidir. Özellikle özel eğitim alanında görev yapan öğretmenler, teknoloji destekli materyallerin pekiştirme, video modelleme ve dikkat sürdürme süreçlerinde öğrenmeyi kolaylaştırdığını; BEP uygulamalarını daha izlenebilir ve ölçülebilir hâle getirdiğini ifade etmiştir.

Çeşitlendirilmiş yönergeler ve açık uçlu materyal kullanımı, Gardner'ın Çoklu Zekâ Kuramı (1983) ile uyumlu olarak, farklı gelişim özelliklerine sahip çocukların öğrenme sürecine aktif katılımını destekleyen pedagojik bir hassasiyetin varlığını ortaya koymaktadır. Araştırmada fiziki ortamın ve doğa ile etkileşimin öğretmenler tarafından güçlü biçimde vurgulanması;

dijitalleşen dünyada çocukların duyuşsal ve fiziksel deneyimlerden uzaklaşmasına yönelik kaygıları yansıtmaktadır. Açık hava eğitimi, gerçek materyallerle donatılmış atölyeler ve doğa temelli öğrenme ortamlarına yönelik talepler, Reggio Emilia yaklaşımında vurgulanan “çevrenin üçüncü öğretmen” rolüyle örtüşmektedir. Ayrıca kontrollü risk içeren oyunlara yapılan vurgu, çocukların motor gelişimlerini, risk değerlendirme ve problem çözme becerilerini destekleyen öğrenme ortamlarının önemine işaret etmektedir (Little & Wyver, 2008).

Öğretmenler, teknolojik araçların motivasyonu artırıcı etkisini kabul etmekle birlikte, aşırı ve kontrolsüz kullanımın dikkat süresi ve sosyal etkileşim üzerinde olumsuz etkiler doğurabileceğine dikkat çekmiştir. Bu bulgu, erken çocukluk döneminde ekran kullanımının dikkat ve öz düzenleme becerileri üzerindeki risklerine işaret eden çalışmalarla örtüşmektedir (Christakis, 2011). Veli bilinçlendirilmesine yapılan vurgu ise, öğrenme sürecinin okul ile sınırlı olmadığı; ev-okul iş birliğinin kritik bir destek alanı oluşturduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin TPAB (Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi) odaklı eğitim talepleri, teknolojinin pedagojik amaçlarla etkili ve etik biçimde kullanılmasına yönelik profesyonel destek ihtiyacını ortaya koymaktadır (Mishra & Koehler, 2006). Bu durum, öğretmenlerin teknoloji entegrasyonunda araç–amaç dengesini kurma konusunda sistematik hizmet içi eğitimlere ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- [1] Alper, S., & Raharınirina, S. (2006). Assistive technology for individuals with disabilities: A review and synthesis of the literature. *Journal of Special Education Technology*, 21(2), 47–64.
- [2] Christakis, D. A. (2011). Media and the young mind. *The Future of Children*, 21(1), 1–25.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). SAGE Publications.
- [3] Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. Basic Books.
- [4] Guskey, T. R. (2002). Professional development that works: Enduring principles for professional learning. *Phi Delta Kappan*, 83(10), 738–740.
- [5] Hamilton, B. (2018). *Integrating technology in the classroom: Tools to meet the needs of every student*. ASCD.

- [6] Hirsh-Pasek, K., Zosh, J. M., Golinkoff, R. M., Gray, J. H., Robb, M. B., & Kaufman, J. (2015). Putting education in “educational” apps: Lessons from the science of learning. *Psychological Science in the Public Interest*, 16(1), 3–34.
- [7] Kirkorian, H. L., Wartella, E. A., & Anderson, D. R. (2008). Media and young children’s learning. *The Future of Children*, 18(1), 39–61.
- [8] Knowles, M. S. (1980). *The modern practice of adult education: From pedagogy to andragogy*. The Adult Education Company.
- [9] Little, H., & Wyver, S. (2008). The play environment and children’s risk taking: An observational study. *Early Childhood Research Quarterly*, 23(3), 423–433.
- [10] Merriam, S. B., & Bierema, L. L. (2014). *Adult learning: Linking theory and practice* (3rd ed.). Jossey-Bass.
- [11] Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook* (3rd ed.). SAGE Publications.
- [12] Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge (TPACK): A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017–1054.
- [13] Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. SAGE Publications.
- [14] Odom, S. L., Thompson, J. L., Hedges, S., Boyd, B. A., Dykstra, J. R., Duda, M. A., Bord, A., & others. (2015). Technology-aided interventions and instruction for adolescents with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 45(12), 3805–3819.
- [15] Plowman, L., McPake, J., & Stephen, C. (2010). The technologisation of childhood? Young children and technology in the home. *Children & Society*, 24(1), 63–74.
- [16] Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. bs.). Seçkin Yayıncılık.

ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMDE TEKNOLOJİ KULLANIMININ ÇOCUKLARIN GELİŞİMİ VE ÖĞRENME SÜREÇLERİNE ETKİSİ

THE IMPACT OF TECHNOLOGY USE IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION ON
CHILDREN'S DEVELOPMENT AND LEARNING PROCESSES

**Yüksek Lisans Öğrencisi ŞENAY AKKAYA², Doç. Dr. AYSEL ARSLAN¹, Yüksek
Lisans Öğrencisi LÜTFİ EMRE³**

¹ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi akkayasenayakkaya@gmail.com –

ORCID: 0009-0003-9386-2944

² Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ayselarslan@cumhuriyet.edu.tr - ORCID

ID: 0000-0002-8775-1119

³ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, lutfiemre38@gmail.com -

ORCID ID: 0009-003-2271-2455

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, erken çocukluk döneminde teknoloji kullanımının ve teknoloji destekli öğrenme ortamlarının çocukların gelişim ve öğrenme süreçleri üzerindeki etkilerini öğretmen görüşlerine dayalı olarak ortaya koymaktır. Çalışmada, teknolojik araçların sınıf içi öğrenme deneyimlerine, çocukların dikkat, motivasyon, katılım ve beceri gelişimlerine ne ölçüde katkı sağladığı incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş olup, olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Çalışma grubunu farklı branşlarda görev yapan erken çocukluk eğitimi öğretmenleri oluşturmuştur. Katılımcıların teknoloji kullanım sıklıkları “her gün” ile “haftada birkaç kez” arasında değişmekte olup, öğretmenlerin görüşleri sınıf içi teknoloji deneyimlerini bütüncül şekilde değerlendirmeye imkân tanımaktadır. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla öğretmenlere yöneltilen açık uçlu sorularla toplanmış ve içerik analiziyle çözümlenmiştir. Bulgular, erken çocukluk döneminde kullanılan teknolojik araçların (tablet, akıllı tahta, projeksiyon, dijital müzik ve görsel–işitsel materyaller) çocukların motivasyonunu artırdığını, dikkat sürelerini uzattığını, öğrenmeyi somutlaştırdığını ve özellikle oyun temelli etkinliklerde katılımı güçlendirdiğini göstermektedir. Öğretmenler, teknolojinin görsel ve işitsel uyaranlar sunması nedeniyle öğrenme sürecini daha etkileşimli ve ilgi çekici hale getirdiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte bazı çocuklarda teknolojinin aşırı kullanımının dikkat kaymasına, yönerge takibinde zorluklara ve oyun odaklı yönelimlerin artmasına yol açabildiği belirtilmiştir. Araştırmada öğretmenler, teknoloji destekli öğrenme

ortamlarının etkinliğinin uygun materyal seçimi, öğrencinin gelişim düzeyine uygun içerik hazırlanması ve dengeli kullanım ilkeleriyle artabileceğini vurgulamıştır. Ayrıca teknik sorunlar, yetersiz altyapı ve içerik çeşitliliği gibi faktörlerin süreci zaman zaman sınırlandırdığı görülmüştür. Çalışma, erken çocukluk döneminde teknolojinin bilinçli ve pedagojik temelli kullanıldığında öğrenme sürecini desteklediğini; ancak amaç dışı ve kontrolsüz kullanımın olumsuz etkiler yaratabileceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenme-öğretme süreçleri, öğretmen, motivasyon, görüşme

ABSTRACT

The aim of this research is to reveal the effects of technology use and technology-supported learning environments in early childhood on children's development and learning processes, based on teachers' opinions. The study examined the extent to which technological tools contribute to classroom learning experiences and children's attention, motivation, participation, and skill development. A qualitative research approach was adopted, and a phenomenological design was used. The study group consisted of early childhood education teachers working in different branches. The frequency of technology use of the participants varied between "every day" and "a few times a week," and the teachers' opinions allowed for a holistic evaluation of their classroom technology experiences. Data were collected through open-ended questions directed to teachers via a semi-structured interview form and analyzed with content analysis. The findings show that technological tools used in early childhood (tablets, smart boards, projectors, digital music, and audiovisual materials) increase children's motivation, extend their attention spans, make learning more concrete, and strengthen participation, especially in play-based activities. Teachers stated that technology makes the learning process more interactive and engaging because it provides visual and auditory stimuli. However, it was noted that excessive use of technology in some children can lead to attention deficit, difficulties in following instructions, and an increase in game-oriented tendencies. In the study, teachers emphasized that the effectiveness of technology-supported learning environments can be increased with appropriate material selection, content preparation suitable for the student's developmental level, and balanced use principles. Furthermore, it was observed that factors such as technical problems, inadequate infrastructure, and content diversity sometimes limited the process. The study reveals that when technology is used consciously and on a pedagogical basis in early childhood, it supports the learning process; however, inappropriate and uncontrolled use can create negative effects.

Keywords: Learning-teaching processes, teacher, motivation, interview

1. GİRİŞ

Dijital teknolojilerin günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası hâline gelmesi, eğitim sistemlerini de doğrudan etkilemiştir. Bu etki hayatın her alanında olduğu gibi eğitim-öğretim süreçlerinde teknoloji destekli uygulamaların kullanımını kaçınılmaz kılmıştır. Özellikle erken çocukluk ve özel eğitim alanlarında teknolojik araçların eğitim ortamlarına uyumu, bireysel farklılıkların gözetilmesi, öğrenme süreçlerinin zenginleştirilmesi ve eğitsel erişilebilirliğin artırılması açısından önemli bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir. Erken çocukluk dönemi, bilişsel, dilsel, sosyal-duygusal ve psiko-motor gelişimin hızla ilerlediği bir dönem olup çocukların öğrenmeye ilişkin temel tutum ve becerilerin şekillendiği kritik bir gelişim evresidir. Bu dönemde sunulan öğrenme yaşantılarının niteliği, çocukların ilerleyen eğitim basamaklarındaki akademik başarıları ve yaşam boyu öğrenme becerileri üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmaktadır.

Teknolojinin erken çocukluk eğitiminde kullanımı, öğrenme ortamlarının daha etkileşimli hale gelmesine olanak tanımaktadır. Tabletler, akıllı tahtalar, projeksiyon cihazları, eğitsel yazılımlar ve dijital hikâye anlatımı gibi araçlar; çocukların dikkatini çekmekte, öğrenmeye yönelik motivasyonu artırmakta ve soyut kavramların somutlaştırılmasını kolaylaştırmaktadır. Uygun pedagojik ilkeler doğrultusunda kullanılan teknolojik materyallerin çocukların problem çözme, dil gelişimi ve üst düzey düşünme becerilerini desteklemektedir. (Hirsh-Pasek vd., 2015; Plowman vd., 2010). Bu süreçte teknolojinin bir amaç değil, öğrenmeyi destekleyen bir araç olarak ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Erken çocukluk döneminde eğitimlerine devam eden öğrencilerin bir kısmı özel eğitime gereksinim duymaktadır. Dolayısıyla özel eğitim alanında kullanılacak teknolojik materyallerin ve kullanım düzeyinin iyi bilinmesi gerekmektedir. Özel eğitim alanında teknoloji kullanımı, bireyselleştirilmiş öğretim yaklaşımlarının uygulanmasını kolaylaştıran önemli bir destek unsuru olarak öne çıkmaktadır. Özel eğitime devam eden öğrencilerin öğrenme hızları, dikkat süreleri ve duysal gereksinimleri farklılık göstermektedir. Bu durum öğretim sürecinde esnek ve uyarlanabilir materyallerin kullanımını zorunlu kılmaktadır. Yardımcı teknolojiler, video modelleme uygulamaları, artırılmış ve alternatif iletişim sistemleri ile dijital pekiştireçler; özel eğitimde öğrenmenin kalıcılığını artırmakta ve öğrencilerin bağımsızlık düzeylerini desteklemektedir (Alper & Raharınirina, 2006; Odom vd., 2015). Bu bağlamda teknoloji, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının (BEP) uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerinde de önemli bir kolaylaştırıcı rol üstlenmektedir.

Erken çocukluk ve özel eğitim alanlarında teknolojinin etkili biçimde kullanılabilmesi, öğretmenlerin teknolojiye yönelik bilgi, beceri ve tutumlarıyla yakından ilişkilidir. Öğretmenlerin teknoloji okuryazarlığı düzeyleri, uygun dijital materyal seçimi ve geliştirme becerileri, teknolojinin sınıf içi uygulamalara yansımaları doğrudan etkilemektedir. Nitekim öğretmenlerin rehberliği olmaksızın kullanılan teknolojik araçların, çocukların dikkat dağınıklığı yaşamasına, pasif öğrenme davranışları geliştirmesine ve sosyal etkileşimlerinin sınırlandırılmasına yol açabileceği belirtilmektedir (Hamilton, 2018). Bu nedenle teknolojinin bilinçli, dengeli ve gelişimsel özelliklere uygun biçimde planlanması büyük önem taşımaktadır. Alan yazında erken çocukluk döneminde teknoloji kullanımına ilişkin tartışmalar, genellikle fırsatlar ve riskler ekseninde şekillenmektedir. Bir yandan teknoloji, öğrenme ortamlarını zenginleştirme, bireysel farklılıklara duyarlı öğretim sunma ve öğrenme motivasyonunu artırma potansiyeline sahipken; diğer yandan aşırı ve kontrolsüz kullanımın dikkat süresi, sosyal beceriler ve fiziksel etkinlik düzeyi üzerinde olumsuz etkiler doğurabileceği ifade edilmektedir (Kirkorian vd., 2008). Bu durum, teknoloji kullanımının pedagojik ilkelere dayalı, amaçlı ve öğretmen rehberliğinde gerçekleştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, erken çocukluk ve özel eğitim alanlarında görev yapan öğretmenlerin teknoloji kullanımına ilişkin deneyimlerini ve görüşlerini inceleyerek, teknolojinin sınıf içi uygulamalara etkisini bütüncül bir bakış açısıyla ele almayı amaçlamaktadır. Öğretmen görüşlerine dayalı olarak elde edilen bulguların; erken çocukluk ve özel eğitimde teknoloji kullanımına yönelik mevcut durumu ortaya koymasının yanı sıra, uygulamaların geliştirilmesine yönelik önerilere de katkı sağlaması beklenmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımı kapsamında olgu bilim deseni kullanılarak yürütülmüştür. Olgu bilim, bireylerin belirli bir olguya ilişkin yaşantılarını, algılarını ve bu yaşantılara yükledikleri anlamları derinlemesine ortaya koymayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu doğrultuda, katılımcıların deneyimleri kendi perspektiflerinden aktarılmış; araştırmacı ise bu deneyimlerin özünü anlamaya odaklanmıştır (Creswell, 2013). Bu yaklaşım, “bir olgunun insanlar tarafından nasıl deneyimlendiğini” anlamayı hedefler ve katılımcıların ortak yaşantılarından yola çıkarak olgunun temel yapısına ulaşmayı amaçlamaktadır (Moustakas, 1994). Eğitim gibi insan etkileşimine dayalı alanlarda bu desen, katılımcıların duygu, düşünce

ve anlam dünyalarını görünür kılmada etkili bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2018).

2.2. Çalışma Grubu

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Kategori	Alt Kategori	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	8	80
	Erkek	2	20
Yaş	20-30	8	80
	31-40	1	10
	41-50	1	10
Deneyim Süresi	0-5 Yıl	8	80
	11-15 Yıl	1	10
	21-25 Yıl	1	10
Mezun Olunan Fakülte	Eğitim Fakültesi	5	90
	Fen-Edebiyat Fakültesi	2	20
	Diğer	3	30
Branş	Okul Öncesi Öğretmeni	7	70
	İngilizce Öğretmeni	3	30
Teknoloji Kullanım Sıklığı	Her gün	8	80
	Haftada birkaç kez	1	10
	Nadiren	1	10

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri incelendiğinde; örneklemin baskın olarak kadın katılımcılardan oluştuğu (%80, $f=8$) büyük bir çoğunluğu 20-30 yaş aralığında (%80, $f=8$), 0-5 yıl kıdem aralığında (%80, $f=8$) yoğunlaşmaktadır. Branş dağılımı açısından katılımcıların %70'i ($f=7$) Okul Öncesi Öğretmeni, %30'u ($f=3$) ise İngilizce Öğretmeni olup; mezuniyet durumu bakımından katılımcıların %50'sinin ($f=5$) Eğitim Fakültesi, geri kalanının ise Diğer (%30, $f=3$) ve Fen-Edebiyat (%10, $f=1$) fakültelerinden mezun oldukları tespit edilmiştir. Son olarak, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun ($f=8$) teknoloji kullanım sıklığının "her gün" düzeyinde olduğu belirlenmiştir.

2.4. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak dört sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, nitel araştırmalarda sıklıkla tercih edilen ve araştırmacının belirli sorular çerçevesinde esnek bir şekilde veri toplamasına imkân tanıyan etkili bir yöntemdir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Araştırmanın amacı doğrultusunda geliştirilen görüşme formunda, öğretmenlere yöneltilen üç açık uçlu soru yer almaktadır. Bu sorular şunlardır:

- ✓ Sınıfınızda kullandığınız teknolojik araçlar ve sınıfın fiziki özellikleri (tablet, interaktif tahta, eğitim uygulamaları vb.), çocukların öğrenme süreçlerini ve motivasyonunu nasıl etkiliyor?
- ✓ Öğrenme ortamlarında bireysel farklılıklara ve farklı ihtiyaçlara sahip çocuklar için neler yapıyorsunuz bu konuda aldığınız önlemler nelerdir?
- ✓ Sınıfınızın öğrenme ortamlarını hangi öğretim yöntem tekniklerine göre planlıyorsunuz?
- ✓ Erken çocukluk eğitiminde öğrenme ortamlarını ve süreçlerini geliştirmek için sizin önerileriniz nelerdir?

2.4. Veri Toplama Süreci ve Analizi

Araştırmada katılımcıların özel eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin deneyim ve algılarını derinlemesine incelemek amacıyla nitel araştırma desenlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu doğrultuda 10 öğretmenden oluşan çalışma grubuna, kapsam geçerliliği sağlanmış dört açık uçlu soru yöneltilmiştir. Veri toplama süreci gönüllülük esasına dayalı olarak yürütülmüş; görüşmeler katılımcı tercihinin göre yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Ortalama 20–30 dakika süren görüşmelerin veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde, benzer verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek organize eden içerik analizi yöntemi benimsenmiştir (Miles vd., 2014; Yıldırım & Şimşek, 2018). Analiz sürecinde veriler kodlanmış, ortak özelliklerine göre temalar ve alt temalar oluşturulmuş; bu temaların frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları hesaplanmıştır. Araştırmanın iç geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmak amacıyla analiz süreci birden fazla araştırmacı tarafından yürütülerek kodlayıcılar arası tutarlılık sağlanmış, ayrıca elde edilen özetler katılımcı teyidine sunularak "katılımcı doğrulaması" yapılmış ve örnek ifadelere yer verilmiştir.

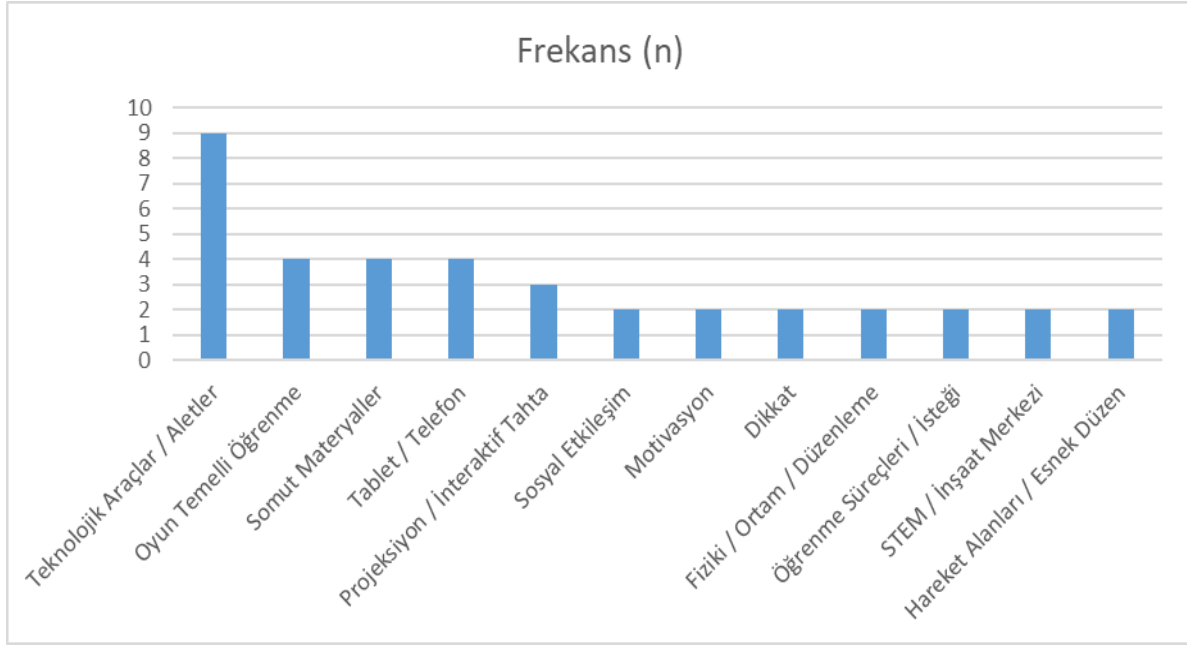
2.6.Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik, verilerin doğruluğu ve bulguların inandırıcılığı ile ilgilidir; güvenilirlik ise elde edilen bulguların tutarlılığına ve yinelene bilirliliğine işaret eder (Creswell, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2018). Bu kapsamda, çalışmanın iç geçerliğini artırmak amacıyla aşağıdaki uygulamalara başvurulmuştur: Görüşme formu oluşturulmadan önce eğitim bilimleri alanında uzman üç akademisyenin görüşüne başvurularak soruların kapsam geçerliği değerlendirilmiştir. Görüşme formu benzer nitelikte iki öğretmen ile ön uygulama sürecinden geçirilmiş ve soruların anlaşılabilirliği test edilmiştir. Bu süreçte elde edilen geri bildirimler doğrultusunda ifadelere son hali verilmiştir. Görüşmelerin ardından katılımcılara özetlenen bulgular sunularak görüşlerinin doğru yansıtılıp yansıtılmadığı teyit edilmiştir. İçerik analizinde birden fazla araştırmacının kodlama yapması sağlanarak, verilerin yorumlanmasında öznel önyargıların azaltılması hedeflenmiştir. Veri toplama aracının geliştirilmesi sürecinde izlenen adımlar aracılığıyla verilerin hem geçerliği hem de güvenilirliği artırılmış, araştırma süreci sistematik ve güvenilir bir biçimde yapılandırılmıştır. Araştırma sürecinde her katılımcının görüşü özgün biçimde ele alınmış; görüşmeler ses kaydıyla desteklenerek daha sonra yazılı döküme aktarılmıştır.

3. BULGULAR

Bu başlık altında öğretmenlerin erken çocukluk döneminde teknoloji kullanımına yönelik sorulan sorulara verdikleri yanıtların analizine yer verilmiştir.

Katılımcılara yöneltilen “*Sınıfınızda kullandığınız teknolojik araçlar ve sınıfın fiziki özellikleri (tablet, interaktif tahta, eğitim uygulamaları vb.), çocukların öğrenme süreçlerini ve motivasyonunu nasıl etkiliyor?*” sorusuna alınan yanıtların analiz bulguları aşağıda sunulmaktadır.

Şekil 1. Erken çocukluk döneminde teknoloji kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri

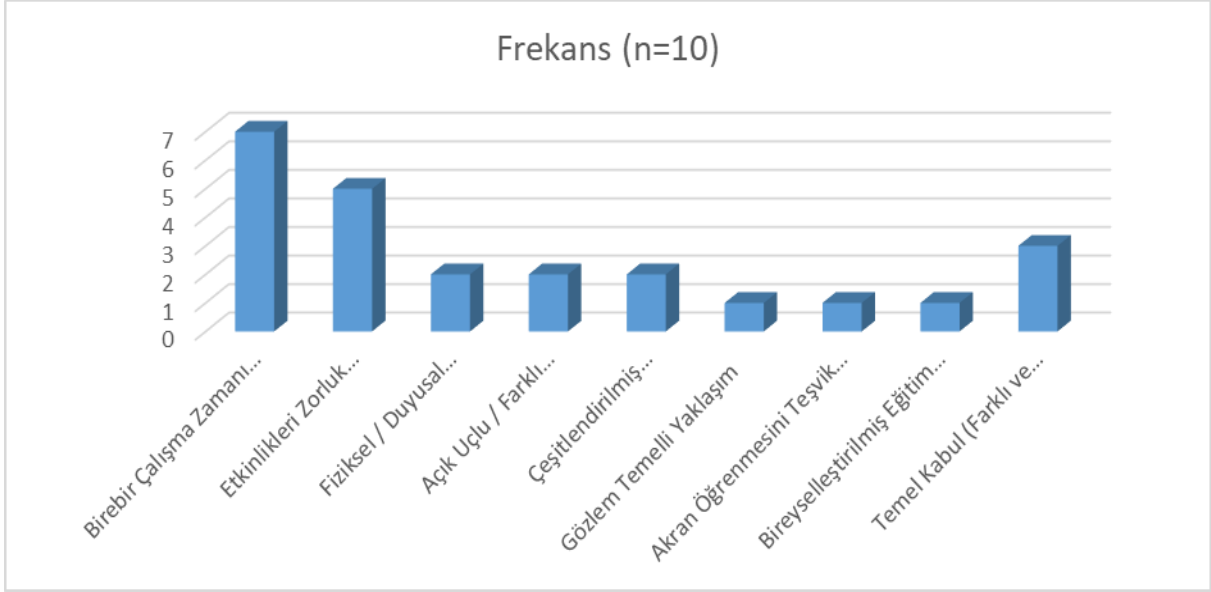
Öğretmenlerin teknoloji kullanımına yönelik görüşleri, sınıflarda teknolojik donanım eksikliğinin ($f=9$) baskın olduğunu göstermektedir. Eğitsel süreçlerde oyun temelli öğrenme ($f=4$) ile tablet ve akıllı telefon kullanımı ($f=4$) öne çıkan tercihlerdir. Katılımcılar teknolojinin; sosyal etkileşim, motivasyon, dikkat ve öğrenme isteği gibi süreçlere olumlu katkı sağladığını vurgularken ($f=2$); STEM faaliyetleri ve fiziksel hareket alanının kısıtlı olduğu durumlarda esnek bir çözüm olarak değerlendirilmesi gerektiğini ($f=2$) belirtmişlerdir.

K- 1: "Okulumuzda teknolojik araçlar bulunmuyor. Somut materyaller ve oyun temelli öğrenme yöntemlerini kullanıyoruz."

K-10: "Sınıflar oldukça sade. Buradaki amaç çocukların fazla dikkat dağıtıcı unsurlara kolayca etkileşimi geçmesini önlemek. Tablet ve telefon gibi teknolojik aletleri az düzeyde kullanıyorum, sadece gerekli olduğunda kullanıyorum."

K-4: "Temel olarak projeksiyon cihazı ve akıllı telefon/tablet bağlantısıyla kısa eğitici videolar veya şarkılar kullanıyorum. STEM köşeleri ve etkileşimli materyaller ile fiziki düzenlemeyi destekliyorum. Teknolojik araçlar motivasyonu anında yükseltiyor. Ancak, aşırı odaklanmak sosyal etkileşimi olumsuz etkileyebilir. Fiziksel ortamdaki farklı merkezler öğrenme süreçlerini çeşitlendiriyor."

Öğretmenlerin “Öğrenme ortamlarında bireysel farklılıklara ve farklı ihtiyaçlara sahip çocuklar için neler yapıyorsunuz bu konuda aldığınız önlemler nelerdir?” sorusuna ilişkin verdikleri yanıtlar aşağıda yer almaktadır.

Şekil 2. Öğrenme ortamlarında bireysel farklılıklara ve farklı ihtiyaçlara ilişkin öğretmen görüşleri

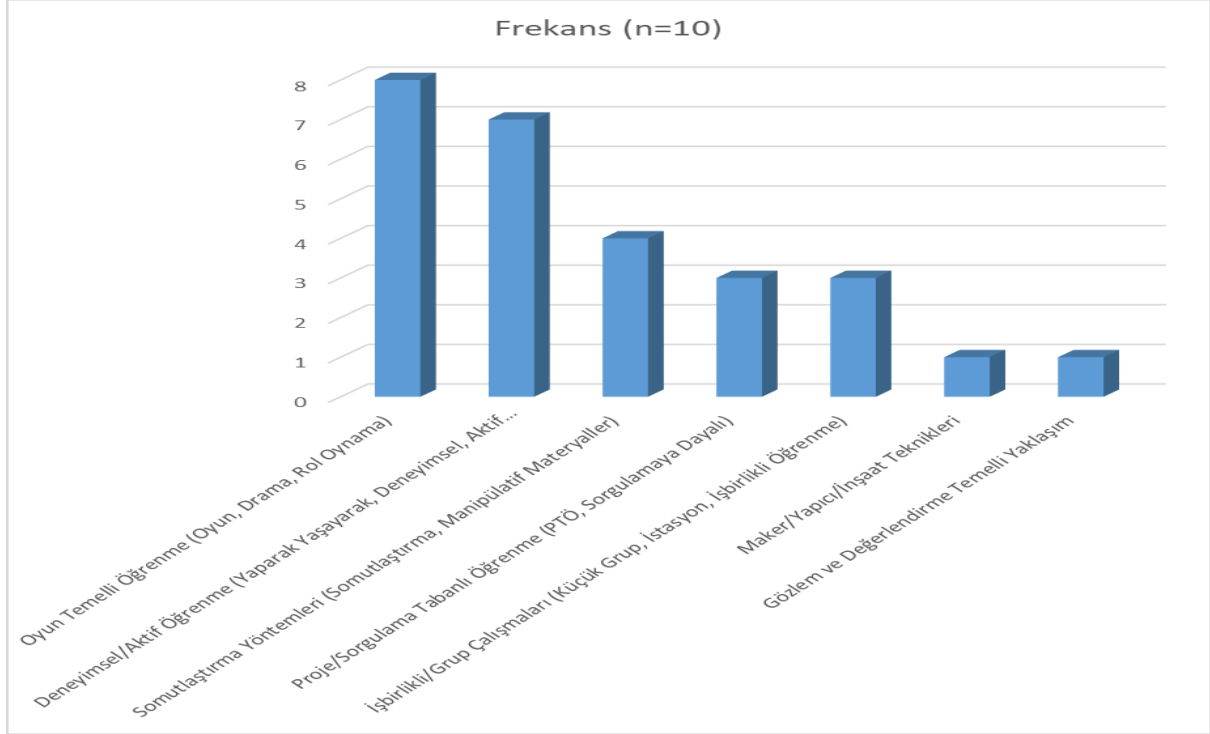
Öğretmenlerin öğretimsel uyarılama görüşlerinde; bire bir destek sağlama ($f=7$) ve etkinlikleri basamaklandırma ($f=5$) öncelikli yöntemlerdir. Katılımcılar bireysel farklılıkların kabulünü ($f=3$) vurgularken; duyuşal ihtiyaçların gözetilmesi, açık uçlu materyal kullanımı ve yönergelerin çeşitlendirilmesi ($f=2$) gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca gözlem temelli yaklaşım, akran öğrenmesi ve BEP uygulamalarının ($f=1$) sürece katkısı ifade edilmiştir.

K-5: "Çocukların gelişimsel sorumluluklarını dikkate alarak etkinlikleri zorluk seviyelerine göre belirliyorum. Dil gelişimi, sosyal duyuşal ihtiyaçları veya motor becerileri alanlarında desteğe ihtiyaç duyduğunda çocuklarla birebir çalışma zamanları ayarlıyorum."

K-3: "Her çocuğun farklı ve özel olduğunu kabul ediyoruz ve onları olduğu gibi kabul ediyorum. Desteğe ihtiyaçları olduğunda bunları karşılamaya çalışıyorum."

K-4: "Gözlem temelli bir yaklaşım sergiliyorum. Materyalleri farklı seviyelerde kullanılabilecek şekilde düzenliyorum. Akran öğrenmesini teşvik ediyorum. Farklı gelişimsel ihtiyaçlar için Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) doğrultusunda basitleştirilmiş veya karmaşılaştırılmış versiyonlar sunuyorum."

Araştırmaya dâhil olan katılımcılara yöneltilen “*Sınıfınızın öğrenme ortamlarını hangi öğretim yöntem tekniklerine göre planlıyorsunuz?*” sorusuna verilen yanıtların analizi neticesinde elde edilen bulgular aşağıda sunulmaktadır.

Şekil 3. Öğrenme ortamlarının planlanmasında tercih edilen öğretim yöntem ve teknikleri

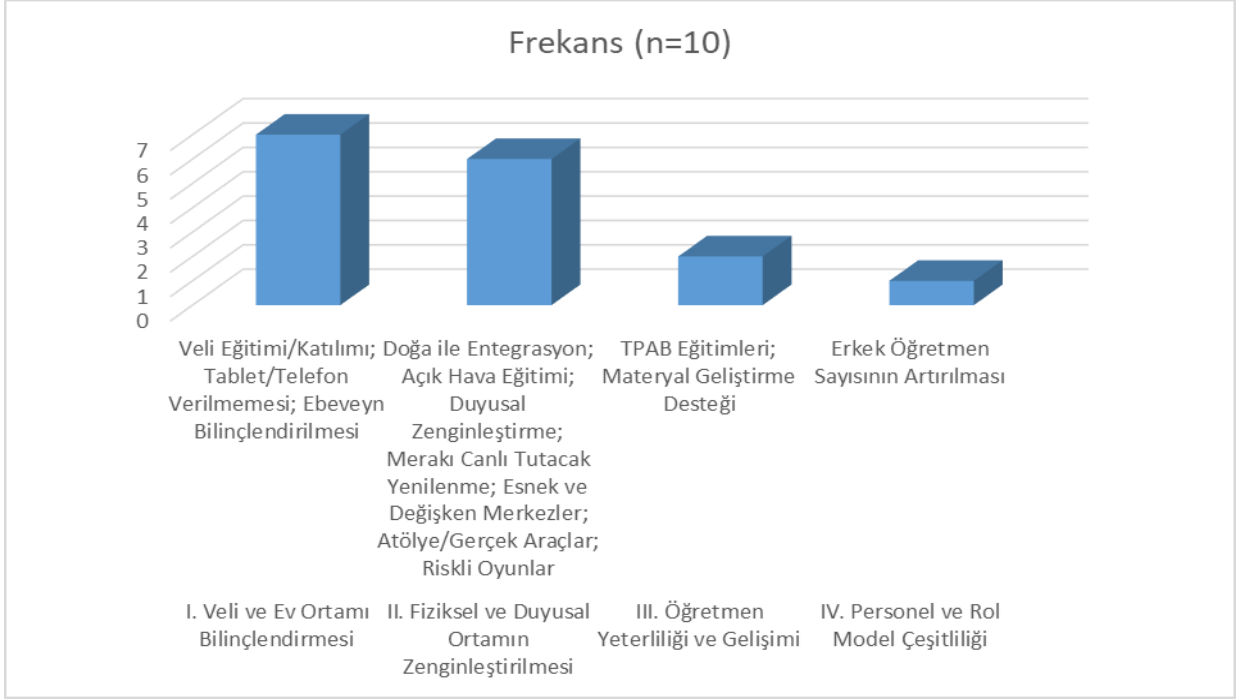
Erken çocukluk eğitimi yöntem ve tekniklerinin kullanım düzeyleri incelendiğinde; kuramsal çerçeveye uyumlu olarak Oyun Temelli Öğrenme ($f=8$) en baskın pedagojik tercih olarak öne çıkmaktadır. Bunu, çocukların sürece aktif katılımını sağlayan "yaparak yaşayarak öğrenme" ($f=6$) ile somutlaştırma ve manipülatif materyal kullanımı ($f=4$) takip etmektedir. Araştırmada ayrıca, üst düzey düşünme becerilerini hedefleyen Proje/Sorgulama Tabanlı Öğrenme ile sosyal etkileşimi destekleyen İşbirlikçi Grup Çalışmalarının ($f=3$) orta düzeyde tercih edildiği saptanmıştır. Maker/İnşa teknikleri ve gözlem temelli esnek planlama yaklaşımları ise süreci destekleyen diğer stratejiler olarak belirlenmiştir.

K-3: "En fazla kullandığımız yöntem oyun temelli öğrenme yöntemi. Şarkı ve danslarla bunları pekiştirerek kalıcı öğrenmeyi sağlıyorum. Yaparak yaşayarak öğrenme bu süreci bizim için değerli."

K-4: "Ağırlıklı olarak Oyun Temelli Öğrenme. Ayrıca Proje Tabanlı Öğrenme, Küçük Grup Çalışmaları, İstasyon Tekniği, Hikâye anlatımı ve Drama çalışmaları kullanıyorum."

K-5: "Ana eksenim Proje Temelli Öğrenme (PTÖ) ve Sorgulamaya Dayalı Öğrenme. İşbirlikçi Öğrenme ve Drama/Rol Oynama tekniklerine geniş yer veriyorum."

Öğretmenlere sorulan “Erken çocukluk eğitiminde öğrenme ortamlarını ve süreçlerini geliştirmek için sizin önerileriniz nelerdir?” sorusunun yanıtları aşağıda yer almaktadır.

Şekil 4. Erken çocukluk döneminde öğretmenlerin öğrenme ortamlarını geliştirmeye yönelik önerileri

K-3: “Teknoloji çağında çocuklar yetiştirip dikkat süreçlerinin uzun olmasını beklemek günümüzde zor olan bir şey bunun önüne geçmek çok Küçük yaşlarda çocuklara tablet ve telefon verilmemesi bunun önüne geçmek için önlem alınabilir Tabii Veli ebeveynlerin ve bu konuda bilinçlendirilmesi gerekiyor

K-8: “Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB): Öğretmenlerin teknolojiyi sadece kullanma değil, aynı zamanda pedagojik olarak doğru ve etik bir şekilde entegre etme becerilerini geliştiren mesleki gelişim eğitimlerine yatırım yapılmalı. Esnek ve Değişken Merkezler: Sınıf merkezlerinin, dönemsel projelere göre hızla dönüştürülebilecek şekilde esnek tasarlanması. (Örneğin, bir proje için drama merkezi, uzay merkezine dönüştürülebilmeli.) Duyusal Zenginleştirme: Öğrenme ortamlarının sadece görsel ve işitsel değil, dokunsal, kokusal ve tat duyularına hitap eden materyallerle sürekli zenginleştirilmesi gerekir.

K-10: Erkek Öğretmen Sayısının Artırılması: Erken çocukluk döneminde kız ve erkek çocukların sağlıklı gelişim modellemeleri için, özellikle de baba figürünün eksik olduğu durumlarda, erkek öğretmen sayısının ve görünürlüğünün artırılması kritik öneme sahiptir.”

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma bulguları, öğretmenlerin öğrenme ortamlarını planlarken Oyun Temelli Öğrenme ve Deneyimsel/Aktif Öğrenme yaklaşımlarını öncelikli olarak benimsediklerini göstermektedir. Bu durum, erken çocukluk eğitiminin temel dayanağı olan yaparak-yaşayarak öğrenme ilkesiyle örtüşmektedir. Oyunun öğrenme sürecindeki merkezi rolü; Vygotsky'nin sosyal etkileşim yoluyla öğrenme kuramı ve Piaget'in bilişsel gelişim kuramındaki somut işlemler dönemiyle uyumlu bir çerçeve sunmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Teknolojik araçların çoğunlukla oyunlaştırma, pekiştirme ve dikkat çekme amacıyla kullanılması, bu pedagojik yaklaşımı destekleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Teknolojinin öğrenmeyi somutlaştırma ve motivasyonu artırma potansiyeline rağmen, Somutlaştırma Yöntemleri ile Maker/Yapıcı–İnşacı Tekniklerin önemini koruması; erken çocukluk döneminde bilişsel gelişimin temelinde yer alan manipülatif ve duyuşal deneyimlerin vazgeçilmez olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, erken yaşlarda fiziksel materyallerle yapılan yapılandırılmış etkinliklerin öğrenmenin kalıcılığını artırdığına ilişkin alan yazınıla örtüşmektedir. Aynı zamanda Proje/Sorgulama Tabanlı Öğrenme ve İşbirlikçi/Grup Çalışmaları gibi üst düzey bilişsel becerileri hedefleyen yöntemlerin kullanılması, öğretmenlerin erken yaşlardan itibaren eleştirel düşünme, problem çözme ve iş birliği gibi 21. yüzyıl becerilerini destekleme çabasında olduklarını göstermektedir. Bu durum, yapılandırmacı yaklaşımların erken çocukluk döneminde bilişsel derinliği desteklediğine ilişkin bulgularla paralellik göstermektedir.

Öğretmenlerin bireysel farklılıklara yönelik yaklaşımlarında Birebir Çalışma Zamanı Ayarlama ve Etkinlikleri Zorluk Seviyesine Göre Katmanlandırma yöntemlerinin öne çıkması, kapsayıcı eğitim anlayışının sınıf içi uygulamalara yansıtıldığını göstermektedir. Bu yaklaşım, bireyselleştirilmiş eğitim programı mantığının erken çocukluk eğitime uyarlanması açısından önemlidir. Özellikle özel eğitim alanında görev yapan öğretmenler, teknoloji destekli materyallerin pekiştirme, video modelleme ve dikkat sürdürme süreçlerinde öğrenmeyi kolaylaştırdığını; BEP uygulamalarını daha izlenebilir ve ölçülebilir hâle getirdiğini ifade etmiştir.

Çeşitlendirilmiş yönergeler ve açık uçlu materyal kullanımı, Gardner'ın Çoklu Zekâ Kuramı (1983) ile uyumlu olarak, farklı gelişim özelliklerine sahip çocukların öğrenme sürecine aktif katılımını destekleyen pedagojik bir hassasiyetin varlığını ortaya koymaktadır. Araştırmada fiziki ortamın ve doğa ile etkileşimin öğretmenler tarafından güçlü biçimde vurgulanması;

dijitalleşen dünyada çocukların duyuşsal ve fiziksel deneyimlerden uzaklaşmasına yönelik kaygıları yansıtmaktadır. Açık hava eğitimi, gerçek materyallerle donatılmış atölyeler ve doğa temelli öğrenme ortamlarına yönelik talepler, Reggio Emilia yaklaşımında vurgulanan “çevrenin üçüncü öğretmen” rolüyle örtüşmektedir. Ayrıca kontrollü risk içeren oyunlara yapılan vurgu, çocukların motor gelişimlerini, risk değerlendirme ve problem çözme becerilerini destekleyen öğrenme ortamlarının önemine işaret etmektedir (Little & Wyver, 2008).

Öğretmenler, teknolojik araçların motivasyonu artırıcı etkisini kabul etmekle birlikte, aşırı ve kontrolsüz kullanımın dikkat süresi ve sosyal etkileşim üzerinde olumsuz etkiler doğurabileceğine dikkat çekmiştir. Bu bulgu, erken çocukluk döneminde ekran kullanımının dikkat ve öz düzenleme becerileri üzerindeki risklerine işaret eden çalışmalarla örtüşmektedir (Christakis, 2011). Veli bilinçlendirilmesine yapılan vurgu ise, öğrenme sürecinin okul ile sınırlı olmadığı; ev-okul iş birliğinin kritik bir destek alanı oluşturduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin TPAB (Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi) odaklı eğitim talepleri, teknolojinin pedagojik amaçlarla etkili ve etik biçimde kullanılmasına yönelik profesyonel destek ihtiyacını ortaya koymaktadır (Mishra & Koehler, 2006). Bu durum, öğretmenlerin teknoloji entegrasyonunda araç–amaç dengesini kurma konusunda sistematik hizmet içi eğitimlere ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- [1] Alper, S., & Raharınirina, S. (2006). Assistive technology for individuals with disabilities: A review and synthesis of the literature. *Journal of Special Education Technology*, 21(2), 47–64.
- [2] Christakis, D. A. (2011). Media and the young mind. *The Future of Children*, 21(1), 1–25.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). SAGE Publications.
- [3] Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. Basic Books.
- [4] Guskey, T. R. (2002). Professional development that works: Enduring principles for professional learning. *Phi Delta Kappan*, 83(10), 738–740.
- [5] Hamilton, B. (2018). *Integrating technology in the classroom: Tools to meet the needs of every student*. ASCD.

- [6] Hirsh-Pasek, K., Zosh, J. M., Golinkoff, R. M., Gray, J. H., Robb, M. B., & Kaufman, J. (2015). Putting education in “educational” apps: Lessons from the science of learning. *Psychological Science in the Public Interest*, 16(1), 3–34.
- [7] Kirkorian, H. L., Wartella, E. A., & Anderson, D. R. (2008). Media and young children’s learning. *The Future of Children*, 18(1), 39–61.
- [8] Knowles, M. S. (1980). *The modern practice of adult education: From pedagogy to andragogy*. The Adult Education Company.
- [9] Little, H., & Wyver, S. (2008). The play environment and children’s risk taking: An observational study. *Early Childhood Research Quarterly*, 23(3), 423–433.
- [10] Merriam, S. B., & Bierema, L. L. (2014). *Adult learning: Linking theory and practice* (3rd ed.). Jossey-Bass.
- [11] Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook* (3rd ed.). SAGE Publications.
- [12] Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge (TPACK): A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017–1054.
- [13] Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. SAGE Publications.
- [14] Odom, S. L., Thompson, J. L., Hedges, S., Boyd, B. A., Dykstra, J. R., Duda, M. A., Bord, A., & others. (2015). Technology-aided interventions and instruction for adolescents with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 45(12), 3805–3819.
- [15] Plowman, L., McPake, J., & Stephen, C. (2010). The technologisation of childhood? Young children and technology in the home. *Children & Society*, 24(1), 63–74.
- [16] Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. bs.). Seçkin Yayıncılık.

PLATON’UN SİYASET FELSEFESİNDE FİLOZOF KRALIN MEŞRUIYETİNE DOĞAL HUKUK ÜZERİNDEN BİR BAKIŞ

Doktora Öğrencisi, AHMET KAYALI

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ, Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü,

a.kayali55@gmail.com - <https://orcid.org/0000-0001-6715-650X>

ÖZET

Bu çalışma Platon’un siyaset felsefesinin merkezinde bulunan yönetici tipolojisinin meşruiyetini filozofun ontolojik ve epistemolojik temellerine dayanan doğal hukuk öğretisi üzerinden tartışmayı amaç edinmektedir. Tartışmaya geçmeden önce kısaca doğal hukuktan bahsetmek gerekmektedir. Doğal hukuk düşüncesi, insan iradesinden bağımsız eşyanın tabiatına içkin evrensel bir hukuk düşüncesini ifade etmektedir. Doğal hukuk düşüncesine göre bir siyasal rejimin meşruiyeti adalete uygunluğu üzerinden temellendirilir. Platon, doğal hukuk bağlamında Antik Yunan’da tartışma konusu olan physis (doğal hukuk) ve nomos (insan yapımı hukuk) tartışmasında physis’ten yana tavır alır ve hukuku toplumsal uzlaş üzerinden değil idealist varlık anlayışı üzerinden temellendirir. Filozofun düşünce sistematikliğinde varlık akılla kavranan “idealar” ve duyularla algılanan “idealar” olmak üzere ikiye ayrılır; asıl varlık alanı idealar dünyası iken görünüşler dünyası içinde yaşadığımız dünya olarak onun bozuk kopyasıdır. Dolayısıyla görünüşler dünyasına ait olan nomos üzerinden bir hukuk anlayışı inşa edilemeyeceği kanaatindedir. Bu bağlamda doğal hukuk, değişen insanı kuralların veya yapıntıların ötesinde idealar dünyasında yer alan ve değişmez bir hakikat olan “adalet idesi” ile temellendirilir. Bilgi felsefesinde ise Platon “doxa” (sanı) ve “episteme” (gerçek bilgi) arasında yaptığı ayrım, siyasi otoriteye bakışını şekillendirir. Onun insan ruhunun idealar dünyasından geldiği varsayımı üzerinden geliştirilen “anemnesis” (anımsama) kuramı, doğal hukukun bilgisine ulaşmanın yolunun felsefi bir derinleşme olduğunu gösterir. Çalışmanın odak noktasını oluşturan “filozof kral” figürü, meşruiyetini tam bu noktada kazanmaktadır. Yönetim gücünü elinde bulunduranın filozof olması bir tercih değil, adalet ideasına vakıf olmanın getirdiği bir yükümlülüktür. Nitekim yalnızca filozoflar ideaların bilgisine erişebildikleri için doğal hukukun a priori ilkelerini episteme düzeyinde, yani idealar düzeyinde yalnızca onlar kavrayabilir. Bu bağlamda idelerin bilgisine sahip olan filozof devleti en üst idea olan ve adalet ideası ile eş olarak görülen “iyi” ideasına yönlendirme yetkinliğine sahiptir. Sonuç olarak, filozof kral meşruiyetini ideaların bilgisine sahip olmasından alır. Dolayısıyla filozofun meşruiyeti idealar dünyasındaki değişmez hakikati yani adaleti ve doğal hukuku bu dünyaya tecelli ettirebilme kabiliyetidir.

Anahtar Kelimeler : Platon, Doğal Hukuk, Meşruiyet.

STOA FELSEFESİNDE ADALET ANLAYIŞI

Yüksek Lisans Öğrencisi Muhammet Aramaz
Sakarya Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Enstitüsü
muhammet.aramaz@ogr.sakarya.edu.tr
0009-0008-3826-5043

ÖZET

Hem ilkçağ döneminde hem de sonraki dönemlerde adalet kavramı; tanımı, nasıl sağlanacağı, evrensel bir adalet anlayışının mümkün olup olmadığı üzerinden farklı tartışmalara konu olmuştur ve halihazırda adalet kavramı güncel tartışmalarında konusudur. Stoa felsefesi, Helenistik dönemde ortaya çıkan ve felsefeyi bir yaşam biçimi olarak kuran önemli bir düşünce sistemidir. Bu felsefenin merkezinde, evreni düzenleyen ve her şeyde ortak olan bir “doğa” veya “akıl” (logos) anlayışı yer alır. Bu çalışmanın amacı, Stoacı adalet anlayışını, doğaya uygun yaşam, doğal haklar, yükümlülük (kathêkon) ve dünya yurttaşlığı kavramları çerçevesinde analiz etmektir. Stoacılar göre adalet, bireyin ve toplumun doğal düzene uygun şekilde yaşamasıyla gerçekleşen temel bir erdemdir. Bireysel düzeyde adil olmak, akli rehber alarak hakkaniyetli eylemlerde bulunmak ve doğal yükümlülükleri yerine getirmek anlamına gelir. Toplumsal düzeyde ise adalet, tüm insanların ortak akıl temelinde eşit görüldüğü ve hiçbir ayırım gözetilmeksizin “dünya yurttaşı” olarak kabul edildiği bir kozmopolit ideal üzerine inşa edilir. Bu evrensel adalet anlayışı, yasa koyucuların da doğa yasalarına uygun, herkesin yararına olacak şekilde düzenlemeler yapmasını gerektirir. Sonuç olarak, Stoacıların ortak yaşam veya kamusal alanda adalet anlayışı bireylerin sosyal, kültürel, ulusal, sınıfsal farklılıkları aşarak bütün insanlığa fayda sağlaması noktasında rehber bir model sunar.

Anahtar Kelimeler: Stoa Felsefesi, Adalet, Doğal Hak, Kathêkon, Dünya Yurttaşlığı

1. GİRİŞ

Stoa felsefesi, ilk çağda Yunan kültürünün doğuya yayıldığı, siyasi dönüşümler dolayısıyla sosyal, kültürel, ticari değişimlerin yaşandığı dönem olan Helenistik dönemin içinde doğmuştur. Helenistik dönem öncesindeki felsefe okullarının ve filozofların daha çok evrensel hakikatler ve ideal düzen üzerine yoğunlaştığı görülürken, bu klasik felsefenin toplumdan ve bireyden uzak olan, bireyin yaşamına dokunmayan dönemin ardından bireyseldi ve pratik yaşama dair felsefi görüşlerin ortaya çıktığı bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde felsefe yalnızca bir hakikat arayışı ve teorik bir yapıdan ibaret kalmamış aynı zamanda felsefenin bir yaşam biçimi ve rehber olarak görüldüğü yeni bir akım olan Stoa felsefesi doğmuştur. “Genelde suskun olmamız, çok az sözcükle konuşmamız uygun olur. Aklımıza ilk geleni söylemek yerine iki ölçüp bir biçip konuşmalıyız. Değersiz şeylerden, örneğin gladyatörlerden, at yarışlarından,

koşu yarışlarından, yiyeceklerden içeceklerden konuşmak hoş değildir. Alay etmek için ya da övmek için birilerinden söz etmek de hoş değildir.”(Timuçin, 2018, 16). Burada Epiktetos’tan yola çıkılarak aktarılan önerilerin doğrudan insanın gündelik yaşamının içindeki davranışlarına yönelik önerileri ve ilkeleri içerdiği, herhangi bir durum karşısında düşünce, davranış ve tutumlarımızı şekillendirmeye yönelik bir rehberlik sunduğu görülmektedir. Stoa felsefesinde yaşama, varlığa ilişkin bütün düşünceler doğadan hareketle temellendiriliyor. Burada ele alınan Stoacı adalet anlayışı için de yine doğaya başvurulur. Doğanın temellendirdiği sistemde Stoacılar tarafından ortaya konan felsefi düşüncelerin birbirleri arasında bir bağ bulunur, mantık, bilgi, ahlak alanları birbirlerine bağlıdır. Stoacıların evren tasavvurunda bütün var olanlar aynı kaynaktan gelir, bu kaynak; doğa, akıl, ateş veya etkin maddedir. Her şeyin bağlı olduğu ve bütün varlıklarda ortak olan bu etken madde(doğa) her şeyi birbirine bağlayan, evrenin bütünlüğünü sağlayan evrensel akla yani bizzat doğanın kendisine bağlıdır. Bu bağlamda, Stoa felsefesinde evren her bir varlıkta ortak olan doğa sebebiyle her şeyin birbiri ile etkileşim içinde olduğu bir yapı olarak düşünülür. Bu yapı içinde her bireyin doğaya uygun yaşam biçimi ile yaşamını sürdürmesi gerekliliği Stoacılar tarafından bilgeliğin bir koşulu olarak öne sürülmektedir. Bu felsefi yapı içinde adalet anlayışı doğaya uygun yaşam ilkesine dayanan bir etik anlayışın paçası olarak sunulmakta ve doğaya uygun olarak aklın ve erdemin temel yapı taşı oluşturur.

Bu çalışmada amaç Stoa felsefesi bağlamında adalet kavramının tanımı üzerine güncel bir yorum yapmak değil, Stoa felsefesindeki adalet anlayışını doğaya uygun yaşam ilkesine bağlı olarak ortaya çıkan kavramsal çerçeve içinde analiz etmektir. Bu bağlamda adalet anlayışı, Stoacı filozofların dile getirdiği doğaya uygun yaşam, doğal haklar, yükümlülük ve dünya yurttaşlığı kavramları çerçevesinde ele alınacaktır. Bu çalışmanın ortaya çıkmasına sebep olan temel soru şudur: Stoacı filozoflara göre doğaya uygun yaşam ilkesine bağlı olarak adaletin temeli nasıl oluşturulur? Stoa felsefesindeki anlayış evrensel bir adalet imkanını mümkün kılabilir mi? Çalışma, nitel bir araştırma desenine sahip olup Stoacı birincil kaynakların (Zenon, Marcus Aurelius, Seneca) fragmanları ve eserleri ile Stoa felsefesine dair ikincil literatürün kavramsal analizine dayanmaktadır. Analiz sürecinde, Stoacıların belirtilen temel kavramları metinsel bağlamları kapsamında çözümlenmiş, metinler arasındaki ilişkiler irdelenmiştir.

2. STOACI ADALET ANLAYIŞININ KAVRAMSAL TEMELLERİ

Adalet kavramı hem ilkçağ döneminde hem de sonraki dönemlerde adaletin tanımı, nasıl sağlanacağı, evrensel bir adalet anlayışının mümkünlüğü üzerinden farklı tartışmalara konu olmuştur ve halihazırda adalet kavramı güncel tartışmalarında konusudur. Adalet insanların kendi arasındaki ilişkiler ile kurulan bağlarından, toplumun genel düzenine kadar geniş bir alanda etkili bir kavramdır. Stoa felsefesinde insanlar arasındaki bağlar ile oluşan adalet doğaya uygun yaşam bağlamında, temelde bireysel adalet ve toplumsal adalet anlayışı olarak ele alınabilir. Bireysel adalet anlayışında, ahlak ve erdem temelli bir anlayışla akıl sahibi bir birey olarak iyi eylemde bulunan insan, doğal hakları ve yükümlülüklerini yerine getirdiği takdirde adil oluş sağlanır. Toplumsal adalet anlayışı çerçevesinde tanrının bir parçası ve doğal haklara

sahip olarak dünya üzerinde yaşayan bütün bireylerin kardeş, *dünya yurttaşı* ve duygudaş olduğu bir alanda hiçbir ayırım gözetilmeksizin bütün insanlar eşit görülecektir.

2.1. Doğaya Uygun Yaşam

“Zenon *ereği* şöyle tanımlar: uygun yaşamak. Bunun anlamı biricik ve sürekli olan akla göre yaşamaktır, çünkü onunla çatışan bir yaşam mutsuzlukla doludur.” (Molacı, 2021, 83). Burada Zenon tarafından Stoa felsefesinin bireyin nihai amacının ve erek olarak görülen şeyin doğaya uygun olarak yaşamının gerekliliği açık olarak belirtilmektedir. Bu doğaya uygun yaşam anlayışının her bir birey tarafından bir amaç olarak belirlenmesi gerektiği, varlık olarak eylem ve söylemlerimizin her birinin doğa ile uyumlu olarak belirlenmesi gerektiği görülebilir. Doğanın bir parçası olarak doğaya uygun yaşamak aynı zamanda insanın doğa ile sürekli bir etkileşim içinde olduğu anlamına gelir ve bu etkileşimin sonucunda hem bireylerin birbirleri arasında hem de insan ve doğa arasında gelişen bir bağ olduğu görülür. Bu doğaya uygun yaşam biçimindeki var oluşta insanların ve toplumların birbirleri arasındaki ilişkinin sonucu olarak bir adalet kavramı ve adalet anlayışı ortaya çıkmaktadır. “Haksızlık eden günah işler. Zira her şeyin doğası akıl sahibi canlıların birbirlerine zarar vermeden hak ettikleri ölçüde birbirlerine yardım etmeleri için yarattığından, onun arzusuna karşı çıkan biri en yüce tanrısallığa karşı açıkça günah işlemiş olur.” (Aurelius, 2024, 129). Stoacı adalet anlayışında, iyi bir insan olarak insanın görevinin hem doğru olanı söylemek hem de adil eylemde bulunmak olduğu görülmekte olup yaşamın her alanında doğanın parçası olarak; zarar vermeden, haksızlık etmeden, her şeyin sonunda varlığının da bir sonu olacağını bilerek adil eylemde bulunma gerekliliğinin doğduğu ve doğaya uygun yaşamının adil eylemde bulunarak gerçekleştirileceği anlaşılmaktadır. Akıl sahibi olarak doğanın bir parçası olan insanların birbirlerine karşı sorumlu oldukları ve adil olmayan yani doğaya uygun olarak yaşamayan insanların bir suç işledikleri anlamı ortaya çıkmaktadır. İnsanın, yaşamında ilişki kurduğu diğer insanlara karşı adil olmamakla temelde doğaya karşı işlenen bu suçun bir günah olarak görülmesi, adil olmayan kişi aynı zamanda evrenin düzenine aykırı hareket etmesi nedeni ile adil eylem davranışının ahlaki bir değerlendirmenin sonucu olduğu görülür. Stoacı adalet anlayışında adil eylemde bulunma davranışı gündelik yaşamın merkezinde olduğu anlaşılmakta olup adil olmayan insanın ise davranışının neticesi itibari ile doğaya karşı olması nedeni ile suçlu sayıldığı ve bu durumunda aynı zamanda bir suç tanımını ortaya çıkardığı görülmektedir. Stoa felsefesinde, insanların doğaya uygun yaşam ereğinin bir sonucu olarak doğa tarafından insanların adil bir ortamda yaşamlarını sürdürmesi adına birtakım doğal haklara sahip olduğu görülür.

2.2. Doğal Haklar

Doğal yaşamın içinde sürekli bir etkileşim içinde olan insanların doğru davranışlarının belirlenmesinde Stoacılar tarafından doğaya başvurulur. Stoacılar, dünyada yaşayan tüm insanların evrensel bir doğaya sahip olduğuna inanır ve bu doğanın herkesi eşit kıldığına, doğada tüm insanların belirli haklara sahip olduğunu savunmaktadırlar. Bu bağlamda, evrenin bir parçası olarak insanın sahip olduğu doğal haklar, evrendeki düzenin bir yansıması olarak görülmektedir. Cicero, Zenon’un doğa yasasının tanrısal olduğunu ve bunun doğru şeyleri buyuran ve yanlış şeyleri yasaklayan bir güce sahip olduğunu düşündüğünü belirtir. (Çevik,

2021,70). Doğa yasasının evrensel olmasıyla birlikte, doğanın uygun, adil davranışları buyuran ve yanlış, adil olmayan davranışları yasaklayan bir akla sahip olduğu görülmektedir. Doğaya uygun yaşam anlayışına bağlı olarak Stoacıların insanların doğaya uygun davranışta bulunma eğiliminde bulundukları, kendilerine veya doğaya uygun olmayan davranışlardan kaçınma durumunun olduğu görülür. “İnsan da kendi dışından bir nesnenin etkisi sonucu bir izlenime sahip olduğunda buna cevap olarak bir tepki gösterir. Ancak bu tepki, artık içgüdüsel veya doğal değil, akıllı veya bilinçli bir tepkidir.” (Arslan, 2008, 326). Stoacılar tarafından insanın dış dünya ile ilişki kurması neticesinde akıl aracılığı ile vermiş olduğu tepki sürecinde neyin doğru neyin yanlış olduğu bilgisini edinir. Hangi eylemlerin adil eylem olarak kabul edileceği sorusuna, insanın kendi dışındaki bir etki veya kendisinin etki edeceği bir durum karşından ortaya koyacağı davranış durumunda, insan doğası gereği içinde bulunduğu durumu bir akıl süzgecinden geçirmesinin ardından doğru tepkileri verebileceği yorumu yapılmaktadır. İnsan, doğanın bir parçası olmasının gereği olarak akıl sahibidir ve bu akıl bireylere adaletli davranmayı zorunlu kılar. Doğal olarak akıl sahibi bir insan olarak her insanın hakları da evrensel yasaların bir parçası haline gelir. “Zira kendimle veya bir başkasıyla, ne yaparsam yapayım sadece ortak çıkara ve uyuma katkı sağlamalıyım.” (Aurelius, 2024, 101). İnsanın davranışlarını belirleyen, adil eylem ve uygun davranışta bulunmasını belirleyen erdem bütünü insanların ortak çıkarına ve toplumsal uyuma bağlı olarak belirlenmesi gerektiği görülmüş olup Stoacılar tarafından ortak çıkar ve uyuma göre hareket etmek doğa yasasına göre hareket etmek anlamına geldiği anlaşılabılır. “Ayrıca tüm Stoacıların kabul ettiği gibi, nesnelerin doğasına uyum sağlıyorum, onun yolundan ayrılmamak, onun yasasına göre kalıba girmek bilgeliktir.” (Seneca, 2024, 7). Seneca’nın sözlerinden doğa yasasına göre hareket etmenin bilgelik olarak tanımlandığı anlaşılır. Doğaya ve onun yasasına uymanın aynı zamanda insan adına ‘doğa yasasına göre kalıba girme’ yükümlülüğünü ortaya çıkarmaktadır. Stoacı düşüncede doğaya uyum sağlamanın ancak doğa düzeninin varlığını kabul ederek gerçekleşebileceği anlaşılmakta ve Stoacılar tarafından akıl sahibi varlığın doğa düzenin bozulmaması için çaba içinde olması zorunluluğuna sahip olduğu görülür. Bu sebeple doğa düzenin sağlanması ve aynı zamanda doğaya uyum sağlamanın yolu, insanın var oluşu itibari ile elde ettiği yaşama dair bütün haklar akla dayanmaktadır.

2.3. Yükümlülükler(*Kathêkon*)

Zenon tarafından kullanılan *Kathêkon* kavramı Türkçeye Stoacı bakış açısını yansıtan yükümlülük olarak çevrilmiştir. Genel bir kavram olarak yükümlülük, doğruluk ile ilişkili hale gelir ve doğru davranış bilgeliliğinin ortaya çıkardığı adil davranışlar olarak tanımlanır. (Stock, 2021, 52). Stoacı düşüncede, doğru olanın yapılmasının bir ilke olarak belirlendiği görülmekte ve doğru olanın anlaşılması ise akıl aracılığı ile erdem sahibi olarak gerçekleşmektedir. “Zenon’a göre, bazı şeyler iyi, bazı şeyler kötü, bazı şeyler de farksızdır. İyi şeyler şunlardır: Sağduyu, ölçülülük, adalet, yiğitlik ve erdeme götüren her erdem. Kötü şeyler şunlardır: Düşüncesizlik, ölçsüzlük, adaletsizlik, korkaklık ve kötülüğe götüren her kötülük.” (Çevik, 2021,77). Zenon tarafından belirlenen ve Stoacı filozoflar tarafından kabul edilen sağduyu, ölçülülük, adalet ve yiğitlik gibi erdemler doğaya uygun bir yaşam için insan yaşamı boyunca zorunlu olan yükümlülükler olarak karşımıza çıkmaktadır. Adalet, bireyler arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için zorunlu olmakla birlikte toplumsal düzenin

sağlanması içinde temel yapı taşı olarak görülür. Stoacılar, adaletin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde uygulanması gerektiğine inanırlar. “Önyargısız olarak övdüğünüz kimseleri inceleyin. Adil olan mı adil olmayan mı? Adil olan.” (Holiday ve Hanselman, 2020, 148). Seneca’nın bu fragmanı ile adil davranışta bulunan kişinin övülen kişi olarak toplumun içinde yer edindiği görülmekte olup adil davranışın mutlu ve güzel bir yaşamı da mümkün kılacağı anlaşılmaktadır. Stoa felsefesinde bir yükümlülük olarak adalet hem yasalara uygun davranmak hem de ahlaki değerlere bağlı kalmak olarak anlaşılmaktadır. Stoacı filozoflarda, insanın doğanın bir parçası olduğunun bilincinde olarak, evrenin düzenine uyum içinde yaşaması gerektiği anlayışı hakimdir. Bu noktada Stoacılar tarafından doğaya uygun yaşamda, adaletin sağlanması için hem bireysel hem de toplumsal yükümlülükler orta çıkmaktadır. Stoacılar tarafından yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerin; insanın kendisine, topluma ve evrene karşı yükümlülükleri olarak üç ayrı başlığa ayrılabilir. İnsan öncelikle akıl sahibi bir varlık olarak doğaya uygun davranışta bulunmalı ve doğaya uygun davranışta bulunma evrene karşı bir yükümlülük olarak görülmektedir. İnsanın kendisine karşı yükümlülüğünün temelinde ise erdemli bir yaşam sürdürerek, tutarlı ve bilinçli hareket etmesi, tutku ve arzularını kontrol altında tutarak adil eylemde bulunma yükümlülüğüne sahip olduğu görülür. İnsanın başkalarına karşı adil ve yardımsever olması, kendi hakkını gözettiği gibi başka insanların haklarını gözetmesi gerektiği, toplumsal dayanışma içinde “dünya vatandaşı” olarak hareket edilmesi Stoa felsefesinde insanın toplumsal yükümlülüğü olarak görülür. “Her saat görevini, bir Romalı ve bir erkek olarak, özenle, yapmacıksız bir asalet ve türüne duyduğu sevgiyle, bağımsızlık ve adalet bilinciyle yerine getirmek için zihnen hazırlan ve diğer tüm düşlemlerden sıyrıl.” (Aurelius, 2024, 43). Stoacılar bireyin yükümlülüğünün belirlenmesi noktasında adil davranışta bulunma erdeminin bulunduğu görülmekte olup toplumsal yaşamın içinde kurulan ilişkilerde insanın yalnızca kendi iyilik halini değil birlikte yaşadığı diğer insanların iyilik hallerinin de gözetildiği bir anlayışa sahip olduğu görülmektedir. Bu çerçevede adil eylemde bulunma davranışı bireyin ilk edinmesi gereken en temel davranış biçimi olarak Kathêkon kategorisinin içinde yer almaktadır.

2.4. Dünya Yurttaşlığı

Stoacıların dünya yurttaşlığı anlayışı, insanın bireysel olarak hem ahlaki yaşamını hem de insanın yaşadığı toplum içindeki yerini açıklamaya ve anlamlandırmaya çalıştığı bir kavram olarak ele alınır. Dünya yurttaşı olarak insan; tüm insanlarda bulunan ortak aklın (*Logos*) insanlar arasındaki birliği sağlayan bir araç olmasıyla tüm insanları eşit kılan doğa düzenine tabi bir şekilde mevcut düzenin parçası olarak var olur. Stoacılar dünya yurttaşlığı kavramı, doğanın bir parçası olarak bütün canlıların birbirlerine karşı bir sorumluluk sahibi olduğu, her bireyde bir ödev bilincinin olması gerektiği anlayışı ile yaşanan dünya üzerinde fiziksel sınırların varlığının bir anlam ifade etmediği yaşam biçimi olarak anlaşılmaktadır. Stoacılar doğanın düzeni, evrensel bir düzen olup her bir insan bütünü bir parçası olarak görülür. Stoacı dünya yurttaşlığı Marcus Aurelius ile birlikte tam anlamını bulur: “Akıl sahibi olan, her şeyin birbiriyle akraba olduğunu ve insanın doğasında tüm insanlığı gözetme eğiliminin bulunduğunu, ancak herkesi değil, sadece doğayla uyumlu yaşayanların fikrini benimsememiz gerektiğini aklından çıkarmaz.” (Aurelius, 2024, 101). Aurelius’un tanrısal olanın parçası olarak akıl sahibi olan insanların, kendi aralarındaki ilişkileri bir akrabalık bağı olarak görür.

İnsanların, bütünün iyiliğini düşünerek hareket etmesi yaşadıkları dünyada bir görev olarak belirlendiği, bütünün iyilik halinin düşünülmesinde izlenecek yolun doğaya uyumlu davranışlar olduğu anlaşılmaktadır. Her bireyin akraba olarak görüldüğü bu kozmopolit düzende bütün varlıklar arasında uyumlu bir bağ oluşur, insanın bireysel amaçlarının yanında toplumsal amaçlarının da olduğu, toplumsal amaçlarını yerine getirmeyen kişinin doğanın uyumunun aykırı hareket ettiği görülmektedir. Stoacı dünya yurttaşlığının kaynağında tanrısal bir kardeşlik ve evrensel bir sevgi anlayışı bulunmakta ve bu anlayış insanların bağ kurmasını sağlayan temel pratik olarak ortaya çıkmaktadır. Stoacı filozofların devletler arasındaki fiziksel sınırların bir öneminin olmadığı görüşüne sahip oldukları görülür ve bu nokta adaletin temelinin doğanın kendisi olduğu anlayışı bağlı kalınarak, evrensel bir adalet anlayışı ve evrensel yasalar ile yönetilen devlet düşüncesi doğmaktadır. Evrensel yasaların belirlenmesinde ise yine doğaya ve insan aklına başvurulmakta olup Seneca tarafından bilgeliğin, doğaya uyum sağlayan ve onun yasalarına göre kalıba girmek olarak tanımlandığı görülmüştü bu bağlamda yasaların belirlenmesinde doğaya uyum sağlayan ve onun yasalarına boğun eğen bilge kişi tarafından yasaların belirlenebileceği yorumu yapılabilir. “Gerçi Zenon, bir engel yoksa bilgenin devlete yararlı olmasını öğütler.” (Gökberk, 2011, 97). Stoa felsefesinde evrensel yasaların var olduğu bir düzende, evrensel yasaların temel amacının dünya vatandaşlarının yaşamlarını iyileştirmesi olarak görülür.

3. SONUÇ

Bireysel ve toplumsal yaşamın nasıl sürdürülmesini aktaran Stoacıları, daha önceki felsefi düşüncelerden ayıran temel anlayışın gündelik hayatın nasıl yaşanacağına dair felsefi bir sistem koyması olarak görülebilir. Doğaya uygun yaşam biçiminde insan ilişkilerinin belirlenmesi ve toplumsal düzenin sağlanması adına adalet, Stoacılar için temel erdem olarak görülür. Tanrısal akıl ve doğanın aynı anlama geldiği Stoacı düşüncede, doğaya uygun yaşamak yine doğanın yasasına uygun yaşamak anlamına gelmektedir. Tanrısal aklın yani doğanın bir parçası olan insanların oluşturduğu akıl sahibi bir dünyada; her birey dil, din, ırk, kadın-erkek, özgür-köle ayrımların olmadan yaşar. Stoacıların adaletin sağlanması için doğaya başvurdukları görülmekte olup adaletin sağlanmasında hem bireylerin kendi yükümlülüklerinin olduğu hem de yasa koyucuların sorumlu olduğu anlaşılır. Doğanın bir parçası olarak insan, mantığını kullanarak adil eylemde bulunur ve yasaları belirler. Yaşanılan evrenin bütün insanlar için ortak olduğu ortamda, her bireyin eşit ve özgür olması gibi doğal haklarının olduğu evrensel bir düzen anlayışı oluşur. Bu noktada, evrensel bir adalet anlayışının savunulduğu ve evrensel yasaların oluştuğunu görmekteyiz. Düzen içinde yaşamak için adil olmanın zorunluluk olduğu, adil olmamanın ve doğa yasasına uymamanın, doğaya karşı bir suç teşkil ettiği görülmektedir. Ortak bir dünya anlayışı ile birlikte insan eliyle oluşturulan fiziksel sınırların anlamsız olduğu, bu fiziksel sınırların içinde güç sahibi olarak yasa koyucuların kuralları; insanların birbirlerini idare etme temelinde değil insanların doğaya uygun bir yaşam biçimi temelinde belirlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Ortak yaşam içinde doğaya uygun yasaların belirlenmesi halinde aslında bir zorunluluk hali ile başka bir çabaya gerek duyulmadan adaletli bir düzen kurulabileceği görülür. Toplumda yaşayan her bireyin ortak yaşamın paydaşı olarak görülmesi ile bir dünya şehri anlayışı ortaya çıkmaktadır. Ortak yaşamın sürdürüldüğü dünya şehrinde adil davranışın sergilenmesinde; insanın, Stoacı erdem anlayışı çerçevesinde ve

yükümlülük sahibi olarak merkezi bir yer aldığı ve akıl sahibi olarak rasyonel kararlar verebileceği güçte olduğu görülmektedir.

Netice itibari ile bütün insanların eşit olduğu ortak yaşam alanında, Stoacı bir perspektif ile adaletin mümkün olması doğaya uygun yaşama becerisine dayandığı, adaletin sağlanmasının doğanın bir parçası olan insanın mantığını kullanarak evrensel doğa yasaları ile sağlanabileceği görülür. Stoacılar yaşadığımız bu dünyayı bütün insanlık için ortak bir yaşam alanı olarak kabul etmekte ve bu anlamı ile Stoacılar tarafından aslında dünyanın bir kamusal alan olarak görüldüğü yorumu yapılabilir. Stoacıların sunduğu ortak yaşam veya kamusal alanda adaletin ve yasaların bireylerin sosyal, kültürel, ulusal, sınıfsal farklılıkları aşarak bütün insanlığa fayda sağlaması gerektiği anlaşılır. Stoa felsefesinin adalet anlayışı, ideal bir yaşam biçimi adına ortak yaşam alanında mukim bulunan her birey için bir rehber görevi üstlendiği görülmekte olup Stoacı bir bakışa sahip olmak, küreselleşen ve adalet kavramının anlamını yitirdiği bu dünyada evrensel bir adalet anlayışının oluşması adına üzerine yeniden düşünülmesi gereken bir sistem sunar.

KAYNAKÇA

- Arslan, A. (2008). *İlkçağ Felsefe Tarihi* (Cilt 4). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aurelius, M. (2024). *Kendime Düşünceler* (C. Cengiz Çevik, Çev.). Can Yayınları.
- Brun, J. (2024). *Stoa Felsefesi* (M. Atıcı, Çev.). İletişim Yayınları.
- Çevik, C. C. (2021). *Stoa Felsefesinin Kuruluş Fragmanları: Zenon ve Kleanthes*. Albaraka Yayınları.
- Gökberk, M. (2011). *Felsefe Tarihi*. Remzi Kitabevi.
- Holiday, R., Hanselman, S. (2020). *Stoacının Günlüğü* (D. Alp, Çev.). Pegasus Yayınları.
- Molacı, M. (2021). *Erken Dönem Stoa Etiğinden Seçme Metinler*. Çizgi Kitabevi.
- Molacı, M. (2022). Bir İdealin İnşası: Stoacı Dünya Yurttaşlığı. DergiPark. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2477506>
- Seneca, L. A. (2024). *Mutlu Yaşam Üzerine Yaşamın Kısıtlılığı Üzerine* (C. Cengiz Çevik, Çev.). İş Bankası Yayınları.
- Stock, S. G. (2021). *Stoacılık* (M. Molacı, Çev.). Fol Yayınları.
- Timuçin, A. (2018). Stoa Ahlakı. H. N. Erkızan, M. Günay, & H. H. Erdem (Ed.), *Özne: Felsefe Bilim ve Sanat Yazıları*: 29. Kitap – Stoa Felsefesi (s. 13-17). Özne Dergisi.

DİVAN ŞİİRİNDE SPORTİF BİR UNSUR OLARAK OYUN VE OYUN ARAÇLARI: İBRAHİM TIRSÎ DİVANI

*(GAMES AND GAME EQUIPMENT AS A SPORTING ELEMENT IN DIVAN POETRY: THE
DIVAN OF İBRAHİM TIRSÎ)*

Dr. Oğuz YILDIRIM

Oguzyildirim540@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-1170-2054

ÖZET

Sanatçılar yaşadıkları sosyal çevrenin tesirinde kalarak eserlerini meydana getirirler. Bir sanat eserini oluşturan unsurlar içinde sanatçının gözlemleri, hayal dünyası ve sanatkârlık yetisi ön sırada yer almaktadır. Bu bağlamda divan şairi günlük yaşantısıyla ilgili birçok unsuru şiire sokmuş ve farklı hayallere konu etmiştir. Bunu yaparken hem gözlem gücünden hem de halkın kültürel ve sportif unsurlarından bolca faydalanmıştır. 18.yüzyıl şairlerinden İbrahim Tırsî de bu doğrultuda sosyal hayatından içinde bulunan bir şahsiyet olarak eserinde günlük yaşam unsurlarını sıklıkla kullanmıştır. Bu çalışmada divan şiirine kaynak oluşturması açısından sosyal yaşantının eğlence tarzının en önde gelen unsuru olan oyunlar ve şairlerin bu unsuru şiirlerinde işleyişleri üzerinde durulacaktır. Şairin divanında çeşitli benzetmelere başvurularak ele alınan atlı karaca, havuç oyma, kandil uçurma, kızakla kaymak, koz oyunu, kukla oyunu, sapan oyunu, topaç oyunu, yüzük oyunu gibi eğlence unsurlarının günümüzde de varlığını devam ettirdiğini görmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Divan şiiri, oyun, oyun araçları, eğlence, sosyal hayat.

ABSTRACT

Artists create their works under the influence of their social environment. Among the elements that constitute a work of art, the artist's observations, imagination, and artistic skill are paramount. In this context, the Divan poet incorporated many elements of daily life into his poetry and made them the subject of various fantasies. In doing so, he made ample use of both his power of observation and the cultural and sporting elements of the people. İbrahim Tırsî, an 18th-century poet, also frequently used elements of daily life in his work as a figure immersed in social life. This study will focus on games, a prominent element of social life's entertainment, and how poets incorporated this element into their poems, as a source for Divan poetry. We see that entertainment elements such as horseback riding, carrot carving, lantern flying, sledding, card games, puppet shows, slingshot games, spinning top games, and ring games, which are discussed in the poet's Divan using various metaphors, continue to exist today.

Keywords: Classical Turkish poetry, games, game tools, entertainment, social life.

1. GİRİŞ

Bir edebî eser ne kadar ferdî olursa olsun yine de sosyal ve kültürel bir yanı bulunmaktadır. Bir edebî eserde hem doğduğu milletin kültürel özelliklerini hem de onu oluşturan sanatkârın dünyasını görmek mümkündür. Bu doğrultuda, bir eserin doğuşunda şairin dünyasına ait unsurların yanında yaşamını sürdürdüğü topluma ait birçok kültürel unsur da etkili olmaktadır. Bahsi geçen bu sosyo-kültürel unsurların tüm milletlerde sözlü bir kaynağa dayandığı görülmektedir. Bu bağlamda Divan şiiri, yaşadığı dönemde içinde bulunduğu toplumun kültürünü taşıması bakımından önemli bir şiir geleneğidir. Hilmi Yavuz bu konuda bir değerlendirme yaparak “*Divan Şiirinin yaşamdan kopuk olduğunu öne sürenler, kuşkusuz yazınla yaşam arasında dolaysız bir bağlantı var sanıyorlar... Bir yazın çağına tanıklık ediyorsa, onun yaşamla ilişkili olmadığı nasıl söylenebilir?*” cümleleriyle ifade etmektedir (Yavuz, 1999, s. 121-122). Bu bağlamda Divan şiiri asırlar boyunca varlığını sürdürmüş, kendine has sınırları ve kalıpları bulunan bir gelenektir. Bu gelenek, günümüzde onu meydana getiren tüm unsurlarla, araştırmacılar için bir çalışma zemini olmuştur (Özlük, 2023: 32). Bu bağlamda sanatçıların içinde bulundukları döneme ve sosyal hayata değinmeden eser vermeleri düşünülemez. Şairler, kendilerini ve sanata bakışlarını daha iyi bir biçimde ifade etmelerine yardımcı olacak birtakım ürünlere ihtiyaç duyarlar. Farklı bir bakış açısı getirmek ve özgün olmak amacıyla çevresinde olup bitenleri bir malzeme olarak kullanırlar. Dolayısıyla şairler bazen sosyal hayatın içinde yer alan oyunun kendisi bazen de oyunla ilgili birtakım kelime ve malzemeleri kullanarak sanat güçlerini göstermişlerdir (Kaplan-Poyraz, 2010: 152). Sosyal hayat başlığı birçok alt başlıktan meydana gelmektedir. Çalışmamızda, sosyal yaşamın içinde yer alan bir başlık olan “oyun” üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Bu bağlamda halk arasında oynanmış olan oyunlar ele alınmakta ve şiir içerisinde benzetme unsuru olarak kullanım şekilleri gösterilmeye çalışılmaktadır.

2. Oyun

Oyun sözcüğü birçok manaya gelmektedir. Konumuz bağlamında oyun, yetenekleri ve zekayı geliştirici özelliği bulunan ve belirli kuralları olan, hoş vakit geçirmeyi amaçlayan eğlence anlamında kullanılmaktadır (Çağlayan, 2020: 782). Genellikle tüm canlılar oyun oynamaktadır. Canlılar içinde insan en çok ve çeşitli oyunlar oynayan varlıklar arasında bulunmaktadır (Ergün, 1980: 103). Oyun insanın doğumundan ölümüne kadar oynanan bir etkinliktir. Kişinin yaşı büyüdükçe oyun oynama oranının düştüğü ve oyunların çeşitlerinin değişmeye başladığı görülmektedir. İbrahim Tırsî Divanı’nda kozmik birtakım unsurlardan maddi unsurlara kadar birçok alanda oyunlara ve oyun araçlarına rastlanmaktadır. Divanda yer alan bu oyunlar ve oyun araçları aşağıda sunulmuştur.

2.1. Atlı Karaca

Sosyal hayatta “atlıkarınca” olarak bilinen eğlence unsuru “yere dikilmiş bir eksen etrafında döndürülen askılara takılmış at” biçiminde tanımlanmaktadır (Türkçe Sözlük, 2005: 146). Şair, bayram eğlencesi olarak kabul gören atlıkarıncayı şiirine konu edinmiştir. Boyunun uzun olması sebebiyle dolaba binemediğini ve onun için atlıkarıncayı tercih ettiğini dile getirmektedir:

*Lukayum atlı karaca severüm
İdde dollâb n'idügin bilmem (G. CXXXIX/3)*

2.2. Havuç Oyma

Havuç oyma oyunu, havuç bitkisinin olma zamanında oynandığı bilinen bir oyundur. Oyulan havuçların içlerine mum konur ve havuçlar mumluk şekline getirilir. Şair de bu durumu şiirinde bir eğlence biçimi olarak kullanmaktadır:

*Eglence ider mevsim-i havuçda çocuklar
Fânûs gibi şem' diker için oyılınca (G. CLXIV/4)*

2.3. Kandil Uçurma

Bu oyunu, Ramazan ayında çocukların eğlence amacıyla oynadıkları bilinmektedir. Kandil, cami minarelerinde kullanılan bir unsur olarak da bilinmektedir. Bu bağlamda sosyal hayatta büyük öneme sahip ve her yaştan insanın dikkatini çeken kandil uçurma oyunu şairin divanına konu olmuştur. Şair, Ramazan gecelerinde kandil uçurulduğunu söylemektedir:

*Kandil uçurur gicelerinde zurafâsı
Kâgıd uçuran gündüzi ehl-i hazer olsun (G. CLI/4)*

2.4. Kızak Kaymak

Kızakla kayma, kış aylarının karlı zamanlarında oynanan eğlenceli bir oyundur. Oyunda kullanılan kızaklar, tahtadan oluşturulan iki ayaklı kızaklardır (Kaplan-Poyraz, 2010: 166). Şair, kış mevsiminde çocukların kızakla kayma eğlencesine yer vermiştir:

*Bu sene hiç kaymaduk yokdur kızaklar yağlayup
Hayli bir eğlence oldu zümre-i sıbyânede (G. CLXXXIV/5)*

2.5. Koz Oyunu

Koz, ceviz anlamına gelmektedir. Bu bağlamda oyun, ceviz yahut koz oyunu olarak bilinmektedir (And, 2012: 44). Şair, oyunu oynayan çocukların ceviz oyunun da üçü tutturdukları yani oyunu kazandıkları için mutlu olduklarını söylemektedir:

*Koz oynar çukurına koymaca gâhîce bir sıbyân
Üçün yeri düşerse ger olur mesrûr gördün mi (K. II/18)*

2.6. Kukla Oyunu

Kukla, Latince "pupa" sözcüğü olarak ifade edilmektedir. "Kız çocuğu, oyuncak bebek" anlamlarına geldiği de bilinmektedir (Bayrak- Çelik, 2019: 13). Şair, soru sorma yolunu tercih ederek "ateş oyununu bitirmeden el kuklasını öğrenmek için bir üstada mı gittin" ifadelerini kullanmaktadır:

*Sâ'ir oyunun eylemeden tekmîlin
El kuklası öğrenmege üstâde mi geldün (G. CXVIII/6)*

2.7. Sapan Kullanma

Sapan, bir şeyleri atmak, fırlatmak, kuş avlamak amacıyla kullanılan yaygın bir oyuncaktır (And, 2012: 476). Şair burada kendisine seslenerek “Ben öğrenince kesin taşlardım; inceden inceye yer süren benim kıldan sapanımdır.” demektedir. Şair, sapanla uzaklara atacağı şeyin taş olduğunu söylemektedir:

*Öğrenince katî çok taşlar idüm ben Tırsîyâ
Mû-be-mû menzil süren kıldan sapanumdur benim (G. CXL/5)*

2.8. Topaç Oynama

Topaç oyunu, “çevresine ip sarılıp birden bırakılarak veya kamçı ile vurularak çevrilen, şekli koni biçimindeki ucu sivri oyuncak ile oynanır (Türkçe Sözlük, 2005: 1990). Şair, kişiye biraz dostlar edinmesi gerektiğini öğütlemektedir. Bu dostların onun başında topaç gibi dönmesini istemekte ve sokakta rindlere yakışır bir halde düştükçe seni kaldıran kişiler onlar olsun, ifadelerini kullanmaktadır:

*Biraz yârân idin kim başuna fırlak gibi dönsün
Zukâda kaldura Tırsî seni rindâne düşdükçe (G. CLXXIII/7)*

2.9. Yüzük Oyunu

Yüzük oyunu, yüzüğün bir fincan içine ya da mendil altına saklanması yahut ipe geçirilmesiyle oynanabilir. Buradaki amaç gizli olan yüzüğü bulmaktır. Oyun sırasında sayı kaybeden taraf, takım sorumlusunun alına kaybettiği sayı kadar kara çizer veya kaybedenlerin yüzleri boyanır (Onay, 2000: 467). Şair, eğer ki yüzük oyunu diye bir iş çıkarırlarsa oyun oynamaya girme. Bu oyuna girersen yüzünü siyah renge boyarlar, ifadelerini kullanmaktadır:

*Yüzük oynı diyerek iş çıkarırlarsa eger
Oyuna girme çalarlar sana bir kara meded (G. XXXVIII/2)*

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Divan şairi, günlük hayatla ilgili birçok unsuru şiirine taşımış ve değişik hayallere konu etmiştir. Bunu yaparken de gem gözlem gücünden hem de yaşadığı toplumun değer yargılarından faydalanmıştır. Bu şairlerin eserleri incelendiğinde onların iyi bir gözlemci oldukları tespit edilmektedir. Çevresini son derece bir dikkatle gözleyen bu gözlemlerini hayal ve sanat gücüyle birleştiren şairler, eğlence unsurlarını da sıkça kullanmışlardır. İbrahim Tırsî yaşadığı dönemin şartları ve çevresinde olup bitenleri şiirine yansıtmış ve eserini böylelikle meydana getirmiştir. Şairin eserine baktığımızda hayal gücü ve kullandığı benzetmelerle oldukça önemli bir yere sahip olduğunu görmekteyiz. Yine şair eseri içerisinde çeşitli oyunları benzetme aracı ya da doğrudan özelliğini kastederek ele almıştır. Bu bağlamda şairin gerçek

hayata bir ayna tuttuğu ve gelecek kuşaklara yaşadığı dönemin sosyal ve kültürel birtakım özelliklerini taşıma görevi üstlendiği görülmektedir. Bahsi geçen eserde çalışmamızın konusunu oluşturan oyunlar sıklıkla yer almaktadır. O dönem halkının oynadığı atlıkarınca, sapan oyunu, yüzük oyunu, kandil uçurma, kızakla kaymak, topaç oyunu gibi birçok oyun şairin eserinin bir parçası haline gelmiştir. Son tahlilde bu şairin eserinde görüldüğü üzere divan şairleri halkın içinde yaşamış ve o dönemin sosyal yaşantısının duyurucusu olmuşlardır.

KAYNAKÇA

- And, M. (2012). Oyun ve bugün: Türk kültüründe oyun kavramı. İstanbul: Yapı Kredi.
- Bayrak, Ö., & Çelik, M. (2019). Türk Kültüründe ve Dünyada Kukla. *SOBİDER*, (41), 11–31.
- Çağlayan, B. (2020). “Taşlıcalı Yahya Bey Divanına Göre 16. Yüzyılda Oyun Ve Oyun Araçları”, *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(27):782-788.
- Ergün, M. (1980). Oyun ve Oyuncak Üzerine. *Milli Eğitim*. I/1, s.102-119.
- İbrahim Tırsî ve Dîvânı inceleme-tenkidli metin (2017). [Elektronik versiyon]. K. Yılmaz (haz.). <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55911,ibrahim-tirsi-vedivanipdf.pdf?0>. Erişim tarihi: 01.05.2025.
- Kaplan, Y., & Poyraz, Y. (2010). Divan Şiirine Kaynaklık Etmesi Bakımından Oyunlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(15), 151–175.
- Onay, A. T. (2000). Eski Türk edebiyatında mazmunlar ve izahı. C. Kurnaz (haz.). Ankara: Akçağ.
- Özlük, I. P. (2023). Sehî Bey Divanı’nda Geleneksel Oyun Kültürü. *Asia Minor Studies*, 11(1), 31–44.
- Türkçe sözlük (2005). H. Ş. Akalın vd. (haz.). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Yavuz, H. (1999). Yazın, dil ve sanat, Boyut Yayın Grubu.

DİLLERİN SINIFLANDIRILMALARINA DAİR DÜŞÜNCELER VE DİLSEL TİPLENDİRME TERMİNOLOJİSİ

Prof. Dr. Tahir BALCI

Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-00032557-5567>

thbalcii@gmail.com

Özet

Bu çalışmanın amacı, dillerin sınıflandırılmasına dair bazı bilgiler sunmaktır. Bunun için değişik kaynaklardan yararlanılacak ve gerektiğinde Türkçeden örnekler sunulacaktır. Yeryüzünde 7 binden fazla dil vardır. Teolojik bakış açısıyla bu dillerin tek bir dilden türediği varsayılsa da, bilim kanıtlanabilir ve yinelenabilir kanıtları kabul eder. Bu bakımdan geriye gidildiğinde, M. Ö. 3200 yılına dayanan Sümercenin en eski dil olduğu kabul edilir. Ancak Göbeklitepe'nin M. Ö. 12000 yıllık geçmişe kadar tarihlendiğine bakarsak ve insanların siyasi örgütlenmeler üzerinde anlaşmaya varabildikleri tezinden yola çıkarsak, ilk dilin Sümerce olmadığını kabul etmiş oluruz. 7 binden fazla olduğunu söylediğimiz diller birçok ölçüte göre sınıflandırılabilir. Bu çalışmamızda başlıca 4 sınıflandırmadan söz ediyoruz: Genetik yapı ortaklığı, yani ortak kökeni olan dillerin bir aile / „Sprachfamilie“ oluşturduğunu söyledik. Köken birliğini dikkate almayan, sözdizim / sözcük türleri / çekim vb. olgulardan hareket eden sınıflandırmaya dilsel tiplendirme / „linguistische Typologie“ var demiştik. Dilsel tiplendirmeyi de genetik yapıyı da göz önünde bulundurmayan, yalnız coğrafi yakınlığa / komşuluğa göre sınıflandırma / „areale Klassifizierung“ veya „Sprachbund“ da yapılır. Bunun dışında anlamsal ölçütlere göre sınıflandırmadan / „relationale Typologie“ bahsettik. Basetmediğimiz önemli bir sınıflandırma da „sözcük dilleri“ ve „hece dilleri“ ölçütüne göre yapılan sınıflandırmadır.

Anahtar sözcükler: Sınıflandırma, dil ailesi, dilsel tiplendirme

Abstract

THOUGHTS ON THE CLASSIFICATION OF LANGUAGES AND LINGUISTIC TYPING TERMINOLOGY

The objective of this study is to furnish the reader with a certain degree of information regarding the classification of languages. In order to achieve this, a variety of sources will be drawn upon, with examples from Turkish being presented when relevant. It is estimated that there are in excess of 7,000 languages spoken on the planet. While it is generally assumed, from a theological perspective, that these languages derive from a single language, scientific thought is based on provable and repeatable evidence. In this regard, the Sumerian language, dating back to 3200 BC, is widely regarded as the most ancient. Nevertheless, the discovery of Göbeklitepe, which dates back to 12000 BC, challenges this assertion, particularly if we consider the hypothesis that humans were capable of establishing political organisations. This suggests that Sumerian may not have been the first language.

The classification of languages is a vast and complex subject, with more than 7,000 languages able to be classified according to a multitude of criteria. In this study, the focus is on four classifications: firstly, languages with a common genetic structure, i.e. a common origin, form a family or 'Sprachfamilie'. Secondly, there is linguistic typology, a classification that does not take into account the unity of origin, but is based on syntax / word types / inflection etc. The classification system is based exclusively on geographical proximity, also termed "areale Klassifizierung" or "Sprachbund". This approach does not consider either linguistic typology or genetic structure. Additionally, the classification according to semantic criteria, referred to as "relationale Typologie", has been mentioned. However, an important classification that has not been discussed is the classification according to the criteria of "lexical languages" and "syllabic languages".

Keywords: Classification, language family, linguistic typology

1. „TİP“ TERİMİ VE TÜREVLERİ

Almanca „Typologie“ teriminin Türkçe karşılığı olarak İmer, Kocaman ve Özsoy (2011: 348) „tiplendirme“, Vardar (2002: 194) ise “tiplendirme / tipbilimsel sınıflandırma” terimlerini kullanmaktadır.

TDK’nin Güncel Türkçe Sözlük’ünde „tipoloji“, „İnsan tiplerini belirleme ve ayırt etme yöntemi“ şeklinde. „Tip“ ise konumuzla ilgisi bakımından „Aynı cinsten bütün varlıkların veya nesnelerin temel özelliklerini büyük ölçüde kendinde toplayan örnek“ ve „tür, çeşit“ olarak tanımlanmaktadır.¹

DWDS’ye göre tipbilim (Typologie),² „Lehre von den Typen, systematische Einteilung, Gliederung nach Typen“, yani tiplere göre yapılan sistematik sınıflandırmadır. „Tip“ ise bir tür içinde, aynı türün diğer bireysel nesnelerinden ya da varlıklarından belirli özellikleriyle ayrılan bireysel bir nesne ya da varlık türüdür. Bir tip, aynı türden olan bütün varlıkların veya nesnelerin temel özelliklerini büyük ölçüde kendinde toplar. Bir türün en tipik örneği, bir türe ait anlambirimcilerin çoğunluğunu içeren tiptir, buna „prototip“ denir. Bu terimi „başörnek“ diye Türkçeleştirmek mümkündür.

TDK Sözlüğündeki „tipoloji“ teriminin dilbilimle ilgisi yoktur. DWDS’deki „Typ“ ve „Typologie“ terimleri ise konumuz bağlamında uygun tanımlardır.

Glück (2005: 702) sözlüğünün „Typologie” maddesinde “Sprachtypologie”, yani “dilsel tipbilim” terimine işaret etmektedir.

İmer, Kocaman ve Özsoy (2011: 348) ile Vardar’ın (2002: 194) kullandıkları “tiplendirme / tipbilimsel sınıflandırma” ise çokanlamlı (polysem) oldukları için yetersiz terimlerdir. Almanca “Typ” karşılığı olarak Türkçede “tip” veya “örnek / başörnek”, “Typologie” için „tipbilim“ ya da „örnekbilim / başörnekbilim“, „typisieren“ için „tiplendirmek“ ya da „örneklendirmek / başörneklendirmek“, „Typisierung“ için ise „tiplendirme“ ya da

¹ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 17.10.2025). Birçok bilim alanında Türkçe terminoloji sorunu yaşanabilmektedir. Dolayısıyla buna yönelik çalışmalar çok önemlidir. Yabancı bir terimin Türkçe karşılığı yok diye yabancı terimde ısrar etmek yerine kendimiz terim önermeliyiz (bak. Balcı & Darancık 2007; Darancık 2009; Balcı 2012; Kaçar 2016).

² <https://www.dwds.de/wb/Typologie> (Erişim tarihi: 17.10.2025).

„özörneklendirme / başörneklendirme“ terimleri kullanılabilir. Bu terimleri önermemize karşın bu çalışmanın daha iyi anlaşılabilmesi ve okuyucunun zorlanmaması için „Sprachtypologie“ için „dilsel tiptilim“, „sprachliche Typologisierung“ için ise „dilsel tiplendirme“ terimlerini kullanacağız.³

2. DİLSEL SINIFLANDIRMA ÇEŞİTLERİ

Dilleri betimleyebilmek için öncelikle sınıflandırma yapılır. Dilsel olgular birçok ölçüte göre sınıflandırılabilir: Akrabalıklarına, çekim ve büküm⁴ gibi özelliklere, ekleme türlerine, sahip oldukları seslem yapılarına, titremleme vb. birçok kategori çerçevesinde incelenebilirler. Bu çalışmada özellikle tiptilim ve dil ailesi üzerinde durulacaktır.

2.1.Kökensel Sınıflandırma: Dil Ailesi

Dünyadaki bütün dillerde herhangi bir sistem var ve belli bir yapıya sahiptir. Hiçbir dil sistemsiz oluşup, gelişip, yaşamış değildir (Maralbek & Koçak 2018, 507). “Dil ailesi” (Sprachfamilie) terimi ile genetik bağı olan, aynı anadilden (Protosprache) türeyen ve ortak bir kökene sahip dillerin oluşturduğu dil öbeği gösterilir. Kökdil olduğu kabul edilen dil bir ağaçmış gibi tasavvur edilir.⁵ Bu kökten gelen diller ise ağacın dalları gibidir. Kökdil bir ana gibi düşünülecek olursa, dallar da onun çocuklarıdır.

Dil ailesi çalışmaları tarihsel / artsüremsel dilbilim çerçevesinde karşılaştırmalı dilbilgisi araştırmalarının yoğunlaştığı XIX. yüzyılda F. Bopp’la başlar. Burada sözünü ettiğimiz karşılaştırmalı dilbilgisi, 20.yüzyılın çağdaş dilbiliminde uygulamalı dilbilimin altalanlarından birisi olan karşılaştırmalı dilbilgisinden farklıdır. 20.yüzyılın çağdaş dilbilimi artsüremli değil, eşsüremlidir, kural koyucu değil, betimleyicidir (Glück 2005: 630).

Dil ailesini oluşturan diller arasında ses, biçim, sözcük, sözdizim gibi sistemler bakımından az ya da çok benzerlikler görülür. Mesela 3 milyardan fazla konuşanı olan Hint – Avrupa dil ailesine bağlı olan ve çok sayıda dil vardır ve bu dillerin bazıları – örneğin Almanca, İngilizce, Danca, Hollandaca, İsveççe, Norveççe – arasında çok benzerlik vardır. Fakat aynı dil ailesinden olmalarına rağmen Almanca ile Farsça arasındaki benzerlikler, bu dillerin kökenbilimcisi olmayan bir dilbilimci tarafından bile sezilemeyecek kadar azdır. Hint – Avrupa dil ailesine German dilleri, Slav dilleri, Roman dilleri, Yunanca, Ermenice, Arnavutça, Hintçe, Urduca, Farsça, Kürtçe, Peştuca vb. çok sayıda dil vardır. Bu dillerinin atası olarak Anadolu’da M. Ö. 18. yüzyıla kadar geriye giden Hititçe kabul edilir.

Bir de varsayımsal kök ya da varsayımsal akraba(lık) diye bir şey vardır. Glück’e göre (2005: 616) dil ailesi kavramı, ortak genetik geçmişin yanında geriye doğru yeniden oluşturulabilmeyi önkoşul sayar. Ancak sesbilgisi, biçimbilgisi ya da sözcüksel alanda benzerlikler olduğu sezilse ya da varsayılsa da, ayrıntılı bir şekilde yeniden oluşturma (Rekonstruktion) mümkün değilse,

³ İlk defa karşılaşıldığı için bu ve benzeri terim önerileri kuşkusuz ki gariptenecektir. Zira hangi bilim alanıyla ilgili olursa olsun, ilk kez karşılaşılan terimler yorucudur, zorlayıcıdır. Ancak bir dile yeni terimler ya da sözcükler kazandırmanın daha elverişli yolu yoktur. Türkçenin kök ya da sözcük varlığından yeni türetmeler yapılır, önerilir. Yapılan sözcükler “uydurma” diye küçümsense de, bütün dillerde süreç böyle işler, yani mevcut ek ve köklerden yararlanılır. Kimi öneriler tutar, kimileri tutmaz. Türk dilinde “uydurulan”, tutan ve tutmayan on binlerce sözcük vardır. Yeni sözcük türetimi aynı zamanda stilistik özelliğe de sahiptir, yani bir söz sanatıdır (Söz sanatları için bak. Aksöz 2017, 2022 ve 2023)

⁴ Vardar (2002, 52) „büküm“, Aksan (1979: 104) ise “büküm” terimini kullanmaktadır.

⁵ 19. Yüzyılda A. Schleicher tarafından ortaya atılan bu kurama Almancada “Stammbaumtheorie” denmektedir.

dil ailesi yerine „Phylum“ terimini kullanmak gerektiğinden bahseder. Biyolojide kullanılan bu kavram, „kök“ anlamına gelir; ifade edilmek istenin içeriği dikkate alırsak „Phylum“ terimini „varsayımsal kök, varsayımsal akraba(lık)“ olarak Türkçeleştirebiliriz.

“Ural – Altay dilleri” terimini ve içerdiği dilleri varsayımsal akrabalık bağlamında değerlendirebiliriz. Çünkü bilgilerin bir bölümü varsayımlara dayanır. Bunun sonucunda bu sınıflandırmada “dil ailesi” ile “dilsel tiplendirme” kavramlarının karıştırıldığını da söyleyebiliriz. Zira Ural – Altay dilleri arasında varsayımlara dayanan görüşler ağırlıktadır. 18. yüzyılın başlarında Johann von Strahlenberg’in başlattığı, 19. yüzyılda Matthias Alexander Castrén tarafından sınırları çizilen ve 210 milyondan fazla kişinin konuştuğu Altay dilleri içerisinde Türkçe, Moğolca, Mançu-Tunguz dilleri, Korece, Japonca ve Macarca bulunmaktadır. Ural dilleri ise başlıca Fin-Ugor ve Samoyed dil ailesinden meydana gelmektedir. (bak. Demir 2021: 132). Bu dil grupları dilsel tiplendirme bakımından benzerlikler gösterse de tamamı aynı kökene dayanmamaktadır.

2.2.Biçimbilimsel Sınıflandırma: Dilsel Tiplibilim

Dil ailesine göre sınıflandırmalarda köken ortaklığı aranırken, tiptibilimsel sınıflandırma açısından genetik akrabalığın bir önemi yoktur; aynı dil tipinde yer alan diller köken bakımından akraba olabilir ya da olmayabilir. Tiptibilimsel sınıflandırmada dikkat edilen hususlar sözcük köklerinin çekimlenirken değişip değişmediği, sözcüklerin ve eklerin kaynaşp kaynaşmadığı ya da nasıl kaynaştığı ve eklemlemelerin nasıl yapıldığıdır. Dilsel tiptibilim araştırmaları 19. Yüzyılda doğal diller arasındaki ortak yanları bulup evrensel kuralları (Universalien) / benzerlikleri keşfetme düşüncesinden doğmuştur. A. W. v. Schlegel (1767-1845) ve W. v. Humboldt’un (1767-1835) bu kapsamdaki araştırmaları biçimbilime (Morphologie) dayanıyordu. Günümüzde dilsel tiplendirme çalışmaları J. H. Greenberg sayesinde daha göreceli hale getirilmiş, biçimbilim ve sözdizim olguları birlikte dikkate alınmıştır.

Başka bir çalışmada Alman dilinin değişkelerinden söz edilmişti. Değişkeler birbirinden o kadar uzaklaşabilir ki, bazı tiptibilimsel sınıflandırmalarda farklı yerlerde bulunurlar. Kopf (2009), Renata Szczepaniak’a dayanarak ölçünlü Almancanın, yani Almanya Almancasının sözcük dili olduğunu, oysa İsviçre Almancasının hece dili olarak sınıflandırıldığından bahseder.

Schleicher’in dilsel tiptibilim ölçütlerine göre yaptığı sınıflandırmada diller a) Yalınlayan diller, b) Bitiştiren diller ve c) Bükümleyen diller diye ayrılır. (Aksan 1979: 103 – 104) günümüzde daha çok şu sınıflandırmanın kabul gördüğünü söylemektedir: a) Yalınlayan diller, b) Bağlantılı (bitişken) diller ve kaynaştıran diller, c) Bükümlü diller.

2.2.1. Yalınlayan / Ayrışkan Diller (Isolierende Sprachen)

Yalınlayan / ayrışkan dillerin en tipik örneği olan Çince de ad, fiil ya da sıfat çekimi yoktur. Cava, Bask, Vietnam dili ile Himalaya, Endonezya ve Afrikada konuşulan bazı diller yalınlayan dillerdir. Bu dillerde sözcükler değişik sıralamalarla ve titremlemelerle yan yana gelerek farklı anlamlar ve dil edimleri gerçekleştirmiş olurlar. Eklemleme ya da çekimleme olmaması nedeniyle titremleme o kadar büyük bir önem kazanır ki, aynı sözcük aynı bağlamda 10 – 15 anlama gelebilir. Bu durumda Çince de eşadlı / eşyazımlı sözcüklerin çok fazla olacağı açıktır (bak. Aksan 1979: 104; Vardar 2002: 28, 194).

2.2.2. Eklemeli / Bağlantılı / Bitişimli Diller ve Kaynaştırıcı Diller

Eklemeli dillerin (agglutinierende / anfügende Sprachen) en tipik örneğinin Türkçe olduğu bu dil grubunda sözcük (fiil, isim, sıfat, zarf) kökleri değişmez, aynı kalır. İlgili sözcüğün köküne kişi, zaman, kip, işteşlik, dönüşlülük, birliktelik, edilgenlik, olumsuzluk, ettirgenlik, iyelik, sayı gibi biçimbirimler eklenerek sözcük, öbek ya da tümce oluşturulur. Eklemeli dillerin diğer örnekleri Moğolca, Mançu-Tunguz, Japonca, Fince, Macarca, Samoyetçedir.

Kaynaştırıcı diller (inkorporierende / polysynthetische Sprachen): Başlıca örnekleri birçok Kızılderili dili ile Gürcücenin olduğu kaynaştırıcı dillerle yüklem diğer öğeleri kendine çekip bitiştirir ve kaynaştırır. Böylece tek sözcükten oluşan uzun tümceler oluşur. Aksan (1979: 107), F. Boas'ın Eskimocadan verdiği ve tek sözcükten oluşan şu kaynaşık sözcüğe dikkat çeker: "takusariartorumagaluarnerpa = Onun bununla uğraşmaya gerçekten niyeti olduğunu sanıyor musunuz?" Bu örnek hemen bazı Türkçe örnekleri akla getirmektedir: "Almanlaştırılacaklarımızdensinizdir." Eskimoca ifadeyi biçimbirimlerine ayırarak durumda değilim, ancak yazıbirimler bakımından bir karşılaştırma yapılacak olursa, uzunluk / kaynaşmışlık 27'ye 39 Türkçe lehinedir. Aksan (agy.) ayrıca N. Üçok'un Finck'ten alıntılıdığı ve üç biçimbirimden meydana gelen "kiazuñek" (Grönland dilinde 'ter') birleşik sözcüğüne işaret etmektedir. Bu durumda hemen bükümlü (çekimli) bir dil olan Almancadan 40 yazıbirim, 10 biçimbirim ile 3 bağlayıcı (kaynaştırıcı) sestten oluşan birleşik sözcük "Atomkraftwerksstandortsbestimmungsgesetz" (Balcı 2009: 13) aklımıza gelir. "Univerbierung" dediğimiz bu olgu Almancada çok yaygın bir eğilimdir. Demek ki kaynaşma eğilimi kaynaştırıcı dillerde olduğu ölçüde olmasa bile eklemeli ve bükümlü dillerde de görülebilir. Bu eğilim başta dilde tutumluluk olmak üzere anlamsal ve biçimsel bakış açılarıyla açıklanabilir.

Anılan bitişme ve kaynaşma benzerliklerden dolayı Aksan (1979: 104) dilsel tiplendirmelerde eklemeli (bitişken) diller ile kaynaştırıcı dillerin aynı öbekte değerlendirildiğinden bahseder.

2.2.3. Bükümlü Diller

Bükümlü dillerin en büyük özelliği, fiil, ad, sıfat, zarf gibi sözcüklerin kökünün değişebilmesidir. Arapça bu dillerin önde gelenidir. Ancak Hint – Avrupa dilleri de bükümlü dillerin tipik örnekleridir. Örneğin Almanca „sehen“ (görmek) fiilinin kökü 2. ve 3. tekil şahıslara göre çekildiğinde değişir: (du) siehst (görüyorsun); (sie / er) sieht (görüyor). Keza Almanca „Mann“ (adam) „Männer“ (adamlar), „groß“ (büyük) de „größer“ olur.

2.3. Coğrafi Sınıflandırma: Dil Demeti

Genetik ya da tipbilimsel sınıflandırma, Baskça, Japonca vb. dillerin sınıflandırılması bakımından tartışmalı ve yetersiz görülmektedir. Bu yüzden aynı coğrafyada bulunan dillerin alan sınıflandırması yapılır. Alansal sınıflandırma genetik yakınlığın ya da tiplendirmenin saptanamaması gibi olumsuz bir ölçütten hareketle komşu dillerin bir demet / birlik / öbek oluşturduğu kabul edilir. Bu komşuluğa dayanarak diller arasındaki benzerliklerin betimlenmesine dayanır. Bu anlamda Balkan dilleri demetinden (Balkansprachbund) söz edilir (bak. Glück 2005: 322). Örneğin Türkçe, Arapça ve Farsça ne aynı dil ailesinde yer alır ne de dilsel tipleri bakımından benzerliğe sahiptir. Varsayımsal benzerlik de yoktur. Buna karşın aynı coğrafyanın komşu dilleri olmaları nedeniyle bir dil birliği ya da dil demeti oluştururlar.

2.4.Göreceli ya da Anlamsal Tiplendirme

Glück'te (2005: 538) belirtildiği üzere göreceli sınıflandırma (relationale Typologie), dillerin geçişli ve geçişsiz fiillerin yüklemlemedeki tümleçlerinin aldığı şekle göre yapılan sınıflandırmadır. Buna göre a) etken diller (Aktivsprachen), b) özegeçişli diller (Ergativsprachen) ve c) yalın durum dilleri (Nominativsprachen) vardır. Bu sınıflandırma anlamsal ölçütlere göre, birbirinin devamı olan bağımsal dilbilgisi (Dependenzgrammatik) ve birleşimsel dilbilgisi (Valenzgrammatik)⁶ kuramları çerçevesinde yapılmaktadır.

Glück'e (2005: 538) göre saf göreceli diller çok enderdir. Örneğin yalın durum dili Almancada bu ölçütü bozan “Mir ist kalt / Mich friert” gibi yapılar vardır.

2.4.1. Etken Diller

Etken dillerde geçişli bir fiilin eyleyeni / kılıcısı (Aktant) ile geçişsiz bir fiilin eyleyeni / kılıcısı aynı dilbilgisel imlemeleri alır. Buna karşın geçişli fiilin etkileneni (Patens) ile geçişsiz fiilin etkileneni de aynı dilbilgisel unsurlarla imlenir. Böylece bölünmüş / yarım bir geçişsizlik ortaya çıkar. Bu dillere örnek olarak Sioux dillerinden Dakota dili verilebilir.

Konunun daha iyi anlaşılması bakımından Türkçeden yanlış dilbilgisel eklerle imlenmiş bir örnek vermek gerekirse: “Köpek adama saldırdı” ve “Köpek adamı ısırdı” örneklerinde “köpek” eyleyendir / kılıcıdır. Birleşimsel dilbilgisine / anlamsal birleşim değerine göre “adama” ve “adamı” etkilenendir (Patens). Eğer Türkçe etken bir dil olsaydı * “Köpek adamı saldırdı” dememiz gerekirdi.

2.4.2. Özegeçişli Diller

Özegeçişlilik (Ergativität) İmer, Kocaman ve Özsoy'un (2011: 207) belirttiğine göre özegeçişli dillerde geçişsiz fiilin öznesi ile geçişli fiilin nesnesi aynı durum eki ile belirtilir. Buna karşın geçişli fiilin eyleyeni / kılıcısı geçişsiz fiilin öznesinden ayrı bir biçimbirim ile belirtilir. Yüklem geçişli olduğu bir cümlede, özne konumunda bulunan bir öge anlambilimsel açıdan nesne olarak görünür. Kafkas dilleri, Bask dili ve Dyirbal özegeçişli dil örnekleridir.

Eisenberg'in (2013: 436) bazı kaynaklardan aktardığına göre özegeçişli fiiller geçişsiz / karşı-geçişli (unakkusativ) fiiller olarak kabul edilmektedir. Çünkü dolaysız tümleç alamazlar. Cümlede belirleyici pozisyona sahip olan öge özne / yalın durum değil, nesnenin durumlarıdır, yani “Absolutiv / Nichtagens” denen ve “karşı- nesne”⁷ diyebileceğimiz bir ögedir.

Yukarıdaki örneği özegeçişli bir dilden örneğe benzetmeye çalışalım: Türkçede „ri“ diye bir durum eki (Ergativ eki) olduğunu farzedelim. Geçişsiz fiilin öznesi ile geçişli fiilin nesnesi aynı durum ekini alacağına göre * “Köpek^{kri} adam saldırdı” * “Köpek^{pi} adam^{ri} ısırdı”. Dikkat edilirse varsayımsal * “Köpek^{pi} adam^{ri} ısırdı” örneğinde fiil geçişli olduğu için eyleyen / kılıcı (geleneksel dilbilgisi terminolojisiyle özne) olan „köpek“ farklı bir durum eki almıştır ve böylece öne çıkarılmış, vurgulanmıştır, bu durum ekiyle birlikte „Ergativ“ diye bir ad durumu oluşmuş olur. Böyle geçişli bir fiil bulunduğu yapıda oluşan özegeçişli yapı nedeniyle özne durumunda bulunan öge anlam açısından nesne durumuna bürünür.

⁶ Bu konu için bak.

⁷ “Nesne” terimi Türkçede Almancadakinden farklı kullanılmaktadır. Eğer Almanca “Objekt” teriminin Türkçe karşılığı “nesne” ise, Almancada “Dativobjekt” ve Akkusativobjekt de vardır. Türkçe bağlamında “Ablativobjekt”, “Comitativobjekt” ve “Lokativobjekt” de vardır, ama bunlara Türkçede “çıkma nesnesi” vs. denmemektedir.

2.4.3. Yalın Durum Dilleri

Geçişli bir fiilin eyleyeni / kılıcısı geçişsiz bir fiilin eyleyeniyle / kılıcısıyla aynı dilbilgisel imlemeyi alır. Etkilenenin (Patens) dilbilgisel imlenme biçimiyse Geçişli ve geçişsiz yüklemlerlerde aynı değildir. Türkçe ve Avrupa dillerinin çoğu (Baskça hariç) yalın durum dillerinin tipik örnekleridir. „Öğretmen çayı içti” ve „Öğretmen duvara vurdu” cümlelerinde “öğretmen” eyleyendir ve aynı dilbilgisel özelliklere sahiptir. “Etkilenenler”, yani “çayı” ve “duvara” ise farklı durum ekleriyle imlenmiştir. „Öğretmen çay içti” vb. örneklerde eyleyen ve etkilenen biçimsel olarak aynı görünse de, biçimsel ve anlamsal olarak farklıdır; “çayı” da “çay” nesnedir, yani “Akkusativobjekt”tir; belirtililik “ekinin kullanılmaması belir(ti)sizlik ifade eder, buna “unbestimmter Akkusativ” diyoruz.

3. SONUÇ

Yeryüzünde en az 7 bin dil vardır. Teolojik bakış açısıyla bu dillerin tek bir dilden, Adem ile Havva’nın konuştuğu dilden türediği varsayılsa da, bilim kanıtlanabilir ve yinelenabilir kanıtları kabul eder. Bu bakımdan geriye gidildiğinde, M. Ö. 3200 yılına dayanan Sümerceye ulaşırız. Ancak Göbeklitepe’nin M. Ö. 12000 yıllık geçmişe kadar tarihlendiğine bakarsak ve arkeolog Klaus Schmidt’in, insanların siyasi örgütlenmeler üzerinde anlaşmaya varabildikleri tezinden yola çıkarsak, ilk dilin Sümerce olmadığını zımnen kabul etmiş oluruz.⁸

Geçerli bilimsel yöntemler uygulanarak yapılan çalışmalarla diller öngörülen amaçlar doğrultusunda incelenir ve elde edilen verilere göre sınıflandırılır. Araştırmacı çalışmada dili her yönüyle ele almak zorunda değildir. Dillerin ses yapılarını görmek istiyorsa ona göre sınıflandırır. Sözdizimi ilgisini çekmişse bu bakımından sınıflandırma yapar.

Bu çalışmamızda başlıca 4 sınıflandırmadan söz ettik: Genetik yapı ortaklığı, yani ortak kökeni olan dillerin bir aile oluşturduğunu söyledik. Köken birliğini dikkate almayan, sözdizim / sözcük türleri / çekim vb. olgulardan hareket eden sınıflandırmaya dilsel tiplendirme var demiştik. Dilsel tiplendirmeyi de genetik yapıyı da göz önünde bulundurmeyen, yalnız coğrafi yakınlığa / komşuluğa göre sınıflandırma da yapılır. Bunun dışında anlamsal ölçütlere göre sınıflandırmadan bahsettik. Basetmediğimiz önemli bir sınıflandırma da „sözcük dilleri“ ve „hece dilleri“ ölçütüne göre yapılan sınıflandırmadır.

KAYNAKÇA

⁸ Özellikle dilsel tiplendirme konusunda isim yapmış olan ünlü dilbilimci Joseph Greenberg, “Out of Africa” (Afrika’nın dışında / Afrika’dan) kuramıyla insanların İncil’de belirtildiği gibi 100 – 150 bin yıl önce gerçekten aynı ve tek bir dil konuşmuş olabileceklerini iddia etmektedir. Greenberg’e göre bu insanların sayısı başlangıçta 2 bin kadar olup bunlar zamanla Avrupai Asya, Sibirya ve Amerika kıtalarına dağılmışlardır. Zamanla farklılaşıp da, lehçeler şeklinde varlığını sürdüren bu dilleri Greenberg „Ameridisch“ adı altında kapsayıcı büyük bir dil ailesinde toplamıştır. Bu aile günümüzde Amerika’da konuşulan Kızılderili dillerini içine almaktadır (bak. <https://www.wissenschaft.de/geschichte-archaeologie/die-kuehnen-thesen-des-sprachwissenschaftlers-joseph-h-greenberg/> Erişim tarihi: 17.11.2025).

- [1] Aksan, D., Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim), 1. Cilt, 2. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1979.
- [2] Aksöz, M., Biçemler ve Uygulamalı Öğretimi, Çizgi Yayınevi, Konya, 2017.
- [3] Aksöz, M., Herta Müller'in Atemschaukel ve Drückender Tango Adlı Yapıtlarında Biçemlerin Kullanımı, Herta Müller Kitabı. Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale, 2022, s. 155-173.
- [4] Aksöz, M., Söz Sanatları ve Yalan, Schriften zur Sprache und Literatur VII, Çizgi Yayınevi, Konya, s. 149-162, 2023.
- [5] Balcı, T., Grundzüge der türkisch – deutschen Kontrastiven Grammatik, Ulusoy Matbaası, Adana, 2009.
- [6] Balcı, T., Darancık, Y. & Yavuz, N., Edimsel Birleşimdeğeri ve Çeviriye Yansımaları, Schriften zur Sprache und Literatur I, IJOPEC Publication, London, s. 104 – 111, 2018.
- [7] Balcı, U., Wechsel der Diathese im Türkischen und Im Deutschen. Gemeinsamkeiten und Unterschiede in der Passivierung, Klagensfurter Beiträge zur Sprachwissenschaft, s. 37, 7 – 21, 2012.
- [8] Balcı, U. & Darancık, Y., Almanca Yazın Terimleri Sözlüklerinde "Somut Şiir" in Tanımı, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı.34, s. 101-116, 2007.
- [9] Darancık, Y., Dilbilimsel Bir Olgu Olarak Pazar Dili, Schriften zur Sprache und Literatur II, IJOPEC Publication, London, s. 77 – 82, 2019.
- [10] Demir, T. B., Ural-Altay Kuramı Karatay, Osman (2020). Ural-Altay Kuramı, İstanbul: Selenge Yayınları, International Journal of Volga - Ural and Turkestan Studies (Ijvuts), Volume 3, Issue 5, P. 131 – 136, 2021. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1551181 (Erişim tarihi: 11.02.2025).
- [11] Eisenberg, P., Grundriss der deutschen Grammatik, Band 2. Der Satz, Verlag J. B. Metzler, Stuttgart, Weimar, 2013.
- [12] Glück, H., Metzler Lexikon Sprache, Stuttgart, J. B. Metzler, Weimar, 2005.
- [13] İmer, K. Kocaman, A.ve Özsoy, A. S., Dilbilim Sözlüğü, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2011.
- [14] Kaçar, E., Eylem - Eyleyen İlişkisi Bağlamında Nesne Kavramı, Diyalog, Sayı 1, s. 29 - 39, 2016.
- [15] Kopf, K., Silbensprachen versus Wortsprachen, 2009. <https://www.sprachlog.de/2009/08/18/lesetipp-silbensprachen-versus-wortsprachen/> (Erişim tarihi: 10.10.2025).
- [16] Maralbek, Y. & Koçak, M., Miktar Semantiğinin Dünya Dillerine Ortak Eski Sentaktik Yapısı, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 7(20), 505-522, 2018.

[17] Vardar, B., Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Multilingual Yayınevi, İstanbul, 2002.

İNTERNET ADRESİ

<https://www.sprachlog.de/2009/08/18/lesetipp-silbensprachen-versus-wortsprachen/>

SESTEN CÜMLEYE: SÖZCÜK DİLİ - HECE DİLİ

Prof. Dr. Tahir BALCI

Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-00032557-5567>

thbalcii@gmail.com

Özet

Bu çalışmanın amacı, hece dili ve sözcük dili arasındaki farklardan bahsetmek ve konuyu Türkçe ve Almancadan örneklerle açıklığa kavuşturmaktır. Bunun için değişik kaynaklardaki görüşler karşılaştırılacak ve yorumlanacaktır. Dil dediğimiz olgu, karşılıklı bilgi, düşünce ve duygu aktarımı dediğimiz iletişim için kullanılan bir araçtır. Bu araç ses ile başlayıp metinle biter. Ses ile metin arasında yazıbirimler, heceler, sesbirimler, biçimbirimler, sözcükler ve sözcük öbekleri vardır. Konuşma dilinde bir solukta çıkarılan parçaüstü bir sese ya da ses öbeğine hece diyoruz. Bir hece bir ya da birkaç sestene oluşabilir. Hecelerdeki ses sayısı dilden dile değişir. Almanca ve Türkçede aynı olan hece yapıları V (ünlü), VC (ünlü – ünsüz), VCC, CV, CVC ve CVCC ses dizilimine sahiptir. Ancak Almancada CCCVCCC (strebst) ve CVCCCC ([du ent]fernst) şeklinde çok karmaşık hece yapıları da mevcuttur. Bir hecenin sınırını belirlemek her zaman kolay değildir. Özellikle Almancada hece sınırı ve hece bölme konusu o kadar karmaşıktı ki, 1996 reformuyla çok kolaylaştırıcı sadeleştirmeler yapılmak zorunda kalınmıştır. Hece bölmede esas olan şey, ses birliklerinin zihnimize oluşturduğu sözlü imgedir. Bir sesi ya da ses öbeğini nasıl algılıyor ve söylüyorsak, söyleyiş esnasında bu birlikler arasında yaptığımız minik durakları o şekilde yaparız. Bazı dillerde sözcükler hecelere bölünürken anlam taşıyan en küçük birimlerin, yani biçimbirimlerin sınırlarına (Morphemgrenze) dikkat edilir. Biçimbirimlerin sınırlarını dikkate alan diller “sözcük dili” diye adlandırılır. Almanca bu sınıflandırmanın tipik örneklerindendir. Çünkü ölçünlü Almancada “bir solukta çıkarılan parçaüstü bir ses ya da ses öbeği” ile biçimbirimler arasında çoğu zaman örtüşmezlik görülür.

Anahtar sözcükler: Almanca, Türkçe, hece dili, sözcük dili

WORD LANGUAGE - SYLLABLE LANGUAGE

Abstract

The aim of this study is to talk about the differences between syllable language and word language and to clarify the issue with examples from Turkish and German. For this purpose, the views in different sources will be compared and interpreted. The phenomenon we call language is a tool used for communication, which is the mutual transfer of information, thoughts and feelings. This tool starts with sound and ends with text. Between the sound and the text there are scripts, syllables, phonemes, morphemes, words and phrases. In spoken language, we call a suprasegmental sound or sound phrase produced in one breath a syllable. A syllable can

consist of one or several sounds. The number of sounds in syllables varies from language to language. The syllable structures that are the same in German and Turkish have the sound sequence V (vowel), VC (vowel - consonant), VCC, CV, CVC and CVCC. However, in German there are also very complex syllable structures such as CCCVCCC (strebst) and CVCCCC ([du ent]fernst). Determining the boundary of a syllable can sometimes present a challenge, particularly in German where the issue of syllable boundaries and syllabification was quite complex, as evidenced by the 1996 reform which introduced simplifications. The key to syllabification lies in the verbal image that phonemes create in our minds, and the way we perceive and articulate sounds or phrases is how we establish the pauses between these units during speech. In some languages, when words are divided into syllables, it is common to pay attention to the boundaries of the smallest units that carry meaning, known as morphemes. Languages that take into account the boundaries of morphemes are called "lexical languages". German is a typical example of this classification, because in standard German, there is often a mismatch between morphemes and "a suprasegmental sound or phrase produced in one breath".

Key words: German, Turkish, syllable language, lexical language

1. DİL NEDİR?

Dil, karşılıklı bilgi, düşünce ve duygu aktarımı dediğimiz iletişim için kullanılan bir araçtır. Başka bir ifadeyle, dil genel anlamda belirli bir topluluğun kollektif olarak düşünmesini ve davranış biçimi geliştirmesini sağlayan en önemli aidiyet belirteçlerinden biridir (Kırmızı 2016, 27). Kim, ne, nerede, ne zaman ve nasıl kullanıldığına göre dilin mahiyeti değişir ve dilin farkı kullanımları kullanılan yere, zamana ve kim tarafından olduğuna bağlı olarak değişiklik gösterir (Karaman, 2014). Dil, kavram ve düşüncenin sistemli sesli formudur (Maralbek & Koçak 2018, 507). Makinaların, hayvanların ya da insanların kullandığı dil vardır. Konumuz olan insan dilini de her düşünce ya da dil kuramı kendi çıkış noktasına göre farklı tanımlayabilir ve betimleyebilir. Kendine has nitelikleri olan hayvan dilini bir yana bırakırsak, doğal dil ve yapay dil olmak üzere iki dil türü ayırt edilir. Doğal dil, insanların bir arada yaşamasıyla oluşan toplumun yarattığı ve üzerinde uzlaştığı değerlerin en önemlisidir. Din, tarih, eğitim, sanat adalet gibi birçok değer, sözlü ya da yazılı dil sayesinde varlığını sürdürür ve geliştirir. Yapay diller de (makine dili, Esperanto, Volapük vs.) insan ürünü olan doğal dillerin ürünlerindendir. Hatta “üstdil” dediğimiz dil, yani dil hakkında konuşmak ve yazmak için kullandığımız dilin aracı da bizzat “konudil” diye adlandırılan bu doğal dildir (bak. Vardar 2002: 210).¹ Somutlaştıracak olursak, peki dil gerçekten nedir? İşte bazı tanımlar:

- Platon ve Aristoteles’e dayanan bir tanıma göre K. Bühler dili ‘fade, betimleme ve çağrı (Ausdrucks, Darstellungs- und Appelfunktion) işlevi olan bir araçtır.
- Humboldt’a göre dil, insan ruhunun enerjik ve dinamik bir eylemidir.
- Hegel’e göre dil, kuramsal zekânın eylemi ve ifadesidir.
- Marx, dili düşüncenin somut gerçekliği olarak görür.
- Humboldt, Sapir ve Whorf’un bakış açısına göre dil, insan davranışının, düşüncesinin ve varoluşunun belirleyici faktörüdür.

¹ “Almancada “Metasprache” dediğimiz üstdilın konusu olması açısından dilbilimin incelediği her dil, üstdil niteliği taşıyan dilbilime göre “konudil” (Objektsprache) diye adlandırılır (Vardar 2002, 137).

- Saussure ve Weisgerber dili, insanların / toplumun üzerinde uzlaştığı rastlantısal bir göstergeler sistemi şeklinde değerlendirirler.
- Morris'e göre dil, sözdizim, anlambilim ve edimbilimden oluşan bir göstergebilim sistemidir.
- Hjelmslev'e göre dil, ses ve anlam biçimlerinden oluşan cebirsel bir göstergeler sistemidir.
- Budundilbilim kuramına göre dil, sosyal gerçekliğin inşasının bir aracıdır.
- Bloomfield'e göre sosyal davranışın aracıdır dil.
- Lenneberg ve Chomsky'ye göre dil, insana özgü biçimde genetik olarak belirlenmiş ve hiyerarşik yapılardan oluşan kurallar sistemidir. Bu sistem, doğuştan gelen prensiplere göre gelişir.
- Wittgenstein'a göre dil, kullanılarak gerçekleşen bir tür oyundur.
- Toplumsal dilbilime göre dil, sosyal tabakaların gerçekleşme biçimi ve aracıdır, sosyal normların bir parçasıdır.
- Sözeylem kuramına göre dil, toplumda varolabilmek için aktif olabilmenin (eylemde bulunmanın) biçimi ve önkoşuludur.
- Kültürel antropoloji bakımından dil, tarihsel ve kültürel açıdan varolan çok ayrıntılı ve değişime açık eylem aracıdır.
- Sesbilgisel bakış açısında göre dil, ses ve anlamı birbiriyle ilişkilendiren bir işlevdir.

Lewandoski'den (1994: 994 – 995) aldığımız bu tanımlarda görüldüğü gibi dilin birçok tanımı vardır. Aslında bu tanımların hiçbirisi dil gerçeğini anlatmak için tek başına yetmez. Aslında dil, bu tanımların hepsidir, tamamıdır. Zaten tanımlar arasında çoğu zaman terimsel farklar söz konusudur. Her kuram, kendi vurgusunu yapmak için diğer kuramların içerdiği bazı hususları gözardı edebilmektedir. Mesela Chomsky dilin sürekli yinelenen kurallardan oluşan bir istem olduğunu söylerken Wittgenstein'ın ile çelişmez. Wittgenstein dili bir oyuna benzetir, çünkü oyunun temel unsuru kurallardır.

2. HECERLER HAKKINDA

Konuşma dilinde bir solukta çıkarılan parçaüstü bir sese ya da ses öbeğine hece diyoruz. Bir hece bir ya da birkaç sestten oluşabilir. İstisnai durumlarda hece oluşturabilen ısıklı sesler (Sibilant) hariç ünsüzler tek başlarına hece oluşturamaz, hecenin çekirdeği ünlüden oluşur.

Hecelerdeki ses sayısı dilden dile değişir. Almanca ve Türkçede aynı olan hece yapıları V (ünlü), VC (ünlü – ünsüz), VCC, CV, CVC ve CVCC ses dizilimine sahiptir. Ancak Almancada CCCVCCC (strebst) ve CVCCCC ([du ent]fernst) şeklinde çok karmaşık hece yapıları da mevcuttur.

Bir hecenin sınırını belirlemek her zaman kolay değildir. Özellikle Almancada hece sınırı ve hece bölme konusu o kadar karmaşıktı ki, 1996 reformuyla çok kolaylaştırıcı sadeleştirmeler yapılmak zorunda kalınmıştır. Hece bölmede esas olan şey, ses birliklerinin zihnimizde oluşturduğu sözlü imgedir. Bir sesi ya da ses öbeğini nasıl algılıyor ve söylüyorsak, söyleyiş esnasında bu birlikler arasında yaptığımız minik durakları o şekilde yaparız. İşte diller arasındaki hece bölme farklılıkları burada başlar. Çünkü durakların oluşmasına esas oluşturan ses algısı, ses süresi (sprachliches Kontinuum) ve dolayısıyla hece sınırlarını çizmek) dilden dile değişen sezgilere dayanır (bak. Lewandowski 1994: 962 - 963). Eisenberg'in (2013: 30)

haklı olarak sorduğu gibi, Almanca „Wolle“² sözcüğündeki [l] sesi birinci heceye mi, ikinci heceye mi aittir? Almancayı anadili olarak konuşanların, hatta dilbilimcilerin bile bu soruya verecekleri yanıtlar farklı olabilecektir.

Eisenberg’e (2013: 32) göre yaklaşık 20 ünlü ve ikili ünlü (Diphthong) Almancada hece çekirdeği olarak işlev görür. “Kraft” ve “Pferd” gibi tek heceli sözcüklerde çekirdeğin ön kenarı ve arka kenarı bulunur. Almancada 50’ye yakın ön ve arka kenar çeşidi vardır. Başka çalışmalarda Theo Vennemann’a dayanarak hece yapıları betimlenmektedir (bak. Shannon 1987; Vennemann 1988; Balcı 1991a; Balcı ve Aksöz 2024)³ Buna göre hecelerde baş (Kopf), kuyruk (Coda) ve çekirdek (Nukleus) olur. Bir hecenin başı ve kuyruğu boş olabilir, fakat çekirdeği boş olamaz.

3. SÖZCÜKLER HAKKINDA

Dilin esas yapı taşları seslerdir. Nitelikleri bakımından düzensiz sesler (Geräuschlaute) ve düzenli sesler (Nicht-Geräuschlaute) olmak üzere ikiye ayrılır. Düzensiz sesler arasında anlam ayırt etme ya da anlam taşıma özelliği yoktur, yani kendi aralarında uyum ve bütünlük bulunmaz. Düzenli sesler bile ancak bir araya gelerek biçimbirimleri, biçimbirimler de birleşerek sözcükleri oluşturur.

Tabii ki tek başına hem sesbirim, hem biçimbirim hem de sözcük olan ögeler de vardır. Türkçe “o” ya da “u dönüşü” sözcüğündeki “u” veya bazı ünlemler buna örnektir. Fakat dikkat edilirse, sözcüklerin genelde birden çok sestem oluşur. Ya kök halinde ya da dillerin öznel yapısına göre köke önek(ler), son ek(ler), iç ek(ler) eklenerek, bazen de birden fazla sözcük birleştirilerek ya da bir sözcük öbeğinin bazı bölümleri alınıp kısaltma yapılarak dilin sözcük dağarcığına yeni sözcükler katılır. Almanca ve Türkçeden örnekler verelim:

- Önekler için: entgehen, Vorspiel, unschön; önyıkama, öngörmek, eşgüdüm, sapsarı⁴
- Son ekler için: lieben, Spieler, sehbar; sevmek, sevgi, atlı, iyice
- Birleşik sözcükler için: Atomkraftwerk; Çanakkale, beşparmakotu⁵
- kısaltmalar için: Stabi, BAFöG, CDU; T.C., BOTAŞ, Dr.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, sözcükleri oluşturan biçimbirimler bağımlı ve bağımsız olabilir. Bağımsız biçimbirimler, tek başına kullanılan sözcüklerdir. Bağımlı olanlar ise ancak bağımsız biçimbirimlere eklenerek kendini gösterebilen yapım ve çekim ekleridir.

Ayrıca sözcükleri türlerine göre ad, fiil, sıfat, belirteç, adıl, ilgeç (önilgeç, içilgeç, sonilgeç), bağlaç, ünlem, tanımlık gibi kategorilere ayırırız.

² “Wolle” sözcüğü yazıda “Wol-le” şeklinde hecelere ayrılır. Ancak bu sözcükteki çift harf “ll” iki ses değildir, kendilerinden önce gelen “o”yu kısaltma işlevine sahiptir ve tek sestir, yani [l] sesidir. Dolayısıyla sesletim sürecinde bu sesin birinci heceye mi ikinci heceye mi ait olduğu söylemek mümkün olmakla birlikte tartışmalıdır.

³ Hece konusunda söylemlerde bulunabilmek için Vennemann (1988) sesleri sertliklerine göre sınıflandırmış olup seslerin varsayımsal sertlikleri şöyledir (Bkz. Shannon 1987): /p,t,k/: 10; /b,d,g/: 9; /f,x,ş/: 8; /v,z,ç/: 7; /m,n/: 6; /l/: 5; /r/: 4; /j,w/: 3.5; /i,y,u/: 3; /e, i,o/: 2; /a/: 1.

⁴ Türkçede önek kategorisi olup olmadığı tartışmasına girmeden – ki bizce önekler / önekimsiler Türkçede vardır ve bunlar yabancı dillerden gelen öneklerle sınırlı değildir – merak edenler için şu çalışmaları önerelim: König (1994), Kanatlı ve Balcı (2000), Balcı (2009).

⁵ Önek konusu gibi Türkçenin en çok tartışılan kategorilerinden birisi de birleşik sözcükler konusudur (bak. Balcı (1991b ve 2009).

Kuşkusuz ki tek başına sözlükte duran bir sözcük, sözlük maddesi olmaktan öteye gidemez. Demem şu ki, asıl önemli olan şey, sözcüklerin bağlam içinde kullanılarak anlamlandırılmasıdır. Ludwig Wittgenstein'in vecizeleşmiş ve her dilbilimcinin bildiği "Die Bedeutung eines Wortes ist sein Gebrauch = Bir sözcüğün anlamı, onun kullanımıdır" sözü bu gerçeğe işaret eder.

4. SÖZCÜK DİLİ – HECE DİLİ

Bu başlık altında yapılan sınıflandırma, dillerin genetik yapısını dikkate almayan, dilsel tiplendirmeyi göz önünde bulunduran ölçütlere göre yapılır. Szczepaniak'a (2009) göre Almancanın bir değişkesi ya da lehçesi olan İsviçre Almancası bile, ölçünlü Almanya Almancasından farklıdır. Çünkü ölçünlü Almanya Almancası sözcük dilidir, İsviçre Almancası ise hece dilidir. Bu ilginç durumun nedeni nedir, sözcük dili ile hece dili arasındaki farklar nelerdir? Neden Almanca sözcük dili, Türkçe ise hece dili olarak tiplendirilir?

4.1.Sözcük Dili

Bu tiplendirmenin esasını oluşturan olgu, sözcüklerin hecelere bölünme biçimidir. Bazı dillerde sözcükler hecelere bölünürken anlam taşıyan en küçük birimlerin, yani biçimbirimlerin sınırlarına (Morphemgrenze) dikkat edilir. Biçimbirimlerin sınırlarını dikkate alan diller "sözcük dili" diye adlandırılır. Almanca bu sınıflandırmanın tipik örneklerindendir. Çünkü ölçünlü Almancada "bir solukta çıkarılan parçauştü bir ses ya da ses öbeği" ile biçimbirimler arasında çoğu zaman örtüşmezlik görülür. Bu örtüşmezlik Almancayı anadili olarak konuşanların bile dil algısıyla çelişmektedir ve bu nedenle yazım kurallarına aykırılıklar ortaya çıkmaktadır.

Bu nedendir ki 1996 yılında Almanya, Avusturya ve İsviçre'nin oluşturduğu bir komisyon, „Neue deutsche Rechtschreibung“ adı altında bir yazım reformu gerçekleştirilmiştir. Konumuzla ilgili olan hususu belirtecek olursak, bu reformla heceleri oluştururken dikkate alınan biçimbirime uygunluk ya da bütünlük ilkesinden vazgeçilmiş, „Esel“ ve „eben“ gibi tek biçimbirimden oluşan ve bölünemeyen sözcükler „E-sel“ ve „e-ben“ şeklinde bölünür olmuştur.

Fakat birkaç yıl sonra itirazlar başlamıştır. 2004 yılında, tanınmış birçok insan (bilim insanları, sanatçılar, gazeteciler vs.) Almanya, Avusturya ve İsviçre'yi kapsayan bütüncül reform yerine yalnız Federal Almanya'da geçerli olacak bir kurul önermişler ve bu kurul kurulmuştur. Bu kuruldan özellikle tartışmalı olan konulara, örneğin bitişik – ayrı yazma, hecelere ayırma, Almancalaştırılan yabancı sözcükler gibi alanlara müdahil olması beklenmekteydi. Böylece 2006'da Almanca yazım kurallarının 3. Versiyonu (yorumu) ortaya çıkmıştır. Bu reformla hecelerin bölünmesinde biçimbirimsel ilkelere uyulmaması ve sözcüklerin „yavaş bir konuşma hızında bir solukta çıkan“ seslere göre bölünmesi, yani hece dillerine özgü bir ilke öngörülmüştür. eTabii ki burada da istisnalar dikkat çekmektedir.

Örnekleri çoğaltmak gerekirse: „eben“ sözcüğünde „e“ tek başına sözcük başında kalmıyorsa bölünebilir, yani bu sözcük „e-ben“ diye bölünmez, ama bitişik / birleşik olan „soeben“, „so-e-ben“ şeklinde bölünür.

Daha önce „ck“ bölünürken „kk“ye dönüştürülüyordu, yani „flicken“ sözcüğü „flik-ken“ diye ayrılıyordu, artık „fli-cken“ şeklinde ayrılmaktadır.

Bir sürtünücü ses (Reibelaut) ve bir patlamalı sestten (Explosivlaut) oluşan birleşik ses eskiden bölünemezdi, yeni düzenleme ile „Gä-ste“ / „We-ste“ yerine „Gäs-te“ / „Wes-te“ geçerlidir, çünkü telaffuzda hece böyle sesletilmektedir.

Aslında en önemli düzenleme başka dillerden Almancaya gelen ödünçlemeleri kapsamaktadır. T. Balcı'nın 1990 yılında sunduğu doktora girişim hataları olarak değerlendirdiği örnekler (bak. Balcı 2009, 158 – 159) bu açıdan dikkat çekicidir. Zira o zaman yanlış diye değerlendirilen hece bölme olanakları Almancaya uydurularak yumuşatılmıştır. Şu anda bu tür sözcükleri farklı şekilde hecelerine bölmek olanaklıdır: „Fab-rik, Dis-zip-lin, nuk-le-ar, Mikro-phon, Tab-lette, In-dust-rie, Kont-rol-le, Sig-nal, Mag-net, Hyd-rau-lik, Feb-ruar” ya da eskisi gibi “Fa-brik, Dis-zi-plin, nu-kle-ar, Mi-kro-phon, Ta-blet-te, Indu-strie, Kon-trol-le, Signal, Ma-gnet, Hy-drau-lik, Fe-bruar”.

2006'da yapılan düzenleme ile Almancada hece bölmenin gerçekten „yavaş bir konuşma hızında bir solukta çıkan“ seslere göre yapıldığını söyleyemeyiz. „Verein“, „Betrieb“ ve „Getränke“ sözcüklerini ele alalım. Türkçe hecelerin başında iki ünsüz bulunamayacağı ve çok ünsüzlü başların sesletimi öğrencilere zor geldiği için öğrencilerimiz bu sözcükleri hece dili olan Türkçeye uydurarak şu şekilde ayırır: „*Ve-rein“, „*Bet-rieb“ ve „*Get-rän-ke“. Oysa Almancaya göre heceleri böyle ayırmak hatalıdır.

4.2.Hece Dilleri

Hece dili demek, elde edilen parçaların anlamlı olup olmadıklarına bakılmaksızın, normal bir konuşma hızında bir solukta söylendikten sonra küçük bir ara verilerek oluşturulan ses ya da ses öbeğini dikkate alan dil demektir. Türkçe tipik bir hece dilidir. Sözcükleri oluşturan ses zinciri hecelere bölünürken hiçbir şekilde bölünen parçaların biçimbirim değeri taşıyıp taşımadığına bakmaz.

2006'da Almancada yapılan düzenlemede hece dili ilkelerine uyulduğu belirtilse de, Almanca'nın bütüncül karakterinden olsa gerek, biçimbirim sınırları kısmen korunmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi, Almancada yapılan yazım düzenlemeleriyle gerçekten hece dili kurallarına uyulsaydı „Verein“, „Betrieb“ ve „Getränke“ sözcüklerini „Ver-ein“, „Be-trieb“ ve „Ge-trän-ke“ diye ayırmamak gerekirdi.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Hece dili ya da sözcük dili olmanın dillerin genetik yapısıyla ilgisi yoktur. Örneğin Szczepaniak (2009) Almanca'nın bir değişkesi ya da lehçesi olan İsviçre Almancasının, sözcük dili olan ölçünlü Almancadan farklı, yani hece dili olduğunu belirtmektedir. Bu durumu ilginç kılan şey, aynı ailede yer alan iki değişkenin dilsel tiplendirmede (sprachliche Typologie) ayrı yerlerde bulunmasıdır. Hint – Avrupa dil ailesine mensup Almanca ile İspanyolca / İtalyanca / Fransızca arasında da böyle bir fark vardır.

Szczepaniak'a göre son yıllarda hece dili – sözcük dili şeklinde yapılan tiplendirmenin önem kazanmasının nedeni, dillerin değişmesinde oynadığı rolün farkedilmesidir. Nitekim hece dilinde konuşucu tarafından „daha kolay sesletilebilirlik“, sözcük dilinde ise dinleyici açısından „daha iyi ve kolay anlaşılabilirlik“ esastır.⁶ Bu esas doğrultusunda hece sınırı ile biçimbirim

⁶ Bu yüzden hece dili “konuşan” dostu, sözcük dili ise “dinleyen” dostu bir dil diye belirtilir.

sınırı çoğu zaman uyuşmadığı için dilsel biçimlerin bozulması ve dilin daha hızlı değişmesi söz konusu olmaktadır.⁷

2006 yılında yürürlüğe giren 3. yazım reformuyla Almancaya hece dili özelliği kazandırılmaya çalışılsa da, bu ancak sınırlı bir şekilde başarılabilmiştir. Neticede Almanca hece dili değil, sözcük dilidir. Hece dili ya da sözcük dili olmak dizem (Rhythmus, Sprechakt) ile ilgilidir.⁸ Almancada vurgulu – vurgusuz heceler belirli aralıklarla yinelenir.⁹ Almancada “ikili tartım” (Trochäus) ve “üçlü tartım” (Daktylus) vardır. Buna göre heceler ikili tartımda “vurgulu + vurgusuz” (sandig) ya da “vurgulu + vurgusuz + vurgusuz” (sandige) biçiminde sıralanır. Ses uyumu (Vokalharmonie) olmayan dillerde vurgulu – vurgusuz arasındaki iniş – çıkışlar daha keskindir, dolayısıyla daha çok enerji harcanır. Bu açıdan bakıldığında Türkçe, Almancaya nazaran daha monoton sesletimli bir dil olarak kabul edilir. Önemli farklardan birisi de şudur: Sözcük dillerini anlamak daha kolaydır. Hece dilleri ise daha kolay sesletilir.¹⁰

Sözcük dillerinin en önemli özelliği sözcük köklerinin vurgulanmasıdır; bir sözcüğe yapım / çekim eki gelse de vurgu kökte sabittir, kaymaz. Hece dillerinde durum farklıdır.

Sözcük dili – hece dili olma konusunda rol oynayan önemli etmenlerden birisi de hece yapılarıdır. Hece dilleri ağırlıklı olarak açık heceleri tercih eder.¹¹ Örneğin Japonca, Türkçe ya da Eisenberg’in (2013: 133) işaret ettiği gibi Latin dillerinden Fransızca, İtalyanca ve İspanyolca böyledir.

Türkçe hece başlarında en fazla bir ünsüze (CV), hece kuyruğunda ise bazı ünsüzlerle sınırlı olmak kaydıyla iki ünsüze (VC, VCC, CVC, CVCC) izin verilmesi, daha karmaşık hece yapılarına (CCCVCCC, strebst; VCCCC, Ernst) sahip olan sözcük dili Almanca ile temel bir fark oluşturur.

Belirttiğimiz gibi Almancada sözcüklerin kökünün vurgulanması esastır, vurgu sabittir. Oysa Türkçede köklerin vurgulu olacağına / olmayacağına dair bir kesinlik yoktur ve vurgu oynaktır, yani bir sözcüğe ek gelince vurgu çoğunlukla eke kayar: **ked**i, **ked**iler, **ked**ilerden,

⁷ Szczepaniak, Eski Yüksek Almanca’nın (500 – 1050) hece dili olduğunu, o dönemlerde „epfele > Äpfel“ örneğinde görüldüğü üzere çok heceli birçok sözcükte hece düşmesi yaşandığını, ancak Yeni Yüksek Almanca’nın erken dönemlerinde „gibst“ örneğindeki benzer şekilde sözcüklerin kuyruğunda ünsüz yığılmalarının başladığını, böylece ölçünlü Almanca’nın sözcük diline dönüştüğünü söylemektedir. Hatta „Alter-s-gruppe“ ve „Bär-en-dienst“, „des Teufels Sohn > der Teufel-s-sohn“ örnekleri ve benzerlerindeki gibi, sözcük dillerinin tipik özelliklerinden olan ve işlev değiştiren biçimbirimlerden dönüşen kaynaştırıcı seslerin (Fugenelemente) ortaya çıkması, Almancadaki bu değişimin göstergelerindendir.

⁸ Bu unsurlar özellikle şiir dilinde ve söz sanatlarında çok önemlidir (söz sanatları için bak. Aksöz Aksöz 2017, 2022 ve 2023;).

⁹ Bu aralıklara Almacada “Fuß” denir; bunu “tartım” diye Türkçeleştirebiliriz. Çünkü “Fuß” sözcüğünün Türkçesi “ayak” dil bağlamında “kısa yedekli dize” ya da “uyak” gibi anlamlara sahiptir.

¹⁰ Almanca’nın sözcük dili, Türkçenin ise hece dili olması nedeniyle Almanca öğretiminde önemli sesletim sorunları çıkmaktadır, yani bu dil farklılığı öğrenmeyi zorlaştıran unsurlardandır. Başarıyı yükseltmek için optimize edilmesi gereken birçok unsur gibi bu da önemlidir (bak. Darancık 2012 ve 2025; Balcı 2016; Altürk, Yel, Arık Yüksel & Balcı 2016; Kaçar 2024).

¹¹ Açık heceler, dünyadaki bütün doğal dillerin benimsediği tek hece tipidir (bak. Jakobson ve Halle, içinde: Holenstein 1985: 129).

kedilerdenmiş. Burada görüldüğü üzere vurgu „-ler“ ve „-den“ eklerine kaymış, fakat „-miş“ ise vurgulanamaz.¹² Türkçe sözcüklerin vurgusunda o kadar çok ayrıntı var ki, sözcükteki

- ekin niteliğine: **uzunca** – **salaklık**
- hecenin açıklığına – kapalılığına göre: **Malatya**, **Edirne**, **Giresun**, **İstanbul**¹³
- önekimsi gelmesine: **kara** - **kapkara**
- hece sayısına: **ayva** – **kelebek**, **Harbiye** - **Bahariye**
- bir adın cins adı mı özel ad mı olduğuna: **aydın** - **Aydın**
- kişi adı / yer adı olup olmadığına: **Aydın** - **Aydın**
- yabancı sözcük mü yerli sözcük mü olduğuna: **Kazancı** – **Gürleyik**

göre değişir. Dolayısıyla vurgu çok ayrıntılı çalışmalar gerektirmektedir.

Dikkat edilirse Türçede vurgulu – vurgusuz karşıtlığı bakımından da Almancaya göre çeşitlilik çoktur:

- ikili tartım / vurgusuz – vurgulu: **balık**
- ikili tartım / vurgulu – vurgusuz: **Ege**
- üçlü tartım / vurgusuz – vurgusuz – vurgulu: **kelebek**
- üçlü tartım / vurgulu – vurgusuz – vurgusuz: **Harbiye**
- üçlü tartım / vurgusuz – vurgulu – vurgusuz: **Erzincan**
- dördü tartım / vurgusuz – vurgulu – vurgusuz - vurgusuz: **Erzincanlı**
- beşli tartım / vurgusuz – vurgulu – vurgusuz – vurgusuz - vurgusuz: **Erzincanlılar**
- altılı tartım / vurgusuz – vurgulu – vurgusuz – vurgusuz - vurgusuz - vurgusu: **Erzincanlılardan**

Çok uzun ses / hece zincirlerinden oluşan karmaşık sözcüklerdeki vurgu hakkında bir şey söylerken çok dikkatli olmak gerekir. „Erzincanlılardan“ ya da Dursunoğlu’da (2006) yer alan „gelemeyecemmiş“ örneğinde 4 vurgusuz hecenin aynı sözcükte yan yana gelmesi nedeniyle çok tartışmalı ve araştırılması gereken olgularla karşılaşılır.¹⁴ Bu örneklerde sadece bir hecede vurgu olduğu kabul edilebilir mi? İlk veya son dört hecenin değişmeyen ses baskısı ve gücüyle, aynı ton ile sesletilebileceği iddia edilebilir mi? „Fransızlaştırılacakların listesi“ öbeğindeki „Fransızlaştırılacakların“ gibi oldukça uzun bir isimde vurgu nerededir? Bu vb. yapılarda birden çok vurgunun varolduğunu söylemek gerekmez mi?

Tabii ki bir cümleyi oluşturan sözcükleri peş peşe sesletirken ikiden fazla vurgusuz hecenin yan yana gelmesi mümkündür. Böyle durumlarda, yan yana gelen hecelerin ulanmasında zaten vurgu değişişiklikleri olur. Vurgu sistemi çok değişken olan Türkçeye ilgili bazı incelemelerde belki dikkate alınmayan durum budur.¹⁵ Dolayısıyla çok sayıda heceden oluşan sözcüklerde iki

¹² Buradaki “-miş” ile “gelmiş” örneğindeki vurgulu “-miş” ekini karıştırmamak gerekir. Buradaki vurgu farkının nedeni yüklem türüdür.

¹³ Üç heceli yer adlarında birinci ve ikinci heceden biri açık diğeri kapalı ise vurgu kapalı hecede, her iki hece açık veya kapalı ise ikinci hecededir. Üç heceli yer isimlerinde birinci ve ikinci heceden biri açık diğeri kapalı ise vurgu kapalı hecededir. (Börekçi 2005: 191).

¹⁴ Dolayısıyla Börekçi’de (2005) Mirşan’a / Aksan’a dayanılarak verilen örneklerin bir bölümü sorunludur (Elbette şiir dilini düzyazı dilinden ayırmak gerekir). Uzun bir ses zincirinin sabit hızla sürdürülebilmesi konuşmanın doğasına aykırıdır. Zira söyleyişle bir anlama yeni yananamlar katılır, durumsal karşıtlıklar oluşturulur.

¹⁵ Vurgunun değişken olmasından öte, önemsiz olduğunu iddia edenler bile vardır (bak. Grønbech 1940).

vurgu olabileceğini, en azından ikincil vurguları gözden kaçırmamak gerekir. Bu özellik hece dillerinin bir özelliği olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- [1] Aksan, D., Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim), 1. Cilt, 2. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1979.
- [2] Aksöz, M., Biçemler ve Uygulamalı Öğretimi, Çizgi Yayınevi, Konya, 2017.
- [3] Aksöz, M., Herta Müller'in Atemschaukel ve Drückender Tango Adlı Yapıtlarında Biçemlerin Kullanımı, Herta Müller Kitabı. Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale, s. 155-173, 2022.
- [4] Aksöz, M., Söz Sanatları ve Yalan, Schriften zur Sprache und Literatur VII, Çizgi Yayınevi, Konya, s. 149-162, 2023.
- [5] Altürk, A., Yel, G., Arık Yüksel, T. & Balcı, U., Turizm Fakülte ve Yüksekokullarında Yabancı Dil Eğitimi, Journal of Turkish Studies, 11, s. 139 - 150, 2016.
- [6] Balcı, T. (1991a). T. Vennenmann'ın Seslem İlkeleri, Çağdaş Türk Dili, 52, Dil Derneği Yayınları, Ankara, s. 31-35.
- [7] Balcı, T. (1991b). Birleşik Sözcükler ve Öztürkçe Üzerine, Çağdaş Türk Dili, no.11, s. 345-352.
- [8] Balcı, T., Grundzüge der türkisch – deutschen Kontrastiven Grammatik, Ulusoy Matbaası, Adana, 2009.
- [9] Balcı, T., Aksöz, M., Heceleri Ayırma Açısından Almanca ve Türkçenin Özellikleri / Features of German and Turkish in Terms of Separatingsyllables, International Halich Congress on Multidisciplinary Scientific Research-VII January 23-25, 2024 / Istanbul, İstanbul, Turkey, s. 30-36, 2024.
- [10] Balcı, U., Turizm Lisans Öğrencilerinin Dil Eğitimi ile İlgili Sorunları ve Çözüm Önerileri, The Journal of Academic Social Science Studies, Cilt 9, Sayı 50, s. 93 - 100, 2016.
- [11] Börekçi, M. (2005). Türkçede Vurgu-Tonlama- Ölçü-Anlam İlişkisi, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 12, s. 187 – 207.
- [12] Darancık, Y., Yabancı Dili Geliştirme Yöntemi' ile Yabancı Dil Derslerinde Okuma Becerisinin Geliştirilmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 21, Sayı 2, s. 255 -268, 2012.
- [13] Darancık, Y., Yabancı Dil Öğreniminde Öğrencilerin Dil Becerisi Öncelikleri: Dört Temel Beceriye Yönelik Bir Değerlendirme, Schriften zur Sprache und Literatur VII, Çizgi Yayınevi, Konya, s. 294 – 302, 2025.
- [14] Dursunoğlu, H., Türkiye Türkçesinde Vurgu, Journal of Graduate School of Social Sciences, Cilt 7, Sayı 1, s. 267-276, 2006.

- [15] Eisenberg, P., Grundriss der deutschen Grammatik, Band 1: Das Wort. Unter Mitarbeit von Nanna Fuhrhop, Verlag J. B. Metzler, Stuttgart, Weimar, 2013.
- [16] Glück, H., Metzler Lexikon Sprache, Stuttgart, J. B. Metzler, Weimar, 2005.
- [17] Grønbech, K. (1940). Der Akzent im Türkischen und Mongolischen, Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, Cilt. 94, Sayı 3 / 4, s. 375-390. <https://www.jstor.org/stable/43374530> (Erişim tarihi: 21.09.2025).
- [18] Holenstein, E., Sprachliche Universalien· Eine Untersuchung zur Natur der menschlichen Sprache, Bochum: Brockmeyer, 1985
- [19] Kaçar, E., Foreign language learners' perceptions of their online roles in emergency remote teaching, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 33, Sayı 2, s. 907 - 918, 2024.
- [20] Kanatlı, F., Balcı, T., Türkçenin Gelişme Eğilimleri: Önekimsilerle Eylem Türetimi, TÖMER Dil Dergisi, Sayı 94, s. 65-74, 2000.
- [21] Karaman, F., Sözde Boş Sözlerin Edim Dilbilimsel Yanı. Journal of language and literature education/Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi, 2(12), 2014.
- [22] Kırmızı, B., Almandaca Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme, Yabancı Dil Öğretimine Genel Bir Bakış I, Çizgi Yayınevi, Konya, s. 27-33, 2016.
- [23] König, W., Zwischen Sprachpurismus und Sprachpluralismus. Skizze einer kultursoziologischen Geschichte des modernen Türkischen, Diyalog, Sayı 2, s. 31-77, 1994.
- [24] Kopf, K., Silbensprachen versus Wortsprachen, 2009. <https://www.sprachlog.de/2009/08/18/lesetipp-silbensprachen-versus-wortsprachen/> (Erişim tarihi: 10.02.2025).
- [25] Lewandowski, Th, Linguistisches Wörterbuch 3, 6. Auflage, Verlag Quelle und Meyer, Heidelberg / Wiesbaden, 1994.
- [26] Maralbek, Y., & Koçak, M., Miktar Semantiğinin Dünya Dillerine Ortak Eski Sentaktik Yapısı. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 7(20), 505-522, 2018.
- [27] Selen. N., Alman Dilinin Fonetik ve Entonasyon Kuralları. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 1981.
- [28] Selen, N., Phonologie Morphologie Syntax der deutschen Sprache. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi, 1983.
- [29] Shannon, T., Different Types of Naturalness in Morphological Change, Handout, 1987.
- [30] Szczepaniak, R., Silbensprachen versus Wortsprachen, Natur & Geist. Das Forschungsmagazin der Johannes-Gutenberg-Universität Mainz, s. 49 – 52, 2009. [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgicfindmkaj/https://www.tobiaspreis.de/media/Natur_und_Geist_02-2009.pdf](https://www.tobiaspreis.de/media/Natur_und_Geist_02-2009.pdf) (Erişim tarihi: 19.10.2025).

- [31] Vardar, B., Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Multilingual Yayınevi, İstanbul, 2002.
- [32] Vennemann, Th., Preference Laws for Syllable Structure and the Explanation of Sound Change, Berlin/New York/Amsterdam: Mouton de Gruyter, 1988.

SAĞLIK ÇALIŞANLARINDA DUYGUSAL ZEKANIN İŞ PERFORMANSINA ETKİSİ: SİSTEMATİK GÖZDEN GEÇİRME

Psikolojik Danışman, Burcu YILMAZ¹

¹Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, burcuyilmaz130@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0006-4233-1547>

Prof. Dr. H. Zekavet KABASAKAL²

²Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, zekavet.kabasakal@deu.edu.tr
<https://orcid.org/0009-0006-4233-1547>

ÖZET

Bu sistematik gözden geçirme, sağlık çalışanlarında duygusal zekâ düzeyinin iş performansı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma kapsamında PubMed, Ulakbilim, Web of Science, Google Akademik ve Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarında 2010-2025 yılları arasında yayımlanan çalışmalar taranmış ve toplam 19 çalışma incelenmiştir. Ele alınan çalışmaların tamamına yakınının nicel araştırma desenleriyle yürütüldüğü, bunların da büyük ölçüde tarama ve korelasyonel yöntemlere dayandığı görülmüştür. Dâhil edilen çalışmaların büyük çoğunluğunda örnekleme hemşirelerin oluşturduğu, daha az sayıda çalışmada ise doktorlar ve diğer sağlık personelinin yer aldığı görülmüştür. Bulgular, duygusal zekânın iş performansını anlamlı ve pozitif yönde etkilediğini göstermekle birlikte kişilik özellikleri, örgütsel sessizlik, işe bağlılık, işten ayrılma niyeti, iş memnuniyeti gibi değişkenlerin de iş performansı ile anlamlı biçimde ilişkili olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte ele alınan 1 çalışmada duygusal zeka ve iş performansı ile ilgili ilişki bulunamamıştır. Sonuç olarak bu sistematik gözden geçirme, duygusal zekânın sağlık çalışanlarının iş performansını destekleyen temel bir bireysel kaynak olduğunu ve bu becerilerin geliştirilmesine yönelik girişimlerin sağlık hizmetlerinin niteliğini ve sürdürülebilirliğini artırma potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Duygusal Zeka, İş Performansı, Sağlık Çalışanları, Sağlık Sektörü

GİRİŞ

Günümüzde uluslararası alanda önemli bir konuma sahip olan ve kapsamı giderek genişleyen duygusal zekâ kavramı, iş performansı ile ilişkisi bağlamında birçok araştırmaya konu olmaktadır. Özellikle insan yaşamını doğrudan etkileyen sağlık sektöründe bu ilişki yoğun biçimde incelenmektedir. Sağlık hizmetlerinin niteliği yalnızca teknik bilgi ve becerilere değil, aynı zamanda çalışanların duygusal ve sosyal yetkinliklerine de bağlıdır. Yoğun stres, zaman baskısı ve hasta-hasta yakını etkileşimleri, sağlık çalışanlarının empati ve duygusal düzenleme becerilerini ön plana çıkarmaktadır (Salovey ve Mayer, 1990; Goleman, 1995). Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerle değişen çalışma koşulları da sağlık personelinin duygusal yükünü artırmaktadır (Avunduk, 2016). Bu bağlamda incelendiğinde duygusal zekâ, sağlık çalışanlarının iş ortamındaki tutum ve davranışlarının önemli bir belirleyicisi olarak görülmektedir.

Duygusal zekânın sağlık sektöründeki etkilerini anlamadan önce, kavramın gelişim sürecine kısaca değinmek yararlı olacaktır. Duygusal zekâ kavramının temelleri Thorndike’in sosyal zekâ yaklaşımına dayanmakta, Gardner’in Çoklu Zekâ Kuramı ile kişilerarası ve içsel zekâ boyutlarıyla genişletilmektedir (Koca, 2022; Mumcu ve Yiğit, 2022). Kavram bilimsel olarak ilk kez Mayer ve Salovey tarafından tanımlanmış (Kara, 2015); bireyin kendi ve başkalarının duygularını algılama, ayırt etme ve bu bilgiyi davranışlarını yönlendirmede kullanma yeteneği olarak açıklanmıştır (Shooshtarian vd., 2013). Daniel Goleman’ın 1995 yılında yayımladığı “Emotional Intelligence” adlı çalışmasıyla kavram popülerlik kazanmış (Alpöz, 2021) ve günümüzde yaygın kabul gören çerçevesine ulaşmıştır (Kara, 2015). Duygusal zekâ; özbilinç, motivasyon, empati, sosyal beceri ve kendine çekidüzen verme olmak üzere beş temel unsurdan oluşmakta olup, literatürde bu kavram yetenek tabanlı ve karma model olmak üzere iki farklı bakış açısıyla ele alınmaktadır (Kara, 2015).

Duygusal zekâ, bireyin duygularını tanıma ve yönetme, başkalarının duygularını anlama ve etkili iletişim kurma becerilerini kapsamakta; stresle başa çıkma, çatışma yönetimi ve empatik yaklaşım gibi iş yaşamı açısından kritik süreçleri desteklemektedir (Mayer vd., 2016). Özellikle sağlık sektöründe bu becerilerin yüksek olması, çalışanların iş performansına olumlu katkı sağlamaktadır.

İş performansı ise çalışanın görev ve sorumluluklarını belirlenen standartlar doğrultusunda yerine getirme düzeyi olarak tanımlanmaktadır (Koyuncu, 1993). Literatürde iş performansı; görev performansı ve bağlamsal performans olmak üzere iki boyutta ele alınmaktadır. Görev

performansı iş tanımı kapsamındaki faaliyetleri içerirken, bağlamsal performans örgütsel vatandaşlık davranışları ve iş arkadaşlarına destek gibi örgütsel etkinliği artıran ancak görev performansı kapsamında değerlendirilmeyen davranışları kapsamaktadır (Mumcu ve Yiğit, 2022).

Bu çerçevede, duygusal zekâ ile iş performansı arasındaki ilişkiyi anlamak, çalışan iyi oluşunu arttırma, örgütsel başarı ve verimlilik açısından büyük önem taşımaktadır. Özellikle sağlık hizmetlerinin doğası gereği yoğun insan ilişkilerine dayanması, duygusal zekâ ile iş performansı üzerindeki etkisini daha da belirgin hale getirmektedir. Bu nedenle bu derleme çalışmasının amacı, sağlık sektöründe çalışanların duygusal zekâ düzeylerinin iş performansına olan etkisini inceleyen ulusal ve uluslararası araştırmaları sistematik bir şekilde gözden geçirerek bu ilişkiye dair genel bir çerçeve sunmaktır. Bu amaçtan yola çıkarak hedeflenen alt amaçlar aşağıda belirtilmiştir:

- 1) Sağlık çalışanlarının duygusal zekâ düzeyleri ile iş performansı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların yılları ve araştırma türleri bakımından incelemek
- 2) Bu çalışmaların kullandıkları örneklem grupları ve ölçme araçlarını analiz etmek
- 3) Sağlık çalışanlarının duygusal zekâ düzeyleri ile iş performansı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda elde edilen bulguları ortaya koymak ve tartışmak

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu sistematik derleme de bazı sınırlılıklar mevcuttur. Bunlar:

- Derleme kapsamına yalnızca 2010–2025 yılları arasında yayımlanmış, Türkçe veya İngilizce dillerindeki makaleler ve tezler dâhil edilmiştir.
- Çalışma yalnızca sağlık sektörü çalışanlarını (hekim, hemşire, tekniker, idari personel vb.) kapsayan araştırmalarla sınırlandırılmıştır; farklı sektörlerde yürütülen ve sağlık sektörünü farklı sektörlerle karşılaştıran çalışmalar kapsam dışı bırakılmıştır.
- Literatür taraması PubMed, Ulakbilim, Web of Science, Google Akademik ve Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarıyla sınırlıdır.

YÖNTEM

Bu çalışma sağlık sektöründe çalışanların duygusal zekasının iş performansına etkisini inceleyen sistematik bir gözden geçirmedir. Sistematik derleme; belirli bir klinik soruya yanıt bulmak ya da tanımlanan bir probleme çözüm üretmek amacıyla, ilgili alanda yayımlanmış çalışmaların planlı ve kapsamlı biçimde taranmasını, önceden belirlenmiş dâhil etme ve dışlama ölçütlerine göre seçilmesini, araştırmaların metodolojik kalitelerinin değerlendirilmesini ve

derlemeye alınan çalışmaların bulgularının bütüncül bir yaklaşımla sentezlenmesini içeren bir araştırma yöntemidir. (Burns ve Grove, 2007; 2008; Higgins ve Green, 2011, akt. Karaçam).

Literatür taraması 28 Ekim 2025 tarihinde Google Akademik, Pubmed, Ulusal Tez Merkezi (YÖK Tez) Web of Science, Ulakbilim veri tabanlarından yapılmış olup 2010-2025 yılları arasında yayımlanan Türkçe ve İngilizce makaleler ve lisansüstü tezler arasından giriş kısmında belirtilen konular arasından seçilmiştir. Türkçe literatür taraması “duygusal zeka”, “iş performansı”, “sağlık çalışanları”, “sağlık”, “sağlık sektörü” terimleri üzerinden, İngilizce literatür taraması ise “emotional intelligence”, “job performance”, “work performance”, “employee performance”, “healthcare”, “nurse” terimleri üzerinden yapılmıştır.

Seçim Kriterleri

Çalışma kapsamına alınacak makale ve tezlerin tespiti için yapılan literatür taramasında dahil edilen kriterler şu şekildedir: (1) Duygusal zekayı ölçen çalışmalar, (2) iş performansını ölçen çalışmalar (3) birincil araştırmalar (4) sağlık çalışanlarını içeren çalışmalar çalışmanın dışlama kriteri ise: (1) sağlık çalışanı hariç diğer meslek grubuyla yapılmış çalışmalar, (2) sadece özetine ulaşabilen çalışmalar, (3) duygusal zekayla ilgili önleyici çalışmalar olarak belirlenmiştir. Literatür taraması sonucunda toplam 724 makaleye ulaşılmış ve bunlar arasından başlık ve özete göre çalışmalar sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda incelendiğinde toplam 19 çalışma bulunmuştur. Çalışmalar ayrıştırıldığında 3 tez 16 makale bulunmuştur. Bu araştırma kapsamında seçilen 19 adet çalışma; araştırma konusu, yazar ismi, yılı ve kullanılan araştırma yöntemi başlıkları altında Çizelge 1’de sunulmuştur.

BULGULAR

Araştırmadan elde edilen bulgular şu şekilde sunulmuştur. Öncelikle çalışmalar, türleri ve yıllara göre dağılımları incelenmiş, sonra çalışmalarda kullanılan örneklem grupları ve ölçme araçları bakımından analiz edilmiş, daha sonra incelenen 19 bilimsel çalışmadan elde edilen bulgular özet olarak verilmiştir.

Çizelge 1. Sağlık Sektöründe Çalışanların Duygusal Zekasının İş Performansına Etkisi Adlı Araştırmaların Türleri ve Yıllara Göre Dağılımı

Kod	Araştırma İsmi/Türü	Yılı/Yazar	Araştırma Yöntemi/Örnekle m
-----	---------------------	------------	-----------------------------

A1	Duygusal zeka ve örgütsel sessizliğin iş performansı üzerinde etkisi: Sağlık personeli üzerine bir araştırma/Yüksek Lisans Tezi	2023/Bilge Bulu	Tarama/ 278 Sağlık Çalışanı
A2	Çalışanların duygusal zekâsının iş performansına etkisi/ Yüksek Lisans Tezi	2021/Osman Alpöz	İlişkisel ve Betimsel Tarama/ 854 Sağlık Çalışanı
A3	Sağlık çalışanlarında duygusal zekâ ve kişilik özellikleri ile iş performansı arasındaki ilişkilerin incelenmesi/ Yüksek Lisans Tezi	2022/ Buse Büşra Koca	İlişkisel Tarama/ 310 Sağlık Çalışanı
A4	Çalışanın sahip olduğu duygusal zekasının ve duygusal emeğinin, görev performansı ve bağlamsal performans üzerindeki etkisi/ Makale	2011/Meltem Onay	Tarama/72 Hemşire
A5	Duygusal Zeka ile İşgören Performansı Arasındaki İlişkiler Üzerine Ampirik Bir Araştırma/ Makale	2015/ Mehmet İnce Hasan, Gül M., Yavuz Gözükkara	Tarama/122 Sağlık Çalışanı
B1	Health-Care Professionals Amid the COVID-19 Pandemic: How Emotional Intelligence May Enhance Work Performance Traversing the Mediating Role of Work Engagement/Makale	2020/ Martin Sanchez Gomez, Max Sadovyy, Edgar Bresó	Tarama/1549 Sağlık Çalışanı
B2	How Much Emotional Intelligence Effect on Health Centers Performance? A Structural Equation Modeling Approach/Makale	2016/ Hojat Gharaee, Razieh Jahanian, Yadollah Hamidi, Ali Reza Soltanian, Ahmad Heidari Pahlavian, Hossein Erfani	Korelasyonel/ 108 Sağlık Müdürü
B3	Role of emotional intelligence in job performance of healthcare providers working in public sector hospitals of Pakistan/Makale	2021/Nimra Zaman , Halide Naz Memon, Faryal Zaman, Komal Zaman Khan ve Shazia Rahman Shaikh	Tarama/ 360 Doktor
B4	Evaluation of occupational stress and job performance in Iranian nurses: the mediating	2023/Vahid Alinejad, Naser Parizad, Laleh Almasi, Rozita Cheraghi, Mehri Piran	Tarama/621 Hemşire

	effect of moral and emotional intelligence/ Makale		
B5	Mediating effect of job performance between emotional intelligence and turnover intentions among hospital nurses during the COVID-19 pandemic: A path analysis/Makale	2022/ Chin-Yun Wang ,Yen-Kuang Lin ,I-Hui Chen ,Cai Shih Wang ,Kath Peters, Shu-Hui Lin	Tarama/ 598 Hemşire
B6	The Relationship between Emotional Intelligence and Perception of Job Performance among Nurses in North West of Iran/Makale	2016/Maryam Vahidi, Hossein Namdar Areshtanab, Mohammed Arshadi Bostanabad	Korelasyonel/338 Hemşire
B7	Examining the impact of emotional intelligence on job performance with the mediating role of clinical competence in nurses/Makale	2024/Gholamhossein Mehralian, Shima Bordbar , Jamshid Bahmaei, Ali Reza Yusufi	Tarama/385 Hemşire
B8	The effect of work-family conflict on staff nurses' job performance: the mediating role of emotional intelligence/Makale	2025/ Nouf Afet Aldhafeeri, Ebtsam Aly Abou Hashish, Hanaa M. Abo Shereda	Korelasyonel/227 Hemşire
B9	The Impact of Emotional Intelligence on Job Performance of Nurses during a pandemic./Makale	2020/Wadi B. Alonazi	Tarama/ 340 Hemşire
B10	Impact of emotional intelligence on job performance of nurses with mediating effect of job satisfaction/Makale	2022/ Richa Chauhan, Vidhi Kaul, Nidhi Maheshwari	Tarama/ 385 Hemşire
B11	Emotional Intelligence as Critical Competence in Nurses Work Performance:A Cross-Sectional Study/Makale	2024/ Petros Galanis, Aglaia Katsiroumpa, Ioannis Moisoglou, Konstantina Derizoti, Paris Gallos, Maria Kalogeropoulou, Vasiliki Papanikolaou	Tarama/ 318 Hemşire
B12	Emotional Intelligence among Nurses and Its Relationship with Their Performance and Work Engagement:A Cross-Sectional Study/Makale	2023/Fatimah Turjuman, Bayan Alilyyani	İlişkisel tarama/150 Hemşire

B13	The impact of emotional intelligence on work performance among ICU nurses in Palestine: a cross-sectional study/Makale	2024/Imad H.Fashafsheh , Faeda A. Eqtait, Bahaaeddin M.Hammad, Ahmad J. Ayed, Basma S. Salameh	Tarama/ 226 Yoğun Bakım Hemşire
B14	Impact of Emotional Intelligence on Professional Performance and Stress Resilience Among Healthcare Practitioners /Makale	2024/ Sherbano Hashmi, Okasha Tahir, Zeeshan Nasir, Haider Hasnain, Raja Saif Ullah Riaz, Hafiz Muhammed Ali Khan, Rizwan Ramza, Hamzah M. Alghzawi, Jina Mukherjee, Anvi Palav	Tarama/ 108 Sağlık Çalışanı

Çizelge 1’de sunulan araştırmalar, türlerine göre A ve B olmak üzere 2 gruba ayrılmıştır. A1,A2,A3,A4,A5 olarak isimlendirilen çalışmalar Türkçe çalışmaları, B1,B2...B14 olarak isimlendirilen çalışmalar İngilizce çalışmaları temsil etmektedir. Bu araştırma çerçevesinde 3 yüksek lisans ve 16 makale olmak üzere toplam 19 çalışma incelenmiştir. İncelenen çalışmaların beşinin ulusal, on dördünün ise uluslararası nitelikte olduğu belirlenmiştir. Analizleri yapılan çalışmalar bundan sonra burada verilmiş olan A1, A2.... B14 kodları esas alınarak isimlendirilmiştir.

Araştırmalar türleri bakımından incelendiğinde ele alınan çalışmaların tamamının nicel araştırma deseniyle yapıldığı görülmektedir. Çalışmaların 16’sı tarama yöntemiyle yapılmışken 3’ü korelasyonel araştırma yöntemi kullanılarak yürütülmüştür.

Çizelge 2. Araştırmalarda Kullanılan Örneklem Grupları ve Ölçme Araçları

Kodu	Araştırmada Kullanılan Örneklem Grubu	Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçları
A1	Hekim, hemşire, tıbbi sekreter, idari personel ve diğer sağlık personeli	Duygusal Zeka Ölçeği Kısa Formu Çalışan Sessizliği Ölçeği İş Performansı Ölçeği
A2	Sağlık Çalışanı	Duygusal Zekâ Ölçeği İş Performansı Ölçeği
A3	Doktor, hemşire ve diğer sağlık personeli	Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği, Beş Faktör Kişilik Ölçeği İş Performansı Ölçeği

A4	Hemşire	Asuman ve arkadaşları tarafından yazılan ve uygulanan “Lider-Üye etkileşiminin yenilikçi iş performansı, görev performansı ve bağlamsal performans üzerindeki etkisinin belirlenmesi” başlıklı çalışmanın anket soruları Pala ve Tepeci’nin “Turizm İşletmelerinde Çalışanların Duygusal Emek Düzeyi ve Duygusal Emegin Çalışanların Tutumlarına Etkisi” başlıklı araştırmalarında kullandıkları anket soruları Avşar ve Kaşıkçı’nın “Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinde Duygusal Zeka Düzeyi” başlıklı araştırmalarında kullandığı anket soruları
A5	Uzman ve pratisyen hekimler, ebe, hemşire, sağlık memuru ve diğer çalışanlar	Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği Performans Ölçeği
B1	Doktor, hemşire ve diğer sağlık personeli	Wong ve Law Duygusal Zeka Ölçeği, Utrecht İş Katılımı Ölçeği Bireysel İş Performansı Anketi(IWPQ)
B2	Teknik Sağlık Müdürü	Shering Duygusal Zeka Anketi Performans Ölçeği
B3	Doktor	Wong ve Law Duygusal Zeka Ölçeği Bireysel İş Performansı Ölçeği(IWPQ)
B4	Hemşire	Hemşirelik Stres Ölçeği Paterson İş Performansı Anketi, Schering Duygusal Zeka Anketi Lennik ve Keil Ahlaki Zeka Anketi
B5	Hemşire	Wong ve Law Duygusal Zeka Ölçeği İş performansı (Motowidlo ve Van Scotter) Ölçeği İşten Ayrılma Niyeti Ölçeği
B6	Hemşire	Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği Hemşirelik Performansının 6 Boyutlu Ölçeği
B7	Hemşire	Duygusal Zeka Anketi (Imani ve ark.) İş Performansı Anketi(Hersey ve Goldsmith) Hemşirelerin Klinik Yeterlilik Anketi(Ghorbani ve ark.)

B8	Hemşire	Wong ve Law Duygusal Zeka Ölçeği Hemşirelik Performansının 6 Boyutlu Ölçeği İş-Aile Çatışması Ölçeği
B9	Hemşire	Wong ve Law Duygusal Zeka Ölçeği Bireysel İş Performansı Anketi(IWPQ)
B10	Hemşire	Duygusal Zeka Ölçeği (Naseer) Hemşirelik Performansının 6 Boyutlu Ölçeği Minnesota Memnuniyet Ölçeği
B11	Hemşire	Duygusal Zeka Anketi Kısa Formu Bireysel İş Performansı Anketi (IWPQ)
B12	Hemşire	Duygusal Zeka Ölçeği İş Performansı Ölçeği Utrecht İş Katılımı Ölçeği
B13	Hemşire	Schutte Duygusal Zeka Testi (SSEIT) İş Performansı Ölçeği (Na-nan ve ark.)
B14	Tıp doktoru, diş hekimi ve diğer sağlık çalışanı	Duygusal Zeka Anketi Kısa Formu Dayanıklılık Ölçeği (Connor ve Davidson) Algılanan Stres Ölçeği (Cohen) İş Performansı Ölçeği

Çizelge 2 incelendiğinde, çalışmaların örneklem dağılımının 11'inin hemşirelerden, 6'sının sağlık çalışanlarının tümünden, 1'inin doktorlardan ve 1'inin sağlık müdürlerinden oluştuğu belirlenmiştir. Bu durum, sağlık hizmetlerinde duygusal zekâ ve iş performansı ilişkisini değerlendiren çalışmaların örneklem seçiminde hemşirelere ağırlık verildiğini göstermektedir. Buna bağlı olarak, literatürde duygusal zekâ-iş performansı ilişkisine yönelik çalışmaların büyük ölçüde hemşire grubuyla yapıldığı diğer meslek gruplarına ilişkin bulguların sınırlı kaldığı saptanmıştır. Araştırmada ölçme araçları incelendiğinde bazı ölçeklerin birden fazla çalışmada tekrarlandığı görülmüştür

Son olarak bu araştırmanın üçüncü alt amacı çerçevesinde 19 bilimsel araştırma incelenmiş ve araştırma bulguları çerçevesinde elde edilen sonuçlar özet olarak aşağıda sunulmuştur.

Özetle, hem ulusal (A1–A5) hem de uluslararası (B1–B14) çalışmalar, duygusal zekânın iş performansı üzerinde çoğunlukla pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte sadece Vahidi ve arkadaşları tarafından yürütülen çalışmada, duygusal zekâ ile

iş performansı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmüştür. Birçok çalışmada duygusal zekanın doğrudan etkisinin yanı sıra kişilik özellikleri, örgütsel sessizlik, duygusal emek, işe bağlılık, işten ayrılma niyeti, iş memnuniyeti, iş-aile çatışması, klinik yeterlilik, dayanıklılık, mesleki stres ve ahlaki zekâ değişkenlerin iş performansı ile anlamlı biçimde ilişkili olduğu görülmektedir. Duygusal zekanın alt boyutları açısından sonuçlar heterojen olmakla birlikte, duyguların değerlendirilmesi/farkındalık, öz denetim, empati, iyimserlik ve sosyallik sıklıkla performansın güçlü yordayıcılarıdır; duyguların kullanımı bazı çalışmalarda anlamlı ilişki göstermemiştir. Demografik değişkenlere ilişkin bulgular tutarsızdır: Yaş ve cinsiyet çoğu çalışmada performansla ilişkili bulunmazken, bazı araştırmalarda eğitim düzeyi, çalışılan birim (özellikle acil servis, ameliyathane, yoğun bakım) ve çalışma koşulları (haftalık saat, nöbet, ayrılma niyeti) farklılık yaratmıştır. Pandemi ve yüksek stresli koşullarda duygusal zekanın koruyucu ve sürdürülebilir performansı destekleyici rolü daha belirgin hale gelmiştir. Genel öneriler; duygusal zekanın geliştirilebilir bir beceri olarak eğitim müfredatlarına ve hizmet içi programlara entegre edilmesi, işe alım ve kariyer planlamasında duygusal zekanın dikkate alınması, çalışma saatleri ve iş yükünün düzenlenmesi, geri bildirim–takdir mekanizmalarının güçlendirilmesi ve birim–birey uyumunun sağlanması yönündedir. Bu bütüncül yaklaşımın, sağlık çalışanlarında performansı artırırken tükenmişlik ve işten ayrılma niyetini azaltacağı söylenmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu sistematik derleme, sağlık çalışanlarının duygusal zekâ düzeyleri ile iş performansları arasındaki ilişkiyi inceleyen mevcut literatürü değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda PubMed, Ulakbilim, Web of Science, Google Akademik ve Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarında 2010–2025 yılları arasında yayımlanan çalışmalar taranmış ve elde edilen bulgular doğrultusunda sağlık çalışanlarında duygusal zekanın iş performansını etkilediği görülmüştür.

Sağlık sektörü; yoğun iş yükü, yüksek duygusal talepler ve sürekli hasta bakımı gerekliliği nedeniyle son derece stresli bir çalışma alanı olup bu koşullar sağlık çalışanlarının ruhsal durumunu olumsuz etkileyerek tükenmişlik, iş doyumunda azalma ve performans düşüklüğüne yol açmakta, yetersiz personel, sınırlı kaynaklar ve olumsuz çalışma koşulları ise bu süreci derinleştirerek hem sağlık çalışanlarını hem de hasta bakım sonuçlarını olumsuz etkileyen işlevsiz bir çalışma ortamının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Shanafelt vd., 2012). Bu bulgular, sağlık sektöründe duygusal zekânın iş performansının sürdürülebilirliği ve hizmet kalitesinin artırılması açısından taşıdığı kritik önemi açıkça ortaya koymaktadır.

Bu sistematik derlemede elde edilen ilk bulgu, incelenen çalışmaların beşinin ülkemizde, on dördünün ise yabancı ülkelerde yürütülmüş olmasıdır. Bu dağılım, duygusal zekâ ile iş performansı arasındaki ilişkinin ağırlıklı olarak uluslararası literatürde ele alındığını göstermektedir. Her ne kadar son yıllarda duygusal zekâ ve iş performansına yönelik araştırmalarda genel bir artış gözlense de, ülkemizde sağlık sektöründe çalışanların duygusal zekâ düzeylerinin iş performansı üzerindeki etkisini doğrudan inceleyen çalışmaların sınırlı sayıda kaldığı anlaşılmaktadır. Yalnızca beş çalışmanın ulusal bağlamda gerçekleştirilmiş olması, bu konunun Türkiye’de sağlık sektörü özelinde henüz gelişmekte olan bir araştırma alanı olduğunu düşündürmekte ve gelecekte yapılacak çalışmalara duyulan ihtiyacı açıkça ortaya koymaktadır.

İkinci olarak, incelenen çalışmaların büyük çoğunluğunun tarama ve korelasyonel araştırma yöntemleriyle yürütüldüğü ve kesitsel tasarıma dayandığı görülmektedir. Kesitsel araştırma tasarımlarının kullanılması, duygusal zekâ ile iş performansı arasındaki ilişkinin yönü ve nedenselliği hakkında çıkarım yapmayı sınırlandırmakta; değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymada yararlı olsa da zaman içerisindeki değişimleri ve neden-sonuç ilişkilerini açıklamada yetersiz kalmaktadır (Aldhafeeri vd., 2025).

Üçüncü olarak, incelenen çalışmalar örneklem özellikleri açısından değerlendirildiğinde, örneklemelerin büyük çoğunluğunun hemşirelerden oluştuğu; bunun yanı sıra bazı çalışmaların tüm sağlık çalışanlarını kapsadığı, sınırlı sayıda çalışmanın ise hekimler ve sağlık yöneticileri üzerinde yürütüldüğü görülmektedir. Çalışmaların önemli bir bölümünde hemşirelerin örneklem grubu olarak tercih edilmesi, hemşirelik uygulamalarının doğrudan duygusal zekâdan etkilenmesi ve bakım sürecinde hastaların duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılama sorumluluğunun mesleki rollerinin merkezinde yer almasıyla açıklanabilir (Freshwater ve Stickley, 2004). Ayrıca hemşirelerin hasta ve hasta yakınlarıyla sürekli ve yoğun etkileşim hâlinde olmaları, duygusal zekânın sağlık hizmetlerinde özellikle bu meslek grubu açısından kritik bir yetkinlik olarak ele alınmasına neden olmaktadır (Galanis vd., 2024). Hemşireler dışındaki meslek gruplarını (hekimler, sağlık yöneticileri, yardımcı sağlık personeli) kapsayan daha dengeli ve çeşitlendirilmiş örneklemeler ile çalışmaların yürütülmesi, bulguların genellenebilirliğini artıracaktır.

Dördüncü olarak araştırmada ölçme araçları incelendiğinde bazı ölçeklerin birden fazla çalışmada tekrarlandığı görülmüştür. Bu durum söz konusu ölçeklerin kolay uygulanabilir olmaları, farklı dillere çevrilmiş ve kültürel uyarlamaları yapılmış olmasından kaynaklanabilir. Ölçme araçlarının öz bildirim anketlerine dayanması, yanıt yanlılığı ve sosyal kabul

edilebilirlik etkilerine yol açabilmekte; geçerliliği kanıtlanmış ölçekler kullanılmış olsa da öz değerlendirmenin öznel doğasının bulgular üzerinde etkili olabileceği değerlendirilmektedir (Aldhafeeri vd., 2025).

Beşinci olarak, ele alınan çalışmaların büyük çoğunluğunda, araştırmaların Türkiye’de ya da yabancı ülkelerde yürütülmüş olmasından bağımsız olarak, duygusal zekâ ile iş performansı arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Bu bulgu, Joseph ve Newman’ın kademeli modeliyle uyumlu olup, duygusal zekânın duyguları algılama ile başladığını, duyguları düzenleme ve anlama süreçleri aracılığıyla yüksek iş performansına katkı sağladığı görüşünü desteklemektedir (Joseph ve Newman, 2010). Özellikle sağlık hizmeti sunumunda, kendi ve başkalarının duygularının farkında olunması ve etkili biçimde düzenlenmesi, karmaşık ve yoğun duygusal durumların daha başarılı bir şekilde yönetilmesini, hastalarla sağlıklı ilişkilerin sürdürülmesini ve dolayısıyla daha yüksek iş performansının ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır (Bru-Luna vd., 2021).

Araştırma ve Uygulamaya Yönelik Öneriler

Bu sistematik derlemeden elde edilen bulgular doğrultusunda, sağlık çalışanlarında duygusal zekânın iş performansı üzerindeki etkisinin daha etkili biçimde ele alınabilmesi için çeşitli araştırma ve uygulama önerileri geliştirilebilir. Bu kapsamda, lisans ve lisansüstü düzeydeki sağlık eğitim programlarına duygusal zekâ, empati, duygu düzenleme ve liderlik becerilerini geliştirmeyi amaçlayan yapılandırılmış ders ve uygulamaların entegre edilmesi, mesleki yeterliklerin güçlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bununla birlikte, mevcut literatürde duygusal zekânın iş performansı üzerindeki olumlu etkileri güçlü biçimde ortaya konulmasına karşın, bu ilişkinin doğrudan test edildiği müdahale temelli çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, klinik ortamlarda uygulanabilir duygusal zekâ eğitim programlarının sağlık çalışanlarının iş performansı, stresle başa çıkma becerileri ve tükenmişlik düzeyleri üzerindeki etkilerini inceleyen deneysel ve yarı deneysel araştırmalar yürütülebilir. (Aldhafeeri vd., 2025).

Ayrıca, gelecekte gerçekleştirilecek araştırmalarda örneklemin farklı sağlık meslek gruplarını dengeli biçimde temsil etmesine özen gösterilmesi, elde edilecek bulguların genellenebilirliğini güçlendirecektir. Bunun yanı sıra, kuşaklararası farklılıkların iş yaşamındaki tutum, değer ve duygusal yeterlikler üzerindeki etkisi güncel bir araştırma alanı olmaya devam ettiğinden, Bebek Patlaması Kuşağı, X Kuşağı, Y Kuşağı ve Z Kuşağı’nı kapsayan kuşaklararası

çalışmaların duygusal zekâ ve iş performansı ilişkisi bağlamında ele alınması, literatüre önemli katkılar sunacaktır (Coronado-Maldonado & Benítez-Márquez, 2023).

Son olarak, gelecekte yapılacak çalışmalarda yalnızca öz bildirimlere dayalı ölçümlerle sınırlı kalınmaması; performans değerlendirmelerinde yönetici, akran ve hasta geri bildirimlerini içeren çok kaynaklı ve karma yöntem yaklaşımlarının benimsenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Aldhafeeri, N. A., Hashish, E. A. A., & Shereda, H. M. A. (2025). The effect of work–family conflict on staff nurses’ job performance: The mediating role of emotional intelligence. *BMC Nursing*, 24, Article 614. <https://doi.org/10.1186/s12912-025-03280-w>

Alinejad, V., Parizad, N., Almasi, L., Cheraghi, R., & Piran, M. (2023). Evaluation of occupational stress and job performance in Iranian nurses: The mediating effect of moral and emotional intelligence. *BMC Psychiatry*, 23, Article 769. <https://doi.org/10.1186/s12888-023-05277-8>

Alonazi, W. B. (2020). The impact of emotional intelligence on job performance of nurses during a pandemic. *Psychology Research and Behavior Management*, 13, 749–757. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S263656>

Alpöz, O. (2021). *Çalışanların duygusal zekâsının iş performansına etkisi / The effect of emotional intelligence of employees on business performance* (Tez No. 678254) [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Avunduk, Y. (2016). *Duygusal zekânın iş performansı üzerindeki etkisi: Tıp doktorları ve toplu taşıma şoförleri üzerinde karşılaştırmalı alan uygulaması* (Tez No. 443420) [Doktora tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Bru-Luna, L. M., Martí-Vilar, M., Merino-Soto, C., & Cervera-Santiago, J. L. (2021). Emotional intelligence measurements: A systematic review. *Healthcare*, 9(12), 1696. <https://doi.org/10.3390/healthcare9121696>

Bulu, B. (2023). *Duygusal zeka ve örgütsel sessizliğin iş performansı üzerinde etkisi: Sağlık personeli üzerine bir araştırma / The effect of emotional intelligence and organizational silence on job performance: A study on health personnel* (Tez No. 836541) [Yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Chauhan, R., Kaul, V., & Maheshwari, N. (2022). Impact of emotional intelligence on job performance of nurses with mediating effect of job satisfaction. *Asia Pacific Journal of Health Management*, 17(2). <https://doi.org/10.24083/apjhm.v17i2.1257>

- Coronado-Maldonado, I., & Benítez-Márquez, M. D. (2023). Emotional intelligence, leadership, and work teams: A hybrid literature review. *Heliyon*, 9(10), e20356.
<https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e20356>
- Eqtaït, F. A., M.hammad, B., Ayed, A. J., & Salameh, B. S. (2024). The impact of emotional intelligence on work performance among ICU nurses in Palestine: A cross-sectional study. *BMC Nursing*, 24(1). <https://doi.org/10.1186/s12912-025-03068-y>
- Freshwater D, Stickley T. The heart of the art: emotional intelligence in nurse education. *Nurs Inq*. 2004 Jun;11(2):91-8. Doi: 10.1111/j.1440-1800.2004.00198.
- Galanis, P., Katsiroumpa, A., Moisoglou, I., Derizoti, K., Gallos, P., Kalogeropoulou, M., & Papanikolaou, V. (2024). Emotional intelligence as critical competence in nurses' work performance: A cross-sectional study. *Healthcare*, 12(19).
<https://doi.org/10.3390/healthcare12191936>
- Gharaee, H., Jahanian, R., Hamidi, Y., Soltanian, A. R., Pahlavian, A. H., & Erfani, H. (2016). How much emotional intelligence effect on health centers performance? A structural equation modeling approach. *Journal of Research in Health Sciences*, 19(3).
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. New York, NY: Bantam Books.
- Gomez, M. S., Sadovyy, M., & Bresó, E. (2021). Health-care professionals amid the COVID-19 pandemic: How emotional intelligence may enhance work performance traversing the mediating role of work engagement. *Journal of Clinical Medicine*, 10(18).
<https://doi.org/10.3390/jcm10184077>
- Hashmi, S., Tahir, O., Nasir, Z., Hasnain, H., Riaz, R. S. U., Khan, H. M. A., Ramza, R., Alghzawi, H. M., Mukherjee, J., & Palav, A. (2024). Impact of emotional intelligence on professional performance and stress resilience among healthcare practitioners. *PubMed*.
- İnce, M., & Gözükar, H. G. (2015). Duygusal zekâ ile işgören performansı arasındaki ilişkiler üzerine ampirik bir araştırma. *Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, (12).
- Joseph, D. L., & Newman, D. A. (2010). Emotional intelligence: An integrative meta-analysis and cascading model. *Journal of Applied Psychology*, 95(1), 54–78.
<https://doi.org/10.1037/a0017286>
- Kang, Y., & Jung, K. (2018). Effects of emotional intelligence and nursing working environment on nursing performance of nurses caring for cancer patients in small and medium hospitals: The mediating effect of communication competence. *Asian Oncology Nursing*, 19(4), 233–241. <https://doi.org/10.5388/aon.2019.19.4.233>

- Karaçam, Z. (2013). Sistematik derleme metodolojisi: Sistematik derleme hazırlamak için bir rehber. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi.
- Koca, B. B. (2022). *Sağlık çalışanlarında duygusal zekâ ve kişilik özellikleri ile iş performansı arasındaki ilişkilerin incelenmesi / A study on the connection relate emotional intelligence and five factor personality features and work performance in healthcare professionals* (Tez No. 760628) [Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Koyuncu, M. (1993). İşletmelerde başarı değerlendirme ve amaçlara göre başarı değerlendirme yönteminin bir hizmet işletmesinde uygulama örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mayer, J. D., Caruso, D. R., & Salovey, P. (2016). The ability model of emotional intelligence: Principles and updates. *Emotion Review*, 8(4), 290–300.
- Mehralian, G., Bahmaei, J., & Yousefi, A. R. (2024). Examining the impact of emotional intelligence on job performance with the mediating role of clinical competence in nurses. *BMC Nursing*, 24(1). <https://doi.org/10.1186/s12912-025-03002-2>
- Memon, H. N., Zaman, F., Shaikh, K. Z. K., & Memon, N. Z. (2021). Role of emotional intelligence in job performance of healthcare providers working in public sector hospitals of Pakistan. *Journal of Mind Medical Sciences*, 8(2). <https://doi.org/10.22543/7674.82.P245251>
- Mumcu, A., & Yiğit, S. (2022). Daha iyi bireysel iş performansı arayışında duygusal zekânın etkisinin test edilmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(1), 230–245.
- Onay, M. (2011). Çalışanın sahip olduğu duygusal zekasının ve duygusal emeğinin, görev performansı ve bağlamsal performans üzerindeki etkisi. *Ege Akademik Bakış*, 11(4), 587-600.
- Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, 9(3), 185–211.
- Shanafelt, T. D., Boone, S., Tan, L., Dyrbye, L. N., Sotile, W., Satele, D., West, C. P., Sloan, J., & Oreskovich, M. R. (2012). *Burnout and satisfaction with work–life balance among U.S. physicians relative to the general U.S. population*. *Archives of Internal Medicine*, 172(18), 1377–1385. <https://doi.org/10.1001/archinternmed.2012.3199>
- Shooshtarian, Z., Ameli, F. ve Lari M.A. (2013), The Effect of Labor's Emotional Intelligence on Their Job Satisfaction, Job Performance and Commitment. *Iranian Journal of Management Studies (IJMS)*, 6(1), 29-45 <https://doi.org/10.22059/ijms.2013.30123>

Turjuman, F., & Alilyyani, B. (2023). Emotional intelligence among nurses and its relationship with their performance and work engagement: A cross-sectional study. *Journal of Nursing Management*. <https://doi.org/10.1155/2023/5543299>

Vahidi, M., Areshtanab, H. N., & B., M. A. (2016). The relationship between emotional intelligence and perception of job performance among nurses in north west of Iran. *Scientifica*. <https://doi.org/10.1155/2016/9547038>

Wang, C., Lin, Y., Chen, I., Wang, C. S., Peters, K., & Lin, S. (2022). Mediating effect of job performance between emotional intelligence and turnover intentions among hospital nurses during the COVID-19 pandemic: A path analysis. *Collegian*, 30(2), 247–253.

<https://doi.org/10.1016/j.colegn.2022.09.006>

Z KUŞAĞI ÇALIŞANLARDA İŞ MOTİVASYONU VE İŞ UYUMU ÜZERİNE DERLEME ÇALIŞMASI

Psikolojik Danışman Sibel KILINÇ ¹

¹Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, psk.dansibelkinc@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-5701-2731>

Prof. Dr. H. Zekavet KABASAKAL ²

² Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, zekavetkabasakal@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3450-1060>

ÖZ

Z kuşağının büyüyerek iş hayatına katılmaya başlaması, bu kuşağın iş yaşamındaki motivasyonu ve uyumu üzerine yapılan araştırmaların artmasına neden olmuştur. Bu çalışmanın amacı, iş yaşamına yeni dahil olan z kuşağı çalışanların iş motivasyonu ve iş uyumuna ilişkin mevcut literatürü sistematik olarak incelemektir. Bu çalışma kapsamında; web of science, google akademik ve Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarında 2016-2025 yılları arasındaki çalışmalar taranmış. Taranan çalışmaların çoğunluğunu nicel araştırma desenleri yürütüldüğü ve bunlarında çoğunluğunda; anket uygulamaları, ölçek kullanımı, faktör analizi, istatistiksel testler gibi yöntemlerin yer aldığı görülmüştür. Literatürde, Z kuşağı çalışanları çoğunlukla kendilerinden önceki Y kuşağı ile karşılaştırılarak ele alınmaktadır. Z kuşağının çalışma hayatına yeni yeni adım atması nedeniyle bu alandaki araştırmaların güncel, gelişmeye açık ve ve hala devam etmekte olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, literatürde yer alan araştırmaları inceleyerek Z kuşağı çalışanların iş hayatındaki motivasyon ve iş doyumuna ilişkin mevcut bulguları değerlendirmek ve bu konuda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara yol göstermektir. Yapılan literatür taraması sonucunda toplam 27 kaynağa ulaşılmıştır. Bu kaynaklar incelendiğinde, sadece motivasyon ve doyum değil uyum, kariyer, liderlik gibi konuları da kapsadığı görülmüştür. Bulgular; Z kuşağı çalışanların iş motivasyonu ve iş doyumunu bakımından pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: z kuşağı, iş motivasyonu, iş doyum, iş uyumu, z kuşağı çalışanlar

ABSTRACT

The increasing integration of Generation Z into business life has led to a rise in research focusing on their motivation and adaptation in the workplace. The aim of this study is to systematically examine the existing literature on work motivation and work adjustment among Generation Z employees who have recently entered the workforce. Within the scope of this review, studies published between 2016 and 2025 were retrieved from the Web of Science, Google Scholar, and the National Thesis Center databases. The findings indicate that the

majority of these studies are based on quantitative research designs and commonly employ methods such as surveys, standardized scales, factor analyses, and statistical tests. In the literature, Generation Z employees are frequently examined in comparison with the preceding Generation Y. It has also been observed that since Generation Z is relatively new to the business environment, research on this population remains current, evolving, and ongoing. A total of 27 sources were identified through the literature review. These studies revealed that the topics addressed are not limited to motivation and job satisfaction but also cover work adjustment, career perceptions, and leadership-related themes. The overall findings show that work motivation and job satisfaction among Generation Z employees are positively correlated.

Keywords: Generation Z, work motivation, job satisfaction, work adjustment, Generation Z employees

GİRİŞ

Tarih boyunca birçok yenilik ve gelişme olmuştur. Her yenilik ve gelişme sonucu kendi çağının kuşağı bu sürece adapte olmaya çalışmıştır. adapte olmaya çalıştıkça kendisinden önceki kuşağın getirilerinin üstüne yenilerini eklemiştir. Günümüzde ise yapay zeka ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte bazı meslekler yok olurken bazı meslekler ortaya çıkmaktadır. Bu neslin çalışanlarından olan Z kuşağı bu karmaşık sürecin içinde doğan kuşaktır. Z kuşağı teknolojinin ve yapay zekanın üzerine doğması onu kendisinden önceki kuşaklara göre avantajlı noktaya getirdiği vurgulanmaktadır. Ve bunun iş hayatına yansımaları çalışmacılar ve araştırmacılar tarafından merak edilmektedir.

Ama ilk önce kuşak kavramını bir öğrenelim. TDK'ya göre **Kuşak:** Yaklaşık aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, yazgıları paylaşmış kişi topluluğu (TDK, n.d.). Z kuşağı 2000 - 2010 yıllarında doğanların oluşturduğu bir kuşaktır. Bu kuşağın araştırma konusu olmasının nedeni olarak araştırmacılar iş hayatına yeni atılmaları olduğu belirtmektedir. Z kuşağı ile ilgili merak edilen birçok şey olmasına rağmen alan yazısında yeterli araştırma yoktur (Akduman & Hatipoğlu, 2021). bu yüzden de çalışmalara açık bir nesildir. Z kuşağı, kendisinden önceki nesillere kıyasla teknolojinin içinde doğup büyüyen bir kuşaktır. Bu durum, onları teknoloji kullanımı konusunda kendisinden önceki kuşaklara göre oldukça avantajlı hale getirmektedir. Bu avantajları iş hayatında ve günümüz teknoloji çağında işlerine yaramaktadır. Özellikle yapay zekanın giderek geliştiği bu zamanlarda yeni iş alanlarının çıkması da Z kuşağının çalışma alanlarını arttırmaktadır. Durum bu şekilde olması ile iş hayatındaki uyumları merak edilmektedir. İş uyumunun büyük yordayıcı olan motivasyonda merak edilen konular arasında yer almaktadır. Bu iki noktaya değinmeden önce Z kuşağını biraz tanımamız gerekmektedir. Teknoloji ve yapay zekanın içinde doğan bir

kuşak olmasının yanı sıra z kuşağı kendisine has düşünceleri, davranışları olan bir nesildir. Z kuşağının yeni iş hayatına başlamasından dolayı da çalışmalar ile onların iş hayatındaki durumları tanınmak istemektedir. Motivasyon ve uyum ve bu ikisinin sonucu olan doyumda iş hayatında önemli görülen kavramlardır. İki kavramda çalışma hayatının nasıl ilerleyeceği ve birey üzerinde etki yaratabilecek kavramlardır. Bu konuya gelmeden önce z kuşağının diğer kuşaklardan ayıran özelliklerine bakmak gerekli. Z kuşağı üzerine yapılan çalışmalar sonucu, z kuşağının özellikleri listelenmiştir: çoklu iş yapabilmeleri, teknolojiyi iyi kullanabilmeleri, takım çalışması yerine bireysel görevleri tercih etmeleri, yaratıcılık, evrensel düşünebilme, standart olmayan işleri seçme ve daha çok bireyselliğin ön planda olan işleri tercih etme.

Z kuşağının yeni iş hayatına başlıyor olmasının sonucunda büyük firmalar bu yenilikçi kuşağı bünyelerine almaya başlamıştır. Ve daha çok onlara yönelik yenilikler yapmaktadır. Bu yüzden Z kuşağının iş hayatındaki önemi artmaktadır. Z kuşağının çalışma hayatındaki öneminin artması ile işverenler onlar için iş uyumunu önemsiyor. İş uyumu için çabalayan tek z kuşağı değil işvereler içinde onlara uyum sağlamak önemli görülmektedir.

Birçok araştırma ve derleme çalışmasında, Z kuşağının iş yaşamına dair beklentilerinde bireysellik ve özgürlük kavramlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu durum, bazı işverenlerin Z kuşağı çalışanlar konusunda endişe duymasına neden olmaktadır. endişe duyma nedenleri ise z kuşağının bireysellik ve özgürlük düşkünlüğünün onların işlerine ters etki yapacağı düşüncesidir. Z kuşağı, iş hayatında kendini ifade edebilme özgürlüğü ve fırsat eşitliği gibi değerlere büyük önem vermektedir. Bu değerlerin kendi iş hayatında olmazsa olmaz olarak değerlendirmektedirler. Z kuşağı çok hızlı öğrenen ve eğlenmeyi seven bir kuşak konumundadır. Bu da yaratıcılığı ve girişimci yönlerinin artmasına neden olmakta. Bunun sonucunda ise Z kuşağı bir işe bağlı kalmaktan ziyade kendi işini kurmak istemektedir. Bu yüzden de katı ve hiyerarşik geleneksel yapılar onları sınırlayabilir ve çatışmalara neden olabilir. Bu da uyum sorunları neden olabilir. Bir çalışmada z kuşağının cevabı şu şekilde belirtilmiştir: Geleneksel ve katı hiyerarşiye sahip şirketlerin yelpazelerini genişletmek, yani bir nevi bulunduğumuz şirketi geliştirmek ve bağlantılarını güçlendirmek istiyoruz. Bu yapıların yelpazelerini genişletmediği, gelecek kuşağa yol açmadığı takdirde gelecekte maalesef yer bulamayacaklarının farkındayız. Bu yüzden yeniliğin her zaman için gerekli olduğunu, yeniliklerin bizi geleceğe taşıyacağını düşünüyoruz. (Erol & Hasgül, 2024) yukarıda belirtilen nedenlerin olmaması ve ya eksik olması onların iş hayatındaki motivasyonunu, doyumunu, uyumu gibi birçok kavrama etki etmektedir.

Motivasyon çalışanlar ve işverenler için fizyolojik ihtiyaçlar kadar önemli olan kavramlardan biridir. Motivasyon iş hayatının devamlılığı ve işten elde edilecek doyum için vazgeçilmezlerindendir. Motivasyon TDK'ya göre: istiklendirme ve güdüleme olarak tanımlanmaktadır. Fransızca kökenli bir kelimedir. İş motivasyonun akademik açıklaması şu şekildedir: Bireyi işiyle ilgili davranış göstermeye yönelten içsel ve dışsal güçlerdir. (Robbins & Judge) Z kuşağı motivasyon olarak iyi bir konumda olunca uyum sağlaması da daha kolay olmaktadır. Z kuşağını iş hayatından beklentilerinin gerçekleşip gerçekleşmemesinde iş uyumunu etkileyen unsurlardan biri olarak görülmektedir. Z kuşağı kendisinden öncekilerine nazaran daha farklı beklentilere sahip olduğundan işe uyum sağlayıp sağlamama konusunda da sorun yaşamaktadır. Şimdiki işler yeni yeni yenileşmeye başlasa da geleneksel tutum göstermesi iş uyumu konusunda z kuşağını zorlamaktadır. Kuşak farklılığı olması da çalışan olan z kuşağının iş uyumunu zorlaştırmaktadır. Kendisinden önceki kuşaklara uyum sağlayamaması da uyumlarını zorlaştırmaktadır. İş doyumunun Z kuşağının beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığı önemli olduğu yapılan bir araştırmada belirtilmiştir. Bir araştırma da y kuşağı ve z kuşağının iş doyumunda farklılaştığı görülmüştür. Z kuşağı daha çok yukarıda bahsedilen motivasyon kaynaklarının ve beklentilerinin sonucuna göre doyum ve tatmin sağlamaktadır. Z kuşağının iş hayatına yönelik motivasyon kaynaklarının kendisinden önceki kuşakların motivasyon kaynaklarından farklılaştığı noktalarının olduğu birçok araştırmada dile getirilmiştir. Z kuşağının iş hayatından beklediği motivasyonlar: iş yerinde samimi ortam, mesleğinde ilerleme ve gelişme, yeterli ücret ve düşük stres endeksi gibi beklentileri vardır. Z kuşağı motivasyonu üzerine birçok araştırma yapılmış ve bu araştırmalardan motivasyon kaynakları çeşitlendirilmiştir. Polonya da yapılan araştırmaların verileri şu şekildedir. Polonya'daki Z Kuşağı temsilcileri için temel motivasyon unsurlarının yüksek ücret ve mesleki gelişim fırsatı olduğunu belirten H1 Hipotezi olumlu bir şekilde doğrulanmıştır. Ortalama değerlere göre, yeterince yüksek sabit maaş ve mesleki gelişim fırsatı gibi motivasyon unsurları en yüksek puan almıştır. Genç Polonyalıları motive eden üçüncü en önemli faktör, iş yerinde samimi bir ortamdır. Aynı zamanda, katılımcıların çoğunluğu çoğunlukla samimi bir çalışma ortamını ve terfi imkânını tercih etmiştir. (Bińczycki et al., 2023). Motivasyonun yüksek olduğu çalışanların doyum düzeyi artmaktadır. Doyum TDK'ya göre: doyma işi, doyma durumu. Doyumun yüksek olması ise çalışanın iş ortamında uyumunu arttırmaktadır. Akademik tanıma göre ise: Çalışanın işinden duyduğu genel memnuniyet, duygusal tepki ve değerlendirme sürecidir. (Locke). TDK'ya göre uyum: Birbirine uygun olma durumu, uygunluk, ahenk. (Psikoloji) Bireyin içinde bulunduğu çevreye ve koşullara dengeli biçimde karşılık verebilmesi,

adaptasyon. Görüldüğü gibi kavramlar birbiri ile bağlantılı ve birbirinden etkilenmektedir. Bu araştırmanın amacı iş hayatına atılan z kuşağı çalışanların motivasyonu ve iş uyumunun ve ikisinin iş doyumuna üzerine bir derleme çalışmasıdır. Derleme çalışmasına konu olan kavramlar aslında birbiri ile bağlantılı ve birbiri ile ilişkili kavramlardır. Bu yüzden de birlikte değerlendirilmek istenmiştir. Araştırmacıların z kuşağının daha hala yeni yeni iş hayatına atıldığı vurgulanmasına rağmen birkaç çalışma görülmektedir. Bu çalışmalar incelenerek elde edilen bulgulara bir derleme çalışması oluşturulmaya çalışılacaktır. Çalışmanın odaklandığı sorular şu şekildedir: z kuşağı çalışanlarının iş hayatındaki motivasyon düzeyleri nasıldır? Z kuşağının iş hayatında doyum seviyesi nedir? Z kuşağı iş hayatı motivasyon ve doyum kaynakları nelerdir? Z kuşağı çalışanlarının motivasyon düzeyi ve iş doyum düzeyi arasında bağlantı var mıdır?

Yöntem:

Araştırmamızı nitel araştırma yöntemlerinden biri olan sistematik derleme ile hazırlanmıştır. Bir konuda daha önceden yapılmış araştırma sonuçlarının yeniden analiz edilmesi ve sentezlenmesi için açık ve şeffaf bir yöntem kullanılan derlemelerdir. (Dibek & Toptaş, 2023)

Araştırma verilerinin toplanmasında Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi, DergiPark, Turcademy DEÜ, Google Akademik, web of science veri tabanları ve diğer internet motorları aracılığı ile elektronik ortam taramaları yapılmıştır. Araştırma da Z kuşağı, Z kuşağı motivasyon, Z kuşağı doyum ve Z kuşağı uyum üzerine durulmuştur. Toplam 27 tane kaynağın içinde 4 tane tez çalışması 23 tane de makaleye ulaşılmıştır. Ulaşılan bu çalışmaların içinde 7 tanesi yabancı kaynak, 20 tanesi ise türkçe kaynaktır. Toplanan kaynaklar toplanıp okunup incelenmiştir.

Bulgular:

Bu literatür taramasında z kuşağı çalışanlarda iş motivasyonu ve iş uyumu üzerinde durulmuştur. Bulgularda iki başlığın da aynı anda ele alındığı araştırmalara rastlanmamıştır. Ama yapılan çalışmalarda bu konulara değindiği gözlenmiştir. Bu araştırmadan da elde edilen bulgular, aşağıda tablo şeklinde sunulmuştur.

Tablo 1. Z kuşağı Çalışanların İş Motivasyonu ve İş Doyumuna İçeren ve İlişkili Olan Çalışmalar:

Z kuşağı Çalışanların İş Motivasyonu ve İş Doyumuna İçeren ve İlişkili Olan Çalışmalar					
Kod	Araştırmanın Kodu ve İsmi	Yazar(lar) ve Yıl	Ülke	Veri toplama araçları	Araştırma ve analiz yöntemi
A1	Z Kuşağında Temel Motivasyon Kaynakları Üzerine Görgül Bir Araştırma An Empirical Research on Basic Motivation Sources in Generation Z	Ümit Kösem Ziya Çeçen Tahsin Akçakana 2024	TÜRKİYE	Araştırma Makalesi	Nitel
A2	Z Kuşağı: İş Dünyası Yakın Geleceğin İş Gücünü Ne Kadar Tanıyor?	Elif Başak Sarıoğlu Ebru Özgen 2017	TÜRKİYE	Araştırma makalesi	Nitel
A3	The Influence of Work Motivation and Work-Life Balance on Job Satisfaction Among Generation Z Employees in DKI Jakarta	Eka Yulianti Fetty Poerwita Sary 2025	ENDONEZYA	Araştırma makalesi	Nitel
A4	Determinants of motivation to works in terms of industry 4.0- The Gen Z Perspective	Bernard Bińczycki, Wiesław Łukasiński, Sławomir Dorocki 2023	POLONYA	Araştırma makalesi	Nitel (faktör analizi)
A5	THE HARMONY BETWEEN THE GENERATION Z AND TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AS A MODERN LEADERSHIP APPROACHES MODERN LİDERLİK YAKLAŞIMLARINDAN DÖNÜŞÜMCÜ LİDERLİĞİN	Kaan KASAROĞLU 2021	TÜRKİYE	Derleme makale	Nitel
A6	Geleceğimiz Olan Z Kuşağının Çalışma Hayatına Muhtemel Etkileri1	H. Yunus Taş Mehmet Demirdöğmez Mahmut Küçükoğlu 2017	TÜRKİYE	Derleme çalışması	Nitel
A7	İŞ HAYATINDA KUŞAKLAR ARASI FARKLILIKLAR VE Z KUŞAĞI GENERATION DIFFERENCES IN	Şerife DURMAZ Dr. Bülent OKUMUŞ 2021	TÜRKİYE	Derleme	Nitel

	BUSINESS LIFE AND GENERATION Z				
A8	Z KUŞAĞININ SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞININ YAŞAM DOYUMU ÜZERİNE ETKİSİ	Gökben Bayramoğlu, Fırat Gültekin 2023	TÜRKİYE	Araştırma makalesi	Nicel
A9	Exploring the Work Motivational Factors of Generation Z Workforce in Selected BPO Companies: Basis for Job Satisfaction	Jim Paulo M. Gochangco 2024	FİLİPİNLER	Araştırma makalesi	Nitel
A10	X ve Y Kuşağı: Hemşirelerde Meslek Dayanışması İle İş Doymu Arasındaki İlişki X and Y Generation: The Relationship Between Nurses	Fatma KARASU Rukuye AYLAZ Semih DADÜK 2017	TÜRKİYE	Araştırma makalesi	Nicel
A11	Z Kuşağı'nın Sosyal Medya Haberlerini Tüketim Motivasyonları ve Tatminleri: YouTube ve Instagram Örneği	Fırat ATA 2023	TÜRKİYE	Araştırma makalesi	Nicel
A12	Z KUŞAĞININ KARIYER BEKLENTİLERİ İLE YAŞAM DOYUMU İLİŞKİSİNİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN ANALİZİ	Semih DERELİOĞLU 2022	TÜRKİYE	Araştırma makalesi	Nitel
A13	Z KUŞAĞI TÜKETİCİLERİN MİNİMALİZM YÖNELİMLERİNİN YAŞAM TATMİNİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: KENDİNİ GERÇEKLEŞTİRMENİN ARACILIK	Müzeyyen GELİBOLU 2025	TÜRKİYE	Araştırma makalesi	Nitel
A14	Z Kuşağının İş Motivasyonu ve Kariyer Algılarına Yönelik Bir Araştırma	Prof. Dr. Osman ÇEVİK 2021	TÜRKİYE	Araştırma makalesi	Nicel
A15	234 Job Satisfaction and Work Motivation in Enhancing Generation	Putri Rakhmatia Nabahani, Setyo	Endonezya	Literatür taraması	Nitel

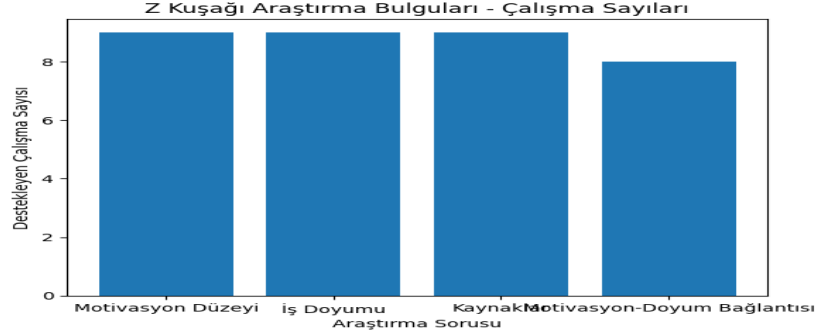
	Z's Organizational Commitment	Riyanto 2020			
A16	RUHSAL LİDERLİĞİN İŞ TATMİNİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİ FARKLI KUŞAKLAR ÜZERİNDEN İNCELEME	Alper Demirdağ 2019	TÜRKİYE	TEZ ÇALIŞMA SI	Nicel
A17	Z KUŞAĞI ÇALIŞANLARIN ÇALIŞMA DEĞERLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK ANKARA İLİNDE BİR ALAN ARAŞTIRMASI AHMET BURAK KAVAK OCAK	AHMET BURAK KAVAK OCAK 2020	TÜRKİYE	TEZ ÇALIŞMA SI	Nicel
A18	Z Kuşağının Çalışma Hayatından Beklentilerinin İş Motivasyonu ve Örgütsel Bağlılığa Etkisinin Y Kuşağı ile Karşılaştırılması	Pınar ÖZER 2020	TÜRKİYE	Tez çalışması	Nicel
A19	X, Y ve Z Kuşağı Öğrencilerin Çok Yönlü ve Sınırsız Kariyer Algıları Üzerine Bir Araştırma	Canan ÇETİN* & Serol KARALAR 2016	TÜRKİYE	Araştırma	Nicel
A20	İşgücünün Değişen Yüzü Z Kuşağı ve Kuşağın Lider Algısı	Deniz PALALAR ALKAN1 2020	TÜRKİYE	Literatür	Nitel
A	. Z Kuşağının İş Motivasyonu ve Kariyer Algılarına Yönelik Bir Araştırma	Osman ÇEVİK 2021	TÜRKİYE	Araştırma	Nicel
A22	Z Kuşağı, Değerleri ve Çalışma Hayatından Beklentileri	Hakan Uğurbulduk, İ.Efe Efeoğlu 2017	TÜRKİYE	Araştırma makalesi	Nitel
A23	X, Y ve Z Kuşağı Çalışanlarının Motivasyon Araçları Arasındaki Farklılıklar	Büşra ALAY 2021	TÜRKİYE	Tez Çalışması	Nicel
A24	Job Satisfaction and Employee Motivation: Case Generation Z	Aleksandra Suslova, Lera Holopainen 2019	FİNLANDİYA	Araştırma	Nitel
A25	International Journal of	Ali B.	KANADA	Araştırma	Nicel

	Manpower‘We aren’t your reincarnation!’ Workplace motivation across X, Y and Z generations	Mahmoud; Leonora Fuxman; Iris Mohr; William D. Reisel; Nicholas Grigoriou 2021		Raporu	
A26	X, Y ve Z Kuşağı Çalışanlarının Yönetim Tarzları ve Bir İşletme Örneği	Hacı Yunus Taş , Semih Kaçar 2019	TÜRKİYE	Araştırma makalesi	Nitel
A27	Moderating Effect of Demographic Factors on the Relationship Between Work Motivation and Employee Retention of Gen Z	Rajorshi Ganguli omve Suresh Chandra Padhy 2023	HİNDİSTAN	Araştırma Makalesi	Nitel

Bu derleme çalışmasında toplam 27 araştırma incelenmiştir. İncelenen çalışmaların 6’sı yabancı kaynaklı, 21’i ise Türkçe yayınlardan oluşmaktadır. Çalışmaların türlerine bakıldığında, 4’ünün tez, 23’ünün ise makale olduğu görülmüştür.

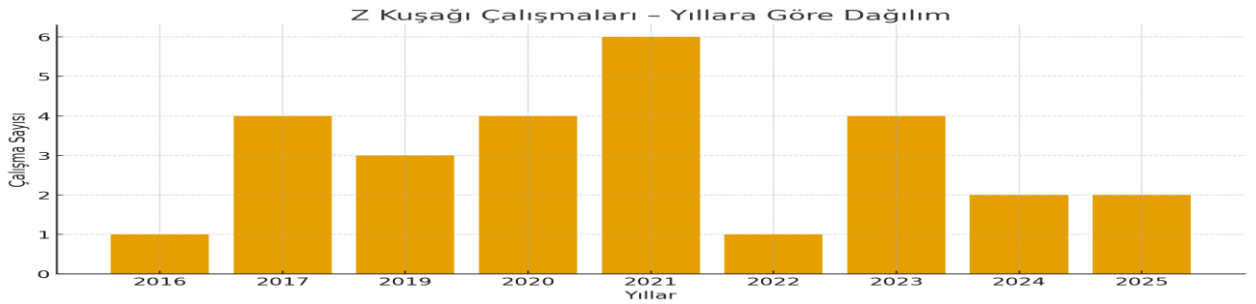
Tablo 1’de yer alan çalışmalar incelendiğinde, Z kuşağının iş motivasyonu ve iş doyumu alanında yapılan araştırmaların büyük çoğunluğunun Türkiye’de yürütüldüğü görülmektedir. 2016–2025 yılları arasında yoğunlaşan bu çalışmalar özellikle 2019 sonrası belirgin bir artış göstermiştir. Araştırmaların yöntemsel açıdan değerlendirildiğinde ise nicel çalışmaların ağırlıkta olduğu, ancak nitel ve derleme türü çalışmaların da literatüre önemli katkılar sunduğu anlaşılmaktadır. Ele alınan temalar incelendiğinde çalışmalar büyük ölçüde iş motivasyonu, kariyer algısı, iş doyumu ve liderlik stilleri etrafında toplanmaktadır. Uluslararası araştırmalarda ise teknolojiye uyum, esneklik ve iş–yaşam dengesi Z kuşağı için temel belirleyiciler olarak öne çıkmaktadır. Genel olarak literatür, Z kuşağının modern, esnek, gelişim fırsatları sunan ve destekleyici liderlik tarzlarıyla yönetilen iş ortamlarında daha yüksek motivasyon ve iş doyumu sergilediğini göstermektedir.

Tablo 2: Z Kuşağında İş Motivasyonu, İş Doyumu, Motivasyon–Doyum Kaynakları ve Motivasyon–Doyum İlişkisinin Araştırmalara Göre Dağılımı

Z kuşağı çalışanların motivasyon düzeylerini gösteren çalışmalar: A1, A3, A4, A14, A15, A18, A24, A25, A27 kodlar ile gösterilmektedir. Z kuşağı iş hayatı doyum seviyeleri: A3, A8, A9, A10, A12, A13, A15, A19, A24 kodları ile gösterilmiştir. Z kuşağı çalışanların motivasyon ve doyum kaynakları: A1, A4, A5, A7, A13, A18, A22, A24, A27 kodları ile gösterilmiştir. Z kuşağı motivasyon ve doyum bağlantısı: A3, A8, A9, A14, A15, A18, A24, A27 kodları ile gösterilmiştir.

Tablo 3 : Z kuşağı çalışmaları - yıllara göre dağılımı:

Tablo 2 incelendiğinde çalışmaların en yoğun olarak 2021 yılında yayımlandığı görülmektedir. Çalışmaların yıllara göre belirli bir dağılımı olsa da 2021 yılı hem ulusal hem uluslararası araştırmaların arttığı dönemdir. Bulgular, Z kuşağına yönelik ilginin özellikle 2020 sonrası belirgin şekilde yükseldiğini göstermektedir. Bulguların yıllara göre dağılımı incelendiğinde, ele alınan konunun güncelliğini koruduğu görülmektedir.

SONUÇ

Z kuşağının iş hayatına yeni yeni girmeye başladığı birçok makalede vurgulanmaktadır. Bu nedenle Z kuşağıyla ilgili araştırmalar hâlâ gelişmeye açıktır ve özellikle Z kuşağının çalışma yaşamına etkileri üzerine yapılacak çalışmaların artacağı öngörülmektedir. Literatürde, Z kuşağının teknolojiyle iç içe büyümesi ve yapay zekâyı etkin şekilde kullanılmasının iş hayatını

olumlu yönde etkilediği de ifade edilmektedir. Günümüzde de teknolojinin giderek geliştiği göz önüne alınırsa, teknolojinin içinde doğan z kuşağının iş yaşamının da ele alınacak konuların bu çerçevede ele alınması gerekmektedir.

Yapılan bir çalışmada z kuşağının temel motivasyon kaynakları sırasıyla: bağlanma, başarı, düşünme ve güç şeklinde belirtilmiştir. Z kuşağına nazaran bu kaynaklar diğer kuşaklarda da görülebilmektedir. Yapılan araştırmalarda ‘bağlanmanın’ z kuşağı dahil bütün bireylerde temel motivasyon kaynağı olduğu belirtilmiştir (Kösem & Çeçen & Akçakanat 2024). Bağlanmanın kuşaklar arasında farklı olmadığı ve bütün kuşakların iş hayatında bağlanmaya değer verdiği yargıya ulaşılabilir.

Z kuşağının iş hayatındaki motivasyonunu etkileyen unsurların başında teknolojinin geldiği belirtilmiştir. Bu da gösteriyor ki z kuşağı kendisinden önceki kuşaklara nazaran teknolojinin içinde doğma avantajına sahip olmaları, iş hayatını etkileyen en büyük unsurlardan biri olarak belirtilmektedir. Z kuşağı ile önceki kuşaklar arasında teknolojiden ayrı yadsınamayacak başka farklılıklar da vardır. Mesela Z kuşağı daha bağımsız ve bireysel çalışarak ortaya özgün ve yenilikçi ürün çıkarmak ister. Z kuşağı uzaktan çalışma imkanı olan işleri yöneldiği de araştırmalarda vurgulanmıştır. Z kuşağı ücret konusunda yüksek maaş beklentisinde olan bir kuşak olduğu, Dünya Ekonomik forumu'nun yapmış olduğu çalışmada belirtilmiştir. Bunun tam tersi Y kuşağı ise ücret vb kaynaklar motivasyon kaynağıdır. Başka bir araştırmada ise ücret konusunun o kadar önemli olmadığı, Z kuşağının daha çok üretmeye odaklanması ve yenilikçi olması motivasyon kaynağı olduğu belirtilmiştir. Araştırmalarda da görüldüğü gibi motivasyon kaynakları araştırmalarda elde edilen bulgulara göre değişmektedir. Bu da gösteriyorki çalışmaların daha derinleştirilmesi gerekmektedir.

Tablo 3 incelendiğinde Z kuşağı çalışanların iş motivasyonu, iş doyumunu, motivasyon ve doyumun kaynakları ve aralarındaki bağlantıyı göstermektedir. Z kuşağı genel olarak orta-yüksek motivasyona sahip oldukları bulunmuştur. esneklik, teknolojiye bağlı iş ortamı, anlamlı iş hayatı, kariyer fırsatları ve geri bildirim motivasyonu artırmak da olduğu belirtilmiştir. İş ve yaşam arasındaki doyum ise orta düzey olduğu belirtilmiştir. İş yaşam arasındaki denge sosyal destek liderlik, tanınma ve gelir doyumunu artırmaktadır. belirsizlik ve kurumsal katılım doyumunu azaltmaktadır. Z kuşağı motivasyon ve doyum için içsel kaynaklar: anlam, kendini gerçekleştirme, özerklik, kariyer hedefine uyum. Dışsal kaynaklar ise: tanınma, ücret, liderlik, sosyal destekler. Çevresel kaynaklar ise: esnek çalışma ortamı, teknoloji örgüt iklimi, adalet algısı olarak belirtilmiştir. Araştırmaların çoğu motivasyon ve doyum arasında olumlu anlamda

ilişki olduğunu göstermektedir. Motivasyon arttıkça örgütsel bağlılık ve iş doyumu da arttığı belirtilmiştir.

Tablo 3'deki yıllara göre dağılım incelendiğinde çalışmaların özellikle 2021 yılında yoğunlaştığı görülmektedir. Bunun temel nedenlerinden biri iş hayatına atılan Z kuşağının çoğunluğunun bu yıllara denk gelmesidir. Bulguların yıllara göre seyri, araştırma konusuna yönelik ilginin sürdüğünü ve konunun güncelliğini korumaya devam ettiğini göstermektedir. Bu durum, Z kuşağıyla ilgili motivasyon ve iş doyumu temalarının hem ulusal hem de uluslararası literatürde hâlâ aktif bir araştırma alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Literatür taramasında iş doyumu ve iş motivasyonunu aynı anda ele alan çalışmaların eksikliği dikkat çekmektedir. İş doyumu ve iş motivasyonu birbirini etkileyen konular oldukları için ikisinin de bir arada ele alındığı çalışmalara yoğunlaşması gerektiği düşünülmektedir. Araştırmaların çoğunun nicel yöntemlerle yürütülmesi, konunun ölçme temelli ele alındığını; derinlemesine nitel çalışmaların ise sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır. Çalışmalarda nicel verilerle daha fazla örnekleme ulaşmasına rağmen derinlik kapsamında nitel verilerden yararlanılabilir.

Literatür taraması yapılan çalışmalarda motivasyonun genellikle liderlik tarzı, iş ortamı, ücret, teknoloji ve sosyal medya kullanımı gibi unsurlar üzerinden değerlendirildiği görülmüştür. Bunun yanı sıra maneviyat, hayata bağlılık, anlam arayışı, yaşam amacı gibi içsel motivasyon kaynakları ele alınan araştırmalarda çok fazla yer verilmemektedir. Bu bulgular Z kuşağının iş yaşamındaki davranışlarını anlamada boşlukların olduğunu göstermektedir. Bun alanlarda olan boşluğun doldurulması gerektiği gözlenmiştir. Bu alanlarla ilgili daha fazla derinlemesine araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. İncelenen çalışmaların büyük kısmı ücret, liderlik tarzı, iş ortamı, teknoloji kullanımı kariyer algısı daha çok dış odaklı motivasyon kaynaklarına odaklandığı görülmektedir. İş doyumu konusunda net verilere ulaşılamamıştır. Ele alınan araştırmalarda motivasyonun iyi olmasının iş doyumu ve duyumuna da etkilendiği vurgulanmaktadır. Z kuşağının Teknolojiyi iyi kullanabilmesi yeni nesil işlerde veya evirilen iş kollarına uyum sağlamada avantaj sağlamaktadır. İş uyumu ve iş motivasyonunu etkileyen unsurlardan biri de kent ya da kasaba yaşamı olduğu araştırmalarla ortaya konulmuştur. Z kuşağı çalışanlarının iş hayatını bütüncül bir çerçevede anlayabilmek için daha kapsamlı ve nitel ağırlıklı çalışmalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. İncelenen araştırmalar Z kuşağının yeni işe atıldığını ve daha araştırmaların devam ettiğini vurgulamaktadır. Z kuşağının yaşam şartlarının düşünce şartlarının iş beklentileri üzerinde etkili olduğu unutulmamalıdır. Z kuşağı aldığı eğitimi ve ulaştığı hedeflerin paralel olduğunu görmesi gibi faktörlerin motivasyonunda büyük etkiye sahip olduğu ortaya koymuştur. Bununla birlikte,

mevcut literatürde özellikle içsel motivasyon kaynaklarını derinlemesine ele alan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle, gelecekte yapılacak araştırmalarda daha fazla nitel veri kullanılması, farklı şehir ve sektörlerde örneklem genişletilmesi, Z kuşağının içsel motivasyonlarına odaklanması ve çalışma yaşamına ilişkin beklentilerin kültürler arası karşılaştırmalı olarak incelenmesi önemli katkılar sağlayacaktır. Z kuşağının yeni yeni iş hayatına atılmaya başladığı da düşünülerek araştırmaların güncellenmeye açık olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

(n.d.).

AKDUMAN, G., & HATİPOĞLU, Z. (2021, 12 7). Kim Bu Z Kuşağı. (9), 203-226.

Bińczycki, B., Łukasiński, W., & Dorocki, S. (2023). Determinants of motivation to work in terms of Industry 4.0—The Gen Z perspective. *Sustainability*, 15(15). <https://doi.org/10.3390/su151512069>

DİBEK, M. İ., & TOPTAŞ, B. (2023, 9 29). Bütün Parçaların Toplamından Daha Fazladır: Eğitim Bilimlerinde Sistemik Derleme Nasıl Yazılır? *Dergipark*, 25(3), 538 - 550. <https://doi.org/10.17556/erziefd.1176257>

EROL, G., & HASGÜL, B. (2024, 08 15). *Z-Kuşağı*. inovakademi. <https://inovakademi.com/z-kusagi/>

TDK. (n.d.). *KUŞAK KAVRAMI*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Retrieved October 16, 2025, from <https://sozluk.gov.tr/>

Kösem, Ü., Çeçen, Z., & Akçakanat, T. (2024). Z Kuşağında Temel Motivasyon Kaynakları Üzerine Görgül Bir Araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 29(1), 25-39.

E. B. Sarıoğlu ve E. Özgen, “Z Kuşağı: İş Dünyası Yakın Geleceğin İş Gücünü Ne Kadar Tanıyor?”, *Researcher*, c. 5, sy. 4, ss. 242–253, 2017.

Kösem, Ü., Çeçen, Z., & Akçakanat, T. (2024). Z Kuşağında Temel Motivasyon Kaynakları Üzerine Görgül Bir Araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 29(1), 25-39.

Taş, H. Y., & Kaçar, S. (2019). X, Y ve Z Kuşağı Çalışanlarının Yönetim Tarzları ve Bir İşletme Örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 643-675. <https://doi.org/10.26466/opus.554751>

- Ergül, Y. D. D. H. F. (2005). MOTİVASYON VE MOTİVASYON TEKNİKLERİ. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), 67-79.
- Demirel, B. A., & Bağdoğan, S. Y. (2023). İş Yaşamında Kuşaklar ve Motivasyon Farklılıkları1. *Journal of Economy and Society*, 42(2), 129-141.
- Holopainen, L. ve Suslova, A. (2019). İş tatmini ve çalışan motivasyonu: Z Kuşağı Örneği.
- Mahmoud, A. B., Fuxman, L., Mohr, I., Reisel, W. D., & Grigoriou, N. (2021). “We aren't your reincarnation!” workplace motivation across X, Y and Z generations. *International Journal of Manpower*, 42(1), 193-209.
- Gochangco, J. P. M., & Ocenar, M. M. M. (2024). Exploring the work motivational factors of Generation Z workforce in selected BPO companies: Basis for job satisfaction. *International Journal for Multidisciplinary Research*, 6(3), 1-7.
- Karasu, F., & Aylaz, R. (2017). X ve y kuşağı: hemşirelerin meslek dayanışması ile iş doyumunu arasındaki ilişki. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 4(3), 180-189.
- Ata, F. (2023). Z kuşağı'nın sosyal medya haberlerini tüketim motivasyonları ve tatminleri: YouTube ve Instagram örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 22(4), 1137-1155.
- Derelioğlu, S. (2022). Z KUŞAĞININ KARIYER BEKLENTİLERİ İLE YAŞAM DOYUMU İLİŞKİSİNİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN ANALİZİ. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (53), 301-314.
- Gelibolu, M. (2025). Z KUŞAĞI TÜKETİCİLERİN MİNİMALİZM YÖNELİMLERİNİN YAŞAM TATMİNİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: KENDİNİ GERÇEKLEŞTİRMENİN ARACILIK ROLÜ. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16 (31), 355-381.
- Taş, H. Y., Demirdöğmez, M., & Küçükoğlu, M. (2017). Geleceğimiz olan Z kuşağının çalışma hayatına muhtemel etkileri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 1031-1048.

Termal Turizmde Yeni Bir Bakış Açısı: Yalova Termal Otelde Deneyim Odaklı Hizmet Tasarımı

Yüksel Lisans Öğrencisi, Yunus Deniz¹, Doç. Dr., Züleyhan Baran²

¹ Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Enstitüsü, Sağlık Turizmi,
Yunus_10100@windowslive.com - 0009-0007-8845-7636

² Düzce Üniversitesi, Akçakoca MYO, Turizm ve Otel İşletmeciliği,
zuleyhanbaran@gmail.com - 0000-0003-4804-5622

ÖZET

Bu çalışma, termal turizmi geleneksel sağlık ve tedavi odaklı yaklaşımın ötesinde, deneyim ekonomisi ve deneyim odaklı hizmet tasarımı perspektifiyle ele almayı amaçlamaktadır. Araştırma, Türkiye'nin köklü termal destinasyonlarından biri olan Yalova Termal Otel örneğinde, misafir deneyimlerinin fiziksel, duygusal ve ruhsal boyutlar üzerinden nasıl yapılandığını ortaya koymayı hedeflemektedir. Çalışma nitel araştırma yaklaşımıyla tasarlanmış; yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler, sosyal medya içerik analizi ve katılımcı gözlem teknikleri kullanılmıştır. Araştırma kapsamında Yalova Termal Otel'de konaklayan 20 yerli ve yabancı misafirle görüşmeler gerçekleştirilmiş; ayrıca Instagram paylaşımları ve çevrimiçi ziyaretçi yorumları analiz edilmiştir. Elde edilen veriler NVivo yazılımı aracılığıyla tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma bulguları, termal turizm deneyiminin yalnızca fiziksel iyileşme ve rahatlatma süreçleriyle sınırlı olmadığını; duygusal huzur, güven, aidiyet ve ruhsal yenilenme gibi çok boyutlu bir iyilik hâli sunduğunu göstermektedir. Fiziksel deneyim temasında termal uygulamalar, mekânsal konfor ve çevresel koşullar öne çıkarken; duygusal deneyim temasında huzur, değer görme ve güven duygusu belirginleşmektedir. Ruhsal deneyim ise içsel sakinleşme, farkındalık artışı ve yenilenme boyutlarıyla şekillenmektedir. Bu bulgular doğrultusunda çalışmada, "Termal Deneyim Hizmet Tasarımı Modeli" önerilmiştir. Model, misafir deneyimini bedensel rahatlatma, duygusal tatmin ve ruhsal yenilenme aşamalarından oluşan bütüncül bir refah döngüsü olarak ele almaktadır. Sonuç olarak bu araştırma, termal turizmin deneyim odaklı hizmet tasarımı yaklaşımıyla yeniden yapılandırılmasının, ziyaretçi memnuniyeti, sadakat ve destinasyon rekabet gücü açısından kritik bir öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, termal turizm literatürüne kavramsal ve yöntemsel katkılar sunmanın yanı sıra, uygulayıcılar ve politika yapıcılar için deneyim temelli stratejik çıkarımlar sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler : Termal turizm, Deneyim odaklı hizmet tasarımı, Yalova termal otel.

A New Perspective in Thermal Tourism: Experience-Oriented Service Design at Yalova Thermal Hotel

Master of Science Student, Yunus Deniz ¹, Assoc. Prof., Zuleyhan BARAN ²

¹ Düzce University, Postgraduate Institute, Health Tourism,
Yunus_10100@windowlive.com- 0009-0007-8845-7636

² Düzce University, Akçakoca VS, Tourism and Hotel Management,
zuleyhanbaran@gmail.com - 0000-0003-4804-5622

ABS

This study aims to examine thermal tourism beyond the traditional health- and treatment-oriented perspective by adopting an experience economy and experience-oriented service design approach. Focusing on Yalova Thermal Hotel, one of Türkiye's most established thermal destinations, the research explores how guest experiences are structured across physical, emotional, and spiritual dimensions. The study is designed within a qualitative research framework and employs semi-structured in-depth interviews, social media content analysis, and participant observation as data collection methods. In this context, interviews were conducted with 20 domestic and international guests staying at Yalova Thermal Hotel, and Instagram posts as well as online visitor reviews were analyzed. The collected data were examined through thematic analysis using NVivo software. The findings reveal that thermal tourism experiences are not limited to physical recovery and relaxation, but rather encompass a multidimensional well-being experience including emotional comfort, trust, sense of belonging, and spiritual renewal. While physical experience is primarily shaped by thermal applications, spatial comfort, and environmental conditions, emotional experience is characterized by feelings of peace, being valued, and security. Spiritual experience, on the other hand, emerges through inner calmness, increased self-awareness, and a sense of renewal. Based on these findings, the study proposes the "Thermal Experience Service Design Model," which conceptualizes guest experience as a holistic well-being cycle progressing from bodily relaxation to emotional satisfaction and spiritual renewal. In conclusion, the study demonstrates that restructuring thermal tourism through an experience-oriented service design approach plays a critical role in enhancing visitor satisfaction, loyalty, and destination competitiveness. The research contributes to the thermal tourism literature by offering both conceptual and methodological insights, while also providing experience-based strategic implications for practitioners and policy makers.

Keywords: Thermal tourism, Experience-oriented service design, Yalova thermal hotel.

1. GİRİŞ

Turizm sektörü, ekonomik, teknolojik ve toplumsal dönüşümlerin etkisiyle sürekli olarak yeniden şekillenen dinamik bir yapı sergilemektedir. Günümüzde turistlerin beklentileri, yalnızca temel hizmetlerin sunulmasıyla sınırlı kalmamakta; bireysel tatmin, duygusal bağ, anlam üretimi ve özgünlük gibi deneyim temelli unsurları da kapsamaktadır. Bu dönüşüm, turizm literatüründe “deneyim ekonomisi” yaklaşımının merkezi bir konuma yerleşmesine yol açmış; turistik ürün ve hizmetlerin tasarımında deneyimin stratejik bir değer olarak ele alınmasını gerekli kılmıştır (Pine & Gilmore, 1999; Larsen, 2007). Bu bağlamda turizm araştırmaları, ziyaretçilerin yalnızca hizmetten memnuniyet düzeylerini değil; yaşadıkları deneyimlerin duygusal, zihinsel ve anlamsal boyutlarını da incelemeye yönelmiştir. Deneyim odaklı yaklaşımlar, turistik hizmetlerin teknik ve işlevsel özelliklerinin ötesine geçerek, ziyaretçinin hizmet süreci boyunca hissettikleri, algıları ve anlamlandırma biçimlerini merkeze almaktadır (Schmitt, 1999; Stickdorn vd., 2018). Bu dönüşüm, özellikle refah ve iyilik hâli (well-being) temelli turizm türlerinde daha belirgin bir biçimde gözlemlenmektedir.

Sağlık turizminin önemli bir alt dalı olan termal turizm, geleneksel olarak tedavi, rehabilitasyon, dinlenme ve korunma amaçlı seyahatleri kapsayan bir alan olarak tanımlanmıştır. Ancak son yıllarda termal turizm, yalnızca fiziksel iyileşmeye odaklanan bir anlayıştan uzaklaşarak; duygusal denge, ruhsal yenilenme ve bütüncül iyilik hâlini hedefleyen bir deneyim alanına dönüşmektedir (Voigt vd., 2011; Smith & Diekmann, 2017). Bu dönüşüm, termal tesislerin hizmet sunum biçimlerini ve rekabet stratejilerini yeniden düşünmelerini zorunlu kılmaktadır.

Türkiye, sahip olduğu zengin jeotermal kaynaklar sayesinde termal turizm açısından dünya çapında önemli bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin tarihsel ve simgesel örneklerinden biri olan Yalova Termal Otel, Türkiye’de termal turizmin gelişiminde öncü bir rol üstlenmiştir. Tesis, sahip olduğu tarihsel miras, doğal çevre ve şifalı termal sularla güçlü bir çekicilik sunmasına rağmen; artan rekabet, değişen ziyaretçi profili ve farklılaşan beklentiler karşısında yalnızca sağlık temelli hizmet sunumuyla sürdürülebilir bir avantaj elde etmenin giderek zorlaştığı bir ortamda faaliyet göstermektedir. Bu noktada deneyim odaklı hizmet tasarımı, termal turizme yönelik yenilikçi ve bütüncül bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Deneyim odaklı hizmet tasarımı; hizmet alan bireyin ihtiyaç, beklenti ve duygularını merkeze alarak, hizmet sürecindeki tüm temas noktalarının bilinçli, tutarlı ve anlamlı bir şekilde kurgulanmasını ifade etmektedir (Stickdorn & Schneider, 2011). Termal oteller bağlamında bu yaklaşım, misafirlerin yalnızca termal sudan faydalanmalarını değil; fiziksel, duygusal ve ruhsal boyutları içeren bütüncül bir deneyim yaşamalarını hedeflemektedir. Mekânsal düzenlemeler, doğayla etkileşim, duygusal tasarım unsurları, kişiselleştirilmiş hizmetler ve çalışan–misafir etkileşimi, bu bütüncül deneyimin temel bileşenleri arasında yer almaktadır. Literatürde, bu unsurların birlikte tasarlanmasının ziyaretçi memnuniyetini artırdığı, deneyimin hatırlanabilirliğini güçlendirdiği ve destinasyona yönelik bağlılığı desteklediği vurgulanmaktadır (Pine & Gilmore, 1999; Otto & Ritchie, 1996).

Bu çalışma, termal turizmi deneyim temelli bir perspektifle ele almayı amaçlamaktadır. Araştırma, Yalova Termal Otel örneği üzerinden misafir deneyimlerini inceleyerek; fiziksel, duygusal ve ruhsal deneyim boyutlarının hizmet sürecinde nasıl bütünleştirildiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda çalışma, termal turizmin yalnızca sağlık ve tedavi

eksenli bir turizm türü olarak değil; bireyin yaşam kalitesini artıran, anlam yüklü ve çok boyutlu bir deneyim alanı olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Sonuç olarak bu araştırma, termal turizmin geleneksel anlayıştan uzaklaşarak deneyim ekonomisi ve hizmet tasarımı perspektifiyle yeniden yapılandırılmasının gerekliliğini vurgulamakta; Yalova Termal Otel örneği üzerinden hem akademik literatüre hem de uygulamaya yönelik özgün katkılar sunmayı amaçlamaktadır.

2. LİTERATÜR

Termal turizm, doğal termal su kaynaklarının sağlık, tedavi, rehabilitasyon ve dinlenme amacıyla kullanıldığı özel bir turizm türü olarak tanımlanmaktadır. Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), termal ve sağlık turizmini bireylerin fiziksel ve zihinsel iyilik hâllerini geliştirmeye yönelik seyahat faaliyetleri kapsamında değerlendirmekte; bu alanı yalnızca tedavi edici uygulamalarla sınırlı görmemektedir. Bu yaklaşım, termal turizmin yaşam kalitesini artırmaya yönelik bütüncül bir deneyim alanı sunduğunu ortaya koymaktadır (UNWTO, 2021). Literatürde termal turizm, sıcak su kaynaklarının sağlık, dinlenme ve rekreasyon amaçlı kullanımını ifade eden ve sağlık turizmi içerisinde önemli bir alt alan olarak konumlandırılan bir turizm türü olarak ele alınmaktadır. Smith ve Puczkó (2009), sağlık ve termal turizmi “bireylerin seyahat yoluyla fiziksel, zihinsel ve ruhsal iyilik hâline ulaşma arayışı” olarak tanımlamakta; bu tanım termal turizmin yalnızca bedensel iyileşmeyi değil, duygusal ve ruhsal boyutları da kapsadığını vurgulamaktadır. Bu çerçevede termal turizm, klasik anlamda tedavi merkezli bir faaliyet alanından uzaklaşarak; refah, yenilenme ve bütünsel deneyim kavramlarıyla ilişkilendirilen bir yapıya dönüşmektedir. Özellikle 2000’li yıllardan sonra termal turizme yönelik akademik çalışmalar, destinasyonların yalnızca doğal kaynaklara sahip olmasının yeterli olmadığını; bu kaynakların deneyim değeri yaratacak biçimde tasarlanmasının giderek önem kazandığını ortaya koymaktadır (Öztürk & Bayat, 2011).

Termal turizmin tarihsel ve güncel yönelimlerine ilişkin yapılan kapsamlı literatür incelemeleri, bu alanın doğal kaynaklar temelinde geliştiğini; ancak zaman içinde araştırma odağının destinasyon imajı, kaynakların kullanım kalitesi, pazarlama stratejileri ve hizmet kalitesi gibi konulara yöneldiğini göstermektedir. Özdiğer ve Arğun (2024) tarafından gerçekleştirilen güncel bir literatür taraması, termal turizme ilişkin çalışmaların özellikle 2010 sonrası dönemde belirgin biçimde arttığını ortaya koymaktadır. Söz konusu çalışmalar incelendiğinde, pazarlama, hizmet kalitesi ve deneyim temalarının giderek ön plana çıktığı görülmektedir. Bu eğilim, termal turizmin yalnızca sağlık temelli bir hizmet alanı olarak değil; ziyaretçi deneyimi üzerinden değer üreten bir turizm türü olarak ele alındığını göstermektedir. Literatürde, termal tesislerin sunduğu hizmetlerin ziyaretçilerin algıları, duyguları ve deneyimsel değerlendirmeleriyle birlikte incelenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu dönüşüm, termal turizmi deneyim ekonomisi yaklaşımıyla ilişkilendiren çalışmaları da beraberinde getirmiştir. Deneyim ekonomisi literatürü, turistik ürün ve hizmetlerin teknik özelliklerinden ziyade, ziyaretçide bıraktığı duygusal ve anlamsal izlere odaklanmaktadır (Pine & Gilmore, 1999). Bu yaklaşım, termal turizm literatüründe de giderek daha fazla karşılık bulmaktadır.

Türkiye, sahip olduğu jeotermal kaynakların çeşitliliği ve yaygınlığı nedeniyle termal turizm açısından dünya ölçeğinde önemli bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyel, termal turizmi Türkiye turizmi açısından stratejik bir alan hâline getirmektedir. Ancak literatürde de vurgulandığı üzere, artan rekabet koşulları ve değişen ziyaretçi profili, termal işletmelerin

yalnızca doğal kaynaklara dayalı bir rekabet avantajı elde etmesini zorlaştırmaktadır. Türkiye bağlamında yapılan çalışmalar, günümüz termal turistlerinin klasik tedavi anlayışının ötesinde, daha nitelikli, kişiselleştirilmiş ve anlamlı deneyimler talep ettiğini ortaya koymaktadır (Öztürk & Bayat, 2011). Bu durum, termal tesislerin hizmet sunum biçimlerini ve deneyim tasarım yaklaşımlarını yeniden değerlendirmelerini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda Yalova Termal, tarihsel geçmişi, doğal çevresi ve şifalı termal suları ile Türkiye’de termal turizmin gelişiminde öncü destinasyonlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Ancak literatürde de belirtildiği üzere, bu tür köklü destinasyonların sürdürülebilir rekabet avantajı elde edebilmesi için tarihsel ve doğal mirasın deneyim temelli hizmet tasarımıyla bütünleştirilmesi gerekmektedir.

Literatür incelendiğinde, termal turizme yönelik çalışmaların büyük ölçüde sağlık, tedavi, hizmet kalitesi ve pazarlama ekseninde yoğunlaştığı; ancak deneyimin fiziksel, duygusal ve ruhsal boyutlarını bütüncül biçimde ele alan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Özellikle termal turizmi deneyim odaklı hizmet tasarımı perspektifiyle ele alan nitel araştırmalar, literatürde görece az sayıda yer almaktadır. Bu çalışma, söz konusu boşluktan hareketle, Yalova Termal Otel örneğinde misafir deneyimini fiziksel, duygusal ve ruhsal boyutlar üzerinden inceleyerek; termal turizmin deneyim temelli dönüşümüne ilişkin kavramsal ve uygulamaya yönelik bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle araştırma, mevcut literatürü tamamlayıcı ve derinleştirici bir katkı sağlamaktadır.

2.1. Deneyim Ekonomisi Yaklaşımı

Deneyim ekonomisi kavramı, Pine ve Gilmore’un (1999) çalışmalarıyla literatürde merkezi bir konum kazanmıştır. Yazarlar, ekonomik değer yaratımının ürün ve hizmet odaklı yapıdan deneyim odaklı bir yapıya evrildiğini vurgulamakta ve deneyimi özgün bir değer üretim biçimi olarak tanımlamaktadır. Pine ve Gilmore’a (1999) göre, “Deneyimler, hizmetlerden ne kadar farklıysa, hizmetler de ürünlerden o kadar farklıdır.” (s. 2). Bu yaklaşımda deneyim, tüketici açısından hatırlanabilir, duygusal ve kişisel anlam taşıyan bir değer unsuru olarak ele alınmaktadır. Turizm sektörü, deneyim ekonomisinin en belirgin şekilde gözlemlendiği alanlardan biridir. Günümüzde turistlerin destinasyon tercihlerinde yalnızca fiyat ve hizmet kalitesi değil; deneyimin özgünlüğü, duygusal tatmini ve anlam boyutu da belirleyici olmaktadır. Bu durum, turistik ürün ve hizmetlerin deneyim temelli bir bakış açısıyla tasarlanmasını gerekli kılmaktadır. Termal turizm bağlamında deneyim ekonomisi yaklaşımı, ziyaretçilerin yalnızca tedavi süreçlerine değil; huzur, rahatlama, doğayla bütünleşme ve yenilenme gibi deneyimsel beklentilere de odaklandığını göstermektedir (Voigt, Brown & Howat, 2011). Bu çerçevede termal turizm deneyimi, fiziksel iyileşmenin ötesinde, duygusal ve zihinsel boyutlarla bütünleşen çok katmanlı bir yapı sergilemektedir. Ampirik çalışmalar da bu yaklaşımı desteklemektedir. Karaca, Özkan Önem ve Yıldız (2013), termal turizmde deneyimleme kalitesinin müşteri güveni ve tavsiye etme niyeti üzerinde anlamlı etkiler yarattığını ortaya koymuştur. Benzer şekilde Göker ve Öztürk (2022), termal turizm deneyiminin duygu durumu ve memnuniyet aracılığıyla davranışsal niyetleri etkilediğini belirlemiştir. Bu bulgular, termal turizm deneyiminin yalnızca fiziksel uygulamalarla sınırlı olmadığını; duygusal ve bilişsel süreçlerle birlikte değerlendirilmesi gereken deneyimsel bir hizmet alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

2.2. Hizmet Tasarımı Kavramı

Hizmet tasarımı, kullanıcı merkezli bir yaklaşım çerçevesinde hizmetlerin planlanması, geliştirilmesi ve iyileştirilmesini ifade etmektedir. Stickdorn ve Schneider'e (2011) göre, hizmet tasarımının yalnızca operasyonel süreçlere değil; kullanıcı deneyimine, temas noktalarına ve hizmet sürecinin bütüncül yapısına odaklandığını ortaya koymaktadır. Hizmet tasarımının temel amacı, kullanıcı ihtiyaç ve beklentilerini anlamak ve bu doğrultuda tutarlı, anlamlı ve tatmin edici hizmet deneyimleri sunmaktır. Turizm sektöründe hizmetlerin soyut niteliği dikkate alındığında, hizmet tasarımı yaklaşımı, sunulan hizmetlerin ziyaretçiler açısından algılanabilir ve hatırlanabilir deneyimlere dönüştürülmesinde önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Termal oteller bağlamında hizmet tasarımı; konaklama hizmetleri, sağlık ve SPA uygulamaları, personel-misafir etkileşimi ve çevresel faktörlerin bütüncül bir sistem içinde ele alınmasını gerektirmektedir (Mager, 2009). Bu yaklaşım, termal tesislerde sunulan hizmetlerin yalnızca işlevsel değil, aynı zamanda deneyimsel değer üreten bir yapı kazanmasını sağlamaktadır.

Deneyim odaklı hizmet tasarımı, hizmet tasarımı yaklaşımının deneyim ekonomisi perspektifiyle bütünleşmiş hâlini ifade etmektedir. Bu yaklaşımda, kullanıcıların hizmet süreci boyunca yaşadıkları tüm etkileşimler bilinçli biçimde tasarlanmakta ve yönetilmektedir. Schmitt'e (1999) göre deneyim, "duyusal, duygusal, bilişsel ve ilişkisel değerler" üretmekte olup (s. 60), bu tanım deneyimlerin çok boyutlu yapısını açık biçimde ortaya koymaktadır. Hizmet tasarımı, müşteriyle temas eden tüm hizmet süreçlerinin kullanıcı deneyimini iyileştirecek şekilde bütünsel olarak yeniden kurgulanmasını amaçlamaktadır (Stickdorn & Schneider, 2012). Turizm bağlamında bu yaklaşım, misafir deneyiminin yalnızca hizmet kalitesiyle değil; duygusal etkileşim, mekânsal atmosfer ve anlam yaratımıyla tasarlanmasını ifade etmektedir.

Termal turizmde deneyim odaklı hizmet tasarımı; sessizlik, doğa, mekânsal atmosfer, kişiselleştirilmiş hizmetler ve duygusal rahatlama gibi unsurların bütüncül biçimde ele alınmasını gerektirmektedir. Literatürde bu yaklaşımın ziyaretçi memnuniyeti ve sadakati üzerinde olumlu etkiler yarattığı sıklıkla vurgulanmaktadır (Walls vd., 2011). Ardıç Yetiş (2015) ise termal otel işletmelerinde yalnızca işlevsel hizmet boyutlarına odaklanmanın yeterli olmadığını; duygusal (hedonik) ve işlevsel (akılcı) deneyimlerin birlikte tasarlanmasının rekabet avantajı sağladığını belirtmektedir.

Pine ve Gilmore'un (1999) deneyim ekonomisi modeli, hizmetlerin tüketici için duygusal, estetik ve kişisel anlam taşıyan deneyimlere dönüştürülmesi gerektiğini savunmakta; deneyimleri eğlence, estetik, eğitim ve kaçış olmak üzere dört boyutta ele almaktadır. Termal turizm bağlamında bu boyutlar çoğunlukla arınma, yenilenme, sessizlik ve doğayla bütünleşme biçiminde somutlaşmaktadır. Bu yaklaşımı destekleyen çalışmalar, termal ve spa turizminin fiziksel sağlığın ötesinde zihinsel ve ruhsal dengeyi kapsayan bir well-being ekosistemi oluşturduğunu ortaya koymaktadır (Smith & Diekmann, 2017). Nitekim literatürde termal deneyimin fiziksel (rahatlama), duygusal (mutluluk) ve ruhsal (iç huzur) olmak üzere üç katmanda ele alındığı görülmektedir (Voigt, Brown & Howat, 2011; Han vd., 2017).

2.3. Termal Turizm ve Deneyim Odaklı Yaklaşımlar Üzerine Literatür

Literatürde termal turizme ilişkin çalışmaların önemli bir bölümü sağlık etkileri, ekonomik katkılar ve destinasyon potansiyeli üzerine yoğunlaşmaktadır. Ancak son yıllarda yapılan araştırmalar, termal turizmde ziyaretçi deneyimi ve algılanan hizmet kalitesinin memnuniyet ve davranışsal niyetler üzerinde belirleyici bir role sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Kim, Ritchie ve McCormick (2012), turizm deneyiminin hatırlanabilirliğinin destinasyon imajı üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Türkiye’de gerçekleştirilen çalışmalar da termal turizmde deneyim odaklı hizmetlerin geliştirilmesi gerekliliğine işaret etmektedir (Gürbüz & Kılıç, 2017). Bununla birlikte, Yalova Termal özelinde deneyim odaklı hizmet tasarımı ele alan akademik çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu durum, mevcut araştırmanın literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmayı amaçladığını göstermektedir. Smith ve Puczko (2009), sağlık ve termal turizmi “seyahatle ilgili aktiviteler aracılığıyla fiziksel, zihinsel ve ruhsal esenlik” (s. 5) olarak tanımlamakta; bu yaklaşım termal turizmin yalnızca fiziksel iyileşmeye değil, zihinsel ve duygusal iyilik hâline de odaklandığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde literatürde, termal tesislerde algılanan hizmet kalitesi ve destinasyon imajının, ziyaretçilerin tekrar ziyaret niyeti ve destinasyona duyulan güven üzerinde anlamlı etkiler yarattığı saptanmıştır (Yalman, 2023). Türkiye özelinde termal turizm, sahip olunan jeotermal kaynakların çeşitliliği ve yaygınlığı nedeniyle stratejik bir alan olarak değerlendirilmektedir. Tarihsel geçmişi ve doğal çevresiyle Yalova Termal, Türkiye’de termal turizmin gelişiminde öncü destinasyonlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Ancak literatürde de vurgulandığı üzere, günümüz termal turistleri klasik tedavi anlayışının ötesinde, daha nitelikli ve anlamlı deneyimler talep etmektedir (Öztürk & Bayat, 2011). Bu bağlamda deneyim odaklı hizmet tasarımı yaklaşımı, termal turizmin dönüşümünü açıklayan güncel ve bütüncül bir çerçeve sunmaktadır. Bu bulgular, termal turizm deneyiminin hizmet sunumunun ötesinde, destinasyonun bütüncül algısıyla doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir.

3. YÖNTEM

Bu araştırma, termal turizmde deneyim odaklı hizmet tasarımı misafir algıları ve deneyimleri üzerinden derinlemesine incelemek amacıyla nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yürütülmüştür. Araştırmada, deneyimin öznel, bağlamsal ve çok boyutlu bir yapı sergilemesi nedeniyle yorumlayıcı paradigma benimsenmiştir. Bu yaklaşım, bireylerin deneyimlerini, algılarını ve bu deneyimlere yükledikleri anlamları kendi bağlamları içinde anlamayı amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında veri toplama teknikleri olarak yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler, sosyal medya içerik analizi ve katılımcı gözlem kullanılmıştır. Görüşmeler, Yalova Termal Otel’de konaklayan 20 misafir ile yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, misafir deneyimini destekleyici ikincil veri kaynağı olarak 100 Instagram paylaşımı ve TripAdvisor platformunda yer alan 30 kullanıcı yorumu analiz edilmiştir. Bu çoklu veri toplama yaklaşımı, misafir deneyiminin farklı boyutlarının karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesine olanak sağlamıştır. Toplanan nitel veriler, NVivo yazılımı kullanılarak tematik analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Analiz sürecinde veriler, fiziksel, duygusal ve ruhsal deneyim tasarımı olmak üzere üç ana tema altında sınıflandırılmıştır. Bu temalar, çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan deneyim ekonomisi ve well-being tourism literatürüyle uyumlu biçimde yapılandırılmıştır. Araştırma sürecinin tüm aşamalarında etik ilkeler gözetilmiş, katılımcıların kimlikleri anonimleştirilmiş ve veriler gizlilik esasına uygun şekilde işlenmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, Yalova Termal Otel örneğinde deneyim odaklı hizmet tasarımının misafir deneyimine nasıl yansıdığını ortaya koymayı amaçlayan nitel bir durum çalışması (case study) olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın temel amacı, termal turizm deneyiminin yalnızca fiziksel iyileşme boyutuyla sınırlı olmadığını; duygusal, ruhsal ve anlamsal katmanlarla bütünleşen bir yapı sergilediğini ortaya koymaktır.

Araştırma modelinin temelini, misafir deneyimini süreç temelli bir bakış açısıyla ele alan deneyim odaklı hizmet tasarımı yaklaşımı oluşturmaktadır. Bu doğrultuda ziyaretçi deneyimi;

- Hizmet öncesi (rezervasyon, beklenti ve motivasyon),
- Hizmet süreci (konaklama, termal uygulamalar, mekânsal deneyim, personel etkileşimi),
- Hizmet sonrası (genel memnuniyet, hatırlanabilirlik ve tekrar ziyaret niyeti)

olmak üzere üç aşamada incelenmiştir. Böylece deneyim, yalnızca hizmetin sunulduğu anla sınırlı kalmayıp, zaman içinde oluşan bütüncül bir süreç olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada durum çalışması deseninin tercih edilmesinin temel nedeni, Yalova Termal Otel'in tarihsel geçmişi, Türkiye'de termal turizmin gelişimindeki öncü rolü ve geleneksel hizmet anlayışına sahip bir tesis olmasıdır. Bu özellikler, deneyim odaklı hizmet tasarımı yaklaşımının dönüştürücü potansiyelini analiz etmek açısından uygun bir bağlam sunmaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini, Yalova Termal Otel'de konaklayan tüm misafirler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda, termal hizmetlerden aktif olarak yararlanan, farklı yaş gruplarına ve farklı konaklama motivasyonlarına sahip 20 misafir çalışmaya dahil edilmiştir.

Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırmanın derinlemesine veri üretme hedefiyle uyumlu olarak, deneyimi anlamlandırabilecek bilgi açısından zengin katılımcılara ulaşmayı mümkün kılmıştır. Örneklem büyüklüğü, nitel araştırmalarda veri doygunluğuna ulaşılması ilkesi dikkate alınarak belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada kullanılan veri toplama teknikleri aşağıda sunulmaktadır: Yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler: Araştırmanın ana veri kaynağını oluşturan görüşmeler, Yalova Termal Otel'de konaklayan 20 misafir ile birebir gerçekleştirilmiştir. Görüşme formu, deneyim odaklı hizmet tasarımı yaklaşımı doğrultusunda; termal hizmet ihtiyaç profili, bireysel deneyim algısı, duyuşsal ve duygusal deneyim unsurları, hizmet menüsü algısı ve genel değerlendirme başlıklarını içerecek şekilde yapılandırılmıştır. Görüşme formu ve değerlendirme sonuçları çalışmanın ekler bölümünde sunulmaktadır.

Sosyal medya içerik analizi: Misafir deneyimini destekleyici veri kaynağı olarak Instagram platformunda yer alan 100 paylaşım (#yalovatermal, #termalotel) ve 30 TripAdvisor yorumu analiz edilmiştir. Bu veriler, misafirlerin deneyimi kamusal alanda nasıl ifade ettiklerini ortaya koymak amacıyla kullanılmıştır.

Katılımcı gözlem: Araştırmacı tarafından tesis bünyesinde; karşılama, spa ve termal alan kullanımı, restoran deneyimi ve dinlenme alanları yerinde gözlemlenmiştir. Gözlemler, deneyim tasarımına ilişkin mekânsal ve duyuşsal unsurların analizine katkı sağlamıştır.

3.4. Veri Analizi

Toplanan tüm nitel veriler, NVivo nitel veri analiz yazılımı kullanılarak tematik analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Analiz sürecinde öncelikle açık kodlama yapılmış, ardından kodlar benzerliklerine göre gruplanarak temalar oluşturulmuştur.

Araştırmada üç ana tema belirlenmiştir:

- Fiziksel Deneyim Tasarımı: konfor, mekânsal düzen, termal su özellikleri ve duyuşsal kalite
- Duygusal Deneyim Tasarımı: samimiyet, güven hissi, huzur, sürpriz unsurlar
- Ruhsal Deneyim Tasarımı: doğayla bütünleşme, sessizlik, yenilenme ve anlam yaratımı

Bu ana temalar, “ışık”, “koku”, “müzik”, “doğal su sesi”, “akış” gibi alt kodlarla desteklenmiştir. Analiz sürecinde kodlama yoğunlukları ve katılımcı alıntıları dikkate alınarak temaların yorumlanması sağlanmıştır.

3.5. Etik İlkeler

Araştırma sürecinde etik ilkelere titizlikle uyulmuştur. Görüşmelere katılan tüm katılımcılardan gönüllü katılım onayı alınmış, kimlik bilgileri anonimleştirilmiştir. Sosyal medya verileri yalnızca herkese açık paylaşımlar arasından seçilmiş ve kişisel bilgiler analiz dışı bırakılmıştır. Araştırma verileri yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, Yalova Termal Otel örneğinde gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler, sosyal medya içerik analizi ve katılımcı gözlem sürecinden elde edilen bulgular sunulmaktadır. Araştırma verileri, NVivo yazılımı aracılığıyla yürütülen tematik analiz sonucunda değerlendirilmiş ve misafir deneyimi üç ana tema altında yapılandırılmıştır: fiziksel deneyim, duygusal deneyim ve ruhsal deneyim. Bu temalar, deneyim odaklı hizmet tasarımı yaklaşımı doğrultusunda, ziyaretçilerin termal hizmet süreci boyunca yaşadıkları çok boyutlu deneyimleri bütüncül biçimde yansıtmaktadır. Fiziksel deneyime ilişkin bulgular, termal uygulamaların bedensel etkileri, mekânsal konfor, hijyen algısı ve çevresel koşullar gibi somut unsurlar üzerinden ele alınmıştır. Duygusal deneyim boyutu, ziyaretçilerin rahatlama, huzur, güven, değer görme ve aidiyet gibi duygu durumlarına odaklanırken; ruhsal deneyim ise içsel sakinleşme, farkındalık artışı, anlam arayışı ve yenilenme hissi gibi daha derin ve öznel süreçler üzerinden analiz edilmiştir. Bulgular, misafir deneyiminin yalnızca hizmet sunumuna değil; mekân, doğa ve insan etkileşiminin bütüncül bir tasarım anlayışıyla şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu bölümde sunulan alt temalar, termal turizmde deneyim odaklı hizmet tasarımının fiziksel, duygusal ve ruhsal boyutlarının nasıl iç içe geçtiğini göstermekte; aynı zamanda geliştirilen kavramsal modelin ampirik dayanaklarını oluşturmaktadır.

4.1. Fiziksel Deneyime İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgular, Yalova Termal Otel’de sunulan hizmetlerin misafirlerin fiziksel deneyimi üzerinde belirgin ve güçlü bir etki yarattığını göstermektedir. Katılımcılar, özellikle termal suyun sıcaklığı, mimari dokunun tarihsel atmosferi ve spa alanlarında kullanılan doğal malzemelerin, bedensel rahatlama ve fiziksel konfor algısını önemli ölçüde desteklediğini ifade etmiştir.

Deneyim odaklı hizmet tasarımı yaklaşımı çerçevesinde fiziksel deneyim; ziyaretçinin hizmet süreci boyunca bedensel duyuları aracılığıyla doğrudan algıladığı tüm unsurları kapsamaktadır. Termal turizm bağlamında bu deneyim; mekânsal düzen, termal uygulamalar, çevresel koşullar ve bedensel rahatlama düzeyi gibi birbiriyle ilişkili çok boyutlu bileşenlerden oluşmaktadır. Yalova Termal Otel örneğinde elde edilen bulgular, fiziksel deneyimin misafirlerin genel

memnuniyet algısı ve deneyimi anlamlandırma süreçleri üzerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

4.1.1. Termal uygulamaların fiziksel etkisi: Katılımcıların büyük çoğunluğu, termal havuzlar, kaplıca banyoları ve kür uygulamalarının fiziksel rahatlama, kas gevşemesi ve ağrıların azalması üzerinde olumlu etkiler yarattığını belirtmiştir. Görüşmelerde termal suyun sıcaklığı ve mineral içeriği, bedensel konforu artıran temel unsurlar olarak öne çıkmıştır. Bazı katılımcılar, termal uygulamaların yalnızca tedavi edici bir işlev üstlenmediğini; aynı zamanda bedensel yenilenme ve hafifleme hissi yarattığını ifade etmiştir. Bu durum, termal deneyimin katılımcılar tarafından salt medikal bir uygulama olarak değil, bedeni rahatlatan ve gündelik yorgunluğu azaltan bütüncül bir deneyim olarak algılandığını göstermektedir. Katılımcı ifadeleri, termal su kullanım süresi ve uygulama yoğunluğunun fiziksel deneyimi doğrudan etkilediğini ortaya koymaktadır. Özellikle uzun süreli ve kontrollü termal uygulamaların, bedensel gevşeme ve rahatlama hissini artırdığı vurgulanmıştır. Bu bulgular, fiziksel deneyimin termal turizmde deneyim odaklı hizmet tasarımının temel yapı taşlarından biri olduğunu göstermektedir.

4.1.2. Mekânsal konfor ve ergonomi: Araştırma bulguları, mekânsal düzenlemelerin misafirlerin fiziksel deneyimi üzerinde belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Katılımcılar, oda tasarımı, yatak konforu, termal alanlara erişim kolaylığı ve ortak kullanım alanlarının ergonomik yapısının fiziksel rahatlık algılarını doğrudan etkilediğini ifade etmiştir. Özellikle termal alanlar arasındaki yönlendirme, yürüyüş mesafeleri ve dinlenme alanlarının konumlandırılması, fiziksel deneyimin niteliğini belirleyen unsurlar arasında yer almaktadır. Bulgular, yaşlı misafirler ve sağlık amacıyla gelen ziyaretçiler açısından erişilebilirlik, kaymaz zemin uygulamaları ve dinlenme alanlarının yeterliliğinin öne çıktığını ortaya koymaktadır. Bu katılımcılar, mekânsal konforun yalnızca estetik bir unsur değil, fiziksel güvenlik ve rahatlama hissini destekleyen temel bir bileşen olduğunu vurgulamıştır.

4.1.3. Hijyen ve temizlik algısı: Hijyen ve temizlik, katılımcılar tarafından fiziksel deneyimin en kritik boyutlarından biri olarak değerlendirilmiştir. Termal havuzlar, banyolar, odalar ve ortak kullanım alanlarına ilişkin temizlik algısı, misafirlerin kendilerini fiziksel olarak güvende hissetmeleriyle doğrudan ilişkilendirilmiştir. Görüşmelerde hijyen standartlarının yüksek olması, fiziksel rahatlama ve gevşeme hissini destekleyen temel bir unsur olarak tanımlanmıştır. Katılımcılar, özellikle termal alanlarda temizlik algısının zayıflaması durumunda bedensel rahatlama hissini azaldığını belirtmiştir. Bu bulgu, hijyenin yalnızca teknik bir gereklilik değil, deneyim odaklı hizmet tasarımının fiziksel boyutunu güçlendiren bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır.

4.1.4. Çevresel koşullar ve doğal unsurlar: Yalova Termal Otel'in doğal çevresi, fiziksel deneyimi destekleyen önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar, temiz hava, yeşil alanlar, sessizlik ve doğal manzaranın bedensel gevşeme ve dinlenme süreçlerine doğrudan katkı sağladığını ifade etmiştir. Bulgular, fiziksel deneyimin yalnızca kapalı alanlarda gerçekleşmediğini; açık alanlarda geçirilen zaman, yürüyüş yolları ve doğayla temasın da fiziksel rahatlama hissini güçlendirdiğini göstermektedir. Bu durum, termal deneyimin mekânsal olarak iç ve dış alanlar arasında bütüncül bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır.

4.1.5. Isı, ışık ve ses düzeni: Fiziksel deneyimin duyu boyutları arasında ısı dengesi, aydınlatma ve ses düzeyi önemli bir yer tutmaktadır. Katılımcılar, termal alanlarda su sıcaklığı

ile ortam ısısı arasındaki uyumun, bedensel konfor üzerinde doğrudan etkili olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde, odalardaki doğal ve yapay ışık dengesi ile gürültü seviyesinin kontrolü, fiziksel rahatlık algısını şekillendiren unsurlar arasında yer almaktadır. Bulgular, aşırı gürültü veya uygunsuz ışıklandırmanın fiziksel gevşeme hissini olumsuz etkileyebildiğini; buna karşılık sessiz, dengeli ve yumuşak bir duysal ortamın deneyim kalitesini artırdığını ortaya koymaktadır. Bu sonuç, duysal düzenlemelerin deneyim odaklı hizmet tasarımı fiziksel deneyimin ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermektedir.

4.1.6. Fiziksel yorgunluk ve dinlenme ilişkisi: Araştırma bulguları, termal turizm deneyiminin katılımcılar üzerinde fiziksel yorgunluğun azalması ve dinlenme hissini artırması yönünde güçlü bir etki yarattığını göstermektedir. Katılımcıların büyük bir kısmı, konaklama süreci sonunda kendilerini daha dinç, rahatlamış ve bedensel olarak yenilenmiş hissettiklerini ifade etmiştir. Bu bulgu, termal turizmin temel amaçlarından biri olan bedensel iyilik hâlinin ziyaretçiler tarafından deneyimsel olarak karşılandığını ortaya koymaktadır. Fiziksel yorgunluk ile dinlenme arasındaki bu dönüşüm, deneyim odaklı hizmet tasarımının fiziksel boyutunun somut çıktılarından biri olarak değerlendirilmektedir.

4.2. Duygusal Deneyime İlişkin Bulgular

Araştırma bulguları, Yalova Termal Otel’de sunulan hizmetlerin misafirlerin duygusal deneyimi üzerinde güçlü ve belirleyici bir etki yarattığını göstermektedir. Katılımcılar, özellikle çalışanların misafirperver yaklaşımı, mekânda tercih edilen sade müzik ve aromatik kokuların yarattığı atmosfer sayesinde duygusal olarak sıcak, rahatlatıcı ve güven verici bir deneyim yaşadıklarını ifade etmiştir. Deneyim odaklı hizmet tasarımı yaklaşımı kapsamında duygusal deneyim; ziyaretçilerin hizmet süreci boyunca hissettikleri duygu durumlarını, psikolojik tepkilerini ve öznel değerlendirmelerini içermektedir. Termal turizm bağlamında elde edilen bulgular, duygusal deneyimin rahatlatma, huzur, güven, memnuniyet ve aidiyet gibi duygular üzerinden şekillendiğini ve bu duyguların genel deneyim algısını anlamlı biçimde etkilediğini ortaya koymaktadır.

4.2.1. Rahatlama ve stres azalması hissi: Katılımcıların büyük çoğunluğu, termal uygulamalar ve konaklama süreci sonrasında yoğun bir rahatlatma ve stres azalması yaşadıklarını belirtmiştir. Günlük yaşamın fiziksel ve zihinsel yüklerinden uzaklaşma hissi, katılımcı anlatılarında en sık vurgulanan duygusal deneyimlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Sessizlik, doğayla temas ve termal ortamın sunduğu sakin atmosfer, katılımcılar tarafından zihinsel bir arınma ve içsel denge sağlama süreciyle ilişkilendirilmiştir. Bu bulgu, termal deneyimin yalnızca bedensel değil, aynı zamanda duygusal yenilenme sağlayan bir işlev üstlendiğini göstermektedir.

4.2.2. Huzur ve sakinlik algısı: Araştırma bulguları, Yalova Termal Otel’in doğal çevresi, mimari yapısı ve genel hizmet atmosferinin katılımcılarda huzur ve sakinlik duygusu yarattığını ortaya koymaktadır. Gürültüden uzak bir ortamda bulunma, yeşil alanlarla çevrili mekânsal düzen ve düşük yoğunluklu hizmet alanları, duygusal rahatlatma hissini güçlendiren unsurlar olarak tanımlanmıştır. Katılımcılar, bu unsurların özellikle şehir yaşamının temposundan uzaklaşma ihtiyacını karşıladığını ve duygusal iyilik hâlini desteklediğini ifade etmiştir. Bu bulgu, termal turizmin duygusal refah üzerindeki etkisini somut biçimde ortaya koymaktadır.

4.2.3. Güven ve psikolojik rahatlık: Duygusal deneyimin önemli bir boyutunu güven duygusu oluşturmaktadır. Katılımcılar, tesisin hijyen standartları, personelin profesyonel tutumu ve sunulan uygulamaların güvenilirliği sayesinde kendilerini psikolojik olarak rahat hissettiklerini

belirtmiştir. Bu güven algısının, hizmetten duyulan memnuniyeti ve genel deneyim değerlendirmesini olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Bulgular, güven duygusunun termal tesislerde yalnızca sağlıkla ilişkili bir gereklilik değil, aynı zamanda duygusal deneyimi derinleştiren temel bir unsur olduğunu göstermektedir.

4.2.4. Değer görme ve önemsenme hissi: Katılımcı anlatıları, personelin ilgi ve yaklaşım biçiminin misafirlerin kendilerini değerli ve önemsenmiş hissetmelerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Özellikle bireysel ihtiyaçların dikkate alınması ve çalışanların samimi iletişimi, duygusal deneyimi güçlendiren unsurlar arasında yer almaktadır. Bu bulgu, deneyim odaklı hizmet tasarımının temel bileşenlerinden biri olan kişiselleştirilmiş yaklaşımın, misafirlerin duygusal bağ kurma sürecini desteklediğini göstermektedir. Katılımcılar, bu tür bir yaklaşımın memnuniyet düzeyini artırdığını ve hizmete yönelik olumlu tutumların gelişmesini sağladığını ifade etmiştir.

4.2.5. Aidiyet ve bağlanma duygusu: Araştırma bulguları, Yalova Termal Otel'in tarihsel kimliği ve geleneksel yapısının bazı katılımcılarda aidiyet ve mekâna bağlılık duygusu oluşturduğunu göstermektedir. Özellikle daha önce tesisi ziyaret etmiş olan misafirler, mekâna yönelik duygusal bir bağ geliştirdiklerini ve bu bağın deneyimi daha anlamlı hâle getirdiğini ifade etmiştir. Bu durum, termal tesisin yalnızca bir konaklama ve hizmet alanı olarak değil, duygusal anlam yüklenen bir deneyim mekânı olarak algılandığını ortaya koymaktadır.

4.2.6. Olumlu duyguların hatırlanabilirliği: Duygusal deneyimin önemli bir boyutu, yaşanan duyguların zaman içinde hatırlanabilirliğidir. Katılımcılar, Yalova Termal Otel'de geçirdikleri süreci hatırlarken genellikle olumlu duygularla anımsadıklarını belirtmiştir. Bu bulgu, duygusal deneyimin deneyim değerini artıran ve zihinsel olarak kalıcı izler bırakan bir unsur olduğunu göstermektedir. Olumlu duyguların hatırlanabilirliği, katılımcıların tekrar ziyaret etme niyeti ve olumlu ağızdan ağıza iletişim davranışlarıyla doğrudan ilişkilendirilmektedir.

4.3. Ruhsal Deneyime İlişkin Bulgular

Araştırma bulguları, Yalova Termal Otel'de sunulan termal hizmetlerin misafirlerin ruhsal deneyimi üzerinde anlamlı ve dönüştürücü bir etki yarattığını göstermektedir. Katılımcılar, sessiz yürüyüş yolları, doğa manzarası ve termal suyu “arınma” ve “şifa” sembolü olarak algılamaları sayesinde içsel denge, zihinsel dinginlik ve ruhsal yenilenme yaşadıklarını ifade etmiştir. Deneyim odaklı hizmet tasarımı çerçevesinde ruhsal deneyim; ziyaretçilerin hizmet süreci boyunca yaşadıkları içsel farkındalık, anlam üretimi ve zihinsel derinleşme hâllerini kapsamaktadır. Termal turizm bağlamında elde edilen bulgular, ruhsal deneyimin bireyin gündelik yaşamdan zihinsel olarak uzaklaşması, kendisiyle baş başa kalabilmesi ve içsel dengeye ulaşması süreçleri üzerinden şekillendiğini ortaya koymaktadır.

4.3.1. İçsel sakinleşme ve zihinsel arınma: Katılımcı anlatıları, termal uygulamalar ve sessiz doğal çevrenin, ziyaretçilerin zihinsel yoğunluktan uzaklaşmalarına ve içsel bir sakinlik yaşamalarına olanak tanıdığını göstermektedir. Günlük yaşamın hızından kopma, zihinsel yavaşlama ve düşünsel berraklık hissi, ruhsal deneyimin en belirgin bileşenleri arasında yer almaktadır. Katılımcılar, özellikle termal alanlarda geçirilen zamanın zihni “boşaltan” ve düşünsel yükü hafifleten bir etki yarattığını ifade etmiştir. Bu bulgu, termal deneyimin ruhsal rahatlama sağlayan bir ortam sunduğunu ortaya koymaktadır.

4.3.2. Kendine dönüş ve farkındalık artışı: Araştırma bulguları, ruhsal deneyimin önemli bir boyutunun kendine yönelme ve farkındalık artışı olduğunu göstermektedir. Sessiz alanlar,

doğayla temas ve zamanın yavaş aktığı hissi, katılımcıların kendi bedenlerini ve ruh hâllerini daha bilinçli biçimde gözlemlemelerine olanak tanımıştır. Bu süreç, katılımcılar tarafından kişisel yenilenme ve ruhsal dengeyle ilişkilendirilmiştir. Bulgular, termal deneyimin bireylerde yalnızca rahatlama değil, aynı zamanda içsel farkındalık geliştiren bir deneyim yarattığını ortaya koymaktadır.

4.3.3. Manevi huzur ve anlam duygusu: Katılımcıların bir bölümü, Yalova Termal Otel'in tarihsel kimliği ve doğal çevresinin kendilerinde manevi huzur ve anlam duygusu oluşturduğunu ifade etmiştir. Termal su, katılımcı anlatılarında sıklıkla “şifa”, “arınma” ve “yenilenme” kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu bulgu, termal deneyimin yalnızca fiziksel bir uygulama olarak değil, sembolik ve anlam yüklü bir bütüncül arınma süreci olarak algılandığını göstermektedir. Ruhsal deneyim bu yönüyle, ziyaretçilerin deneyime yükledikleri kişisel anlamlar üzerinden derinleşmektedir.

4.3.4. Zaman algısında yavaşlama: Ruhsal deneyimin önemli bileşenlerinden biri, katılımcıların zaman algısında yaşadıkları değişimdir. Görüşmelerde birçok katılımcı, termal otelde geçirdikleri süre boyunca zamanın daha yavaş aktığını hissettiklerini belirtmiştir. Bu yavaşlama algısı, katılımcıların “anda kalma” hâlini güçlendirmiş; zihinsel yoğunluktan uzaklaşmalarına ve ruhsal rahatlama düzeylerinin artmasına katkı sağlamıştır. Bulgular, zaman algısındaki bu dönüşümün ruhsal deneyimi derinleştiren önemli bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır.

4.3.5. İçsel denge ve ruhsal yenilenme hissi: Araştırma bulguları, katılımcıların konaklama süreci sonunda kendilerini daha dengeli, huzurlu ve ruhsal açıdan yenilenmiş hissettiklerini göstermektedir. Bu yenilenme hissi, fiziksel ve duygusal deneyimlerle birlikte ruhsal deneyimin de bütüncül biçimde deneyimlendiğini ortaya koymaktadır. Ruhsal deneyim teması, katılımcıların genel deneyim değerlendirmelerinde merkezi bir yer tutmakta; termal turizmin dönüştürücü etkisini güçlendiren bir boyut olarak öne çıkmaktadır.

4.3.6. Sessizlik ve yalnızlık deneyiminin ruhsal etkisi: Bazı katılımcılar, kontrollü sessizlik ve yalnızlık ortamının ruhsal deneyimi olumlu yönde etkilediğini ifade etmiştir. Sessiz alanların bireylere düşünme, dinlenme ve içsel farkındalık kazanma imkânı sunduğu; bu durumun ruhsal doyum üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Bu bulgu, termal tesislerde sessizlik ve bireysel alanların korunmasının, ruhsal deneyim tasarımı açısından kritik bir unsur olduğunu göstermektedir.

4. SONUÇ

Bu çalışma, termal turizmin geleneksel sağlık ve tedavi odaklı yaklaşımının ötesine geçerek, deneyim ekonomisi ve hizmet tasarımı perspektifiyle yeniden yapılandığını ortaya koymaktadır. Yalova Termal Otel örneği üzerinden gerçekleştirilen analizler, termal turizmin yalnızca fiziksel iyileşme süreçlerine odaklanan bir turizm türü olmadığını; fiziksel, duygusal ve ruhsal boyutları kapsayan bütüncül bir iyilik hâli (well-being) deneyimi sunduğunu göstermektedir. Yalova Termal Otel'de sunulan hizmetlerin ziyaretçilerin fiziksel rahatlama, duygusal huzur ve ruhsal denge ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur.

- Fiziksel deneyim boyutunda termal uygulamalar, mekânsal konfor ve çevresel koşullar öne çıkarken;
- Duygusal deneyim boyutunda huzur, güven ve değer görme hissi belirginleşmektedir.
- Ruhsal deneyim ise içsel sakinleşme, farkındalık artışı ve manevi huzur gibi unsurlar üzerinden **şekillenmektedir.**

Bu üç deneyim boyutu, ziyaretçi deneyiminde birbirini tamamlayan ve güçlendiren bir yapı sergilemektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda geliştirilen Termal Deneyim Hizmet Tasarımı Modeli, termal turizmde misafir deneyiminin bedensel rahatlatma, duygusal tatmin ve ruhsal yenilenme sıralamasıyla ilerleyen bir “refah döngüsü” içerisinde ele alınabileceğini göstermektedir. Bu model, Yalova Termal Otel örneğinde hizmet tasarımında duygusal bütünlüğün (mekân-insan-doğa) ve anlamsal derinliğin nasıl entegre edilebileceğine dair açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır.

Çalışmanın sonuçları, deneyim odaklı hizmet tasarımının termal tesisler için yalnızca bir hizmet geliştirme yaklaşımı değil, aynı zamanda sürdürülebilir rekabet avantajı yaratabilecek stratejik bir yönetim modeli olduğunu ortaya koymaktadır. Fiziksel, duygusal ve ruhsal deneyimlerin bütüncül biçimde tasarlanması; ziyaretçi memnuniyetini artırmakta, destinasyona yönelik bağlılığı güçlendirmekte ve termal destinasyonların marka değerine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda araştırma, termal turizmin yalnızca sağlık temelli bir turizm türü olarak değil, bireyin yaşam kalitesini artıran deneyimsel bir hizmet alanı olarak ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Gelecek araştırmalarda, farklı termal destinasyonların karşılaştırmalı analizleri yoluyla geliştirilen modelin genellenebilirliğinin test edilmesi, ayrıca deneyim boyutlarının ziyaretçi sadakati ve tekrar ziyaret niyeti üzerindeki etkilerinin nicel yöntemlerle incelenmesi önerilmektedir.

Araştırma, deneyim ekonomisi ve deneyim odaklı hizmet tasarımı literatürüyle yüksek düzeyde örtüşmektedir. Literatürde vurgulanan deneyimin çok boyutlu yapısı (Pine & Gilmore; Stickdorn vd.), bu çalışmada termal turizm bağlamında fiziksel, duygusal ve ruhsal deneyim temaları aracılığıyla somutlaşmıştır. Bu durum, deneyim odaklı yaklaşımların yalnızca kültürel, gastronomik veya eğlence temelli turizm türlerinde değil, termal turizm gibi sağlık temelli alanlarda da güçlü bir açıklayıcılığa sahip olduğunu göstermektedir. Çalışmada elde edilen bulgular, termal turizmde ziyaretçi beklentilerinin yalnızca tedavi ve dinlenme ile sınırlı olmadığını; anlam, huzur, içsel yenilenme ve farkındalık gibi daha derin deneyimsel beklentileri de kapsadığını ortaya koymaktadır. Bu yönüyle araştırma, termal tesisleri yalnızca “tedavi mekânları” olarak ele alan geleneksel yaklaşımları aşmakta; literatürde giderek güçlenen well-being tourism ve holistik deneyim perspektifleriyle paralellik göstermektedir. Yalova Termal Otel özelinde değerlendirildiğinde, tesisin tarihsel kimliği ve doğal çevresinin deneyim oluşumunu destekleyen güçlü unsurlar olduğu görülmektedir. Ancak bulgular, bu potansiyelin kendiliğinden değil; bilinçli, sistematik ve tasarlanmış bir hizmet deneyimi anlayışıyla daha etkili biçimde değerlendirilebileceğini göstermektedir. Bu durum, literatürde vurgulanan “tasarlanmış deneyim” kavramını destekler niteliktedir.

Bu çalışma, termal turizm literatürüne üç temel düzeyde katkı sağlamaktadır.

- İlk olarak, termal turizmi deneyim odaklı hizmet tasarımı perspektifiyle ele alarak, sağlık ve tedavi eksenli yaklaşımların ötesine geçen bütüncül bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Fiziksel, duygusal ve ruhsal deneyim boyutlarının birlikte ele alınması, termal turizm

deneyiminin çok katmanlı yapısını sistematik biçimde ortaya koyması açısından literatüre özgün bir katkı niteliği taşımaktadır.

- İkinci olarak, araştırma kapsamında geliştirilen Termal Deneyim Hizmet Tasarımı Modeli, deneyim kavramını termal turizm bağlamında açıklayan yapılandırılmış bir teorik çerçeve sunmaktadır. Bu model, deneyimin bedensel rahatlama, duygusal tatmin ve ruhsal yenilenme sıralamasıyla ilerleyen bir refah döngüsü içinde ele alınabileceğini göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, deneyim ekonomisi literatürünü termal turizm alanına uyarlayan özgün bir akademik açılım sağlamaktadır.
- Üçüncü olarak, Yalova Termal Otel örneği üzerinden gerçekleştirilen durum çalışması, Türkiye’de termal turizm alanında deneyim temelli yaklaşımlara yönelik sınırlı sayıdaki nitel çalışmalara yeni bir örnek eklemekte; ileride yapılacak araştırmalar için kavramsal ve yöntemsel bir referans oluşturmaktadır.

Araştırma bulguları, deneyim odaklı hizmet tasarımının termal turizm işletmeleri için stratejik bir yönetim aracı olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Fiziksel konforun artırılması, duygusal bağ kurmayı destekleyen hizmet süreçlerinin geliştirilmesi ve ruhsal iyilik hâlini destekleyen sessiz ve doğal alanların tasarlanması; işletmeler açısından sürdürülebilir rekabet avantajı yaratabilecek temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Yalova Termal Otel özelinde değerlendirildiğinde, deneyim temelli hizmet tasarımının bilinçli biçimde yapılandırılması; ziyaretçi memnuniyetinin artırılmasına, tekrar ziyaret niyetinin güçlenmesine ve destinasyon imajının olumlu yönde gelişmesine katkı sağlayabilecek niteliktedir. Bu bağlamda çalışma, yalnızca işletme yöneticileri için değil; turizm planlamacıları ve politika yapıcılar için de deneyim temelli bir bakış açısı sunmaktadır.

Diğer yandan çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırmanın tek bir termal tesis örneğiyle sınırlı olması, elde edilen bulguların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Gelecek araştırmalarda farklı termal destinasyonların karşılaştırmalı olarak ele alınması, deneyim odaklı hizmet tasarımının farklı bağlamlardaki etkilerinin daha kapsamlı biçimde değerlendirilmesine olanak sağlayacaktır. Ayrıca, nicel veya karma yöntemli araştırmalarla deneyim boyutlarının ölçülmesi; deneyim ile ziyaretçi memnuniyeti, sadakat ve tekrar ziyaret niyeti arasındaki ilişkilerin test edilmesi, literatüre önemli katkılar sunabilir. Bu bağlamda bu çalışma, gelecekte gerçekleştirilecek araştırmalar için teorik ve metodolojik bir başlangıç noktası olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akkuş, G., & Korkmaz, H. (2022). Termal turizm deneyiminin ziyaretçi memnuniyeti üzerindeki etkisi: Reşadiye Termal Turizm Merkezi örneği. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 231–252.
- Ardıç Yetiş, Ş. (2015). Termal turizmde deneyimsel pazarlama yaklaşımı. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2015(2), 99–108.
- Çetin, G., & Bilgihan, A. (2016). Components of cultural tourists’ experiences in destinations. *Current Issues in Tourism*, 19(2), 137–154.
- Göker, G., & Öztürk, Y. (2022). Termal turizm deneyiminin duygusal tepkiler, memnuniyet ve davranışsal niyetler üzerindeki etkisi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 19(3), 402–420.
- Gürbüz, A., & Kılıç, B. (2017). Termal turizmde deneyim odaklı hizmetlerin destinasyon imajı üzerindeki etkisi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(3), 123–138

- Karaca, Y., Özkan Önem, E., & Yıldız, S. (2023). Termal turizm deneyimleme kalitesinin müşteri güveni ve tavsiye etme niyeti üzerindeki etkisi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(2), 1015–1035.
- Kotler P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2017). *Marketing 4.0: Moving from traditional to digital*. John Wiley & Sons.
- Larsen, S. (2007). Aspects of a psychology of the tourist experience. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 7(1), 7–18.
- Mager, B. (2009). Service design as an emerging field. In S. Miettinen & M. Koivisto (Eds.), *Service design: New thinking in design* (pp. 28–42)
- Özdipçiner, N. S., & Arğun, M. (2024). Termal turizm alanında yapılan akademik çalışmaların bibliyometrik analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 58, 241–258.
- Öztürk, Y., & Bayat, M. (2011). Termal turizm işletmelerinde hizmet kalitesi ve müşteri memnuniyeti ilişkisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 55–66.
- Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999). *The experience economy: Work is theatre & every business a stage*. Harvard Business School Press.
- Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999). *The Experience Economy*. Harvard Business School Press.
- Schmitt, B. (1999). Experiential marketing. *Journal of Marketing Management*, 15(1–3), 53–67.
- Smith, M., & Diekmann, A. (2017). *Tourism and Well-being: Concepts, Measures and Policies*. Channel View Publications.
- Stickdorn, M., & Schneider, J. (2012). *This is Service Design Thinking*. Wiley.
- Stickdorn, M., Hormess, M., Lawrence, A., & Schneider, J. (2018). *This is service design doing*. O'Reilly Media.
- Uysal, M., Sirgy, M. J., Woo, E., & Kim, H. (2016). Quality of life (QOL) and well-being research in tourism. *Tourism Management*, 53, 244–261.
- UNWTO. (2021). *Tourism and health: Building holistic well-being through tourism*. World Tourism Organization
- Voigt, C., Brown, G., & Howat, G. (2011). Wellness tourism: A destination perspective. *Tourism Recreation Research*, 36(2), 159–168.
- Yalman, F. (2023). Termal sağlık turizminde hizmet kalitesi, destinasyon imajı, yeniden ziyaret niyeti ve destinasyona güven arasındaki yapısal ilişkilerin tespit edilmesi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 6(3), 863-879.
- Walls, A. R., Okumus, F., Wang, Y., & Kwun, D. J. (2011). Understanding the consumer experience: An exploratory study of luxury hotels. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 20(2), 166–197.

Madde Bağımlılığına Yönelik Doğa-Temelli Rehabilitasyon Tasarımı: Bağımlılıktan İyileşme Sürecindeki Bireylerin Görüşleri Çerçevesinde Sağlık Turizmi Perspektifli Bir Yaklaşım

Yüksel Lisans Öğrencisi, Begüm Özkütük Arlı¹, Doç. Dr., Züleyhan Baran²

¹ Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Enstitüsü, Sağlık Turizmi,
begumozkutuk0@gmail.com-0009-0009-4331-1339

² Düzce Üniversitesi, Akçakoca MYO, Turizm ve Otel İşletmeciliği,
zuleyhanbaran@gmail.com - 0000-0003-4804-5622

ÖZET

Madde bağımlılığı, yalnızca bireysel bir sağlık sorunu olmayıp sosyal dışlanma, damgalanma ve topluma yeniden uyum güçlükleriyle birlikte ele alınması gereken çok boyutlu bir olgudur. Bu bağlamda rehabilitasyon süreçlerinin yalnızca tıbbi müdahalelerle sınırlı kalmayıp, bireyin psikososyal ihtiyaçlarını ve çevresel koşullarını da kapsayan bütüncül yaklaşımlarla desteklenmesi gerekmektedir. Son yıllarda doğa ile temasın psikolojik iyilik hâli üzerindeki olumlu etkilerine dikkat çeken çalışmalar artmakta; doğa-temelli rehabilitasyon modelleri bağımlılıkla mücadelede alternatif ve tamamlayıcı bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Bu araştırmanın amacı, madde bağımlılığından iyileşme sürecindeki bireylerin doğa-temelli rehabilitasyon uygulamalarına ilişkin öngörülerini ortaya koymak ve bu öngörüler doğrultusunda sağlık turizmi perspektifli uygulanabilir bir pilot model geliştirmektir. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımıyla tasarlanmış olup keşfedici nitel desene dayanmaktadır. Çalışma kapsamında Düzce T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan ve madde bağımlılığından iyileşme sürecinde olan 20 bireyle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma bulguları, katılımcıların doğa ile teması psikolojik rahatlama, umut, motivasyon artışı ve öfke kontrolü gibi unsurlarla ilişkilendirdiğini göstermektedir. Doğa, katılımcılar tarafından doğrudan tedavi edici bir unsurdan ziyade, iyileşme sürecini kolaylaştıran bir psikososyal ortam olarak algılanmaktadır. Kapalı ceza infaz kurumları ile doğa arasında güçlü bir mekânsal karşıtlık kurulmuş; doğa özgürlük ve ferahlık kavramlarıyla özdeşleştirilmiştir. Bununla birlikte katılımcılar, güvenlik ve kurumsal koşullar göz önünde bulundurulduğunda doğa-temelli rehabilitasyonun aşamalı ve sınırlı biçimde uygulanabileceğini vurgulamıştır. Sağlık turizmi perspektifinde ise şehirden uzak, doğa içinde konumlanan rehabilitasyon merkezlerinin hem damgalanmayı azaltma hem de iyileşme motivasyonunu artırma potansiyeline sahip olduğu öngörülmüştür. Sonuç olarak bu çalışma, doğa-temelli rehabilitasyonun madde bağımlılığıyla mücadelede psikososyal destekleyici bir yaklaşım olarak değerlendirilebileceğini ortaya koymaktadır. Katılımcı görüşlerine dayalı olarak geliştirilen pilot model, ceza infaz kurumları ve cezaevi sonrası süreçlerde uygulanabilecek, insani ve sürdürülebilir rehabilitasyon politikalarına katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Madde bağımlılığı, Doğa-temelli rehabilitasyon, Ekoterapi, Sağlık turizmi.

Designing a Nature-Based Rehabilitation Model for Substance Addiction: A Health Tourism–Oriented Approach Based on the Perspectives of Individuals in Recovery

Master of Science Student, Begüm Özkütük Arlı¹, Assoc. Prof., Züleyhan BARAN²

¹ Düzce University, Postgraduate Institute, Health Tourism,
begumozkutuk0@gmail.com-0009-0009-4331-1339

² Düzce University, Akçakoca VS, Tourism and Hotel Management,
zuleyhanbaran@gmail.com - 0000-0003-4804-5622

ABS

Substance addiction is a multidimensional phenomenon that extends beyond an individual health problem and should be addressed together with issues such as social exclusion, stigmatization, and reintegration into society. In this context, rehabilitation processes need to be supported not only by medical interventions but also by holistic approaches that consider psychosocial needs and environmental conditions. In recent years, increasing attention has been paid to the positive effects of contact with nature on psychological well-being, and nature-based rehabilitation models have emerged as alternative and complementary approaches in addiction treatment. The aim of this study is to explore the perceptions and expectations of individuals in the recovery process from substance addiction regarding nature-based rehabilitation practices and to develop a feasible pilot model within the framework of health tourism. The research was designed using a qualitative research approach based on an exploratory design. Semi-structured in-depth interviews were conducted with 20 individuals undergoing recovery from substance addiction in Duzce T-Type Closed Prison. The data obtained were analyzed using thematic analysis. The findings indicate that participants associate contact with nature with psychological relief, increased motivation, hope, and improved anger control. Nature is perceived not as a direct therapeutic agent but as a psychosocial environment that facilitates the recovery process. A strong spatial contrast was identified between closed prison environments and nature, with nature being associated with freedom and psychological relief. However, participants also emphasized that nature-based rehabilitation practices could only be implemented in a limited and gradual manner within correctional institutions due to security and institutional constraints. From a health tourism perspective, rehabilitation centers located in natural and remote areas were perceived as having the potential to reduce stigmatization and enhance recovery motivation. In conclusion, this study demonstrates that nature-based rehabilitation can be considered a supportive psychosocial approach in the treatment of substance addiction. The pilot model developed based on participant perspectives aims to contribute to humane, sustainable, and applicable rehabilitation policies within correctional institutions and post-release processes.

Keywords: Substance addiction, Nature-based rehabilitation, Ecotherapy, Health tourism.

1. GİRİŞ

Madde bağımlılığı, yalnızca bireysel bir sağlık sorunu değil; toplumsal bütünlüğü, üretkenliği ve sosyal uyumu etkileyen çok boyutlu bir olgudur. Bu nedenle bağımlılıkla mücadele, tıbbi müdahalelerin ötesinde, psikososyal ve çevresel boyutları da kapsayan bütüncül yaklaşımlar

gerektirmektedir. Son yıllarda, bireyin doğa ile etkileşim içinde olduğu alternatif rehabilitasyon modellerinin iyileşme sürecine olumlu katkılar sunduğunu ortaya koyan çalışmalar artmaktadır. Doğa ile temasın stresin azalması, umut ve aidiyet duygusunun güçlenmesi gibi etkileri, bağımlılıktan iyileşme sürecinde destekleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Bu araştırma, madde bağımlılığından iyileşme sürecindeki bireylerin doğa-temelli rehabilitasyon yaklaşımına ilişkin öngörülerini sosyolojik bir bakış açısıyla ortaya koymayı ve ceza infaz kurumlarında uygulanabilir bir rehabilitasyon modeli için kavramsal bir zemin oluşturmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın özgünlüğü, ceza infaz kurumunda bulunan ve literatürde sıklıkla göz ardı edilen bir grubun görüşlerinden hareketle, henüz uygulanmamış bir doğa-temelli modelin tasarlanmasına odaklanmasından kaynaklanmaktadır. Bu bireylerin beklenti ve değerlendirmelerinin dikkate alınması, geliştirilecek modelin hem insani hem de uygulanabilir niteliğini güçlendirmektedir.

Araştırmanın bir diğer önemli boyutu, rehabilitasyon yaklaşımının sağlık turizmi perspektifi ile ele alınmasıdır. Doğa-temelli rehabilitasyon merkezleri, yalnızca iyileşme süreçlerine katkı sağlayan yapılar değil; aynı zamanda sağlık turizmi kapsamında sosyal ve ekonomik değer üretme potansiyeline sahip uygulamalar olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'nin doğal kaynakları ve gelişen sağlık turizmi altyapısı, bu tür modeller için elverişli bir zemin sunmaktadır.

Bu doğrultuda çalışma, doğa-temelli rehabilitasyon uygulamalarının ceza infaz kurumlarında uygulanabilirliğine ilişkin fırsatları ve sınırlılıkları, katılımcı öngörülerini üzerinden incelemekte; elde edilen bulgularla sağlık turizmi bakış açısına uygun, sürdürülebilir bir model önerisi geliştirmeyi hedeflemektedir.

2. LİTERATÜR

Bu bölüm, madde bağımlılığına yönelik doğa-temelli rehabilitasyon yaklaşımlarını, sosyolojik, psikolojik ve sağlık turizmi perspektifleri çerçevesinde ele almaktadır. Bağımlılık, yalnızca biyolojik bir sağlık sorunu değil; sosyal dışlanma, damgalanma, kimlik kaybı ve topluma yeniden entegrasyon güçlükleri gibi çok boyutlu toplumsal sonuçlar doğuran bir olgudur. Bu nedenle rehabilitasyon süreçleri, literatürde giderek artan biçimde bireyin sosyal çevresi, ilişkileri ve psikososyal ihtiyaçlarıyla birlikte değerlendirilmektedir. Son yıllarda, bireyin doğa ile etkileşim içinde olduğu rehabilitasyon yaklaşımlarının iyileşme sürecine katkı sunduğunu ortaya koyan çalışmalar dikkat çekmektedir. Doğa ile temasın stres düzeyini azaltma, psikolojik dengeyi güçlendirme ve aidiyet duygusunu destekleme gibi etkileri, bağımlılıktan iyileşme sürecinde tamamlayıcı bir unsur olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda ekoterapi, rehabilitasyon literatüründe öne çıkan yaklaşımlardan biri hâline gelmiştir. Ekoterapi, birey-doğa etkileşiminin iyileştirici potansiyeline odaklanan bir yaklaşım olup; bahçe terapisi, doğa yürüyüşleri ve açık alan etkinlikleri gibi uygulamaları kapsamaktadır. Literatürde bu tür uygulamaların, bireylerin öz farkındalıklarını artırdığı, stres ve kaygı düzeylerini azalttığı ve sosyal uyum süreçlerini desteklediği belirtilmektedir. Özellikle kapalı ve sınırlı yaşam alanlarında bulunan bireyler için doğa ile temasın psikososyal iyilik hâlini güçlendirdiği vurgulanmaktadır.

2.1. Sosyolojik Rehabilitasyon Yaklaşımları

Sosyolojik rehabilitasyon yaklaşımları, bağımlılıktan iyileşme sürecini bireyin toplumsal ilişkileri ve sosyal konumu bağlamında ele almaktadır. Bu yaklaşımlar, rehabilitasyonun

yalnızca bireysel bir dönüşüm değil, aynı zamanda topluma yeniden katılım ve sosyal rollerin yeniden inşası süreci olduğunu savunmaktadır. Bağımlılıktan iyileşme, bireyin kimliğini yeniden tanımladığı ve toplumsal aidiyetini yeniden kurmaya çalıştığı bir süreçtir. Ceza infaz kurumlarında bulunan bireyler açısından rehabilitasyon, bu sosyal yeniden yapılanma sürecini daha da kritik hâle getirmektedir. Literatürde, kapalı kurumlarda uygulanan geleneksel rehabilitasyon programlarının sınırlılıklarına dikkat çekilmekte; bireyin çevresel koşullarla etkileşimini artıran alternatif yaklaşımların gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu çerçevede doğa-temelli rehabilitasyon modelleri, bireyin sosyal bağlarını güçlendirmeyi ve topluma uyum sürecini desteklemeyi amaçlayan yenilikçi yaklaşımlar olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda;

2.1.1. Sosyolojik Rehabilitasyon Yaklaşımları

Sosyolojik rehabilitasyon yaklaşımları, bireyin iyileşme ve topluma yeniden kazandırılma sürecinde çevre, aidiyet, sosyal bağlar ve toplumsal destek mekanizmalarının belirleyici rolünü vurgulamaktadır. Durkheim (1897), sosyal bütünlüğün zayıflamasının bireyin ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yarattığını belirtirken, Giddens (1991) bireyin kimlik inşasında sosyal çevrenin temel bir unsur olduğunu ifade etmektedir. Bu yaklaşımlar, bağımlılığın yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Madde bağımlılığı, çok sayıda risk faktörünün etkileşimi sonucu ortaya çıkan karmaşık bir sorun olduğundan, yalnızca tıbbi müdahalelerle kalıcı bir iyileşme sağlanması yeterli görülmemektedir. Literatürde, bireyin madde kullanımını bırakmasının ardından ortaya çıkan boşluğun, işlevsel sosyal roller, anlamlı uğraşlar ve destekleyici çevreler aracılığıyla doldurulmasının rehabilitasyon sürecinde kritik öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır (Karataş, 2020). Bu nedenle sosyal tedavi programları, bağımlılıktan iyileşme sürecinin tamamlayıcı bir unsuru olarak değerlendirilmektedir. Güncel yaklaşımlar, madde bağımlılığını biyopsikososyal model çerçevesinde ele almakta; biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlerin birlikte etkili olduğunu kabul etmektedir (DiClemente, 2016). Bu modelde genetik yatkınlıklar ve bireysel psikolojik özelliklerin yanı sıra, sosyoekonomik koşullar, çevresel etkileşimler ve akran ilişkileri belirleyici risk faktörleri arasında yer almaktadır (Griffiths, 2005; Straussner, 2004). Nitekim çevresel faktörlerin bağımlılık üzerindeki etkisinin genetik faktörlere kıyasla daha baskın olduğu da vurgulanmaktadır (Borsos, 2009). Bu bağlamda rehabilitasyon süreci, yalnızca klinik tedavilerle sınırlı olmayıp, bireylerin kendilerini güvende ve ait hissedebilecekleri sosyal ortamların yeniden yapılandırılmasını gerektirmektedir. Ceza infaz kurumlarında bulunan bireyler açısından bu destek mekanizmalarının sınırlı olması, alternatif rehabilitasyon yaklaşımlarına duyulan ihtiyacı artırmaktadır. Bu noktada doğa, bireylerin hem psikolojik hem de sosyal açıdan yeniden yapılanma sürecini destekleyebilecek iyileştirici bir sosyal mekân olarak öne çıkmaktadır.

2.1.2. Doğa-Temelli Terapi (Ekoterapi)

Doğa-temelli terapi (ekoterapi), insan-doğa etkileşiminin iyileştirici potansiyeline dayanan bir yaklaşımdır. Uluslararası literatürde, doğa ile temasın stres, kaygı, depresyon ve öfke düzeylerini azalttığı; benlik saygısı, sorumluluk duygusu ve sosyal uyumu artırdığı çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur (Buzzell & Chalquist, 2009; Jordan & Hinds, 2016). Ekoterapi uygulamaları; bahçe terapisi, doğa yürüyüşleri, açık alan grup etkinlikleri ve hayvan destekli terapiler gibi farklı etkinlikleri kapsamaktadır. Bağımlılıktan iyileşme sürecindeki bireyler

açısından doğa ile temasın, öz farkındalığı artırdığı, içsel dengeyi güçlendirdiği ve umut duygusunu beslediği vurgulanmaktadır. Bu yönüyle ekoterapi, geleneksel rehabilitasyon programlarını tamamlayan ve bireyin psikososyal iyilik hâlini destekleyen alternatif bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Ekoterapinin kuramsal temelleri, ekopsikoloji yaklaşımına dayanmaktadır. Ekopsikoloji kavramı, Edward O. Wilson'ın biyofili hipotezi ile şekillenmiş; insanın doğa ile içgüdüsel ve duygusal bir bağa sahip olduğu varsayımına dayandırılmıştır (Roszak, 1995; 2001). Bu yaklaşım, insan-doğa ilişkisindeki kopuşun birey üzerinde psikolojik etkiler yarattığını ve bu bağın yeniden kurulmasının iyileştirici bir rol üstlendiğini savunmaktadır. Doğanın iyileştirici etkileri, çevre psikolojisi alanında geliştirilen dikkat restorasyon teorisi ve stres azaltma teorisi ile de desteklenmektedir. Dikkat restorasyon teorisi, doğal çevrelerin bilişsel yorgunluğu azaltarak dikkat kapasitesini yenilediğini öne sürerken (Kaplan, 1995); stres azaltma teorisi, doğal unsurların bireylerde otonomik düzeyde rahatlatıcı etkiler yarattığını belirtmektedir (Ulrich et al., 1991; Bratman et al., 2012). Bu kuramsal çerçeve doğrultusunda ekoterapi, bireylerin psikolojik iyilik hâllerini destekleyen, sosyal bağları güçlendiren ve özellikle kapalı ya da sınırlı yaşam alanlarında bulunan bireyler için yeniden yapılanmayı destekleyici bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

2.1.2.1. Ekoterapi etkileri: Ekopsikoloji alanındaki çalışmalar, ağırlıklı olarak uygulamaya dönük, deneyimsel ve beceri temelli yaklaşımlara odaklanmaktadır. Scull'a (2008) göre ekopsikoloji, bireyin doğa ile doğrudan temasını içeren faaliyetler aracılığıyla psikolojik iyilik hâlini desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede ekoterapi, bireylerin psikososyal ihtiyaçlarına yanıt vermek üzere geliştirilen doğa-temelli bir uygulama alanı olarak öne çıkmaktadır. Doğa-temelli terapi (ekoterapi), insan-doğa etkileşiminin iyileştirici potansiyeline dayanan bir yaklaşımdır. Uluslararası literatürde, doğa ile temasın stres, kaygı, depresyon ve öfke düzeylerini azalttığı; benlik saygısı, sorumluluk duygusu ve sosyal uyumu artırdığı ortaya konmuştur (Buzzell & Chalquist, 2009; Jordan & Hinds, 2016). Ekoterapi uygulamaları; bahçe terapisi, doğa yürüyüşleri, açık alan grup etkinlikleri ve hayvan destekli terapiler gibi çeşitli etkinlikleri kapsamaktadır. Bağımlılıktan iyileşme sürecindeki bireyler açısından doğa ile temasın, öz farkındalığı artırdığı, içsel dengeyi güçlendirdiği ve umut duygusunu beslediği belirtilmektedir. Bu yönüyle ekoterapi, geleneksel rehabilitasyon programlarını tamamlayan ve bireyin iyileşme sürecine çok boyutlu katkı sağlayan bir yaklaşım sunmaktadır. Doğa terapisi uygulamalarının temelinde, psikoterapötik süreçlerin kapalı mekânlardan doğa ortamına taşınması yer almaktadır. Açık havada gerçekleştirilen deneyimsel faaliyetler aracılığıyla bireylerin zihinsel ve fiziksel iyilik hâllerinin desteklenmesi hedeflenmektedir. Bu uygulamalar, bahçeler, parklar, ormanlar ve kırsal alanlar gibi doğal çevrelerde gerçekleştirilebilmektedir (Wheeling, 1993).

2.1.2.2. Açık hava grup etkinlikleri: Egzersiz ortamı, fiziksel aktivitenin gerçekleştirildiği mekâna bağlı olarak kapalı ve açık alan egzersizleri şeklinde sınıflandırılmaktadır. Doğal ve açık alanlarda yapılan fiziksel aktiviteler, literatürde “yeşil egzersiz (green exercise)” kavramı ile tanımlanmaktadır (Pretty et al., 2003). Yeşil egzersiz alanları; parklar, açık yeşil alanlar, ağaçlık bölgeler, ormanlık alanlar, tarım arazileri ve konut çevresindeki bahçeler gibi doğal mekânları kapsamaktadır (Kaplan, Kaplan & Ryan, 1999). Yeşil egzersizin temel özelliği, fiziksel aktiviteyi doğaya maruz kalma ve sosyal etkileşimle birleştiren bütüncül bir sağlık yaklaşımı sunmasıdır. Literatürde bu tür egzersizlerin bireylerin zihinsel durumlarını, kişiler

arası ilişkilerini ve genel psikolojik iyilik hâllerini olumlu yönde etkilediği belirtilmektedir (Ulrich, 1993; Frumkin, 2001). Doğal çevrenin sunduğu sakinleştirici ve destekleyici özellikler, yeşil egzersizi özellikle stres azaltma ve psikososyal iyilik hâlini güçlendirme açısından etkili kılmaktadır. Bu bağlamda yeşil egzersiz ve açık hava grup etkinlikleri, doğa-temelli rehabilitasyon yaklaşımları içerisinde hem bireysel hem de grup temelli uygulamalar için önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir.

2.1.2.3. Vahşi doğa terapisi etkileri: Vahşi doğa terapisi ve macera terapisi, doğa-temelli terapötik yaklaşımlar içinde deneyimsel öğrenmeye dayanan uygulamalar olarak öne çıkmaktadır. Macera terapisi, bireylerin kontrollü risk içeren doğa etkinliklerine katılımı yoluyla psikolojik farkındalık ve kişisel gelişim sağlamayı hedefleyen bir terapi biçimi olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç, psikolojik danışmanlar ve ilgili alan uzmanları eşliğinde yapılandırılmaktadır (Rutko & Gillespie, 2013). Frishman'a (2006) göre macera terapisi, bireysel ya da grup temelli olarak gerçekleştirilen zorlu doğa etkinlikleri sonrasında edinilen deneyimlerin psikolojik açıdan değerlendirilmesine dayanan bir süreçtir. Bu kapsamda dağ yürüyüşleri, kamp faaliyetleri, kano, rafting ve benzeri açık hava etkinlikleri terapötik bir araç olarak kullanılmaktadır. Etkinliklerin ardından gerçekleştirilen değerlendirme ve yansıtma süreçleri, terapötik kazanımların güçlendirilmesini sağlamaktadır. Literatürde vahşi doğa ve macera terapilerinin özellikle özgüven, sorumluluk alma, problem çözme ve sosyal etkileşim becerilerinin gelişimine katkı sunduğu belirtilmektedir. Bu tür uygulamaların, başta ergen gruplar olmak üzere farklı yaş gruplarında psikososyal iyilik hâlini desteklediği görülmektedir. Türkiye'de de vahşi doğa ve macera terapisi yaklaşımlarını ele alan akademik çalışmaların bulunduğu ifade edilmektedir (Şirin-Ayva, 2018). Bu yönüyle vahşi doğa terapisi, doğa-temelli rehabilitasyon modelleri içerisinde deneyim, sorumluluk ve grup etkileşimini bir araya getiren tamamlayıcı bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

2.1.2.4. Hortikültürel terapi etkileri: Doğanın bireylerin sağlık ve refahı üzerindeki olumlu etkileri uzun süredir araştırılmakta ve belgelenmektedir. Antik dönemlerden günümüze kadar bahçelerin, doğal yaşam alanlarının ve doğa ile etkileşimin fiziksel ve zihinsel iyilik hâlini desteklediği konusunda literatürde geniş bir uzlaş bulunmaktadır (Hansen-Ketchum et al., 2009; Tu, 2022). Bu birikim doğrultusunda hortikültürel terapi, farklı bağlamlarda giderek yaygınlaşan bir rehabilitasyon yaklaşımı hâline gelmiştir (Barut & Kara, 2020; Er et al., 2020). Hortikültürel terapi, bitki ve bahçe faaliyetlerinin terapötik bir araç olarak kullanıldığı, uzmanlar tarafından yapılandırılan bir destek sürecidir. Bu yaklaşım, her yaş ve cinsiyetten bireyle; fiziksel, zihinsel ve psikososyal iyilik hâlini geliştirmeye yönelik çeşitli uygulamaları kapsamaktadır (Sempik et al., 2005; Abu Dabrh et al., 2021). Bahçe ile etkileşim, bireylerde sorumluluk duygusunu artırmakta, stres düzeyini azaltmakta ve günlük yaşama yönelik işlevselliği desteklemektedir. Literatürde hortikültürel terapinin temel amacı, bireylerin mevcut fiziksel ve ruhsal sağlıklarını iyileştirmek ve sürdürülebilir bir iyilik hâli oluşturmaktır (Perveen, 2013). Bu yönüyle hortikültürel terapi, doğa-temelli rehabilitasyon modelleri içerisinde erişilebilir, düşük riskli ve yapılandırılabilir bir uygulama alanı olarak öne çıkmaktadır.

2.1.2.5. Hayvan destekli terapi etkileri: Hayvanlar, insanlık tarihinin en eski dönemlerinden itibaren insan yaşamının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Mağara resimlerinde yer alan hayvan figürleri, insan-hayvan etkileşiminin tarihsel kökenlerine işaret etmektedir (Fine et al., 2015).

İnsanlığın yerleşik hayata geçmesiyle birlikte hayvanların evcilleştirilmesi, bu ilişkinin hem gündelik yaşamda hem de toplumsal yapıda daha belirgin hâle gelmesini sağlamıştır (Kruger & Serpell, 2010; Alliance of Therapy Dogs, 2018). Hayvan destekli uygulamaların ruh sağlığı alanında kullanımı, modern anlamda ilk kez 18. yüzyılın sonlarında görülmektedir. İngiltere’de York Retreat Hastanesi’nde, 1790’lı yıllarda ruhsal rahatsızlığı bulunan bireylerin davranışlarını ve duygusal durumlarını iyileştirmek amacıyla çiftlik hayvanlarının tedavi sürecine dâhil edildiği bilinmektedir. Bununla birlikte hayvan destekli terapinin psikoterapi süreçleri içinde sistematik bir biçimde yer alması ve bilimsel olarak incelenmesi, ağırlıklı olarak 20. yüzyılda gerçekleşmiştir (Macauley, 2006). Bu tarihsel gelişim süreci, hayvan destekli terapinin yalnızca tamamlayıcı bir uygulama değil, insanın sosyal ve duygusal iyilik hâlini destekleyen köklü ve çok boyutlu bir yaklaşım olduğunu ortaya koymaktadır.

2.1.2.6. Orman terapisi etkileri: Bireyin bedensel, zihinsel ve ruhsal iyilik hâlini desteklemeye yönelik doğa-temelli yaklaşımlar arasında orman banyosu (shinrin-yoku) önemli bir yer tutmaktadır. Orman banyosu, Japonya’da 1982 yılında Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık Bakanlığı (MAFF) öncülüğünde, ulusal bir sağlık programı kapsamında geliştirilmiş; bu doğrultuda terapi ormanları oluşturulmaya başlanmıştır. Kavram, ilk kez MAFF Genel Müdürü Tomohide Akiyama tarafından ortaya atılmış ve modern yaşam koşullarının bireyleri doğadan uzaklaştırdığına dikkat çekilmiştir (Clifford, 2018; Li, 2019a). Orman banyosu, bireyin doğal orman ortamında bilinçli ve duysal farkındalıkla bulunmasını esas alan bir yaklaşım olup, stresin azaltılması ve psikolojik dengeyin güçlendirilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bu yaklaşım, 1999 yılında Tokyo Üniversitesi’nden Prof. Dr. Iwao Uehara tarafından orman terapisi (shinrin-ryoho) kavramı ile genişletilmiş; özellikle yaşam tarzına bağlı hastalıkların önlenmesi ve iyileştirilmesinde etkili bir terapi yöntemi olarak tanımlanmıştır (Williams, 2020). Bu yönüyle orman banyosu, doğa-temelli rehabilitasyon yaklaşımları içinde bilimsel temelli, yapılandırılabilir ve düşük riskli bir uygulama alanı olarak öne çıkmaktadır.

2.1.3. Sağlık Turizmi ve Rehabilitasyon Turizmi

Sağlık turizmi, literatürde genel olarak medikal turizm, yaşlı bakımı, engelli rehabilitasyonu ve termal/SPA-wellness turizmi olmak üzere dört ana başlık altında ele alınmaktadır (Tengilimoğlu, 2021). Bununla birlikte uygulamada sağlık turistlerinin gereksinim ve beklentileri doğrultusunda bu sınıflandırmanın genişlediği; geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamaları, detoks ve sağlıklı yaşam kampları, obezite kontrol programları ve hastalıklara özgü rehabilitasyon hizmetlerinin de sağlık turizmi kapsamında değerlendirildiği görülmektedir (Arı, 2022). Günümüzde sağlık turizmi, yalnızca tedavi odaklı bir hizmet alanı olmaktan çıkarak bireyin fiziksel, psikolojik ve sosyal iyilik hâlini bütüncül bir deneyim olarak ele alan bir yaklaşıma dönüşmüştür. Bu bağlamda rehabilitasyon turizmi, sağlık turizminin önemli bir alt alanı olarak öne çıkmakta; kronik hastalıklar, bağımlılık, ruh sağlığı ve yaşlı bakımı gibi alanlarda önemli bir potansiyel taşımaktadır (Connell, 2011). Doğa ile bütünleşmiş rehabilitasyon merkezleri, bireylerin iyileşme süreçlerini desteklemenin yanı sıra sosyal yeniden entegrasyon işlevi de üstlenmektedir. Rehabilitasyon ve iyi olma (wellness) turizmi; bireyin kaybettiği sağlığını yeniden kazanmasını, mevcut yaşam becerilerini güçlendirmesini, hastalıkları önlemesini ve psikolojik, fiziksel ve sosyal açıdan en üst işlevsellik düzeyine ulaşmasını amaçlayan destekleyici faaliyetleri kapsamaktadır (Şengel & Özmen Çakır, 2021). Türkiye’nin doğal kaynak zenginliği, iklim çeşitliliği ve gelişmekte olan sağlık turizmi

altyapısı, doğa-temelli rehabilitasyon modellerinin sağlık turizmi perspektifiyle uygulanabilirliğini destekleyen önemli avantajlar sunmaktadır.

2.1.4. Rehabilitasyon Deneyimi

Rehabilitasyon süreçlerinde bireylerin beklentilerinin dikkate alınması, geliştirilecek modellerin etkililiği ve sürdürülebilirliği açısından kritik öneme sahiptir. Literatürde, bireylerin tedavi ve iyileşme süreçlerinde destekleyici bir çevre, anlamlı faaliyetler, duygusal güvenlik, özgüven gelişimi ve sosyal kabul gibi unsurlara önem verdikleri belirtilmektedir (Karadağ, 2007). Bu unsurlar, özellikle uzun süreli destek gerektiren bağımlılık rehabilitasyonlarında belirleyici rol oynamaktadır. Bağımlılık; davranışsal, fiziksel ve ruhsal boyutları olan, bireyin olumsuz sonuçlara rağmen tekrarlayıcı biçimde sürdürdüğü bir alışkanlık ve bağımlılık döngüsü olarak ele alınmaktadır (Kaya & Çalışkan, 2022). Bu nedenle bağımlılık tedavisi, yalnızca arındırma (detoksifikasyon) süreciyle sınırlı olmayıp, rehabilitasyon ve yeniden yapılandırma aşamalarını da kapsayan bütüncül programlar gerektirmektedir. Literatürde başarılı bir tedavinin, bireyin günlük yaşam becerilerini ve sosyal işlevselliğini destekleyen rehabilitasyon süreçleriyle tamamlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Türkiye’de bağımlılık tedavilerinin ağırlıklı olarak devlet kurumları tarafından yürütüldüğü, rehabilitasyon aşamasının ise uzun yıllar sınırlı kaldığı bildirilmektedir (Şamar & Buz, 2022). Sağlık turizmi bağlamında bağımlılık tedavisi ve rehabilitasyonuna yönelik ulusal çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Uluslararası literatürde ise bağımlılık rehabilitasyonunun sağlık turizmi kapsamında ele alındığı örnekler bulunmaktadır (Gonzales et al., 2001). Bazı çalışmalarda, bireylerin damgalanma kaygısı nedeniyle yerel sağlık hizmetlerinden kaçınabildiği ve bu durumun sağlık turizmi kapsamında rehabilitasyon hizmetlerine yönelimi artırabileceği belirtilmektedir (Tripathi et al., 2021). Bu bağlamda, bağımlılıktan iyileşme sürecindeki bireylerin doğa-temelli rehabilitasyon uygulamalarına ilişkin algı ve beklentilerinin belirlenmesi, önerilecek modelin hem uygulanabilirliğini hem de insani niteliğini güçlendirmektedir. Çalışmanın nitel veri toplama yaklaşımı, literatürde vurgulanan hasta/birey odaklı rehabilitasyon ilkeleriyle uyumlu bir çerçeve sunmaktadır.

2.1.5. Doğa-Temelli Modellerin Ceza İnfaz Kurumlarında Uygulanabilirliği

Son yıllarda bazı ülkelerde ceza infaz kurumlarında bahçe terapisi, açık alan etkinlikleri ve hayvan destekli uygulamalar gibi doğa-temelli yaklaşımların rehabilitasyon amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Literatürde bu tür uygulamaların, bireylerde sorumluluk ve öz disiplin duygusunu geliştirdiği, saldırgan davranışları azalttığı ve yeniden suç işleme riskini düşürdüğü yönünde bulgular yer almaktadır. Türkiye’de bu tür uygulamaların sınırlı olması, doğa-temelli rehabilitasyon modellerine yönelik araştırmaların önemini artırmaktadır. Madde bağımlılığı tedavisi, tıbbi müdahalelerle başlayıp psikososyal destek ve rehabilitasyon süreçleriyle devam eden uzun soluklu bir iyileşme süreci gerektirmektedir. Türkiye’de bağımlılık tedavisi ağırlıklı olarak hastane merkezli yürütülmekte; rehabilitasyon ve sosyal uyum aşamalarının sınırlı kaldığı belirtilmektedir. Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı’nda, tedavi sonrasında bireyin aynı sosyal çevreye geri dönmesinin iyileşme sürecini olumsuz etkileyebileceği vurgulanmakta ve uzun süreli rehabilitasyon modellerine duyulan ihtiyaç ortaya konmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2011). Ceza infaz kurumlarının fiziksel çevre tasarımı, rehabilitasyon süreçlerinde belirleyici bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Doğal ışık, yeşil alanlar ve açık alanlara erişimin ruh sağlığını desteklediği; hapsedilme hissini ve stres düzeyini

azalttığına dair çalışmalar bulunmaktadır. Avlu, bahçe ve doğal peyzaj düzenlemeleri gibi unsurların cezaevi ortamına entegre edilmesi, daha insani bir mekân deneyimi sunmakta ve saldırgan davranışların azalmasına katkı sağlamaktadır (Azemi, 2020). Ayrıca cezaevi ortamında spor ve fiziksel aktiviteye erişim, psikososyal iyilik hâlini destekleyen önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Araştırmalar, düzenli fiziksel aktiviteye katılan bireylerin sosyal becerilerinin geliştiğini ve genel refah düzeylerinin arttığını göstermektedir (Meek & Lewis, 2012). İngiltere ve Galler’de yapılan çalışmalar, cezaevi alanlarının bitkilendirilmesinin fiziksel aktiviteyi teşvik ettiğini ve bireylerin iyi olma hâlini güçlendirdiğini ortaya koymaktadır (Moran et al., 2022). Jewkes (2018) ise cezaevi ortamında doğanın yalnızca görülmesinin değil, doğayla doğrudan etkileşim kurulmasının rehabilitasyon açısından daha anlamlı olduğunu vurgulamaktadır. Bu çerçevede doğa-temelli rehabilitasyon modelleri, ceza infaz kurumlarında psikososyal iyileşmeyi destekleyen, sürdürülebilir ve insani uygulamalar olarak önemli bir potansiyel taşımaktadır.

3. YÖNTEM

Bu araştırma, doğa-temelli rehabilitasyon modeline ilişkin öngörüler, beklentileri ve uygulanabilirlik değerlendirmelerini ortaya koymayı amaçlayan keşfedici nitel araştırma deseni olarak tasarlanmıştır. Araştırmada, madde bağımlılığından iyileşme sürecindeki bireylerle yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, katılımcıların varsayımsal bir rehabilitasyon modeline ilişkin düşüncelerini, önerilerini ve olası sınırlılıkları ifade etmelerine olanak tanıyacak biçimde yapılandırılmıştır. Çalışma grubu, amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenen 20 katılımcıdan oluşmaktadır. Veriler, tematik analiz yöntemiyle analiz edilmiş; katılımcı ifadeleri kodlanarak model tasarımına girdi sağlayan ana temalar oluşturulmuştur.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, keşfedici nitel araştırma modeli ile yürütülmüştür. Model, katılımcıların doğa-temelli rehabilitasyon yaklaşımına ilişkin öngörülerini, beklentilerini, önerilerini ve uygulanabilirlik değerlendirmelerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma, katılımcıların doğrudan deneyimlerini betimlemekten ziyade, henüz uygulanmamış bir rehabilitasyon modeline ilişkin düşünsel ve öngörüye dayalı değerlendirmelerini anlamaya odaklanmaktadır. Ceza infaz kurumlarının özgün yapısı ve sınırlılıkları göz önünde bulundurularak, esnek ve derinlemesine veri toplamaya imkân tanıyan nitel yaklaşım benimsenmiştir. Keşfedici nitel araştırmalar, henüz uygulanmamış ya da sınırlı uygulama alanına sahip modellerin hedef grup tarafından nasıl algılandığını, nasıl şekillendirilebileceğini ve hangi sınırlılıklara sahip olduğunu ortaya koymak açısından uygun bir yöntem sunmaktadır. Bu bağlamda araştırma, katılımcıların doğa-temelli rehabilitasyon yaklaşımına ilişkin varsayımsal değerlendirmelerine ve önerilerine odaklanmaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, ceza infaz kurumlarında bulunan ve madde bağımlılığından iyileşme sürecinde olan bireylerden oluşmaktadır. Çalışma grubu ise, Düzce T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda bulunan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden bireylerden seçilmiştir. Araştırmanın örnekleme, amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Bu yöntemin tercih edilme nedeni, madde bağımlılığından iyileşme sürecindeki bireylerin doğa-temelli rehabilitasyon modeline ilişkin en anlamlı ve bağlamsal değerlendirmeleri sunabilecek grup

olmasıdır. Katılımcılar, Düzce T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden bireylerden oluşmaktadır. Örneklem büyüklüğü, veri doygunluğu esas alınarak belirlenmiş olup, toplam 20 katılımcı ile çalışma tamamlanmıştır.

3.3. Veri Toplama

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, katılımcıların doğa-temelli rehabilitasyon uygulamalarına ilişkin beklentilerini, öngördükleri faydaları, olası sınırlılıkları ve model önerilerini ortaya koymaya yönelik açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Görüşmeler, kurum koşulları dikkate alınarak sessiz ve mahremiyetin sağlandığı ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 45–60 dakika sürmüştür; katılımcı onayı alınan durumlarda ses kaydı yapılmış, aksi hâllerde ayrıntılı yazılı notlar tutulmuştur.

3.4. Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, **tematik analiz yöntemi** kullanılarak çözümlenmiştir. Analiz süreci aşağıdaki aşamalardan oluşmuştur:

- Görüşme metinlerinin tekrar tekrar okunması
- Anlamlı ifade ve kavramların kodlanması
- Benzer kodların kategoriler altında birleştirilmesi
- Kategorilerden temaların oluşturulması
- Temaların yorumlanması ve doğrudan katılımcı alıntılarıyla desteklenmesi

Bu sistematik analiz süreci, doğa-temelli rehabilitasyon modeline ilişkin katılımcı öngörülerinin bütüncül ve güvenilir biçimde yorumlanmasını sağlamıştır.

3.5. Etik İlkeler

Araştırma, etik ilkelere tam uyum içinde yürütülmüştür. Katılımcılar araştırmanın amacı ve süreci hakkında bilgilendirilmiş; yazılı ve sözlü gönüllü onamları alınmıştır. Anonimlik ilkesi gereği katılımcı kimlikleri kaydedilmemiş, tüm veriler kodlanarak analiz edilmiştir. Veriler yalnızca araştırma amacıyla kullanılmış, kurum yönetimiyle paylaşılmamış ve katılımcıların hukuki süreçlerini etkileyecek biçimde kullanılmamıştır. Araştırma katılımcılar için herhangi bir maddi, hukuksal veya fiziksel risk içermemektedir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, madde bağımlılığından iyileşme sürecindeki bireylerle gerçekleştirilen 20 derinlemesine görüşmeden elde edilen veriler, tematik analiz yaklaşımı doğrultusunda temalar arası karşılaştırmalı analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde, bireysel deneyimlerin ötesine geçilerek katılımcıların ortak algıları, benzerlikleri ve farklılaşan yönleri ortaya konulmuştur. Böylece katılımcı görüşlerinden hareketle doğa-temelli rehabilitasyon yaklaşımlarına ilişkin bütüncül bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır.

Tema 1: Doğanın Psikolojik İyileştirici Etkisi

Boyut	Bulgular
Ortak Örüntü	Doğa ile temas psikolojik rahatlama ile ilişkilendirilmektedir.
Farklılaşma	Dinginlik, öfke kontrolü, zihinsel dağılma ve eğlenme gibi farklı işlevler ön plana çıkmaktadır.
Analitik Yorum	Doğa, tek tip bir iyileştirici unsur değil; bireysel ihtiyaçlara göre farklı psikolojik işlevler üstlenen çok boyutlu bir araçtır.

Katılımcıların tamamına yakını, doğa ile temasın psikolojik iyilik hâli üzerinde olumlu etkiler yarattığını ifade etmiştir. Ancak bu iyileştirici etki, katılımcıların bireysel ihtiyaçları ve yaşam

deneyimlerine bağı olarak farklı biçimlerde anlamlandırılmaktadır. Doğa, bazı bireyler için dinginlik ve huzur kaynağı iken, bazıları için öfke boşaltımı ya da zihinsel dağılma aracı olarak tanımlanmaktadır.

Tema 2: Kapalı Mekân – Doğa Karşıtlığı

Boyut	Bulgular
Ortak Örüntü	Kapalı ceza infaz kurumları ruhsal baskı ile ilişkilendirilmektedir.
Farklılaşma	Bazı katılımcılar uygulamaları tamamen imkânsız görürken, bazıları sınırlı ama mümkün olduğunu düşünmektedir.
Analitik Yorum	Mekân, bireylerin iyileşme algısında simgesel bir rol üstlenmektedir.

Katılımcı anlatılarında, kapalı ceza infaz kurumları ile doğa arasında belirgin bir karşıtlık kurulmaktadır. Kapalı mekânlar; baskı, sıkışmışlık ve ruhsal yıpranma ile özdeşleştirilirken, doğa özgürlük, ferahlık ve rahatlama kavramlarıyla ifade edilmektedir. Bu karşıtlık, mekânın yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda sembolik bir anlam taşıdığını göstermektedir.

Tema 3: Motivasyon, Umut ve Yeniden Başlama Algısı

Boyut	Bulgular
Ortak Örüntü	Doğa umut ve motivasyonu artıran bir unsur olarak görülmektedir.
Farklılaşma	Bazı katılımcılar için içsel motivasyonu desteklerken, bazıları için dışsal bir tetikleyici rolü üstlenmektedir.
Analitik Yorum	Doğa, iyileşmenin nedeni değil; iyileşmeyi mümkün kılan koşulları hazırlayan bir ortamdır.

Doğa-temelli rehabilitasyon yaklaşımları, katılımcıların anlatılarında sıklıkla umut, motivasyon ve yeniden başlama duyguları ile ilişkilendirilmiştir. Doğa, doğrudan iyileştiren bir unsurdan ziyade, bireyin iyileşme sürecine yönelmesini kolaylaştıran bir psikososyal zemin olarak algılanmaktadır.

Tema 4: Rehabilitasyonun Uygulanabilirliği ve Sınırları

Boyut	Bulgular
Ortak Örüntü	Güvenlik ve alan ihtiyacı temel sınırlılıklar olarak ifade edilmiştir.
Farklılaşma	Kapalı cezaevleri, açık cezaevleri ve cezaevi sonrası süreçler için farklı öneriler sunulmuştur.
Analitik Yorum	Katılımcılar aşamalı ve bağlama duyarlı rehabilitasyon modellerini tercih etmektedir.

Katılımcılar, doğa-temelli rehabilitasyon modellerini değerlendirirken güvenlik, mekânsal olanaklar ve kurumsal yapı gibi pratik sınırlılıkları da göz önünde bulundurmıştır. Bu durum, katılımcıların gerçekçi ve uygulanabilir modeller üzerine düşündüklerini göstermektedir.

Tema 5: Sağlık Turizmi Perspektifi ve Mekânsal Ayrışma

Boyut	Bulgular
Ortak Örüntü	Doğa içindeki merkezler daha etkili ve kabul edilebilir bulunmaktadır.
Farklılaşma	Bazı katılımcılar için damgalanmayı azaltma, bazıları için çevresel uzaklaşma ön plandadır.
Analitik Yorum	Sağlık turizmi, yalnızca tedavi değil; sosyopsikolojik bir kaçış alanı olarak algılanmaktadır.

Doğa-temelli rehabilitasyon, katılımcılar tarafından sağlık turizmi bağlamında da değerlendirilmiştir. Şehirden uzak, doğa içinde konumlanan merkezler; hem madde kullanılan çevreden uzaklaşmayı hem de toplumsal damgalanmanın azalmasını sağlayabilecek alanlar olarak görülmektedir.

Tema 6: İyileşmenin Öznesi Olarak Birey

Boyut	Bulgular
Ortak Örüntü	İyileşmenin temel belirleyicisi bireysel istek olarak görülmektedir.
Farklılaşma	Doğayı destekleyici ya da dönüştürücü gören farklı yaklaşımlar mevcuttur.
Analitik Yorum	Doğa, iyileşmenin faili değil; süreci kolaylaştıran bir unsurdur.

Katılımcıların önemli bir kısmı, doğa-temelli rehabilitasyon modellerini destekleyici bulmakla birlikte, iyileşmenin nihai belirleyicisinin bireyin kendi isteği olduğunu vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, çalışmanın özne-yapı dengesini koruyan bir perspektife sahip olduğunu göstermektedir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular, doğa-temelli rehabilitasyon yaklaşımlarının madde bağımlılığından iyileşme sürecindeki bireyler tarafından psikolojik, sosyal ve mekânsal boyutlarıyla anlamlandırıldığını ortaya koymaktadır. Katılımcılar doğayı, doğrudan bir tedavi aracı olarak değil; umut, motivasyon, psikolojik rahatlama ve yeniden başlama duygularını destekleyen bir ortam olarak değerlendirmektedir. Bulgular, doğa-temelli rehabilitasyonun ceza infaz kurumlarında ve sağlık turizmi bağlamında aşamalı, bağlama duyarlı ve güvenlik temelli bir modelle ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Bu yönüyle çalışma, katılımcı görüşlerine dayalı uygulanabilir bir pilot model geliştirilmesi için güçlü bir zemin sunmaktadır.

4. SONUÇ

Bu araştırma, madde bağımlılığından iyileşme sürecindeki bireylerin doğa-temelli rehabilitasyon yaklaşımlarına ilişkin algı ve öngörülerini nitel bir perspektifle incelemiş; elde edilen bulgular doğrultusunda sağlık turizmi çerçevesinde uygulanabilir bir pilot model geliştirmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın bulguları, doğa-temelli rehabilitasyonun madde bağımlılığıyla mücadelede doğrudan tedavi edici bir araçtan ziyade, psikososyal iyileşmeyi destekleyen ve süreci kolaylaştıran bir çevresel bağlam sunduğunu ortaya koymaktadır.

Katılımcı görüşleri, doğa ile temasın psikolojik rahatlama, umut duygusunun güçlenmesi, motivasyon artışı ve öfke kontrolü gibi önemli psikososyal kazanımlar sağladığını göstermektedir. Bununla birlikte doğanın iyileştirici etkisi, katılımcılar arasında tek tip bir deneyim olarak değil; bireysel ihtiyaçlar, yaşam öyküleri ve kişisel beklentiler doğrultusunda farklı biçimlerde anlamlandırılmaktadır. Bu durum, doğa-temelli rehabilitasyon modellerinin standart ve tek tip uygulamalar yerine esnek, birey odaklı ve çok bileşenli yapılarla kurgulanması gerektiğine işaret etmektedir.

Araştırmanın önemli sonuçlarından biri, katılımcıların kapalı ceza infaz kurumları ile doğa arasında güçlü bir mekânsal ve simgesel karşıtlık kurmasıdır. Kapalı mekânlar baskı, kontrol ve ruhsal yıpranma ile ilişkilendirilirken; doğa özgürlük, ferahlık ve yeniden başlama duygularını temsil etmektedir. Bu karşıtlık, rehabilitasyon süreçlerinde mekânın yalnızca fiziksel bir unsur değil, bireyin iyileşme algısını doğrudan etkileyen sosyolojik bir değişken olduğunu ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte katılımcılar, doğa-temelli rehabilitasyonun uygulanabilirliği konusunda gerçekçi ve temkinli bir yaklaşım sergilemiştir. Güvenlik, kurumsal yapı ve alan sınırlılıkları önemli kısıtlar olarak ifade edilmiş; bu nedenle doğa-temelli uygulamaların kapalı ceza infaz kurumlarında sınırlı, kontrollü ve aşamalı biçimde hayata geçirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Açık ceza infaz kurumları ve cezaevi sonrası denetimli serbestlik süreçleri ise bu tür uygulamalar için daha uygun alanlar olarak değerlendirilmiştir.

Sağlık turizmi perspektifinden bakıldığında, doğa içinde ve şehir merkezlerinden uzak konumlanan rehabilitasyon merkezlerinin hem iyileşme motivasyonunu artırma hem de madde bağımlılığına yönelik toplumsal damgalanmayı azaltma potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Katılımcılar, bu tür merkezleri yalnızca tedavi sunan mekânlar olarak değil; bireyin kendisiyle yeniden bağ kurabildiği, sosyal baskılardan uzaklaşabildiği ve yeni bir yaşam düzeni kurabildiği alanlar olarak tanımlamaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, doğa-temelli rehabilitasyonun madde bağımlılığıyla mücadelede psikososyal destekleyici bir yaklaşım olarak ele alınabileceğini; katılımcı görüşlerine dayalı, uygulanabilir ve sürdürülebilir bir model geliştirilmesinin mümkün olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular, ceza infaz kurumları, sağlık turizmi uygulamaları ve sosyal politika alanları için önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen aşağıdaki öneriler, doğa-temelli rehabilitasyonun uygulanabilir, sürdürülebilir ve insani bir model çerçevesinde hayata geçirilmesine yönelik somut yol haritaları sunmaktadır. Bu kapsamda araştırma bulguları, doğa-temelli rehabilitasyonun bireyler üzerinde psikolojik rahatlama ve motivasyon artırıcı bir etki yarattığını göstermektedir. Bu nedenle ceza infaz kurumlarında rehabilitasyon programlarının, doğa ile kontrollü teması mümkün kılacak biçimde yeniden yapılandırılması önerilmektedir. Özellikle kapalı ceza infaz kurumlarında bahçe terapisi, yeşil alan düzenlemeleri ve açık hava grup etkinlikleri gibi düşük riskli uygulamalarla başlanması, doğa-temelli rehabilitasyonun ilk adımı olarak değerlendirilebilir. Katılımcıların doğayı farklı psikososyal ihtiyaçlara göre anlamlandırması, rehabilitasyon programlarının tek tip değil, modüler ve bireyselleştirilmiş bir yapıda kurgulanmasını gerekli kılmaktadır. Sakinleştirici etkinlikler (bahçe terapisi, doğa yürüyüşleri) ile fiziksel enerji boşaltımına olanak tanıyan aktivitelerin (spor, kontrollü açık hava egzersizleri) birlikte sunulması, bireysel iyileşme süreçlerini destekleyici bir yaklaşım sağlayacaktır.

Kurumsal Yapı ve Uygulanabilirlik Açısından Öneriler: Araştırma sonuçları, katılımcıların doğa-temelli rehabilitasyonun uygulanabilirliğine ilişkin gerçekçi ve temkinli bir yaklaşım sergilediklerini göstermektedir. Bu doğrultuda, doğa-temelli uygulamaların aşamalı bir rehabilitasyon modeli çerçevesinde ele alınması önerilmektedir. Kapalı ceza infaz kurumlarında sınırlı uygulamalarla başlayan süreç, açık ceza infaz kurumları ve cezaevi sonrası denetimli serbestlik aşamalarında daha kapsamlı doğa-temelli programlarla devam ettirilebilir. Ayrıca, bu tür uygulamaların güvenlik ve etik ilkelere uygun biçimde yürütülmesi için Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı ve yerel yönetimler arasında çok paydaşlı iş birliği mekanizmalarının geliştirilmesi önem taşımaktadır. Kurum personeline yönelik doğa-temelli rehabilitasyon yaklaşımlarını tanıtıcı eğitim programları, uygulamaların sürdürülebilirliğini artıracaktır.

Sağlık Turizmi Perspektifine Yönelik Öneriler: Araştırma bulguları, katılımcıların doğa içinde konumlanan rehabilitasyon merkezlerini sağlık turizmi kapsamında olumlu değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda doğa-temelli rehabilitasyon merkezlerinin, sağlık turizmi politikaları içinde rehabilitasyon ve wellness turizmi başlığı altında ele alınması önerilmektedir. Şehir merkezlerinden uzak, doğal çevreyle bütünleşmiş merkezler; madde kullanılan çevreden

uzaklaşmayı kolaylaştırarak iyileşme sürecine katkı sağlayabilir. Bu merkezlerin yalnızca ekonomik bir turizm faaliyeti olarak değil, aynı zamanda toplumsal iyileşme, damgalanmanın azaltılması ve yeniden entegrasyon aracı olarak konumlandırılması, sağlık turizmi politikalarına sosyal bir boyut kazandıracaktır.

Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler: Bu çalışmanın nitel bulguları, doğa-temelli rehabilitasyonun potansiyelini ortaya koymakla birlikte, gelecekte yapılacak araştırmalar için yeni açılımlar sunmaktadır. Farklı ceza infaz kurumlarında ve farklı sosyodemografik gruplarda yürütülecek nicel ve karma yöntemli çalışmalarla, doğa-temelli rehabilitasyonun etkililiği daha kapsamlı biçimde değerlendirilmelidir. Ayrıca cezaevi sonrası süreçleri kapsayan uzunlamasına araştırmalarla, bu tür uygulamaların tekrar madde kullanımını ve yeniden suç işleme oranlarını azaltma potansiyeli incelenmelidir.

KAYNAKÇA

- Abu Dabrh, A. M., Meore, A., Wilson, E. W., & Perlman, A. (2022). Horticultural therapy: An ancient integrative approach for modern times. *Journal of Integrative and Complementary Medicine*, 28(4), 290–293.
- Arı, H. O. (2022). Türkiye’deki Sağlık Turizmi Politikalarının, Sektörel Hedefler Bağlamında Mevcut Durumunun Değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 10(1), 571-588.
- Azemi, F. (2020). The impact of the prison environment on behavioral changes of inmates: a study of inmates in Kosovo and Finland. *Journal of Criminological Research, Policy and Practice*, 6(2), 123-136.
- Barut, B., & Kara, Y. (2020). Ekolojik sosyal hizmet perspektifinden hortikültürel terapi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(1), 218-240.
- Borsos, D. (2009). Addiction, models of. G. L. Fisher, & N. A. Roget (Eds.), *Encyclopedia of substance abuse prevention, treatment and recovery* (pp. 10-14). Sage Publications.
- Bratman, G. N., Hamilton, J. P., & Daily, G. C. (2012). The impacts of nature experience on human cognitive function and mental health. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1249(1), 118-136.
- Buzzell, L., & Chalquist, C. (2009). *Ecotherapy: Healing with Nature in Mind*. Sierra Club Books.
- Clayton, S., & Myers, G. (2009). *Conservation psychology: Understanding and promoting human care for nature*. Wiley-Blackwell.
- Clifford, M. A. (2018). *Your Guide to Forest Bathing: Experience the Healing Power of Nature*. Conari Press.
- Connell, J. (2011). *Medical Tourism*. CABI.
- DiClemente, C. C. (2016). Bağımlılık ve değişim. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Durkheim, E. (1897). *Suicide: A Study in Sociology*. Free Press.
- Erenköy BAHAR Modeli. Bağımlılık Dergisi, 23(2), 221-232.
- Fine, A. H. (2015). *Handbook on Animal-Assisted Therapy: Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions* (4th ed.). Academic Press.
- Frishman, J. S. (2006). *The Adventure-Journey perspective: Postmodern Adventure Therapy expressed through the Hero’s journey metaphor* (Unpublished Doctoral Dissertation). Massachusetts School of Professional Psychology.
- Frumkin, H. (2001). Beyond toxicity: Human health and the natural environment. *American Journal of Preventive Medicine*, 20(3), 234–240.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity*. Stanford University Press.
- Gonzales, A., Brenzel, L., & Sancho, J. (2001). *Health tourism and related services: Caribbean development and international trade. Final Report*.

- Hansen-Ketchum, P., Marck, P., & Reutter, L. (2009). Engaging with nature to promote health: New directions for nursing research. *Journal of Advanced Nursing*, 65(7), 1527–1538.
- Jordan, M., & Hinds, J. (2016). *Ecotherapy: Theory, Research and Practice*. Macmillan.
- Kaplan, R., Kaplan, S., & Ryan, L. (1999). With People in Mind: Design and Management of Everyday Nature. *Places*, 13(1).
- Kaplan, S. (1995). The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology*, 15(3), 169-182.
- Karataş, Z. (2020). Madde bağımlılığının nedenlerine, sosyal tedavi ve rehabilitasyonuna ilişkin görüşlerin odak grup yöntemiyle belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(1), 67-94.
- Kaya, S., & Çalışkan, N. D. (2022). Ödül sisteminden doğan ceza döngüsü: Bağımlılık. *Bioinforange*.
- Kruger KA, Serpell JA (2010) Animal-assisted interventions in mental health. in *Handbook on Animal-Assisted Therapy* (Ed Ah Fine):33–48, San Diego, CA, Elsevier Academic Press.
- Macauley BL (2006) Animal-assisted therapy for persons with aphasia: A pilot study. *J Rehabil Res Dev*, 43:357–366.
- Meek, R., & Lewis, G. (2012). The role of sport in promoting prisoner health. *International Journal of Prisoner Health*, 8(3/4), s. 117-130.
- Moran, D., Jones, P., Jordaan, J., & Porter, A. (2022). Nature Contact in the Carceral Workplace: Greenspace and Staff Sickness Absence in Prisons in England and Wales. *Environment and Behavior*, 54(2), 276-299.
- Perveen, F. (2013). Effects of horticulture therapy for elderly with dementia in a institutional setting: A literature review (Degree thesis). Arcada University of Applied Sciences Human Ageing and Elderly Services.
- Pretty J, Griffin M, Sellens M, Pretty C. Green Exercise : Complementary Roles of Nature , Exercise and Diet in Physical and Emotional Well-Being and. CES Occasional Paper. 2003;(March):1–38.
- Roszak T. (1995). Where psyche meets gaia. In: Roszak, T., Gomes, M. E., Kanner, A. D. (eds.) *Ecopsychology: Restoring the earth, healing the mind*. San Francisco: Sierra Club Books
- Roszak, T. (1992). *The Voice of Earth: An Exploration of Ecopsychology*. Simon & Schuster.
- Roszak, T. (2001). *The voice of the earth: An exploration of ecopsychology*. Phanes Press.
- Rutko, E. A., & Gillespie, J. (2013). Where's the Wilderness in Wilderness Therapy?. *Journal of Experiential Education*, 36(3), 218-232.
- Sağlık Bakanlığı. (2011). Ulusal ruh sağlığı eylem planı (2011-2013). Sağlık Bakanlığı Yayınları.
- Scull, J. (2008). Ecopsychology: Where does it fit in psychology in 2009? *The Trumpeter*, 24(3), 68–85
- Straussner, S. (2004). Assessment and treatment of clients with alcohol and other drug abuse problems: An overview. S. L. Straussner içinde, *Clinical Work with Substance-Abusing Clients* (s. 3- 36). New York: The Guildford Press.
- Şamar, B. ve Buz, S. (2022). Bağımlılık rehabilitasyonunda sosyal hizmet uygulamaları: Şengel, Ü., & Özmen Çakır, K. (2021). Uluslararası Ödüllendirme Programlarının SPA&Wellness Otellerinin Hizmet Kalitesindeki Rolü. *Journal of New Tourism Trends*, 2(1), 1-16.
- Şirin-Ayva, A. B. (2018). Macera terapisi temelli grupla danışmanlığın üniversite öğrencilerinde bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlüğe etkisi (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi.

- Tengilimoğlu, D. (2021). Sağlık Turizmi ve Devlet Teşvikleri. *Journal of Life Economics*. 8(1), 1-10.
- Tripathi, R., Singh, S., & Bhad, R. (2020). The need, scope, challenges, and potential solutions for enhancing addiction psychiatry training in India. *Indian journal of psychiatry*, 62(6), 728–731 https://doi.org/10.4103/psychiatry.IndianJPsychiatry_355_19 .
- Ulrich, R. S., Simons, R. F., Losito, B. D., et al. (1991). Stress recovery during exposure to natural and urban environments. *Journal of Environmental Psychology*, 11(3), 201-230.
- Ulrich, R. S. (1993). Biophilia, Biophobia, and Natural Landscapes. *The Biophilia Hypothesis*, 73–137.
- Wheeling, S. D. (1993). Making sense. *The West Virginia Medical Journal*, 89(3), 113.
- Williams, R. (2020). How to walk yourself healthy & happy: Quickly discover the many proven benefits of walking for a healthy body & mind. M-Y Books Ltd.

CHANGE OF LANDLORD IN A LEASE AGREEMENT

Master's Student, Rabia Güleç

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, raguleclere34@gmail.com-
0009-0005-6030-2590

SUMMARY

In its broadest sense, a lease agreement is defined in Article 299 of the Turkish Code of Obligations as: "A lease agreement is a contract in which the lessor undertakes to allow the lessee to use or benefit from something, and the lessee undertakes to pay the agreed rent in return." The parties to a lease agreement are the lessee and the lessor. Essentially, the parties to a lease agreement can change in two ways: firstly, the lessor; and secondly, the lessee. In this study, we will examine the change of the lessor. A change of the lessor can occur through voluntary transfer or in cases stipulated by law. If the lessor changes as a result of a voluntary transfer, according to the provisions of contract transfer, the entire debt relationship, including all rights and obligations, is transferred to a third party as a whole. In this case, one of the parties to the contract leaves the contractual relationship, and a third party becomes a party to the contract in place of the person who left. If the lessor changes through a legal transfer, the change of parties occurs automatically. That is to say; Article 310 of the Turkish Code of Obligations states that in the event of a change of ownership of the leased property, the new owner becomes a party to the lease agreement. Although the Code of Obligations No. 818 provided a provision protecting the lessor by stating that "sale terminates the lease," the Turkish Code of Obligations No. 6098 adopts an approach that protects the lessee by stating that the new owner becomes a party to the lease agreement. Another situation foreseen in the law is when a third party acquires a limited real right over the leased property. For a third party to acquire a limited real right over the leased property, there must first be a valid lease agreement and the lessor must be the owner of the leased property. The acquisition of a limited real right by a third party can occur either through the establishment of a limited real right by the owner to a third party or through the transfer of an existing limited real right.

Keywords: Lease Agreement, Landlord, Tenant, Change of Party

KİRA İLİŞKİSİNDE KİRAYA VEREN TARAFIN DEĞİŞMESİ

Yüksek Lisans Öğrencisi, RABİA GÜLEÇ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, raguleclere34@gmail.com-
0009-0005-6030-2590

ÖZET

Kira sözleşmesi en geniş anlamıyla Türk Borçlar Kanunu madde 299’da da belirtildiği üzere :”Kira sözleşmesi, kiraya verenin bir şeyin kullanılmasını veya kullanmayla birlikte ondan yararlanılmasını kiracıya bırakmayı, kiracının da buna karşılık kararlaştırılan kira bedelini ödemeyi üstlendiği sözleşmedir.” Kira sözleşmesinin tarafları ise kiracı ve kiraya verendir. Esasen kira sözleşmesinin taraflarının değişmesi iki şekilde karşımıza çıkar. Birincisi, kiraya veren tarafın değişmesi; ikincisi ise kiracı tarafının değişmesi durumudur. Çalışmamızda inceleyeceğimiz husus ise kiraya veren tarafın değişmesidir. Kiraya veren tarafın değişmesi; iradi devir şeklinde olabileceği gibi kanunda öngörülen hallerde de söz konusu olabilir. Kiraya verenin iradi devir işlemi sonucu değişmesi durumunda, sözleşmenin devri hükümleri gereğince devir işlemiyle birlikte borç ilişkisinin bütün hak ve borçlarıyla birlikte bir kül halinde üçüncü bir kişiye geçişi söz konusu olmaktadır. Bu haliyle sözleşmenin taraflarından birisi sözleşme ilişkisinden ayrılmakta ve sözleşmeden ayrılan ilgili kişi yerine üçüncü bir kişi sözleşmeye taraf olmaktadır. Kiraya veren tarafın kanuni devirle değişmesi halinde ise taraf değişikliği kendiliğinden olmaktadır. Şöyle ki; TBK madde 310’da kiralananın el değiştirmesi durumunda yeni malikin kira sözleşmesinin tarafı olacağı ifade edilmiştir. Her ne kadar 818 sayılı Borçlar Kanunu’nda “satım, kirayı bozar” şeklinde kiraya vereni koruyan bir düzenleme getirmekte ise de 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu; yeni malikin kira sözleşmesinin tarafı haline geleceğini belirtmekle kiracıyı koruyan bir anlayış benimsemiştir. Kanunda öngörülen diğer hal ise üçüncü kişinin kiralanan üzerinde sınırlı ayni hakka sahip olmasıdır. Üçüncü kişinin kiralanan üzerinde sınırlı ayni hak kazanması için öncelikle geçerli bir kira sözleşmesi bulunması ve kiraya verenin kiralanan şeyin maliki olması gerekmektedir. Üçüncü kişinin sınırlı ayni hak kazanması; malikin üçüncü bir kişiye sınırlı ayni hak tesisi şeklinde olabileceği gibi var olan sınırlı ayni hakkın devredilmesi şeklinde de gerçekleşebilir.

Anahtar Kelimeler: Kira Sözleşmesi, Kiraya Veren, Kiracı, Taraf Değişikliği

YÜRÜTME ORGANINA TANINAN VERGİLENDİRME YETKİSİNİN SINIRLARININ GENİŞLETİLMESİNİN ANAYASAL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Öğr. Gör. Dr. Sema ÖZDEMİR ¹, Dr. Esin GÜZHAN ²

¹ Bitlis Eren Üniversitesi, Hizan MYO, skarakas@beu.edu.tr – 0000-0002-3361-2842

²gzhnesn62@gmail.com- 0000-0003-4364-8408

ÖZET

Vergilendirme yetkisi, devletin egemenlik gücü dayanak gösterilerek kamu hizmetlerinin yürütülmesi adına vergi alınması, vergilerin değiştirilmesi ve kaldırması hakkını ifade etmektedir. Bu yetki, anayasal devlet anlayışı kapsamında sınırlı bir yetki olup vergileme ilkelerinden hukuk devleti ilkesi, yasallık ilkesi, eşitlik ve mali güç ilkeleri ile temel anayasal sınırlamalara tabi tutulmaktadır. Türkiye’de vergilendirme yetkisinin kaynağı, Anayasanın 73. maddesinde açıkça hüküm altına alınmıştır. Bu hüküm gereği, vergilendirme yetkisi esas olarak yasama organına verilmiştir. Ancak aynı maddede yürütme organının vergilemeye ilişkin çeşitli konularda düzenleme yetkisine de yer verilmiştir. Yürütme organının kendisine verilen bu yetkinin ise son yıllarda ekonomik ve mali ihtiyaçların artması nedeniyle genişletildiği görülmüştür.

Bu çalışma, yürütme organına verilen vergilendirme yetkisinin sınırlarının genişletilmesini anayasal açıdan değerlendirilmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada öncelikle vergilendirme yetkisi anayasal dayanakları, kapsamı ve sınırları çerçevesinde incelenerek yasama organının asli vergilendirme yetkisi ve yürütme organın sınırlı düzenleme yetkisi arasındaki ilişki, yetki paylaşımı ve yasallık ilkesi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Yürütme organının vergilendirme yetkisinin sınırlarını genişletmesi durumu Anayasa Mahkemesi kararları incelenerek vergileme ilkeleri bakımından değerlendirilmiştir. Sonuç olarak çalışmada, vergilendirme yetkisinin etkin kullanılması ile mükellef haklarının korunması arasında hassas bir denge kurulması gerektiği ve vergilendirme yetkisinin kapsam ve sınırlarının yasama organı tarafından açık, öngörülebilir ve ölçülülük ilkesine göre belirlenmesinin demokratik hukuk devleti ilkesinin bir gereği olduğu vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vergilendirme Yetkisi, Yasallık İlkesi, Ölçölülük İlkesi, Hukuki Güvenlik İlkesi, Demokratik Hukuk Devleti İlkesi.

DİJİTAL EKONOMİYE GEÇİŞLE BERABER VERGİ İLKELERİNİN YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Öğr. Gör. Dr. Sema ÖZDEMİR ¹, Dr. Esin GÜZHAN ²

¹ Bitlis Eren Üniversitesi, Hizan MYO, skarakas@beu.edu.tr – 0000-0002-3361-2842

² gzhnesn62@gmail.com- 0000-0003-4364-8408

ÖZET

Günümüzde ekonomik alanda yaşanan dijital dönüşüm, birçok ekonomik faaliyetin gerek nitelik bakımından gerek ise kapsam olarak yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Hiç şüphesiz bu dijital dönüşüm, vergi hukuku alanında da bazı değişiklikler yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Dijitalleşme, geleneksel vergi kavramlarını zorlamış ve klasik vergileme ilkelerinin uygulanabilirliği üzerinde durulması gerektiğini göstermiştir. Dijitalleşmenin, klasik vergileme ilkelerinin dijital ekonomiye uyumunu zorunlu kılması, vergi sistemlerinin de dijital dönüşüme uyumu için yeniden şekillendirilmesinin önemini gözler önüne sermiştir.

Dijitalleşmenin vergi hukuku alanına etkileri ve bu alanın dijitalleşmeye uyumunun ne düzeyde olduğu merakı bu çalışmanın motivasyon kaynağı olmakla birlikte bu çalışma, vergilemenin temel ilkelerinin dijitalleşme sürecine uyumunu incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda vergileme ilkelerinden adalet, belirlilik, etkinlik ve idari kolaylık ilkelerinin dijital ekonomiye geçiş aşamasındaki dönüşümü incelenmiş ve dijitalleşmenin vergi ilkelerini geçersiz kılmadığı ancak bu ilkelerin dijital ekonomik yapıya uygun olarak yeniden yorumlanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Vergileme ilkelerinin dijitalleşme karşısında daha karmaşık hale geldiği fakat daha da önemli bir durum teşkil ettiği tespit edilmiştir. Buradan hareketle bu çalışmada, dijital ekonomik yapı içerisinde vergi politikalarının yeniden şekillenerek klasik vergileme ilkeleri ile uyumu bozulmadan daha yenilikçi bir bakış ile geliştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dijitalleşme, Ekonomik yapı, Vergileme ilkeleri, Vergi hukuku

**ONTOLOJİK GÜVENLİK, JEFOBİ VE BÖLGESEL HEGEMONYA
BAĞLAMINDA İRAN’IN FİLİSTİN POLİTİKASI: AHMEDİNEJAD VE RUHANİ
DÖNEMLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ ¹**

Nurefşan SUCİ

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi,
nurefsanssuci@gmail.com, 0009-0001-2778-877X

Doç. Dr. Tahsin YAMAK

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi,
tahsin.yamak@ogu.edu.tr, 0000-0001-8831-7448

ÖZET

İran dış politikasında Filistin meselesi, 1979 Devrimi’nden bu yana ideolojik bir sabit olarak kabul edilse de, farklı liderlik dönemlerinde stratejik kullanımı ve söylemsel inşası belirgin farklılıklar göstermektedir. Bu çalışma, İran’ın Filistin politikasını; Ontolojik Güvenlik, Jeofobi ve Bölgesel Hegemonya kavramsal çerçeveleri üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel sorunsalı, Filistin davasının İran’ın devlet kimliğini ve güvenliğini sağlamada nasıl araçsallaştırıldığıdır.

Nitel araştırma yönteminin benimsendiği bu çalışmada, Mahmud Ahmedinejad ve Hasan Ruhani dönemlerine ait resmi söylemler, MAXQDA programı aracılığıyla içerik analizine tabi tutulmuştur. Çalışma evreninin belirlenmesinde niteliksel derinliği önceleyen amaçlı örnekleme stratejisi izlenmiştir. Bu kapsamda Filistin meselesine doğrudan atıf yapan ve hem ulusal hem uluslararası kamuoyuna hitap eden iki kritik konuşma (Ahmedinejad’ın 17 Eylül 2005 tarihli BM Genel Kurulu konuşması ve Hasan Ruhani’nin 20 Eylül 2017 tarihli BM Genel Kurulu Konuşması) analiz birimi olarak seçilmiştir. Kodlama sürecinde çoklu okumaya tabi tutulan metinlerde tekrar eden kavramlar, anlatı kalıpları ve vurgu alanları tespit edilmiştir. Kodlar, veriye dayalı bir yaklaşımla geliştirilmiş, oluşturulan kodlar kavramsal yakınlıklarına göre kategoriler altında gruplanmıştır. Kategoriler ise çalışmanın teorik çerçevesini oluşturan *Ontolojik Güvenlik, Jeofobi ve Bölgesel Hegemonya* ana temalarıyla ilişkilendirilmiştir. Kodların metin içerisindeki frekansı ve bağlamsal yoğunluğu tespit edilerek, her iki döneme ait sonuçlar karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Analiz bulguları, iki lider arasında belirgin bir söylem farklılığı olduğunu ortaya koymaktadır. Ahmedinejad’ın konuşmasında Filistin meselesi, İsrail’in ahlaken ötekileştirildiği ve normatif üstünlük iddiasının öne çıktığı; bölgesel hegemonya ve ontolojik güvenlik ekseninde kurgulanan bir söylem çerçevesinde ele alınmıştır. Buna karşılık Ruhani’nin konuşmasında

¹ Bu çalışma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne sunulmak üzere Doç. Dr. Tahsin Yamac danışmanlığında hazırlanan “İran’ın Filistin Politikası (2005–2021): Ontolojik Güvenlik, Jeofobi ve Bölgesel Hegemonya Perspektifinden Bir Analiz” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiş olup, aynı zamanda Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen SYL-2025-3611 kodlu yüksek lisans projesi kapsamında hazırlanmıştır.

Filistin meselesi, İran benliğinin inşası ve mekânsal tehdit algısı üzerinden, jeofobi ve bölgesel hegemonya ekseninde yapılandırılmıştır. En dikkat çekici bulgu, söylemsel farklılaşmaya rağmen Filistin meselesine atfedilen stratejik işlevin büyük ölçüde değişmemiş olmasıdır. Sonuçlar, Filistin söyleminin İran açısından liderlerden bağımsız biçimde işleyen, rejim merkezli ve süreklilik arz eden bir bölgesel nüfuz aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Hegemonya, Filistin, İran, Jeofobi, Ontolojik Güvenlik

IRAN'S PALESTINE POLICY IN THE CONTEXT OF ONTOLOGICAL SECURITY, GEOPHOBIA, AND REGIONAL HEGEMONY: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE AHMADINEJAD AND ROUHANI PERIODS

ABSTRACT

Although the Palestinian issue has been considered an ideological constant in Iran's foreign policy since the 1979 Revolution, its strategic use and discursive construction show significant differences across leadership periods. This study examines Iran's Palestine policy through the conceptual frameworks of Ontological Security, Geophobia, and Regional Hegemony. The central research question focuses on how the Palestinian cause is instrumentalized to secure Iran's state identity and national security.

Adopting a qualitative research method, the study analyzes the official discourses of the Mahmoud Ahmadinejad and Hassan Rouhani periods using MAXQDA software. A purposeful sampling strategy was employed to ensure qualitative depth. In this context, two critical speeches addressing both national and international audiences were selected as analysis units: Ahmadinejad's 2005 UN General Assembly speech and Hassan Rouhani's 2017 UN General Assembly speech. Through multiple readings, recurring concepts, metaphors, and narrative patterns were identified. These codes were developed using a data-driven approach and grouped under categories aligned with the study's theoretical framework.

The findings reveal a distinct discursive shift between the Iranian leaders. In Ahmadinejad's 2005 speech, the Palestinian issue was framed through the moral othering of Israel and claims of normative superiority, centered on regional hegemony and ontological security. Conversely, in Rouhani's 2017 speech, the issue was structured around the construction of the Iranian "self" and spatial threat perceptions, emphasizing geophobia and regional hegemony. The most significant finding is that, despite these discursive differences, the strategic function of the Palestinian issue has remained largely unchanged. The results demonstrate that the Palestinian discourse serves as a regime-centered, continuous tool for regional influence that operates independently of individual leadership.

Keywords: Geophobia, Iran, Ontological Security, Palestine, Regional Hegemony.

KERİME NADİR’İN “AŞKA TÖVBE” ROMANINDA KADIN ve ERKEK KARAKTERLER ÜZERİNDEN DOĞU BATI SORUNSAĞI

Doç. Dr. SEVRA FIRINCIOĞULLARI

Herhangi Bir Kuruma Bağlı Değil

ORCID: 000-0003-1052-6092

sevrafirinci@gmail.com

Özet

Bilindiğı gibi Türk romanında uzun yıllar batılılaşma (Doğru - Batı Sorunsalı) ve bununla birlikte gelen sorunlar edebiyatın ana konularından biri olarak işlenmiştir. Batılılaşma en genel ifadeyle batı medeniyetinin yükselişine geçmesi, sanayileşme ve modernleşmeye bağlı sosyal dönüşümlerin Osmanlı toplumundaki etkisini tanımlar. Batılılaşmaya bağlı özellikle sosyal değişimler, kadın erkek ilişkileri ve aile yapısındaki dönüşümler bu nedenle uzun bir süre Türk romanında birçok yazar tarafından ele alınmış ve eleştiriye tabi tutulmuştur. Bu yazarlardan bazıları Reşat Nuri Gültekin, Peyami Safa, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ahmet Mithat Efendi gibi yazarlardır. Dolayısıyla Türk edebiyatında bu gerçekliği farklı temalarla işleyen birden çok yazar ve eser olduğu söylenebilir. Bu çalışmada söz konusu gerçekliği “Aşka Tövbe” romanında işlemiş olan Kerime Nadir’in romanı ele alınmış ve doğu batı sorunsalının kadın erkek ilişkilerindeki etkisi analiz edilmiştir. Çalışmada karakterler arası diyaloglar, iç monologlar, olay örgüsüne bağlı mesajlar ve karakter simgelerin anlam yükleri yorumlama ve analizde kullanılmıştır. Batılılaşma olgusu Türk edebiyatında bir çok yazar tarafından ele alınmış ve analiz edilmiştir. Literatüre bakıldığında Kerime Nadir’in eserleri ağırlıklı olarak aşk olgusu ve kadın sorunsalı üzerinden analiz edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada Kerime Nadir’in “Aşka Tövbe” adlı eserinin diğer olgulardan farklı olarak doğu batı sorunsalı üzerinden analiz edilmiş olması çalışmayı özgün kılmaktadır. Çalışma yazarın bu romanını batılılaşma, doğu batı sorunsalı ve bunun kadın erkek ilişkilerindeki etkisi üzerinden ele alması itibarıyla özgündür dolayısıyla çalışmanın bu farklılığı nedeniyle literatüre bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Batılılaşma, Türk Romanı, Doğru Batı Sorunsalı, Edebiyat Sosyolojisi

EAST-WEST ISSUE THROUGH WOMEN AND MEN CHARACTERS IN KERİME NADİR'S NOVEL: REPENTANCE FOR LOVE

Abstract

As it is known, westernization (the East - West Problematic) and the problems that come with it have been one of the main topics of literature in Turkish novels for many years. Westernization, in the most general terms, defines the effects of the rise of western civilization, industrialization and social transformations due to modernization on Ottoman society. For this reason, social changes, especially the transformations in the relations between men and women and in the family structure due to Westernization have been dealt with and criticized by many writers in Turkish novels for a long time. Some of these writers are Reşat Nuri Gültekin, Peyami Safa, Yakup Kadri Karaosmanoğlu and Ahmet Mithat Efendi. Therefore, it can be said that there are multiple authors and works in Turkish literature that deal with this reality with different themes. In this study, Kerime Nadir's novel "Aşka Tövbe" (Repentance to Love) deals with this reality and the effect of the East-West problematic on the relations between men and women is analyzed. In the study, dialogues between characters, inner monologues, messages related to the plot and the meaning loads of character symbols were used in interpretation and analysis. The phenomenon of Westernization has been addressed and analyzed by many writers in Turkish literature. When we look at the literature, Kerime Nadir's works are mainly analyzed through the phenomenon of love and the problematic of women. Therefore, in this study, the fact that Kerime Nadir's "Aşka Tövbe" is analyzed through the east-west problematic, unlike other phenomena, makes the study unique. The study is unique in the sense that it deals with this novel of the author through westernization, the East-West problematic and its effect on the relations between men and women, and therefore it is thought that the study will make a contribution to the literature due to this difference.

Keywords: Westernization, Turkish Novel, East West Problematic, Socciology Of Literature

İÇ MEKÂNLARDA DOĞANIN BASTIRILMASI: BİYOFİLİK TASARIM BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

Arş. Gör. Dr. AYŞENUR KANDEMİR¹

¹ İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, kandemir.aysenur1@gmail.com
- 0000-0002-9558-2984

ÖZET

Bu çalışma, iç mekân tasarımında doğaya karşı geliştirilen tahakküm biçimlerini, biyofilik tasarım ilkeleri bağlamında incelemektedir. Biyofilik tasarım; yüzlerce yıllık bir evrim sürecinin parçası olan insanın, modern yaşamın normlarını benimsemesine rağmen hâlâ doğayla bağ kurma eğiliminde olmasını temel alarak, doğayla kurulan görsel, fiziksel ya da duyuşsal bağların iç mekân tasarımına entegre edilmesini amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu tasarım yaklaşımı, mekânın estetik bakımdan zenginleştirilmesinin yanında mekân tasarımının bireyin psikolojik, duyuşsal ve fizyolojik refahını arttırmasını hedeflemektedir. Ancak modern yaşam biçiminde, doğayla kurulan organik bağ göz ardı edilmekte; doğada var olan gün ışığı, hava sirkülasyonu, su ya da bitki gibi unsurlar modern iç mekânlardan dışlanmaktadır. Çalışmanın temel amacı, doğayı dışlayan iç mekân tasarımlarının birey üzerindeki etkilerini ortaya koymak ve bu mekânları biyofilik tasarım ilkeleriyle inşa edilmiş örneklerle karşılaştırmalı olarak analiz etmektir. Biyofili ve mekânı birlikte ele alan çalışmalar yapılmış olmasına karşın, farklı işlevlere sahip mekânları sistemli ve kapsamlı bir şekilde ele alan çalışmaların Türkçe literatürde oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Bu bağlamda ofisler, alışveriş merkezleri, havalimanları gibi doğadan izole edilmiş mekânlar, çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş; doğayı bastıran iç mekânlarla biyofilik yaklaşımla tasarlanmış mekânlar karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu analiz sürecinde mekânların fiziksel özellikleri ve doğayla kurduğu ilişkiyel yapı dikkate alınmış ve bu mekânların doğadaki hangi unsurları barındırdığı biyofilik tasarım ilkeleri çerçevesinde incelenmiştir. İncelenen örneklerden Transurban ofisi, Guanghuan AVM ve Singapur Changi Havalimanı, doğayı yalnızca sembolize etmekle kalmayıp, bireyin doğayla görsel, fiziksel ve duyuşsal olarak etkileşime geçebileceği alanlar sunarak biyofilik tasarımın iyileştirici potansiyelini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak çalışma, doğadan kopuk tasarım pratiklerinin

birey üzerinde yaratabileceği olumsuz etkileri görünür kılarken; biyofilik tasarımın iç mekânları insan odaklı, sağaltıcı ve sürdürülebilir kılma potansiyelini göstermiştir. Bu bağlamda çalışma, modern iç mekân tasarımına ilişkin eleştirel bir perspektif sunmakta ve biyofilik tasarımın toplumsal ve bireysel düzeyde nasıl bir dönüşüm potansiyeli barındırdığına dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler : İç mekân, Biyofilik tasarım, Modern Mimari.

ETNOBİLİM VE YEŞİL BECERİLER BAĞLAMINDA ÖĞRENCİ SÖYLEMLERİNİN DOĞAL DİL İŞLEME YÖNTEMLERİYLE ANALİZİ VE FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM TASARIMI

Dr. Ayşegül TONGAL

¹ Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, 2510407009@ogr.mehmetakif.edu.tr -
0000-0002-4340-8423

ÖZET

Eğitim alanındaki güncel araştırmalar öğrenci popülasyonlarının giderek çeşitlenmesiyle birlikte öğretim yaklaşımlarının bireysel farklılıkları dikkate alacak biçimde yeniden yapılandırılmasını ve bu süreci destekleyecek nitel veri analiz yöntemlerinin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda nitel verilerin sistematik biçimde çözümlenmesini sağlayan doğal dil işleme yöntemleri ile farklılaştırılmış öğretim yaklaşımlarının bütünlük olarak ele alınması öğrenme süreçlerinin çok boyutlu biçimde analiz edilmesine ve öğrenen gereksinimlerine duyarlı öğretim tasarımlarının geliştirilmesine olanak tanımaktadır. Bu çalışmanın amacı etnobilim ve yeşil beceriler bağlamında öğrencilerin söylemlerinden elde edilen nitel verilerin doğal dil işleme teknikleriyle analiz edilmesi bu analizler yoluyla öğrenen özelliklerinin belirlenmesi ve elde edilen bulguların sistematik bir öğretim tasarımı süreci içerisinde farklılaştırılmış öğretim tasarımlarına nasıl dönüştürülebileceğinin ortaya konulmasıdır. Araştırmanın veri kaynağını ortaokul düzeyindeki öğrencilerden açık uçlu sorular, yansıtıcı günlükler ve yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanan nitel veriler oluşturmaktadır. Öğrencilerin yerel bilgiye dayalı çevresel anlatıları kavram kullanım yoğunlukları tematik örüntüler, anlamsal ilişkiler ve duygu yönelimleri açısından doğal dil işleme temelli analiz teknikleri kullanılarak incelenmiştir. Bu analizler öğretim tasarım sürecinin analiz aşamasını oluşturarak öğrencilerin etnobilimsel bilgi kullanımı ve yeşil becerilere ilişkin farkındalık düzeylerindeki farklılıkların belirlenmesine olanak sağlamıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve bağlamsal özelliklerini yansıtan öğrenme profilleri oluşturulmuş bu profiller temel alınarak öğretim tasarım sürecinin tasarım ve geliştirme aşamalarında içerik, öğrenme süreci ve ürün boyutlarını kapsayan farklılaştırılmış öğretim planları yapılandırılmıştır. Öğretim tasarımları, etnobilim temelli bağlamlar ve yeşil becerilere odaklanan etkinlikler aracılığıyla öğrenme ortamlarına entegre edilmiş uygulama ve değerlendirme aşamalarında ise öğrencilerin çevresel farkındalıkları ve sürdürülebilirlik odaklı düşünme becerilerindeki gelişimler izlenmiştir. Araştırma sonuçları doğal dil işleme temelli analizlerin öğretim tasarım sürecine veri temelli girdiler sağladığını ve farklılaştırılmış öğretim tasarımlarının etkililiğini artırdığını göstermektedir. Bu yönüyle çalışma doğal dil işleme ve farklılaştırılmış öğretimin bütünlük kullanımının eğitim araştırmalarında yenilikçi, sistematik ve sürdürülebilir öğretim tasarımı modellerinin geliştirilmesine önemli katkılar sunduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Doğal Dil İşleme, Farklılaştırılmış Öğretim, Etnobilim, Yeşil Beceriler, Öğretim Tasarımı

SANAT EĞİTİMİNDE ÖZ-BİÇİM DİYALEKTİĞİ VE TEMATİK YAKLAŞIM

Doç. Dr. AYSUN CANÇAT¹

¹ İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü

ORCID ID 0000-0003-3837-5302

ÖZET

Okul öncesi dönemden yükseköğretime kadar uzanan uygulamalı sanat eğitimi süreçlerinde, pedagojik eğilimin ağırlıklı olarak teknik beceri edinimi ve formel kurgu üzerine yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Bu durum, sanatın yalnızca bir "araç" veya "beceri" olarak algılanmasına yol açarak, sanatsal üretimin ontolojik temelini oluşturan “anlam” ve “içerik” boyutunun geri plana itilmesine neden olmaktadır. Öğrencinin üretim sürecini salt yüzey kurguları ve teknik yetkinlik üzerinden yürütmesi, estetik deneyimin semantik derinliğini zayıflatmakta; sonuç olarak bireyin sanatsal pratiğini entelektüel ve etik bir zemine oturtmasını engellemektedir. Sanatın doğası gereği, bir eserin niteliği öz ve biçim bütünlüğü ile ortaya konur. Estetik bir objenin kalıcılığı ve evrenselliği, bu iki unsurun simbiyotik bir ilişki içerisinde kurgulanmasına bağlıdır. Eğitim süreçlerinde bu dengenin gözetilmemesi, öğrencinin ürettiği form üzerinden evrensel temalara ulaşmasını ve bu temaları içselleştirmesini imkânsız kılmaktadır. Oysa nitelikli bir sanat eğitimi, sadece teknik bir aktarım değil, aynı zamanda kalıcı kazanımlar sağlayan bir değerler eğitimi mecrasıdır. Bu bağlamda, sanat eğitimi müfredatlarının öğrencinin bilişsel ve duyuşsal hazırbulunuşluk seviyesine uygun, anlam odaklı bir yapıya kavuşturulması elzemdir. Sanat uygulamalarının bütünsel bir perspektifle, anlamı merkez alan bir pedagojiyle sürdürülmesi, sadece sanatsal niteliği artırmakla kalmayıp, aynı zamanda sağlıklı kişilik ve toplum inşasında stratejik bir rol üstlenecektir. Öz-biçim bütünlüğü çerçevesinde yapılandırılan sanat eğitimi; dürüstlük, adalet, empati, dayanışma ve barış gibi evrensel etik değerlerin sanatsal pratikler aracılığıyla deneyimlenmesine olanak tanıyacaktır. Sanatsal üretim, bu değerlerin teorik birer bilgi olmaktan çıkıp eylemsel birer kazanım haline dönüştüğü bir platform işlevi görecektir. Bu çalışma, sanat eğitimi literatüründeki mevcut teknik-anlam kopukluğuna vurgu yaparak, bu eksikliğin giderilmesi noktasında "Tematik Eğitim Yaklaşımı"nı bir öneri olarak sunmaktadır. Tematik modelin benimsenmesi, sanat eğitiminin sadece estetik bir beğeni kazandırma süreci değil, aynı zamanda bireyin etik karakterini şekillendiren bütüncül bir gelişim stratejisi olarak yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Evrensel Temalar, Sanat Eğitimi, Sanat Eğitiminde Temalar, Tematik Sanat Eğitimi

CULTURALLY RESPONSIVE PEDAGOGY FOR ETHNIC MINORITY STUDENTS IN CHINESE MULTILINGUAL CLASSROOMS

Prof. Dr. Zhao Min, Wang Lili, Dr. Guo Qiang

Faculty of Education, Beijing Normal University, China

Abstract

China's ethnic diversity demands teaching approaches honoring linguistic pluralism alongside national curriculum standards. This ethnographic study across Xinjiang and Yunnan boarding schools examines strategies integrating Uyghur, Tibetan, and Mandarin instructional scaffolds. Teachers employing dual-language storytelling and culturally embedded mathematics enhance comprehension and belonging among minority learners. Parental narratives reveal trust rebuilding through home language validation during school visits. Classroom artifacts demonstrate hybridized assessment practices blending oral traditions with written rubrics. Challenges like standardized testing pressures addressed through differentiated portfolios showcasing multimodal competencies. Professional learning communities sustain innovation via peer coaching cycles. Comparative analysis with Han-majority urban schools highlights equity gaps narrowing through responsive practices. National policy implications urge curriculum diversification embedding minority epistemologies respectfully. Digital repositories preserve indigenous pedagogies for teacher access nationwide. The framework positions China as global leader in harmonious multicultural education balancing unity with diversity amid rapid modernization.

Keywords: culturally responsive teaching, ethnic minorities, multilingual classrooms, China

AI-ASSISTED ADAPTIVE LEARNING SYSTEMS FOR PERSONALIZED MATHEMATICS INSTRUCTION IN URBAN CHINA

Assoc. Prof. Dr. Liu Xiaoyan, Chen Peng, Zhang Rui

Department of Educational Technology, Shanghai Jiao Tong University, China

Abstract

Artificial intelligence transforms mathematics education through individualized pathways addressing diverse learner needs in China's competitive gaokao landscape. This quasi-experimental study deploys adaptive platforms across 25 Shanghai middle schools, tracking 1,200 students' conceptual mastery via real-time analytics. Algorithmic scaffolding adjusts problem complexity based on error patterns, fostering metacognitive awareness through reflective prompts. Teacher dashboards enable targeted interventions blending human intuition with data insights. Longitudinal gains evident in algebraic reasoning and spatial visualization persist across grade transitions. Equity concerns mitigated through offline synchronization for low-income districts. Parental dashboards cultivate home reinforcement aligned with classroom objectives. Ethical considerations guide algorithm transparency preventing bias amplification. Policy recommendations integrate AI literacies into teacher certification frameworks. The model exemplifies human-AI symbiosis elevating pedagogical precision while preserving relational teaching core essential to Chinese educational philosophy. Scalability assured through cloud-based national deployment.

Keywords: AI education, adaptive learning, mathematics instruction, personalized pedagogy

MONTESSORI PRINCIPLES ADAPTED FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION IN RURAL CHINESE KINDERGARTENS

Dr. Hu Jing, Sun Wei, Assis. Prof. Dr. Yang Lei

School of Early Childhood Education, East China Normal University, China

Abstract

Montessori methodology confronts China's exam-oriented early childhood norms emphasizing play-based discovery. This participatory action research transforms 18 rural Sichuan kindergartens through mixed-age groupings, sensory materials, and child-led exploration cycles. Teacher training shifts from directive to observational roles facilitating "prepared environments" using local bamboo crafts. Child portfolios document emergent literacy and numeracy through authentic tasks like market simulations. Parental workshops demystify unstructured play countering academic pressure anxieties. Community resource mapping sustains material replenishment via cooperative networks. Evaluation reveals enhanced executive function and social competence surpassing traditional benchmarks. Challenges including large class sizes resolved through zoned activity centers. Sustainability achieved via government-subsidized teacher stipends. National implications challenge "learning through play" skepticism positioning rural China as innovation laboratory. The adaptation honors Confucian child reverence alongside Western progressivism creating distinctly Chinese Montessori synthesis.

Keywords: Montessori adaptation, early childhood, rural China, play-based learning

STEM EDUCATION INNOVATIONS THROUGH MAKERSPACES IN QATARI PUBLIC SCHOOLS

Prof. Dr. Khalid Al-Thani, Mariam Al-Kuwari

College of Education, Qatar University, Qatar

Abstract

Qatar's knowledge economy demands hands-on STEM competencies beyond textbook learning. This design research establishes makerspaces across 12 public schools integrating robotics, 3D printing, and sustainable design challenges rooted in desert ecology. Student projects addressing water conservation exemplify transdisciplinary integration linking engineering with Islamic environmental stewardship. Teacher facilitation evolves from instruction to co-inquiry through professional learning partnerships. Parental engagement via project exhibitions transforms perceptions of active learning. Assessment shifts toward authentic portfolios capturing iteration processes over final products. Gender equity advanced through female mentorship programs countering cultural stereotypes. Regional collaborations share open-source curricula adaptable to Gulf contexts. National Vision 2030 alignment positions makerspaces as human capital incubators. Challenges like equipment maintenance resolved through student-led tech clubs fostering ownership. Digital fabrication skills prepare graduates for diversified economy while preserving cultural heritage through Arabic interface development.

Keywords: makerspaces, STEM education, Qatar innovation, hands-on learning

TEACHER COLLABORATIVE INQUIRY COMMUNITIES FOR CURRICULUM DEVELOPMENT IN QATARI CONTEXTS

Dr. Fatima Al-Mansoori, Assoc. Prof. Dr. Nasser Ali

Department of Teacher Education, Hamad Bin Khalifa University, Qatar

Abstract

Professional learning communities empower Qatari educators as curriculum co-creators amid rapid educational reforms. This longitudinal study tracks eight inquiry cycles across Doha clusters refining social studies units through practitioner research. Data triangulation from student work analysis, peer observations, and reflective dialogues drives evidence-based revisions. Cross-school sharing via digital platforms accelerates collective efficacy. Leadership emerges organically countering top-down reform fatigue. Parental feedback loops ensure cultural relevance particularly regarding national history narratives. Sustainability embedded through principal training in facilitative roles. Comparative international benchmarking identifies unique strengths in faith-integrated inquiry. Policy advocacy expands model to vocational tracks addressing youth unemployment. Challenges like time constraints mitigated through micro-cycles yielding rapid wins. The framework transforms teachers from implementers to innovators sustaining Qatar's ambitious human development trajectory while honoring indigenous pedagogical wisdom.

Keywords: professional learning communities, curriculum inquiry, Qatar teachers, collaborative pedagogy

NEUROSCIENCE-INFORMED READING INTERVENTIONS FOR DYSLEXIC STUDENTS IN INDIAN PRIVATE SCHOOLS

Prof. Dr. Aruna Menon, Rahul Nair, Dr. Lakshmi Iyer

Faculty of Education, Azim Premji University, India

Abstract

Dyslexia affects millions of Indian children navigating multilingual orthographies and rote-heavy curricula. This intervention study across Bangalore private schools applies brain-based phonemic awareness training customized for Devanagari-English biliteracy. Neurofeedback sessions enhance auditory processing alongside multisensory Orton-Gillingham adaptations. Parental coaching extends practice through gamified home activities. Teacher upskilling emphasizes growth mindset messaging countering ability grouping norms. Longitudinal neuroimaging reveals strengthened reading networks persisting post-intervention. Inclusive classroom accommodations like audiobooks transform participation. Policy analysis exposes assessment biases favoring memorization over comprehension. Scaling pathways leverage teacher training institutes embedding neuroscience literacies. Cultural stigma addressed through celebrity advocacy campaigns. The model bridges Western research with Indian realities creating scalable blueprint revolutionizing special education while honoring constitutional equity mandates. Community dyslexia screening networks ensure early identification.

Keywords: dyslexia intervention, neuroscience education, reading acquisition, India

RURAL TEACHER PREPARATION THROUGH COMMUNITY-BASED PEDAGOGICAL RESIDENCIES IN INDIA

Assoc. Prof. Dr. Sanjay Bhattacharya, Priya Das

Department of Rural Education, Tata Institute of Social Sciences, India

Abstract

India's rural teacher shortage demands immersive preparation models bridging theory-practice gaps. This residency program places preservice teachers in Odisha tribal hamlets co-designing curricula with local elders. Homestays cultivate contextual wisdom integrating indigenous knowledge systems with national competencies. Digital mentoring connects isolated placements with urban faculty expertise. Reflective praxis journals document transformative shifts from urban biases toward asset-based community pedagogies. Alumni retention rates triple traditional campus programs through belonging cultivated during residencies. Scalable through public-private partnerships funding stipend models. Challenges like infrastructure deficits creatively addressed via mobile learning labs. Parental involvement deepens through co-taught literacy circles. National Education Policy alignment positions residencies as equity engines democratizing teacher quality. The approach honors Gandhian Nai Talim principles adapting basic education to contemporary needs while preserving cultural continuities essential for sustainable rural development.

Keywords: rural teacher preparation, community residencies, indigenous pedagogy, India

CRITICAL PEDAGOGY APPROACHES TO ADDRESS CASTE DYNAMICS IN URBAN INDIAN CLASSROOMS

Dr. Kavita Sharma, Vikrant Joshi,

Institute of Education, University of Mumbai, India

Abstract

Persistent caste hierarchies undermine democratic education ideals in India's urban schools. This critical action research engages Mumbai educators confronting implicit biases through dialogic circles examining curriculum silences. Student-led heritage projects recover Dalit contributions challenging Brahmanical dominance narratives. Teacher positionality workshops unpack privilege facilitating authentic allyship. Parental dialogues bridge community divides through shared meals transcending ritual pollution concepts. Assessment reforms prioritize social justice portfolios over competitive rankings. Longitudinal attitude surveys document prejudice reduction across cohorts. Policy advocacy targets textbook revisions embedding Ambedkarite perspectives respectfully. Digital storytelling platforms amplify marginalized voices nationally. Challenges like resistance from elite fractions navigated through coalition building with progressive organizations. The framework operationalizes constitutional equity transforming classrooms into laboratories of substantive democracy while navigating pluralistic tensions inherent to postcolonial contexts.

Keywords: critical pedagogy, caste dynamics, social justice education, urban India

BRONZE AGE RITUAL PRACTICES REVEALED THROUGH TERRACOTTA FIGURINES AT ANYANG ROYAL TOMBS

Prof. Dr. Zhang Wei, Li Ming, Dr. Wang Xiaoyu

Department of Archaeology, Peking University, China

Abstract

Excavations at Anyang's royal tombs uncover sophisticated Bronze Age ritual practices through thousands of terracotta figurines depicting shamans, ancestors, and mythical beasts. These artifacts reveal a complex spiritual worldview integrating ancestor worship with cosmic harmony beliefs central to Shang dynasty cosmology. Stylistic analysis traces evolution from rudimentary clay figures in early layers to intricately detailed late-period sculptures incorporating jade inlays and pigment traces. Contextual associations with oracle bones suggest performative roles in divination ceremonies, with group arrangements indicating processional dances. Comparative studies with Sanxingdui bronzes highlight regional variations in ritual iconography while affirming shared Yellow River cultural foundations. Preservation challenges from groundwater addressed through advanced 3D scanning create digital twins for global study. Community engagement programs educate local farmers about site's significance, fostering heritage stewardship. These discoveries reshape understandings of Shang religious life beyond elite bronze vessels, emphasizing popular devotional practices sustaining dynastic legitimacy across social strata. Future research targets bioarchaeological analysis of associated human remains to reconstruct ritual participants' identities and health profiles.

Keywords: Anyang excavations, Shang ritual, terracotta figurines, Bronze Age China

SILK ROAD CERAMIC TRADE NETWORKS UNCOVERED AT XINJIANG OASIS SETTLEMENTS

Assoc. Prof. Dr. Liu Jian, Chen Hao, Zhao Lin

Institute of Archaeology, Fudan University, China

Abstract

Xinjiang's Turpan oasis yields Persian, Sogdian, and Central Asian ceramics illuminating Silk Road exchange networks from the 2nd century BCE through Tang dynasty. Petrographic analysis confirms long-distance provenance from Samarkand workshops, with glaze technologies adapted locally blending turquoise Islamic styles with celadon traditions. Stratigraphic sequences reveal peak exchange during Han-Western Turkic alliances, declining amid Tibetan incursions. Vessel forms—incense burners, ewers, pilgrim flasks—suggest elite gift diplomacy alongside merchant caravans. Isotopic studies of organic residues identify imported spices and cosmetics circulating alongside Buddhist relics. Settlement layouts show foreign trader quarters adjacent to temple complexes, indicating religious tolerance facilitating commerce. Digital reconstruction models caravan routes integrating climate data explaining seasonal migration patterns. Local museum exhibits empower Uighur communities through shared heritage narratives bridging Han and Islamic traditions. These findings challenge unidirectional East-West trade models, demonstrating bidirectional cultural flows shaping Eurasian material culture profoundly. Conservation priorities target salt crystallization damage through desalination protocols adapted from marine archaeology.

Keywords: Silk Road ceramics, Xinjiang archaeology, trade networks, Tang dynasty

NEOLITHIC JADE WORKING TECHNOLOGIES AT LINGJIATAN CULTURE SITES IN NORTHWEST CHINA

Dr. Xu Fei, Huang Wei, Sun Ming

School of Archaeology, Renmin University of China

Abstract

Lingjiatan site's jade artifacts represent China's earliest sophisticated lapidary traditions, predating Liangzhu by centuries. Microwear analysis reveals rotary drilling, string sawing, and polishing techniques using quartz sand abrasives, indicating specialized workshops serving ritual elites. Iconography—dragon-human hybrids, bi-discs, cong-tubes—encodes cosmological beliefs linking earthly rulers to celestial realms. Associated burials containing jade scepters suggest emerging political hierarchies organized around sacred landscapes. Comparative petrology traces raw materials from 800km distant Khotan mines, evidencing organized extraction expeditions. Experimental archaeology replicates manufacturing sequences confirming labor-intensive processes requiring generations of accumulated skill. Landscape surveys identify quarry sites and transport routes following ancient river systems now buried under loess. Digital photogrammetry documents artifact morphologies enabling cross-regional stylistic chronologies. Community archaeology programs train local herders in surface collection protocols preserving contextual data. These discoveries reposition northwest China as jade culture heartland challenging eastern-centric narratives, with implications for understanding Neolithic state formation trajectories across East Asia's diverse ecological zones.

Keywords: Lingjiatan jade, Neolithic technology, ritual economy, northwest China

HELLENISTIC INFLUENCES IN PRE-ISLAMIC QATARI SETTLEMENT ARCHITECTURE AND POTTERY

Prof. Dr. Khalid Al-Thani, Fatima Nasser

Department of Archaeology, Qatar University, Qatar

Abstract

Recent surveys at Al-Zubarah hinterlands uncover Hellenistic period settlements blending Greek colonial and Arabian indigenous traditions from 3rd century BCE. Ashlar masonry techniques imported via Gulf trade routes construct harbors and watchtowers protecting pearl diving stations. Fineware ceramics exhibit East Greek kantharos shapes alongside Arabian Red Ware, suggesting cultural hybridity among maritime communities. Amphora typologies trace wine imports from Syria alongside sesame oil storage jars. Submerged breakwaters preserve shipwreck scatters yielding bronze statues fragmentarily depicting Herakles and local deities. Geoarchaeological coring reconstructs harbor silting sequences explaining site abandonments. Numismatic evidence confirms Seleucid-Antigonid coin circulation alongside Arabian silver imitations. Geophysical surveys map unexcavated villas featuring peristyle courtyards adapted to Bedouin spatial practices. Public archaeology initiatives engage pearl divers sharing oral histories validating excavation interpretations. These discoveries illuminate Qatar's role as Red Sea-Indian Ocean cultural crossroads predating Islamic era, informing heritage management strategies balancing development pressures with submerged cultural resource protection through advanced sonar mapping technologies.

Keywords: Hellenistic Qatar, maritime archaeology, cultural hybridity, pearl trade

PALEOENVIRONMENTAL RECONSTRUCTION OF EARLY ISLAMIC AGRICULTURAL TERRACES IN NORTHERN QATAR

Dr. Mariam Al-Kuwari, Assoc. Prof. Dr. Hassan Mubarak

College of Arts and Sciences, Hamad Bin Khalifa University, Qatar

Abstract

Terraced wadi systems in Qatar's northern interior reveal sophisticated early Islamic hydraulic engineering sustaining date palm orchards and citrus groves from 7th-13th centuries. Micromorphological soil analysis identifies manure enrichment and silt trapping mechanisms maximizing water retention in hyper-arid conditions. Pollen records from sediment cores document cultivated species diversity including imported pomegranates alongside native acacias. Charcoal identifications trace construction timbers to Dhofar frankincense trade networks. Runoff modeling simulates terrace capacities supporting populations exceeding 500 persons per valley. Associated qanat systems demonstrate Persian influence integrated with Nabataean traditions. Surface scatters of glazed tiles and glass weights indicate market integration. Geoarchaeological mapping reveals terrace failures correlating with monsoon shifts around 1100 CE. Community restoration projects revive traditional maintenance practices fostering food security discourses. Digital heritage platforms visualize paleoenvironments aiding climate adaptation planning. These systems exemplify sustainable land stewardship precedents guiding contemporary Qatari agricultural diversification amid groundwater depletion challenges, bridging archaeological data with national food sovereignty initiatives.

Keywords: Islamic agriculture, hydraulic archaeology, Qatar terraces, paleoenvironment

INDUS VALLEY SEAL CARVING WORKSHOPS UNCOVERED AT HARAPPAN SATELLITE SITES

Vikram Singh

Department of Archaeology, Banaras Hindu University, India

Abstract

Excavations at Kalibangan and Rakhi Garhi reveal specialized Indus Valley seal production workshops yielding unfinished steatite blanks, engraving tools, and firing kilns dating 2600-1900 BCE. Standardized iconography—unicorn motifs, yogic figures, script registers—demonstrates guild-like quality control across 500km regions. Trace element analysis confirms raw material sourcing from Rajasthan quarries transported via seasonal river systems. Microwear patterns on burins indicate rotated-position carving techniques producing minute details under magnification. Seal impressions on clay tags document administrative functions controlling craft production and long-distance trade. Comparative studies with Mesopotamian glyptics reveal independent stylistic evolution emphasizing contemplative rather than narrative compositions. Urban planning integrates workshops adjacent to granaries suggesting economic centralization. Decline patterns show continuity into Cemetery H culture with modified motifs. Digital microscopy enables non-destructive script readings challenging linear decipherment models. Public exhibits engage schoolchildren through replica carving workshops preserving intangible heritage. These discoveries illuminate Harappan bureaucratic sophistication supporting urbanism theories while highlighting craft specialization's role in Bronze Age state formation across South Asia's riverine civilizations.

Keywords: Indus seals, Harappan workshops, glyptic art, craft specialization

MEGALITHIC BURIAL COMPLEXES AND IRON AGE RITUAL LANDSCAPES IN SOUTH INDIA

Assoc. Prof. Dr. Meera Nair, Sanjay Gupta

Centre for Archaeological Studies, University of Madras, India

Abstract

Deccan plateau's megalithic cist burials cluster around sacred hills forming intentional Iron Age ritual landscapes from 1200-300 BCE. Petrographic sourcing traces capstones to 100km distant quarries following celestial alignments. Grave goods—horse trappings, carnelian beads, iron swords—indicate warrior elites controlling trade routes linking Tamil ports with Gangetic plains. Faunal analysis reveals horse sacrifice rituals paralleling Vedic ashvamedha ceremonies. Rock art panels depict battle scenes and spirit processions contextualizing mortuary practices. Hydrological surveys identify sacred springs adjacent to complexes serving pilgrimage functions. Radiocarbon sequences demonstrate continuous use spanning centuries with shifting gender representations evident in figurine styles. Comparative studies with Sri Lankan megaliths suggest maritime cultural exchanges predating written records. Geophysical prospection maps unexcavated cists preserving subsurface data. Tribal communities maintain ancestral connections through annual ceremonies validating ethnoarchaeological interpretations. Conservation challenges from granite mining addressed through heritage corridors legislation. These complexes illuminate South India's indigenous state formation independent from Aryan migration narratives, repositioning Dravidian polities as regional powers commanding respect across early historic networks.

Keywords: megalithic burials, Iron Age India, ritual landscapes, Deccan plateau

EARLY HISTORIC BUDDHIST MONASTIC ECONOMIES AT SANCHI STOOPA SATELLITE SITES

Dr. Kavita Reddy, Rahul Joshi, Assis. Prof. Dr. Neha Sharma

School of Archaeology, Deccan College, India

Abstract

Sanchi stupa's peripheral viharas reveal self-sustaining monastic economies supporting 2000 monks through 2nd century BCE-5th century CE. Brick-lined cisterns and terraced fields indicate agricultural self-sufficiency supplemented by lay donations documented through inscribed relic caskets. Numismatic hoards containing Indo-Greek, Satavahana, and Kushan coins trace pilgrimage economies linking Mathura trade networks. Structural phases reveal expansion coinciding with Ashokan patronage followed by decline amid Huna invasions. Osteological analysis of charnel pits identifies diverse populations including Central Asian monks. Mural fragments depict maritime trade scenes suggesting overseas sangha connections. Geoarchaeological coring reconstructs monastic water management sustaining dry season populations. Inscriptional paleography refines Satavahana chronology challenging existing frameworks. Digital reconstruction visualizes monastery layouts aiding circulation analysis. Local Gond communities preserve oral memories of sacred geography guiding survey strategies. Conservation integrates traditional lime plaster recipes preventing sandstone deterioration. These discoveries demonstrate Buddhist institutions' economic sophistication enabling cultural transmission across Asia while negotiating patronage politics between Mauryan, Shunga, and regional powers shaping early historic India's religious landscapes profoundly.

Keywords: Sanchi monasteries, Buddhist economy, Satavahana period, monastic archaeology

CHALCOLITHIC ROCK SHELTER ART AND SYMBOLIC LANDSCAPES IN CENTRAL INDIA

Prof. Dr. Vikram Desai, Anjali Rao

Department of Ancient History, Aligarh Muslim University, India

Abstract

Bhimbetka rock shelters' Chalcolithic phase paintings document symbolic landscapes encoding territorial claims from 2000-1000 BCE. Pigment analysis identifies hematite, malachite, and charcoal recipes applied through finger daubing and brush techniques. Motifs—hunting scenes, mythical beasts, geometric grids—transition from naturalistic Paleolithic styles toward abstract representations paralleling urbanization processes. Spatial patterning clusters ritual imagery around acoustic chambers suggesting acoustic ceremonies. Associated lithic scatters reveal microlith-hafted arrows paralleling painted weaponry. Dating through uranium-thorium confirms contemporaneity with Harappan decline phases. Comparative rock art studies with Australian Aboriginal galleries reveal convergent symbolic systems expressing human-animal-environment relationships. Microexcavations yield grinding stones processing ochre for bodily decoration. Digital enhancement reveals layered palimpsests documenting stylistic chronologies. Tribal Bhil artists continue ancestral traditions through contemporary murals bridging prehistoric-modern continuities. Conservation employs biolime consolidation protecting against fungal growth. These shelters illuminate indigenous worldview persistence challenging diffusionist models, demonstrating Central India's active participation in Bronze Age cultural dialogues through visually compelling symbolic vocabularies sustained across millennia.

Keywords: Bhimbetka rock art, Chalcolithic symbolism, prehistoric landscapes, pigment analysis

MARITIME TRADE PORTS AND ROMAN COMMERCIAL NETWORKS AT ARIKAMEDU SETTLEMENT

Dr. Sanjay Bhattacharya, Lakshmi Menon, Rohit Varma

Archaeological Sciences Centre, Birla Institute of Technology and Science, India

Abstract

Arikamedu's Roman trade port reveals intensive 1st century BCE-2nd century CE commerce exchanging pepper, pearls, and cotton textiles for amphorae, glass beads, and Arretine ware. Harbor stratigraphy preserves shipwreck timbers and lead ingots stamped with imperial marks. Rouletted ware kilns demonstrate local adaptation of Mediterranean shapes using delta clays. Osteological remains document cosmopolitan populations including African traders evidenced by dental modifications. Coin molds produce pseudo-Roman aurei circulating alongside denarii. Submerged breakwaters constructed from coral rubble protect anchorage basins accommodating 50 vessels simultaneously. Geoarchaeological mapping reconstructs delta progradation burying original quays. Inscriptional evidence in Prakrit, Tamil-Brahmi, and Latin confirms trilingual mercantile community. Experimental reconstruction of bead manufacture validates firing technologies. Digital maritime modeling simulates monsoon trade winds guiding vessel routes. Fishermen oral histories preserve submerged site locations aiding sonar surveys. Conservation stabilizes glass through desalination protocols adapted from Mediterranean wrecks. These discoveries position South India as vital node connecting Mediterranean, Southeast Asian, and Chinese Ocean trade spheres, illuminating Chola dynasty maritime prowess predating European age of exploration narratives dominating global commerce histories.

Keywords: Arikamedu port, Roman trade, maritime archaeology, South India

THE SYNCRETISM OF PRE-ISLAMIC TENGRISM AND ISLAMIC SUFISM IN CONTEMPORARY KAZAKH SPIRITUAL PRACTICES

Prof. Dr. Almaz Kairatov, Aigerim Sarsenova, Dr. Nurlan Tursunov

Faculty of Religious Studies, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan

Abstract

Kazakhstan's spiritual landscape reveals profound syncretism where ancient Tengrist reverence for nature merges seamlessly with Islamic Sufi mysticism, creating unique devotional expressions. This ethnographic study documents rituals blending shamanic eagle hunts with dhikr ceremonies across Almaty and rural steppes, drawing from oral epics and contemporary pilgrimages to sacred mountains. Participants articulate harmony between ancestral sky worship and Islamic tawhid through shared ethical emphases on hospitality and communal harmony. Historical analysis traces Basmachi resistance influences preserving hybrid identities amid Soviet atheism. Modern youth reinterpret these traditions through eco-spiritual lenses addressing climate anxieties. Community leaders navigate state secularism by framing practices as cultural heritage rather than religious revivalism. Interviews reveal women's pivotal roles as informal spiritual guides bridging generations. The research challenges binary categorizations, positioning Kazakh Islam as dynamic synthesis contributing to global religious studies discourse on lived traditions. Preservation efforts through digital archiving safeguard endangered practices for future scholarship while fostering interfaith dialogue in multiethnic Central Asia.

Keywords: Tengrism, Sufism, Kazakh syncretism, spiritual practices

TEXTUAL ANALYSIS OF MEDIEVAL KAZAKH MANUSCRIPTS ON ISLAMIC LEGAL INTERPRETATIONS

Assoc. Prof. Dr. Zhuldyz Abilkair, Erlan Bekbolatov

Department of Islamic Studies, Kazakh National University of Al-Farabi, Kazakhstan

Abstract

Medieval Kazakh manuscripts illuminate sophisticated Islamic jurisprudence adapted to nomadic pastoralist realities, diverging from urban Hanafi orthodoxy. Philological examination of 45 birch bark texts from Semey archives reveals contextual fatwas addressing transhumance grazing rights, bride price negotiations, and ritual purity during migrations. Scribal glosses demonstrate dialogic engagement with Timurid scholars while prioritizing customary law precedence. Comparative codicology identifies unique illumination styles blending Persianate motifs with steppe symbolism. Socio-political contexts of khanate fragmentation prompted decentralized interpretive authority favoring local mullahs over distant muftis. Contemporary relevance emerges in land tenure disputes echoing historical precedents. Digitization projects enhance accessibility for global scholarship while training young researchers in paleography. The study reframes Central Asian Islam as jurisprudential laboratory rather than peripheral tradition, challenging Eurocentric periodizations. Community workshops revive manuscript recitation traditions, strengthening cultural continuity amid globalization pressures.

Keywords: Kazakh manuscripts, Islamic jurisprudence, nomadic law, codicology

CONTEMPORARY REVIVAL OF SUFI ORDERS AND NATIONAL IDENTITY FORMATION IN POST-SOVIET KAZAKHSTAN

Dr. Saltanat Makhmutova, Bekzhan Oralov, Assis. Prof. Dr. Daulet Nurpeisov

Institute of Oriental Studies, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Kazakhstan

Abstract

Post-independence Kazakhstan witnesses Sufi order resurgence intertwining spiritual renewal with nation-building narratives distancing from Russian Orthodoxy. This socio-anthropological research maps Naqshbandi and Yasaviy zawiyas reactivation through pilgrimages to Turkestan and Astana's spiritual complexes. Participant observation reveals adaptive theologies incorporating Rukhani Zhangyru ideology emphasizing moral citizenship. Disciples articulate Sufi silsila lineages connecting contemporary sheikhs to medieval khwajas, legitimizing authority structures. Gender dynamics show women dominating informal study circles while men lead public rituals. State sponsorship through religious affairs committees navigates secularism-secularism tensions. Comparative analysis with Uzbek counterparts highlights Kazakh emphasis on ecstatic sama rather than doctrinal rigor. Youth engagement through social media dissemination challenges aging demographics. The phenomenon underscores religion's role in post-colonial identity construction, informing policy on deradicalization through mainstream mysticism rather than prohibition. Archival footage preserves oral transmissions for scholarly analysis.

Keywords: Sufi revival, national identity, post-Soviet Islam, Kazakh spirituality

EGYPTIAN SUFI POETRY TRADITIONS AND THEIR INFLUENCE ON CONTEMPORARY ARABIC DEVOTIONAL LITERATURE

Prof. Dr. Ahmed El-Sayed, Fatima Mahmoud

Faculty of Islamic Studies, Al-Azhar University, Egypt

Abstract

Egyptian Sufi poetry from Ibn al-Farid to contemporary Hadra compositions constitutes living tradition shaping devotional expression across Arab world. Literary analysis traces ecstatic love motifs from classical munajat to modern cassette cassette poetry circulated in popular zawiyas. Metric innovations accommodate urban dialects while preserving classical prosody linking contemporary listeners to spiritual heritage. Gendered voices emerge through female mystics challenging male-dominated hagiographies. Social functions include therapeutic recitation during communal dhikr alleviating socioeconomic anxieties. Digital dissemination via YouTube transforms oral traditions into global phenomena influencing diaspora communities. Theological controversies around wahdat al-wujud resolved through pragmatic ecumenism accommodating Salafi critiques. Comparative poetics with Andalusian traditions reveals Egyptian emphasis on divine beauty over philosophical speculation. Preservation initiatives document endangered repertoires through community recording projects. The tradition demonstrates Islam's literary vitality countering secularization narratives while fostering interfaith dialogue through universal love themes.

Keywords: Sufi poetry, Egyptian mysticism, devotional literature, Hadra

QURANIC HERMENEUTICS IN CONTEMPORARY EGYPTIAN SCHOLARSHIP: BALANCING TRADITION AND MODERNITY

Assoc. Prof. Dr. Hassan Abdel-Rahman, Nour El-Din

Department of Tafsir, Cairo University, Egypt

Abstract

Egyptian Quranic scholarship navigates tensions between classical tafsir methodologies and contemporary hermeneutic demands arising from globalization and scientific advances. This textual study examines 20th-century Al-Azhar commentaries integrating quantum physics analogies with verses on creation alongside feminist reinterpretations of marital rights. Methodological eclecticism combines *usul al-fiqh* rigor with Western literary criticism adapted through Islamic philosophical frameworks. Institutional dynamics reveal Dar al-Ifta fatwas mediating bioethical dilemmas from IVF to organ transplantation. Popular preachers bridge academic discourse with mass audiences through televisual exegesis. Gender inclusion progresses through women-led tafsir circles challenging traditional madhabs. Digital fatwa platforms democratize access while raising authenticity concerns addressed through blockchain verification proposals. Comparative analysis with Saudi wahhabi approaches highlights Egyptian *wasatiyya* moderation. The trajectory positions Egypt as global Islamic thought leader fostering dialogue between revelation and reason essential for Muslim world engagement with modernity while preserving scriptural authority.

Keywords: Quranic hermeneutics, Egyptian tafsir, modernity, Al-Azhar

SHIITE-SUNNI DIALOGUE INITIATIVES AND INTERFAITH PEACEBUILDING IN PAKISTANI RELIGIOUS COMMUNITIES

Dr. Fatima Zahra, Assoc. Prof. Dr. Ali Raza, Imran Khan

Institute of Islamic Studies, International Islamic University Islamabad, Pakistan

Abstract

Pakistan's sectarian tensions necessitate innovative Shiite-Sunni dialogue models transcending political rhetoric. This participatory research documents grassroots peacebuilding through joint Quranic study circles and Ashura processions hosted by Sunni hosts in mixed neighborhoods. Narrative analysis reveals shared veneration for Ahl al-Bayt bridging jurisprudential divides. Clerical training workshops emphasize common Sufi heritage countering Wahhabi influences. Women's madrasas pioneer inter-sect marriage counseling protocols. Media literacy campaigns deconstruct hate speech patterns prevalent in Friday sermons. Evaluation metrics track reduced violence incidents and increased mixed marriages. Challenges including blasphemy accusations addressed through rapid response fatwa alliances. Comparative cases from Iraq demonstrate Pakistan's unique federalist approach accommodating provincial diversity. State recognition through National Narrative development integrates findings into counter-terrorism strategy. Digital platforms amplify voices of reconciliation reaching diaspora communities. The model offers scalable template for Muslim world sectarian healing emphasizing lived theology over doctrinal purity.

Keywords: Shiite-Sunni dialogue, interfaith peacebuilding, Pakistan, religious reconciliation

FOLK ISLAMIC HEALING PRACTICES AND BIOMEDICAL INTEGRATION IN RURAL PAKISTANI COMMUNITIES

Prof. Dr. Muhammad Aslam, Sobia Ahmed, Dr. Naveed Malik

Faculty of Shariah and Law, University of Karachi, Pakistan

Abstract

Rural Pakistan sustains vibrant folk Islamic healing traditions addressing biopsychosocial afflictions beyond biomedical reach. Ethnomedical mapping documents pirs utilizing ruqyah, taweez, and herbal damvi alongside allopathic prescriptions in integrated clinics. Patient narratives reveal preference hierarchies prioritizing spiritual causation models for chronic illnesses. Gender dynamics show female hakeems specializing in postpartum rituals and infertility treatments. Economic analyses demonstrate cost-effectiveness serving BOP populations excluded from formal healthcare. Regulatory tensions resolved through faith healer certification programs. Scientific validations confirm efficacy of certain Unani formulations prompting pharmaceutical collaborations. Urban migration transmits practices to slum dispensaries. Theological justifications draw from Prophetic medicine hadiths legitimizing pluralistic healing ecologies. Community health workers bridge paradigms facilitating referral networks. The pluralistic model challenges biomedical hegemony offering culturally congruent pathways enhancing treatment adherence and health outcomes in resource-constrained contexts while preserving spiritual dimensions essential to Pakistani Muslim identity.

Keywords: folk Islam, healing practices, biomedical integration, rural Pakistan

CONTEMPORARY REINTERPRETATIONS OF JIHAD CONCEPT IN PAKISTANI MADRASA CURRICULA REFORMS

Assis. Prof. Dr. Amina Siddiqui, Tariq Mehmood

Department of Religious Thought, Quaid-i-Azam University, Pakistan

Abstract

Pakistan's madrasa reforms confront entrenched militant jihad interpretations dominating post-Afghan jihad curricula. Curriculum analysis reveals gradual shifts toward defensive jihad and greater jihad (nafs) emphasizing education as jihad form. Teacher training programs integrate peace studies modules contextualizing classical fiqh texts through international humanitarian law lenses. Student competitions reward essays on jihad as civic virtue rather than militancy. Alumni tracking documents deradicalization through professional integration. Parental buy-in achieved through economic incentives linking madrasa attendance to microfinance access. Digital monitoring prevents extremist content infiltration while enabling global ulama engagement. Gender reforms introduce female madrasas teaching non-violent resistance drawing from Kharijite women precedents. Comparative Salafi critiques highlight Deobandi flexibility accommodating state interests. National security implications include reduced recruitment pipelines. The transformation demonstrates madrasas' potential as deradicalization institutions when granted reform autonomy rather than coercive oversight, positioning Pakistani ulema as global counter-narrative leaders against transnational jihadism.

Keywords: jihad reinterpretation, madrasa reform, deradicalization, Pakistan

HUMAN TRAFFICKING VICTIM PROTECTION FRAMEWORKS IN MOLDOVAN CRIMINAL JUSTICE REFORMS

Assis. Prof. Dr. Olga Rotaru, Stefan Balan, Dr. Elena Ciumac

Faculty of Law, Alecu Russo State University, Balti, Moldova

Abstract

Moldova serves as major human trafficking source country demanding victim-centered criminal justice paradigms beyond perpetrator punishment. This interdisciplinary evaluation analyzes 2008-2023 legislative evolution integrating Palermo Protocol standards domestically. Prosecutorial guidelines emphasize non-punishment principle for coerced offenses, confronting evidentiary challenges inherent to underground economies. Comparative study with Ukrainian frameworks highlights Moldova's innovative victim compensation fund sourced from asset forfeiture. Judicial training curricula incorporate trauma-informed testimony protocols enhancing conviction rates without revictimization. International partnerships via IOM facilitate repatriation-reintegration pathways addressing labor exploitation routes toward EU destinations. Theoretical victimology perspectives challenge retributive dominance advocating restorative justice elements. Legislative proposals establish specialized trafficking benches within district courts streamlining procedures. Empirical data reveals gender asymmetries requiring tailored protections for male labor trafficking victims alongside sex exploitation cases. Policy imperatives include national referral mechanism digitization enabling real-time inter-agency coordination. The comprehensive framework positions Moldova leadership role within Black Sea anti-trafficking cooperation, demonstrating effective small-state strategies confronting transnational organized crime networks decisively.

Keywords: human trafficking Moldova, victim protection, criminal justice reform, Palermo Protocol

INNOVATIVE STEM TEACHING METHODOLOGIES FOR RURAL MOLDOVAN SECONDARY SCHOOLS ENHANCING CRITICAL THINKING SKILLS

Prof. Dr. Ion Ceban, Dr. Maria Popa,

Faculty of Pedagogy, State University of Moldova, Moldova

Abstract

Moldova's rural secondary education grapples with outdated STEM curricula amid teacher shortages and limited laboratory resources. This action research introduces hands-on inquiry methodologies adapted from Finnish models, implemented across 25 Gagauz region schools serving diverse linguistic groups. Teachers receive intensive workshops blending constructivist principles with local agricultural contexts, transforming wheat field experiments into algebraic modeling lessons. Student-led projects foster collaborative problem-solving, evident in capstone presentations addressing community water quality issues. Parental engagement through agricultural cooperative partnerships strengthens home-school linkages. Classroom observations reveal heightened student curiosity and discourse quality, particularly among Roma minorities historically marginalized. Sustainability achieved via peer coaching networks and open-source lesson repositories. The framework counters brain drain by cultivating locally relevant expertise, positioning rural Moldova as innovation hub. National policy implications urge curriculum decentralization empowering regional adaptations while aligning with European educational standards. Digital portfolios document longitudinal skill progression, informing scalable teacher certification reforms.

Keywords: STEM education, rural Moldova, critical thinking, inquiry learning

BILINGUAL EDUCATION MODELS FOR ROMANIAN AND RUSSIAN-SPEAKING STUDENTS IN NORTHERN MOLDOVAN PRIMARY SCHOOLS

Assoc. Prof. Dr. Elena Ursu, Victor Rotaru

Department of Educational Sciences, Cahul State University "B.P. Hasdeu", Moldova

Abstract

Northern Moldova's linguistic diversity demands sophisticated bilingual pedagogies bridging Romanian state curricula with Russian heritage languages. This longitudinal study evaluates immersion models in 18 Transnistria-border schools, tracking 450 students through primary grades. Code-switching strategies facilitate content mastery while preserving cultural identities, evidenced by improved literacy across both languages. Teacher training emphasizes translanguaging techniques honoring Soviet-era multilingualism legacies. Family literacy circles integrate grandparents' storytelling traditions into formal instruction. Challenges like political tensions addressed through neutral cultural exchange festivals. Comparative analysis with Baltic states highlights Moldova's unique post-Soviet reconciliation approach. Student portfolios demonstrate metalinguistic awareness surpassing monolingual benchmarks. Policy recommendations advocate constitutional bilingual rights implementation via teacher recruitment incentives. The model fosters European integration while safeguarding Slavic heritage, serving as template for multiethnic Eastern European contexts facing identity politics pressures.

Keywords: bilingual education, Moldova linguistics, immersion models, cultural identity

DIGITAL LITERACY DEVELOPMENT THROUGH MAKER SPACES IN URBAN MOLDOVAN VOCATIONAL TRAINING CENTERS

Dr. Natalia Gherman, Mihai Balan, Assis. Prof. Dr. Olga Crudu

Institute of Education Sciences, Tiraspol State University, Moldova

Abstract

Moldova's vocational centers lag in Industry 4.0 competencies essential for EU labor market integration. This participatory design project establishes maker spaces across Chisinau technical colleges, equipping youth with 3D printing, coding, and robotics skills contextualized to local manufacturing needs. Apprenticeship partnerships with wine industry innovators translate theoretical circuits into vineyard automation prototypes. Peer mentorship circles empower female participants traditionally underrepresented in technical fields. Faculty development through Erasmus+ exchanges introduces agile pedagogies replacing lecture-based instruction. Exhibition showcases demonstrate entrepreneurial applications, attracting investor interest. Digital badges certify competencies recognized by regional employers. Sustainability via alumni-led innovation clubs ensures post-funding continuity. The framework addresses graduate unemployment by cultivating maker mindsets blending artisanal heritage with modern technologies. National vocational reform urgently requires similar infrastructure investments prioritizing marginalized urban youth.

Keywords: digital literacy, maker education, vocational training, Moldova

COMMUNITY-BASED TEACHER TRAINING PROGRAMS ADDRESSING ETHIOPIAN RURAL EDUCATION DROPOUT CRISES

Prof. Dr. Tadesse Alemu, Selamawit Getachew

Faculty of Education, Addis Ababa University, Ethiopia

Abstract

Ethiopia's rural schools confront chronic dropout rates exceeding 40% among pastoralist communities due to mobility patterns and cultural mismatches. This ethnographic study co-designs mobile teacher training caravans reaching Oromia highland villages, delivering culturally responsive pedagogies incorporating indigenous knowledge systems. Solar-powered learning kits enable nomadic instruction synchronized with seasonal migrations. Community elders co-teach oral history modules bridging traditional wisdom with national curricula. Teacher candidates emerge from local youth, ensuring linguistic continuity in Afan Oromo dialects. Longitudinal tracking reveals sustained enrollment gains and literacy retention through family learning pacts. Challenges like drought addressed through adaptive radio broadcasts. Comparative analysis with Kenyan mobile schools validates Ethiopia's agro-pastoralist adaptations. Policy urgently requires decentralizing teacher certification to community validation models. The approach transforms education from fixed-site imposition to symbiotic cultural partnership, preserving Amhara-Oromo heritage amid modernization pressures while meeting SDG4 equity targets.

Keywords: rural education, teacher training, pastoralist communities, Ethiopia

INTEGRATING INDIGENOUS ECOLOGICAL KNOWLEDGE INTO ETHIOPIAN PRIMARY SCIENCE CURRICULA FOR SUSTAINABLE LEARNING

Dr. Firew Assefa, Assoc. Prof. Dr. Mulugeta Bekele

College of Education, Bahir Dar University, Ethiopia

Abstract

Ethiopian science education often ignores rich indigenous ecological practices vital for environmental stewardship. This curriculum innovation project weaves Gurage highland farming wisdom into Grade 5 biology units across Amhara region schools. Intergenerational knowledge transmission through farmer-scientist dialogues reveals sophisticated soil conservation techniques predating modern agronomy. Student field journals document terracing patterns alongside photosynthesis lessons, fostering systems thinking. Teacher guides adapt national textbooks incorporating local proverbs explaining biodiversity. Community harvest festivals celebrate learning outcomes, strengthening school legitimacy. Assessment rubrics value contextual applications over rote memorization. Challenges including textbook approval navigated through Ministry pilot designations. Regional scaling via teacher networks leverages WhatsApp cooperatives sharing lesson adaptations. The framework counters extractive educational models, positioning indigenous knowledge as co-equal partner in sustainable development goals while honoring Ethiopia's millennia-old agricultural civilization contributions to global food security discourses.

Keywords: indigenous knowledge, science education, sustainability, Ethiopia

FLIPPED CLASSROOM MODELS ENHANCING CRITICAL READING SKILLS AMONG AZERBAIJANI UNIVERSITY STUDENTS

Prof. Dr. Aysel Mammadova, Elnur Gasimov, Dr. Leyla Aliyeva

Faculty of Education, Baku State University, Azerbaijan

Abstract

Azerbaijan's higher education transitions from lecture-centric toward active learning paradigms amid oil-funded modernization. This quasi-experimental study implements flipped classrooms across 12 humanities departments, requiring pre-class video analysis of medieval poetry manuscripts. In-class seminars cultivate Socratic dialogue skills analyzing Nizami Ganjavi's metaphorical layers. Digital platforms like Moodle facilitate asynchronous peer feedback in Azerbaijani, Russian, and English. Student reflections reveal deepened textual interpretation abilities surpassing traditional seminars. Faculty development workshops address resistance from senior professors valuing authority. Parental associations skeptical of "playful" methods converted through public symposia showcasing alumni successes. Assessment innovations blend digital portfolios with oral defenses. Sustainability via open educational resources ensures post-grant continuity. National Bologna Process alignment positions Azerbaijan as regional flipped learning leader. The model preserves humanistic traditions while equipping graduates for knowledge economy demands, bridging Soviet legacies with global competencies essential for diversified post-petroleum futures.

Keywords: flipped classroom, critical reading, higher education, Azerbaijan

INCLUSIVE EDUCATION FRAMEWORKS FOR CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS IN BAKU MUNICIPAL PRESCHOOLS

Assoc. Prof. Dr. Sevinc Nuriyeva, Kamran Huseynov

Department of Pedagogy, Azerbaijan Pedagogical University, Azerbaijan

Abstract

Baku's preschool inclusion lags behind European standards despite legal mandates, confronting teacher unpreparedness and parental misconceptions. This design-based research develops universal design play environments across 30 kindergartens serving IDP families. Sensory gardens blend therapeutic landscaping with Azerbaijani carpet motifs facilitating multi-sensory exploration. Teacher aides trained in sign language integrate hearing-impaired children through puppet storytelling circles. Family literacy nights demystify neurodiversity using folktale analogies. Progress monitoring via video ethnographies captures social reciprocity growth among typical peers. Resource constraints addressed through recycled material constructions and corporate sponsorships. Ministry validation enables district-wide scaling. Longitudinal data confirms kindergarten readiness gains across developmental domains. Cultural barriers dismantled through mullah-endorsed inclusion fatwas. The framework transforms preschools from custodial to developmental spaces, honoring inclusive Islamic traditions while meeting UNCRC obligations, establishing replicable model for post-conflict societies rebuilding social cohesion through early childhood solidarity.

Keywords: inclusive preschool, special needs, universal design, Azerbaijan

STEAM EDUCATION INTEGRATION THROUGH AZERBAIJANI FOLK ARTS IN GANJA SECONDARY SCHOOLS

Dr. Tarana Khalilova, Assis. Prof. Dr. Rauf Mammadov, Nigar Sadigova

Institute of Education, Ganja State University, Azerbaijan

Abstract

Ganja's secondary schools pioneer STEAM curricula fusing engineering with ashug music traditions and copper craftsmanship. This interdisciplinary project transforms fraction lessons into ney flute construction geometry, preserving intangible heritage while building spatial reasoning. Community artisan apprenticeships contextualize physics through blacksmithing apprenticeships. Student symposia showcase hybrid inventions like solar-powered saz amplifiers. Teacher collaboratives co-design rubrics valuing aesthetic alongside technical excellence. Funding via Culture Ministry grants ensures sustainability. Parental craft circles strengthen intergenerational transmission. Regional expansion leverages Silk Road heritage sites as living laboratories. Assessment portfolios document authentic competency progression. The model counters STEM gender stereotypes through female artisan role models, achieving parity in advanced classes. National implications urge textbook revisions embedding folk knowledge respectfully, positioning Azerbaijan as cultural innovator bridging tradition with technological futures essential for sustainable tourism diversification beyond hydrocarbons.

Keywords: STEAM education, folk arts integration, regional development, Azerbaijan

MIGRATION PATTERNS AND SOCIAL INTEGRATION CHALLENGES AMONG ALBANIAN DIASPORA COMMUNITIES IN EUROPE

Prof. Dr. Arben Lika, Dr. Elira Deda, Sokol Meta

Faculty of Social Sciences, University of Tirana, Albania

Abstract

Albania's post-communist emigration created extensive diaspora networks reshaping homeland social structures. This ethnographic study examines integration trajectories of 1990s migrants in Italy and Greece, tracing remittances' dual role sustaining rural economies while fueling brain drain. Return migration patterns reveal status inconsistencies where Western-acquired skills clash with local patronage systems. Family separation generates transnational kinship reconfigurations, with grandmothers assuming primary caregiving amid youth urbanization. Community associations serve dual functions preserving ethnic identity while negotiating hostland citizenship. Gender dynamics shift as returning women leverage entrepreneurial skills challenging patriarchal norms. Policy analysis critiques repatriation incentives ignoring social capital losses. Comparative perspectives with Balkan neighbors highlight Albania's unique remittance dependency. Findings advocate diaspora engagement models incorporating cultural brokers for smoother reintegration, addressing generational conflicts between mobile youth and aging villagers rooted in socialist-era collectivism. Digital ethnography captures evolving virtual communities sustaining homeland ties across continents.

Keywords: Albanian migration, diaspora integration, remittances, transnational families

GENDER ROLES TRANSFORMATION IN POST-SOCIALIST ALBANIAN RURAL COMMUNITIES

Assoc. Prof. Dr. Luljeta Hoxha, Beni Qirjako

Department of Sociology, University of Tirana, Albania

Abstract

Albania's patriarchal rural traditions confront modernization pressures through market liberalization and EU accession aspirations. This longitudinal fieldwork in northern mountain villages documents women's expanding public roles via microfinance cooperatives and agrotourism ventures. Traditional kanun codes governing honor and blood feuds increasingly accommodate female mediation, reducing violence incidence. Educational access empowers daughters challenging son-preference practices, though early marriages persist among poorest clans. Land inheritance reforms spark intra-family conflicts as daughters claim legal rights traditionally denied. Migration remittances enable home improvements symbolizing upward mobility, yet exacerbate gender workloads combining farm labor with remittances management. Religious revivals blend Catholic and Bektashi influences fostering women's piety groups negotiating domestic authority. The study challenges modernization theory's linear progress narratives, revealing hybrid gender arrangements blending tradition with pragmatism. Community theater initiatives amplify silenced voices, informing gender-sensitive rural development policies balancing cultural preservation with equity goals.

Keywords: gender roles, rural Albania, post-socialism, kanun traditions

URBAN POVERTY AND SOCIAL EXCLUSION DYNAMICS IN TIRANA'S INFORMAL SETTLEMENTS

Dr. Fatmir Bega, Mira Shehu, Assis. Prof. Dr. Gentian Elezi

Institute of Sociology, Aleksandër Moisiu University of Durrës, Albania

Abstract

Tirana's rapid urbanization spawned peri-urban shantytowns housing internal migrants excluded from formal housing markets. Participatory mapping reveals spatial segregation patterns concentrating Roma and highland families near landfills, perpetuating health disparities and employment barriers. Clientelist politics distribute selective infrastructure upgrades reinforcing dependency networks. Youth gangs emerge filling state absence, blending criminality with neighborhood protection roles. Women's informal vending networks create parallel economies navigating police corruption. Religious charities provide sporadic aid while evangelical conversions offer social mobility pathways for marginalized youth. Comparative analysis with Skopje's settlements highlights Albania's unique kinship-based resilience mitigating total institutional collapse. Policy recommendations emphasize land tenure regularization coupled with skills training prioritizing women-headed households. Digital storytelling projects empower residents documenting lived realities, challenging elite narratives framing poverty as cultural deficit rather than structural violence.

Keywords: urban poverty, social exclusion, Tirana settlements, Roma communities

ISLAMIC REVIVALISM AND YOUTH IDENTITY FORMATION IN INDONESIAN URBAN NEIGHBORHOODS

Prof. Dr. Ahmad Syarif, Dr. Nurul Hidayah

Faculty of Social and Political Sciences, University of Indonesia, Indonesia

Abstract

Indonesia's urban youth navigate competing Islamic interpretations amid globalization pressures. Ethnographic research in Jakarta's middle-class kampungs examines pesantren-modern school hybrids cultivating disciplined piety alongside entrepreneurial skills. Social media amplifies dakwah influencers blending prosperity gospel with Salafi aesthetics attracting digital natives. Dating prohibitions generate underground romance cultures negotiating religious boundaries through secret engagements. Gender segregation practices paradoxically foster cross-class friendships defying parental marriage arrangements. State-backed Nahdlatul Ulama moderates radicalization risks through cultural festivals reclaiming traditional arts. Comparative analysis with Malaysia reveals Indonesia's pluralistic tolerance mitigating extremism despite similar urbanization stressors. Findings challenge secularization theses, demonstrating religion's adaptive vitality shaping modern subjectivities. Policy implications advocate civic education integrating religious literacy with critical media skills, preventing echo chambers fostering intolerance. Community arts initiatives bridge generational divides celebrating syncretic heritage.

Keywords: Islamic revivalism, Indonesian youth, urban piety, dakwah culture

CLIMATE CHANGE ADAPTATION STRATEGIES AMONG INDONESIAN COASTAL FISHING COMMUNITIES

Assoc. Prof. Dr. Siti Nurjanah, Budi Santoso

Department of Sociology, Gadjah Mada University, Indonesia

Abstract

Rising sea levels threaten Java's coastal fishers dependent on shrinking fish stocks and eroding shorelines. This participatory study documents adaptive innovations blending traditional knowledge with meteorological apps monitoring tidal anomalies. Women's seaweed cultivation cooperatives diversify income while mangrove restoration collectives reclaim inundated village lands. Inter-village alliances negotiate fishing quotas preventing resource conflicts amid scarcity. Youth migration to cities creates labor shortages prompting elderly-led conservation initiatives invoking ancestral spirits protecting marine domains. Government compensation schemes generate dependency while NGO microfinance enables boat engine upgrades. Comparative Pacific Island cases highlight Indonesia's demographic resilience enabling community reorganization. Ritual prohibitions against overfishing reinforce sustainable practices challenging market-driven intensification. The research advocates policy frameworks recognizing indigenous governance systems, integrating shamanic knowledge with scientific forecasts for holistic adaptation strategies preserving cultural identities amid environmental upheaval.

Keywords: climate adaptation, fishing communities, coastal Indonesia, traditional knowledge

ETHNIC MINORITY INTEGRATION CHALLENGES IN MULTIETHNIC KAZAKHSTANI CITIES

Yerkebulan Tastanbekov, Dr. Aizhan Kaskyrbekova

Department of Sociology, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan

Abstract

Kazakhstan's urban centers host Uighur, Uzbek, and Korean enclaves navigating Kazakhification policies post-independence. Neighborhood ethnographies reveal parallel economies sustaining ethnic restaurants and language schools resisting linguistic assimilation. Interethnic marriages increase among second-generation youth blending culinary traditions symbolizing hybrid identities. Soviet-era deportee descendants leverage entrepreneurial niches filling market gaps created by Kazakh rural-urban migrants. Religious differentiation emerges with Uighur mosques attracting cosmopolitan youth challenging state-approved Hanafi norms. Labor market discrimination persists despite affirmative action quotas, channeling minorities toward informal sectors. State-sponsored cultural festivals stage harmony masking underlying resource competitions over housing allocations. Comparative Soviet successor states highlight Kazakhstan's relative stability through pragmatic multilingualism policies. Findings inform integration frameworks emphasizing economic inclusion over cultural erasure, recognizing enclaves as innovation hubs rather than parallel societies threatening national cohesion.

Keywords: ethnic integration, Kazakhstani cities, minority enclaves, Kazakhification

TRANSNATIONAL FAMILY NETWORKS AMONG LABOR MIGRANTS FROM RURAL KAZAKHSTAN

Dr. Zhanna Musina, Nurdaulet Abildayev

Faculty of Philosophy and Social Sciences, L.N. Gumilyov Eurasian National University,
Kazakhstan

Abstract

Kazakh gastarbeiter remittances sustain rural economies while restructuring family dynamics across Russia-Kazakhstan borders. Digital ethnography tracks Viber groups coordinating care chains where urban daughters supervise distant elders via video surveillance. Children raised by grandparents exhibit accelerated maturity negotiating absent parents' authority through monetary gifts symbolizing love. Spousal separations generate clandestine relationships challenging Islamic morality discourses. Return migration creates skill mismatches as Russian-acquired expertise undervalued in local patronage systems. Community savings cooperatives pool remittances funding village infrastructure, enhancing collective bargaining power with district authorities. Soviet nostalgia narratives romanticize stable families contrasting current fragmentation. The study challenges linear modernization models, demonstrating kinship networks' adaptive resilience enabling geographic mobility while preserving moral economies. Policy recommendations target digital literacy training facilitating virtual parenting, bridging generational divides exacerbated by labor migration imperatives.

Keywords: transnational families, labor migration, Kazakh remittances, care chains

URBANIZATION EFFECTS ON TRADITIONAL NOMADIC SOCIAL STRUCTURES IN KAZAKHSTAN

**Assoc. Prof. Dr. Aidana Satybaldiyeva, Temirlan Orynbayev, Assis. Prof. Dr. Zhuldyz
Kenzhegulova**

Department of Social Sciences, Kazakh National Agrarian University, Kazakhstan

Abstract

Almaty's suburban expansion encroaches sacred pastures disrupting seasonal migration cycles sustaining Kazakh clan identities. Ger camps blend Soviet apartment blocks hosting multi-generational families maintaining yurt rituals amid concrete landscapes. Youth reject herding favoring service sector jobs, creating elder isolation despite pension remittances. Water privatization conflicts pit pastoralists against agribusiness developers fragmenting customary land tenure systems. Revivalist movements reclaim eagle hunting tournaments asserting cultural distinction against Russian settler dominance legacies. Matrilineal knowledge transmission weakens as daughters pursue urban professions. State tourism promotion commodifies traditions generating income but risking authenticity dilution. Comparative Mongolian cases reveal Kazakhstan's accelerated sedentarization pace driven by hydrocarbon wealth concentration. Findings advocate cultural preservation policies recognizing mobile pastoralism's ecological sustainability advantages over intensive agriculture models, positioning nomadic heritage as national brand enhancing soft power regionally.

Keywords: urbanization, nomadic structures, Kazakh clans, pastoralism

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN YENİ İSTANBUL KİTABININ CİNSİYET AYRIMCILIĞI YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Öğrencisi VEYSEL ÖZTÜRK ¹, Doç. Dr. ESİN YAĞMUR ŞAHİN ²

¹ ÇANAKKALE ONSEKİZ MART Üniversitesi, Eğitim Fakültesi - vozturk2011@gmail.com
- Orcid No: 0009-0002-2782-8417

² ÇANAKKALE ONSEKİZ MART Üniversitesi, Eğitim Fakültesi -
yagmursahin@comu.edu.tr - Orcid No: 0000-0002-9730-3280

ÖZET

Bu çalışmanın amacı 2025/2026 eğitim ve öğretim yılında TÖMER’de (Türkçe Öğretim Merkezi) uluslararası öğrenciler için Türkçe ders kitabı olarak okutulan Yeni İstanbul adlı B1 seviyelerinde, Kültür Sanat Yayınevi tarafından basılmış olan kitabın görsellerini ve metinlerini toplumsal cinsiyet ayrımcılığı bağlamında incelemektir. Örneklem olarak aynı yayınevine ait kitabın B1 seviyesinden ders ve alıştırmalar olarak iki kitap seçilmiştir. Yapılan araştırma nitel betimsel bir desenden oluşmaktadır. Araştırmada verilerin toplanışı, döküman toplama yöntemiyle oluşturulmuş, analizi içerik çözümlemesi yapılarak inşa edilmiştir. Kitap inceleme esnasında metin ve görsellerde cinsiyetlerin kullanım oranı, bulundukları üniteledeki alanlara dağılımları, dialoglarda cinsiyetlerin tekrar sıklıkları, meslek tercihlerinde cinsiyet verilme oranları, teknoloji kullanımında cinsiyet tercih oranı, hayal dünyalarının betimlenmesindeki cinsiyet tercihleri, cinsiyetlerin iş dünyasına katılım oranları ve dünya haberlerinde cinsiyet kullanım derceleri alanlarında elde edilen bulgular, yüzdelik değerleri ve frekans değerleri ile sunulmuştur.

Araştırmanın sonunda, incelemesi yapılmış olan kitaplarda erkeklerin birkaç üniteye daha fazla bir şekilde rol aldığı; bazı ünitelerde kadınların hem görsel ve hemde metinsel boyutta öne geçtikleri belirlenmiştir. Bazı ünitelerde kadınlar lehine, pozitif ayrımcılık uygulandığı saptanmıştır. Genel itibariyle birbirlerine yakın oranlarda cinsiyet rollerinin dağılımı yapıldığı saptanmıştır. Kadınların yenilikçi pek çok alanlarda da boy göstermeye başladığı fark edilmiştir. Kadınların toplum değerlerini yansıtmaları bakımından rol model olarak belirlenmesinde eğitim alanında yazılmış, toplumu şekillendirecek kitaplarda bu talepleri karşılama ve topluma örnek oluşturma bakımından iyi bir rol model olma noktasında durmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet ayrımcılığı, Eğitim, Rol model, Toplum Değerleri

1. GİRİŞ

Bireyin tüm yaşamında, tutum ve davranışlarını ve bu durumlara karşı sergilemiş olduğu davranış biçimine dönüştürmüş olan olgu kültürlemedir. Kültürleme olayı, bireyin yaşamış olduğu çevrenin fiziki, sosyal, inanç gibi pek çok etkilerin şekillendirmesiyle bir kalıba dönüşür. Birey doğumuyla sahip olduğu fiziksel, biyolojik cinsiyeti ile içinde yaşadığı toplumun kültürüyle oluşan toplumsal cinsiyeti farklı kavramlardır. Biyolojik cinsiyet, doğumdaki ilk andan itibaren toplum tarafından tam kabul görürken; toplumsal cinsiyet zamanla yaşadığı çevrenin florasından etkilenip daha fazla güce ve etkiye sahip olur. Oluşan bu dengesizlikten sonra bu farklılık arasında ciddi bir mücadele ortaya çıkar. Meydana gelen bu mücadele birey üzerinde olumlu ve olumsuz; doğrudan veya dolaylı etkiler oluşturur (Asan, 2006). Bireyin toplum içinde sürdürdüğü bu mücadele zihinde kalıpların oluşmasını sağlar. Zihninde oluşan bu kalıplar, bireyin önyargılarını oluşturur. Toplum baskısının yaygın olduğu geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinde, kadının toplumsal özelliğine göre göstermesi gereken dişil özellikleri, erkeğinde eril belirleyici özellikleri sergilemesi beklenir. Toplum, dişil olan kadından şefkatli, özverili, bağımlı, itaatkar, söz dinleyen, duygusal, zerafet sahibi ve edepli olması gibi unsurları beklerken; eril güç olan erkekten güçlü, bağımsız, kararlı, ben merkezli, otoriter, mücadeleci, rekabetçi, söz sahibi, net kararlar alan kişi modeli beklemektedir (Savran ve Demiryontan, 2016'dan aktaran Akbulut-Uzun, 2020, s. 15).

Bireyin gündelik yaşamında maruz kaldığı sözler kendine ve diğer insanlara karşı olan önyargıları besler. Babanın evladına; *“Erkek adam sert ve ciddi olur, çok gülme”*. *“Kızlar arabayla değil, oyuncak bebekle oynar”*, *“Kızın sen ne işin var sokakta, kır ayağını evde otur”*, *“Anan gibi saç bırakacağına, baban gibi bıyık bırak”* gibi günlük hayatta bireyi kısıtlayan, ona davranış şekilleri oluşturup, cinsiyet ayrımcılığına yönelten konuşma ve davranışlar önyargıyı körükleyen ve kesin kurala dönüştüren hükümlere evrilir. Babanın oğlunu alıp gezdirmesi, onunla kahveye gitmesi herkesin içinde, *“Getir bakayım erkeğime bir çay”* demesi gibi. Bir şeyler kırıp döktüğünde ise *“Erkek adam değil mi yapar tabi”* demesi; anneninse kız çocuğunu kadınların katıldığı ev gezmelerine götürüp, dikiş nakış ve el işleri yaptırması, yemek yapmasını, sofrayı kurmasını istemesi cinsiyet rollerini oluşturup sınırlarını belirler. Tüm bu etkiler kişilik oluşumunun temellerini atar. Bu etkiler altında oluşan kişilik ön yargıyı otomatik olarak içselleştirir ve bunu nesilde nesile aktarımını sağlar.

Günümüzde dillere pelesenk olmuş *“ Coğrafya kaderdir ”* sözü gerçeğin farklı bir yönüne ışık tutmaktadır. Bireyin doğduğu, ait olduğu topraklar onun cinsiyetçi rollere bürünmesini etkiler. Örneğin Norveç’te doğmuş bir kadının sahip olduğu haklar, yaşam tarzı, dünya görüşü, fikirleri ile Afganistan’da doğmuş olan bir kadının sahip olacağı nitelik, hak ve unsurlar, arasında uçurum barındıracak tarzda derin olacaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın problem cümlesi; *“Yabancı öğrencilere Türkçe öğreten İstanbul adlı kitaplar toplumsal cinsiyet farklılıkları barındırıyor mu?”*dur. Bu bağlamda araştırmanın, ana çerçevelerini oluşturan sorulara cevaplar aranmıştır.

1. Kitabın metinlerinde kadın ve erkek isimlerinin kullanım sıklığı nedir?

2. Kitabın her ünitesinde bulunan görsellerde kadın ve erkek sayısı nedir?
3. Kadın ve erkek resimleri hangi mesleklerle gösterilmiştir?
4. Cinsiyetlerin üniterde kullanım alanları nelerdir?
5. Kadın cinsine ait yan kelimeler olan: Kız, kız evlat, anne, hala, teyze, yenge, abla, hanım, kaynana, nene gibi ve bu bağlamda erkek cinsine ait yan kelimeler olan: Adam, baba, amca, ağabey, oğul, dayı, kayınbaba, dede gibi kelimelerin geçme sayıları kaçtır?

1.2. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Kavramı

İnsan, biyolojik olarak toplamda 46 kromozomdan oluşur. Anne ve babadan gelen kromozomların ikiyeşerli birleşimiyle, insanın fiziksel özellikleri ve cinsiyeti belirlenir. Birey anneden gelen X ile babadan gelen X ve Y kromozomlarından biriyle eşleşir. Bu birleşim X ile olursa kız, Y ile olursa erkek cinsiyeti meydana gelir (Moir & Jessel, 2002). Terim olarak biyolojik cinsiyet, doğumumuzdan itibaren her birey kadın yada erkek olarak dünyaya gelir ve tüm hayatımız boyunca bu biyolojik olguyla yaşamamızı ifade etmesidir.

Toplumsal cinsiyet ise biyolojik cinsiyetten farklıdır ve toplumsal ve kültürel olarak belirlenmektedir (Berktaş, 2011). Bu tanımdan sonra cinsiyet kavramı toplumsal bir olguya evrilip, içerisinde bulunduğu coğrafik yapıya göre şekillenir. Bu sebeple biyolojik cinsiyetin, kaynağı doğayken; toplumsal cinsiyet, bir toplumsal inşadır ve kaynağı tamamen içinde bulunduğu toplumdur (Erol, 2008). Bu noktadan sonra konuya toplum tarafından benimsenmiş değer yargıları devreye girer.

1.3. Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplumsal belirlediği norm ve değerlere her bir bireyin cinsiyetine göre dikkat etmeleri istenmiş ve cinsiyetlerine göre farklı beklentileri gerçekleştirmeleri istenmiştir (Ecevit, 2003). Bu beklenti sonucunda, toplumsal cinsiyet rolleri oluşmuştur. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları birbirinden ayrılmaz, iç içe girmiş girift iki kavramdır. Bu bağlamda cinsiyet, kadın ve erkeğin doğuştan sahip oldukları fiziksel ve genetik farklılıklar iken; toplumsal cinsiyet bireylerin taşıdıkları cinsiyete göre içinde bulundukları toplum tarafından yüklenmiş ödev, sorumluluk, rol ve beklenti gibi farklılıklardır (Üner, 2008). Cinsiyet kadın ve erkek bedeninde bulunan fizyolojik değişiklikleri gösterirken, toplumsal cinsiyet ise kadın ve erkek arasındaki duygusal, toplumsal ve kültürel farklılıkları göstermesidir (Bilton, vd. 2008).

1.4. Ailede Cinsiyet Ayrımcılığı

Kadın genel itibarıyla aile içindeki rolüyle, erkeğin ise ev dışında yapılacak işlerde temsiliyet göstermesi cinsiyetçi yaklaşımın en önemli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Beal, 1994; Helvacıoğlu, 1996). Erkek ve kadın arasındaki cinsiyet ayrımı, özel ve kamusal alanda daha çok kadınlara yönelik yapılan ayrımcılığın temelinde oluşmuştur. Kadınların genel manada sorunları 19. yüzyılın sonlarından başlayarak ev içinde sıkışan yaşamlarını, kamusal alana çekmeye başlayınca, kadının hak ve özgürlükleri tartışılmaya başlanmıştır. Kadınlar, yaradılışlarından bugüne doğurganlıklarıyla insan neslinin devamını sağlamasıyla birlikte, aile temelini oluşturan anne modelinin yanında üretkenliğini de ortaya koyarak ekonomiye katkı sağlamıştır (Günay & Bener, 2011). Bundan dolayı, kadına ait negatif manadaki ayrımcılığı, toplumsal cinsiyet ayrımcılığını aileden başlayıp, eğitim kurumlarıyla devam ettirip, tüm sosyal yaşamdan silip yok edilmelidir.

1.5. Eğitimde Cinsiyet Ayrımcılığı

İster kadın, ister erkek olsun eğitim hakkı her bir birey için vazgeçilmez haklar arasındadır (Demirtaş, 2019). Çok önemli bir hak olan eğitim hakkında bile ciddi manada cinsiyet ayrımcılığı açıktan veya örtük bir şekilde olduğu ve buna yönelik yapılması gereken önemli ölçüde düzenleme, ayarlama ve öğretimlerin gerçekleştirilmesi muhakkaktır. Eğitim ve öğretim yaşamı boyunca ortaya çıkan cinsiyet ayrımcılığı durumları değerlendirildiğinde görülen sorunların en başında geleni, kadınların erkeklere nispeten eğitim hayatından daha az faydalanabildiğidir (Ecevit ve Katkını, 2012). Diğer önemli bir eksiklik ise eğitim öğretim alanında yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerdir.

Çağdaş eğitim almış bir kadın, çocuklarının, kulaktan dolma, doğruluğu bilimsel olarak kanıtlanmamış tedaviler yerine, sağlığını korumak için en doğru kaynaklara başvurup, müdahale edilmesini sağlar. Çocuklarının hijyen alışkanlıkları, banyo ve bakımlarını da doğru bir şekilde yerine getirir. Eğitimin bu özgürleştirici potansiyelinin varlığının yanında bunun fazlaca yüceltilmesi, bireyleri toplumun genel yapısınca belirlenmiş sınırlarının dışına çıkarabilir ve gerçekleşmeyecek olanı hayal etmeye itebilir (Gök, 1993).

1.6. Cinsiyet Ayrımcılığı ve Hukuk

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı sadece ülkemizde değil, tüm dünyada da tartışmalara sebep olmuş ve yeni evrensel yasalar yapılmasını sağlamıştır. Bunun sonucu olarak cinsiyetçi davranışları eğitimde, sosyal yaşamda, iş dünyasında ve pek çok çevrede azaltmak veya tamamen yok etmek için mekanizmalar oluşturulmuştur. Bunları uygulama adına ülkeler, kurum ve bireyleri bağlayıcı net kararlar almışlardır.

1.7. Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme (14 Aralık 1960)

14 Aralık 1960 tarihinde Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşmesinde, üye ülkelere yerine getirme maddelerini içeren bu sözleşmeyi tavsiye hükmünde sunmuştur. Bu sözleşme 22 Mayıs 1962 de yürürlüğe girmiştir ve Aralık 2020 itibarıyla üye ülke sayısı 106 dır. Bu sözleşme eğitimde ayrımcılığın ve ırkçılığın önüne geçilmeyi hedeflemektedir. Bu sözleşmede temel olarak herkesin sahip olduğu hak ve özgürlüklerden, bireyin cinsiyet farklılıklarından dolayı maruz kalacağı ayrımcılığın önlenmesinden ve bireyin eğitim hayatı boyunca cinsiyet kökenli hiçbir ayrımcılığa maruz kalmaması gerektiğinden bahsetmektedir.

1.8. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (1979)

Kadına karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesi [Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)] 1979 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilmiştir. Dünya genelinde kadın haklarını koruyan en önemli sözleşmelerden biridir. Aynı zamanda “Kadınların İnsan Hakları Bildirgesi” olarak kabul edilebilir. Bu belge kadına karşı hiçbir ayrımcılığın yapılamayacağını belirtmesi bakımından önemli bir yere sahiptir (Erşen, 2006).

2. UYGULAMALAR

2.1. Ders Kitaplarındaki Toplumsal Cinsiyet Roller

Öğrencinin, okul hayatı boyunca kullandığı öğretim materyali olan ders kitabı, “ belirli bir disiplinin öğretilmesinde kullanılan, eş seviyedeki öğrenciler için hazırlanmış ve içeriği belli bir eğitim kurallarına uygun olarak hazırlanmış, yetkili otorite tarafından incelenmesi yapılmış ve onaylanmış eserlerdir” (Uşun, 2006, s. 97). Dersin öğretiminde kullanılan ders kitapları, kadın ve erkek resimlerini görsel ve metin olarak sunması, kimlik oluşturma aşamasında olan bireylerde toplumsal bakış açısı ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığına dair fikirler oluşturmalarını sağlar (Bilgin, 2013). Bu bağlamda, ders kitapları çocuğun eğitime başladığı ilk anda muhatap oldukları ilk materyal olan okul kitaplarının çocuk için değeri çok büyüktür. Bu bakımdan kontrolden geçip onaylanmış olan bu eserler çocuğun nezdinde cinsiyet rollerinin oluşumunda çok önemli bir yere sahip olması kaçınılmazdır (Gümüsoğlu, 2008, s. 41). Böylece birey, bu materyaller sayesinde farklı kültürlerle tanışır ve toplumsallaşmasında kitaplar çok önemli bir yere sahip olur. Bu kitaplardaki cinsiyet rolleri dağılımı açısından takınmış olduğu tutum bireyde cinsiyet ayrımcılığına karşı bir fikir oluşmasını sağlar. Eğer bu kavramlar kitaplarda doğru bir şekilde işlendiyse, bireyde cinsiyetler arası eşitlikçi tavır tutunmasını sağlar. Bu bakımda kitapların her türlü içeriği, resim, grafik dağılımı ve hatta cinsiyet belirten isim seçimleri bile çok önem arz etmektedir.

Öğrencilere öğretilmek istenen temalar, öğretmenler tarafından öğrencilere kitaplar aracılığıyla verilir. Bundan dolayı kitaplar öğrencilerin seviyelerine uygun, yeterli nitelikte hazırlanmalıdır. Bu bakımdan hazırlanmış olan kitap, kullanılma sürecinde kullanan öğrencilerin akademik seviyelerinin belli bir aralıkta olduğu, pedagojik durumların göz önünde bulundurulması gerekir (Kabapınar 2005’den aktaran Köse, 2009). Görsellerin seçilmesi ve öğrencinin seviye ve anlayışına uygun olması verilen mesajın başarıyla alınmasını sağlar. Görsellerin kullanımıyla birlikte, görsellerdeki cinsiyet rollerinin sunumu önem arz eder. Kitaplar ihtiva ettiği metin ve akademik bilgiler ile görsellerdeki cinsiyet rollerine ait çeşitli mesajlar içerir (Özkan, 2013).

2.2. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma betimsel nitel bir desene sahiptir. Verilerin toplanması döküman incelenmesiyle elde edilmiştir. Toplanan veriler içerik çözümlemesi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Bu tür nitel araştırma yöntemlerinde, kelimeler, görseller gibi sayısal bir değeri olmayan veriler incelenir (Johnson ve Christensen, 2014). Döküman incelemesinin esası var olan kayıtların incelenmesidir. Belirlenen konuya uygun kaynakların seçilmesi, incelenip notlar alınarak tasnif edilmesi ve sonuçta bu bilgilerin değerlendirilmesi bu teknikte kullanılır (Ekiz, 2009). Nitel veri incelemesindeki ilk basamak gerçek veri ile bağıntısız verinin birbirinden tefrik edilmesidir (Miles ve Huberman, 1994).

2.3. İçerik Çözümlemesi

İçerik çözümlemesi tekniği, sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılır. Bu teknik Büyükoztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel (2015) tarafından aşağıda verilmiş

tanımıyla açıklanır. Döküman incelemesini iki ana başlık altında toplayabiliriz. Birincisi genel veri taraması, ikincisi içerik çözümlemesidir (Karasar, 2007). İçerik çözümlemesi, incelenecek olan materyallerin belirli tasniflere ayrılıp değerlendirilmesiyle oluşur. İçerik çözümlemesi döküman analizi yöntem ve tekniklerinden biridir. Yapılan araştırma da içerik çözümlemesi kullanılmıştır. Elde edilen veriler bu bağlamda analiz edilmiştir.

2.4. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Avrupa dilleri ortak başvuru metinlerinde belirlenen dil düzeyleri oluşturmaktadır. Örneklem olarak Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER) de okutulan uluslararası öğrenciler için B1 seviyede Türkçe ders kitabı ve alıştırmalar kitabı olan “Yeni İstanbul” oluşturmaktadır. Araştırmada incelenecek kitaplar aşağıdaki 1. tabloda verilmiştir.

Çizelge 1. Araştırmada incelenen ders ve alıştırmalar kitapları

YAYINEVİ	YAYIM YILI	KİTAP	HAZIRLAYAN
KS Kültür Sanat Yayınevi	7.Baskı 2022	Yeni İstanbul Ders Kitabı	Doç. Dr. Fatma Bölükbaşı Enver Gedik Funda Keskin Hande Tokgöz Utku vd.
KS Kültür Sanat Yayınevi	7.Baskı 2022	Yeni İstanbul Alıştırma Kitabı	Doç. Dr. Fatma Bölükbaşı Enver Gedik Funda Keskin Hande Tokgöz Utku vd.

3. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

3.1 Metinlerde Geçen Cinsiyetlerin Kullanım Oranı

Araştırma ders kitapları metinlerinde geçen kadın, erkek isimlerinin kullanım sıklığı, diyaloglarda kadın, erkek kullanım sıklığı incelenmiştir. Her ünite kendi içinde değerlendirmeye tabi tutulmuş, yazınsal alanlarda gerçekleştirilmiş farklılıklar tespit edilmiştir. Kadın ve erkek isimlerinin ayrı ayrı tespitiyle birlikte anne ve baba kullanımı da ayrı olarak saptanmıştır. Kadın için cinsiyet belirten kelimeler olan: Kadın, kız, kız evlat, teyze, hala, yenge, kaynana, nene ve erkek için cinsiyet belirten kelimeler olan: Adam, oğlan, amca, dayı, ağabey, kayınbaba, dede gibi kelimeler de ayrı olarak kategorize edilmiştir.

3.2. Görsellerde Cinsiyetlerin Kullanım Oranları

Bu ders ve alıştırmalar kitaplarında yer alan görseller kadın ve erkek figürlerinin hangi eylemlerde bulunduklarını resmedip, kimlerle, gösterdiklerini belirtip içinde bulundukları cinsiyet rollerine göre detaylı bir şekilde tespit yapılmıştır. Bununla birlikte görsellerde ifade edilen

meslekler de saptanmıştır. Bununla birlikte kadın figürü incelenirken, kız çocuğu, kız evlat, anne, abla, teyze, hala, yenge, kaynana, nene gibi kadın cinsiyetine ait tüm yan birim kelimemeler araştırma kapsamına alınmıştır. Bunun gibi bir diğer yaklaşım da erkek cinsiyetinin tüm yan birim kelimelerini kapsayacak şekilde oğul, erkek evlat, abi, delikanlı, baba, amca, dayı, kayınbaba, dede araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmada üniversitede yabancı öğrencilere Türkçe öğretiminde kullanılan ders ve alıştırma kitabında toplamda 284 adet görsel içerik analizine tabi tutulmuştur.

Kadın ve erkek görselleri kıyas edildiğinde kadın görsellerinin 169 defa, erkek görsellerinin 115 defa geçtiği saptanmıştır.

Çizelge 2. Kitabın tüm ünitelerinde kadın ve erkek görselinin kullanımı

Kitap Adı	Kadın Görseli <i>f</i>	Erkek Görseli <i>f</i>
Yeni İstanbul Ders Kitabı Yeni İstanbul Alıştırma Kitabı	169	115

Yukarıda bulunan tablodan da anlaşılacağı üzere, kitapta kullanılan cinsiyet rolleri dağılımında kadına karşı pozitif bir ayrımcılık sergilenmiştir. Bu durum kadının geleneksel toplumda yüklenmek zorunda kaldığı rollerden sıyrılması adına doğru bir tespit olarak durmaktadır. Bununla birlikte kadın ve erkeklerin en çok kendi akranlarıyla birlikte gösterilip resmedilmesi, hayatın olağan akışına uygun olduğu da söylenebilir (Esen-Severge, 1998; Özdemir ve Balcı-Karaboğa, 2019). Ders ve alıştırma kitabı üzerinde yapılan çalışmada gençlerin hem kendi cinsleriyle ve hem de karşı cinsle birlikte resmedilmesi eşitliğin vurgulanması adına önemli bir tutum olmuştur. Bu tutum kendilerinden yaşça büyük anne, baba, hala, teyze, amca, dayı, nene, dede gibi bireylerle birlikte bulunmaları veya yabancı kişilerle, komşularla ve farklı ortamlarda birlikte olma gibi durumlarda resmedilmeleri onların toplumla uyum içinde olduklarını, sosyal yaşama entegre olduklarının zihinde bir çağrışım oluşturmada güzel bir yaklaşım olduğuna işaret olarak algılanmaktadır.

Her iki kitapta da kadın ve erkek bireylerin birbirine benzer ortamlarda; kafe, okul, ev, sokak, tatil ortamı ve iş çevresi gibi alanlarda benzer resmedilmesi cinsiyet eşitliği bakımından ciddi bir örnek teşkil etmiştir. Türk toplum yapısında kadınlar daha çok ev işi ve ortamlarıyla ilişkilendirilirken, bu kitaplarda bu çizginin dışına çıkılması geleneksel tutumdan farklılık göstermesi adına önem arz etmektedir. Bu da bu kitapları kullanan öğrencilerin cinsiyet rolleri dağılımı ve yerleri hakkında güzel bir bilinç edinmelerini tetiklemektedir.

Her iki kitaptada kadın ve erkek figürlerinin meslek seçimlerinde eğitime dayalı, toplumda kabul görmüş, bakıldığında örnek teşkil edecek profesyonel meslek gruplarından seçilmiştir. Kadın ve erkeği mesleğine göre sınıflamaktan ziyade bireyler için kendini tanıyıp meslek seçimini ona göre belirlemesinin gerektiğini belirterek başlayıp, cinsiyet vurgusu yapmadan meslekler üzerine odaklanmıştır. Bu da bu üniteyi cinsiyet vurgusu açısından daha tarafsız bir

hale dönüştürmüştür. Her iki cinsiyet için de bu meslek tam siz kadınlara, tam siz erkeklere göre gibi bir sınırlandırma ve sınıflandırma yapılmamıştır.

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

Yapılan literatür taramasında elde edilen sonuçların çok ciddi farklılıklar içerdiği saptanmıştır. Gümüşhane Üniversitesi mühendislik ve doğa bilimleri fakültesi fizik mühendisliği bölümünden, Doç. Dr. Zeynep Başkan Takaoğlu tarafında 2020 yılında yapılan “Fizik ders kitaplarında yer alan resimlerin toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi” adlı dergi yazısında toplumsal cinsiyet rollerinin dağılımının farklılıklarına ışık tutulmuştur (Takaoğlu, 2020) Bu kitabın 2018 – 2019 yılları arasında Gümüşhane ilinde 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda okutulduğu belirtilmiştir. Yapılan bu çalışmada erkek resimlerinin kitapta yer tutma oranının % 73 olduğu, kadın resimlerinin ise sadece % 27’de kaldığı belirtilmiştir. Yakın zamanda okutulan bu fizik kitabı ile araştırma konusu olarak kullanılan Yeni İstanbul kitabı kendi aralarında önemli derecede cinsiyet eşitsizliği bulunan farklılıklar içermektedir.

Yapılan bir diğer literatür taramasında toplumsal cinsiyet rollerinin dağılımında bariz farklılıklar olduğu saptanmıştır. Buna örnek olarak yapılan diğer bir çalışmada Kırbaçoğlu-Kılıç & Eyüp (2011) tarafından yapılmıştır. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi için yazdıkları bir inceleme yazısında, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) talim terbiye kurulu onayından geçmiş, Koza Yayınlarından çıkmış, 6. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitabı hakkındadır. İncelemenin başlığı “İlköğretim Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme” dir. Türkçe ders kitabında kadın görselleri % 36.3 iken erkek görselleri % 63,4 olduğu tespiti yapılmıştır. Araştırma konusu olan Yeni İstanbul ders ve alıştırma kitabıyla kıyas yapıldığında arada kadınlar aleyhine Türkçe ders kitabında çok büyük manada cinsiyet ayrımcılığı olduğu saptanmıştır.

Yabancı öğrenciler için hazırlanmış olan Türkçe öğretim kitabı, kadınlar lehine görsel ve metinsel olarak pek çok pozitif ayrımcılık içerirken, Türk öğrenciler için hazırlanmış ve Milli Eğitim Bakanlığı talim terbiye kurulundan geçip, onaylanmış kitaplar görsel ve metinsel boyutta kadın aleyhine bu kadar ciddi oranda eşitsizlik uygulaması, millet olarak çözmemiz gereken önemli bir sorun olarak durduğu saptanmıştır.

4.1. Metinlerde Cinsiyetlerin Kullanım Oranları

Araştırmanın ikinci alt probleminde Yeni İstanbul ders ve alıştırma kitabında bulunan metinlerde cinsiyet rollerinin dağılımının bulguları incelenmiştir. Metinlerde her iki cinse ait isim sayısı 182’dir. Metinlerde kadın isminin kullanımı 92’dir ve % 50,7’ye tekabül ederken, erkek isminin kullanımı 90 olup % 49,3 oranındadır. Arada fark yok denecek kadar azdır. Bu da cinsiyet eşitliği bakımından önmeli bir bulgudur. Anne kelimesi toplamda 47 (% 58.1) kullanım frekansına sahip olup, baba kelimesi 34 kullanım frekansı ile (% 41,9)’dur. Kadın cinsine ait, kız, kız evlat, abla, hanım, kadın, hala, teyze, kaynana, yenge, nene gibi kelimelerin kullanım frekansı 39 iken (% 55), erkek cinsine ait erkek, adam, oğlan, erkek evlat, ağabey, bey, amca,

dayı, kayınbaba, dede gibi kelimelerin kullanım frekansı 32 defa ile % 45'tir. Çizelgeye bakıldığında ayrımcılık içeren oran % 60'ı aşan bir bulguya rastlanmamıştır.

Çizelge 3. Kitabın tüm ünitelerinde kadın ve erkek cinsine ait kelimelerinin kullanımı

Kitabın Adı	Kadın İsimleri <i>f</i>	Erkek İsimleri <i>f</i>	Anne Kelimesi <i>f</i>	Baba Kelimesi <i>f</i>	Kız, Kadın, Nene, Teyze, Hala, Hanım, Abla vb. <i>f</i>	Erkek, Oğlan, Ağabey, Bey, Adam, Dede vb. <i>f</i>
Y. İstanbul Ders & Alıştırma Kitabı	92	90	47	34	39	32

Metinlerde geçen cinsiyet rollerinin dağılımı da kadın erkek isimleri kullanımı 92 / 90 gibi birbirine çok yakın bir oranda bulunmaktadır. Anne kelimesi 47 iken baba kelimesi 34 defa kullanılmıştır. Bu da Türk aile toplumunda babanın ağırlığı, baba baskındır geleneksel yaklaşımına karşı annenin de baskın olabileceği duygusunu uyandırmıştır. Diğer bir kullanım olan kadın cinsiyetine sahip abla, kız, kız evlat, teyze, hala, yenge, kaynana ve nene gibi kelimeler 39 kez kullanılmıştır. Erkek cinsiyet sahip erkek, adam, oğul, oğlan evlet, kayınbaba, dede gibi kelimeler 32 kez kullanılmıştır. Dişi cinsiyete sahip kelimelerin kabul edilen geleneksel tavra rağmen daha fazla kullanımı olumlu ayrımcılık olarak kabul edilebilir.

4.2. Görsellerin Çağrışımları

Alıştırma konusu olan Yeni İstanbul ders ve alıştırma kitaplarında cinsiyet rollerinin dağılımı kadınlar için 169 iken, erkeler için 115 olarak saptanmıştır. Nicelik olarak bu oran kadınlar lehine olarak kabul edilebilir. Ama ünitelerde bulunan bazı görsellerin vermiş olduğu bilinç alt çağrışımı geleneksel toplum yargılarından izler taşımaktadırlar. Bu da kitapta alt görsel metin olarak verdiği cinsiyetçi mesajlar olarak kabul edilebilir.

Ders kitabı 1. ünite 2 insan figürü vardır ve bu her ikiside çöp atmak ve kıyafetleri düzenlemek gibi işler yapmaktadırlar. Burada bu işleri yapan her 2 cinsiyetin de kadın olması görsele bakan okuyucuya ev işleri, kadın işleridir izlenimini verir. Bu da cinsiyet ayrımcılığı olduğunu gösterir.

Ders kitabı 4. ünite “Kültürden Kültüre” bölümünde meslek edindirme çalışması olan çıraklıktan bahsediyor. Burada 3 farklı ülke olan Türkiye, İngiltere ve Almanya’dan örnekler veriliyor.

İlk bölümde Türkiye’de çıraklığın geçmişinden başlayıp, günümüze ulaşan seyirinden bahsediyor ve meslek teknik liseleri örneği veriyor. Görsel bölümünde 2 erkek öğrenci çalışma esnasında resmedilmiştir.

Diğer örnekte İngiltere yer alıyor. Bu görselde 3 kişi kuaförde bulunuyor ve bunların üçü de kadın.

Son örneğin konusunu Almanya oluşturuyor. Almanya’nın çıraklık eğitiminden bahsediliyor. Görsel olarak biri kadın, biri erkek olmak üzere 2 kişi fiziksel bir işte beraberce çalışıyor.

Bu metin ve görsellerde anlaşılabileceği üzere İngiltere ve Almanya’da çıraklık, mesleki bir eğitim söz konusu olduğunda cinsiyet rollerinden çok beceri ve eğitim ön plana çıkarken bizdeki algı bu iş erkek işidir, kadınlara göre değil anlayışıdır. Bu sebeple bu okullardaki kadın öğrenci sayısı nispeten düşüktür. Türkiye’de çıraklığı anlatan görselin sadece erkekler tarafından resmedilmesi aynı zamanda geleneksel toplum anlayışımız hakkında önemli bilgiler vermektedir. Çıraklık, mesleki eğitim konusunda haber yapan milli haber kuruluşumuz olan Anadolu Ajansı (AA, 2023) resim 16’da, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB, 2023) temelli haberinde gururla mesleki eğitimlerde kadın oranlarının %1559’a kadar çıktığını haberleştirirken görsel olarak kullandığı resimde yine 2 erkek öğrenci yer almaktadır. Bu resim kasten seçilmiş bir görsel olmaktan ziyade, Türk toplumunun olaya geleneksel bakış temelini oluşturan zihin yapımızın, bir izdüşümü olarak habere konu edildiğidir. Bu metin ve görsel bizim özellikle batılı ülkelere karşı, onlar hakkındaki anlayış ve kabülümüzü anlatması bakımından ciddi ip uçları barındırmaktadır.

Ders ve alıştırma kitabında metinlerde işlenen fikirler görsellerle birlikte sunulup, desteklendiği için öğrenciler bunları içselleştirirken her ikisinin de etkisinin çok büyük olduğu kesindir. Bu gerçekten yola çıkarak metin ve görsellerde kullanılan cinsiyetçi obje ve yazılar ya içerikten tamamen uzaklaştırılmalı yada mutlaka eşitlik ilkesine sadık kalınmalıdır.

Bu kitabın basım yılı göz önünde alındığında Türkiye, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO)’nun bir tarafı olmayı kabul etmiş ve cinsiyet ayrımcılığının üzerine kararlılıkla gitmeyi taahhüt etmiş ve tüm bu hakları Yargıtay hükümleriyle maddeleştirmiş kanun hükmüne getirmiştir (Yargutay). Bu kararlardan sonra özellikle öğrenciler için ders amaçlı hazırlanan kitaplarada bunun nasıl olacağına dair pek çok makale, inceleme ve görüş yazıları kaleme alınmıştır. Gelişmiş ülkelerle kıyas yapıldığında henüz istenen ölçütte olunmadığı da bir gerçektir.

Araştırma konusu olan kitabımız Yeni İstanbul, Türk öğrenciler için değil yabancı öğrenciler için hazırlanmıştır. Ve elde edilmiş sonuçlara bakıldığında, cinsiyet dengelerinin korunması için gereken gayret gösterildiği saptanmıştır. Kitapta kadınlar lehine pozitif tutum sergilenmesi diğer kitaplar açısından umut verici düzeydedir. Toplumsal kural haline gelmiş, pek çok kabul görmüş cinsiyet rolleri kabulleri burada kırılmaya çalışılmıştır. Örneğin baba figürü evde otoriteyi temsil ederken, kitapta anneye de ailede güç paylaşımı verilmiştir. Bunun gibi pek çok

metin ünitelerde işlenmiş ve görsellerle de desteklenmiştir. Ama Türk öğrenciler için hazırlanmış olan eserler göz önüne alındığında ülke olarak almamız gerek ciddi manada uzun bir yol olduğu da büyük bir hakikat olarak karşımızda halledilmesi gereken önemli bir problem olarak durduğu da bir gerçektir. Cinsiyet rollerinin toplum tarafında kabullenişini değiştirmek, muasır medeniyetler seviyesine çıkarmak için devlet, kanunlar, eğitim yuvaları ve medya gibi daha pek çok alanda çalışmalar yürütülse de bunun karşılığının toplumda aksi seda bulmamasının nedenlerinden biri olarak basılı eserlerdeki görsel ve metinlerin cinsiyetçi tutumlarının etkisini azaltamamamızdan kaynaklandığı sebeplerin önemli bir yerini teşkil etmesi olduğu bir gerçektir.

Toplumsal cinsiyet farklılığını belirlemek için yapılmış olan bu araştırma sonucunda, bu konu hakkında araştırma yapmak isteyenlere, kitabı okuyan öğrencilere ve bu kitabı okutacak öğretmenlere öneriler içermektedir. Eğitim fakültelerinde öğretmen adayları, eğitim aşamasında cinsiyetçi rollerin tanımı, sınırları, sınıf içi ve dışı yanlış söz, tutum ve davranışlar hakkında tüm eğitim yılını kapsayan akademik eğitimleri alıp sahada uygulama fırsatına sahip olmaları sağlanmalıdır. Ders kitaplarını hazırlayan yayınevleri metin hazırlama ve görsel seçimi ve oluşturması aşamasında daha dikkatli ve özenli olması sağlanmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu okul çağı için basılan tüm eserleri komisyonlarda titizlikle incelemelidir. Toplumda kabul görmüş meslek seçimleri, boş zamanda yaptıkları etkinlikler ve yaşam tarzları cinsiyetçi toplum baskılarından arındırılmış olmalıdır. Kitaplarda kadınlara karşı pozitif ayrımcılık uygulayacağız diye yaşamın doğal sınırlarını aşırı derecede zorlayıp, gerçekçilik algısından da büsbütün uzaklaşmak doğru değildir. Cinsiyet rollerinin dağılımını eşit oranda vurgulamak en iyi metod olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbulut-Uzun, Y. (2020). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine dair görüşleri. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Anadolu Ajansı. (2023, 24 Mayıs) <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/mesleki-egitim-merkezlerindeki-ogrenci-sayisi-yuzde-784luk-artisla-1-milyon-405-bine-ulasti/2904845>
- Asan, H. T. (2006). Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik ve Öğretmenlerin Cinsiyetçilik Algılarının Saptanması. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli.
- Beal, C.R.(1994). Boys and girls: the development of gender roles. USA:mcGraw Hill,Inc.
- Berktaş, F. (2011). Feminist teoride açılımlar. Y. Ecevit & N. Karkıner. (Ed.), Toplumsal cinsiyet çalışmaları (2. b.) içinde (s. 3-22). Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi.

- Bilgin, H. (2013). Türk Milli Eğitim Bakanlığı'na yayınlanan 6., 7. ve 8. sınıf İngilizce ders kitaplarında cinsiyet temsilleri. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bilton, T., Bonnet, K., Jones, P., Lawson, T., Skinner, D., Stanworth, M., & Webster, A. (2008). Sosyoloji. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2015). CEDAW. Declaration on the Elimination of Discrimination against Women. <https://kadinininsanhaklari.org/savunuculuk/uluslararası-sozlesmeler-ve-mekanizmalar/cedaw/>
- Demirtaş, Z. (2019). Uluslararası antlaşmalar çerçevesinde engellilerin eğitim hakkı. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi , (2) , 39-59. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/tihek/issue/48797/621058>
- Ecevit, Y. (2003). Toplumsal cinsiyetle yoksulluk ilişkisi nasıl kurulabilir? Bu ilişki nasıl çalışılabilir? Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 25(4), 83-88.
- Ecevit, Y.& Katkır N. (2012). Toplumsal cinsiyet sosyolojisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ekiz D. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erol, M. (2008). Toplumsal cinsiyetin tutumlar üzerindeki etkisi. C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 32(2), 199 219.
- Erşen, U. B. (2006). Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Denetim Mekanizması. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Esen-Severge, Y. (1998). Ders kitaplarında cinsiyetçilik: ilköğretim ders kitapları üzerinde yapılmış bir içerik çözümlemesi. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Gök, F. (1993). Türkiye'de Eğitim ve Kadınlar. Ş. Tekeli (ed.) 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar 2.Baskı içinde (s. 186). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gümüşoğlu, F. (2008). Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. Toplum ve Demokrasi, 2(4), 39-50.
- Günay, G., & Bener, Ö. (2011). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 157 171.
- Helvacıoğlu, F. (1996). Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik 1928-1995. İstanbul:Kaynak Yayınları.
- Johnson, B. & Christensen, L. (2014). Eğitim araştırmaları: nicel, nitel ve karma yaklaşımlar (S. B. Demir, Çev.). Ankara: Eğiten Kitap.

- Karasar, N. (2007). Bilimsel araştırma yöntemi (17. Bs). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kırbaçoğlu, Kılıç, L. & Eyüp, B. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme. ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2(3), 129-148.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/odusobiad/issue/27567/290052>
- Köse, E. Ö. (2009). Biyoloji 9 Ders Kitabında Hücre ile İlgili Metinlerin Okunabilirlik Düzeyleri. Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi (Sayı 12), 141 150.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M., (1994). Qualitative data analysis (Second Edition). London: Sage Publications.
- Moir, A., & Jessel, D. (2002). Beyin ve Cinsiyet Erkekleri Kadınlar-Kadınsı Erkekler (Tarık Demirkan, Çev.). İstanbul: Pencere Yayınları. (Orijinal baskı, 1989)
- Özdemir, E. & Balcı Karaboğa, A. (2019). Ortaokul Matematik ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. Mersin Üniversitesi 10.17860/mersinefd.580405
- Özkan, R. (2013). İlköğretim ders kitaplarında kadın figürü. The Journal of Academic Social Science Studies, 6(5), 617-631. doi : 10.9761/JASSS1567
- Takaoğlu, Z.B. (2021). Fizik ders kitaplarında yer alan resimlerin toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi. Safad Dergisi, (46): 355-378
- UNESCO. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
<https://www.unesco.org/en/legal-affairs/convention-against-discrimination-education>
- Uşun, S. (2006). Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. Ankara: Paradigma.
- Üner, S. (2008). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Yargıtay, <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>